

IVANA IVANIĆ
ČMA DURIĆ

DIDAKTIZACIJA
ČLJEMENATA KULTURE
U UDŽBENICIMA
RUMUNSKOG JĘZIKA
KAO STRANOG JĘZIKA

NOVI SAD, 2023.

Ivana Ivanić Ema Durić

Didaktizacija elemenata kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao stranog jezika

Novi Sad, 2023.

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET NOVI SAD
21000 Novi Sad
Dr Zorana Đindjića 2
www.ff.uns.ac.rs

Za izdavača
Prof. dr Ivana Živančević Sekeruš

Doc. dr Ivana Ivanić
Ema Durić

**Didaktizacija elemenata kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao
stranog jezika**

Recenzenti

Prof. dr Sanja Maričić Mesarović, Filozofski fakultet, Novi Sad
Prof. dr Ivana Olujić, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska
Prof. dr Petar Radosavljević, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska
Prof. dr Darius Borović, Zapadni univerzitet, Temišvar, Rumunija
Prof. dr Nikolae Stanču, Univerzitet „Donje Podunavlje”, Galaci, Rumunija

Lektura

Mr Nataša Belić

Tehnička priprema
Igor Lekić

Dizajn korica
Ivan Srđanović

ISBN
978-86-6065-749-9

Novi Sad, 2023.

Zabranjeno preštampavanje i fotokopiranje. Sva prava zadržavaju izdavač i autorce.
Sadržaj i stavovi izneti u ovom delu jesu stavovi autorki i ne odražavaju nužno stavove

Izdavača, stoga Izdavač ne može snositi nikakvu odgovornost prema njima.

Saglasnost za objavljivanje monografije dalo je Nastavno-naučno veće Filozofskog
fakulteta na sednici održanoj 2. decembra 2022. godine.

SADRŽAJ

Uvod	17
Interkulturalnost u nastavi stranog jezika – odnos jezika i kulture	19
Analiza i metodologija.....	47
Metodološki okvir	47
Zastupljenost elemenata kulture po udžbenicima	54
Kategorije forme.....	58
Kategorije forme – prikaz po knjigama.....	65
Kategorije forme po knjigama – tabelarni prikaz.....	81
Kategorije forme po knjigama – opadajući trend zastupljenosti	84
Opšte kategorije.....	98
Opšte kategorije forme – Tekstualni materijal	98
Opšte kategorije forme teksta među različitim jezicima	104
Kategorija forme teksta među različitim jezicima	114
Opšte kategorije forme – Slikovni materijal	120
Opšte kategorije forme slike među različitim jezicima.....	127
Kategorija forme slike među različitim jezicima	134
Kategorije sadržine.....	141
Kategorije sadržine – prikaz po knjigama.....	148
Kategorije sadržine po knjigama – tabelarni prikaz.....	175
Kategorije sadržine po knjigama – opadajući trend zastupljenosti	179
Opšte kategorije sadržine – Tekstualni materijal	197
Opšte kategorije sadržine teksta među različitim jezicima	203
Kategorija sadržine teksta među različitim jezicima.....	216
Opšte kategorije sadržine – Slikovni materijal	225
Opšte kategorije sadržine slike među različitim jezicima	232

Kategorije sadržine slike među jezicima	240
Sve kategorije– zastupljenost među svim jezicima.....	251
Zaključna razmatranja	264
Prilozi.....	273
Udžbenici korišćeni u analizi.....	289
Literatura.....	293

Spisak grafikona

Grafikon 1. Zastupljenost elemenata po knjigama (ceo korpus, kategorija forme)	57
Grafikon 2. Kategorije forme kulturnih elemenata u udžbenicima za učenje rumunskog jezika kao stranog.....	60
Grafikon 3. Zastupljenost elemenata u slikovnoj formi	61
Grafikon 4. Zastupljenost elemenata u tekstualnoj formi.....	63
Grafikon 5. Opšte kategorije forme teksta – pojedinačni doprinosi generalnom uzorku	100
Grafikon 6. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na rumunskom jeziku	105
Grafikon 7. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na engleskom jeziku	107
Grafikon 8. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na francuskom jeziku.....	109
Grafikon 9. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na mađarskom jeziku	110
Grafikon 10. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na ruskom jeziku.....	112
Grafikon 11. Opšte kategorije forme slike – pojedinačni doprinosi u generalnom uzorku	122
Grafikon 12. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na rumunskom jeziku	127
Grafikon 13. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na engleskom jeziku	130

Grafikon 14. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na francuskom jeziku	131
Grafikon 15. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na mađarskom jeziku	132
Grafikon 16. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine..	145
Grafikon 17. Opšte kategorije sadržine teksta – pojedinačni doprinosi generalnom uzorku.....	199
Grafikon 18. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na rumunskom jeziku	203
Grafikon 19. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na engleskom jeziku	206
Grafikon 20. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na francuskom jeziku	207
Grafikon 21. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na mađarskom jeziku.....	209
Grafikon 22. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na ruskom jeziku	210
Grafikon 23. Distribucija zabeleženih književnih elemenata kulture po književnim rodovima	213
Grafikon 24. Izdvojene književne forme na uzorku zabeleženih književnih elemenata.....	214
Grafikon 25. Opšte kategorije sadržine slike – pojedinačni doprinosi generalnom uzorku.....	228
Grafikon 26. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na rumunskom jeziku	232
Grafikon 27. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na engleskom jeziku.....	235

Grafikon 28. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na francuskom jeziku.....237

Spisak tabela

Tabela 1. Spisak knjiga sa ukupnim brojem elemenata po naslovu, uz doprinos generalnom uzorku.....	56
Tabela 2. Prvi blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme	65
Tabela 3. Drugi blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme....	66
Tabela 4. Treći blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme.....	67
Tabela 5. Četvrti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme ..	69
Tabela 6. Peti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme	70
Tabela 7. Šesti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme	71
Tabela 8. Sedmi blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme ...	73
Tabela 9. Osmi blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme	74
Tabela 10. Deveti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme	75
Tabela 11. Deseti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme .	76
Tabela 12. Jedanaesti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme	77
Tabela 13. Dvanaesti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme	78
Tabela 14. Trinaesti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme	79
Tabela 15. Najzastupljenije kategorije forme	81
Tabela 16. Srednje vrednosti – forma	82
Tabela 17. Najniže vrednosti – forma	83
Tabela 18. Najviše vrednosti pri kategoriji forme – pojedinačni naslovi .	85
Tabela 19. Najviše vrednosti pri kategoriji forme – pojedinačni naslovi .	87

Tabela 20. Opšti pregled svih zabeleženih elemenata po kategorijama forme, za sve knjige	91
Tabela 21. Pregled elemenata po kategorijama teksta, za naslove izdate nakon 2000. godine.....	93
Tabela 22. Pregled elemenata po kategorijama slike, za naslove izdate nakon 2000. godine.....	96
Tabela 23. Broj elemenata u kategoriji forme teksta, među različitim jezicima – Prvi blok	114
Tabela 24. Broj elemenata u kategoriji forme teksta, među različitim jezicima – Drugi blok	115
Tabela 25. Broj elemenata u kategoriji forme teksta, među različitim jezicima – Treći blok	116
Tabela 26. Odnos slikovnog materijala – forma.....	125
Tabela 27. Broj elemenata u kategoriji forme slike, među različitim jezicima – Prvi blok	134
Tabela 28. Broj elemenata u kategoriji forme slike, među različitim jezicima – Drugi blok	136
Tabela 29. Broj elemenata u kategoriji forme slike, među različitim jezicima – Treći blok	137
Tabela 30. Kategorije sadržine – zastupljenost i pojedinačni doprinosi generalnom uzorku	141
Tabela 31. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Prvi blok.....	149
Tabela 32. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Drugi blok	151
Tabela 33. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Treći blok.....	153

Tabela 34. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Četvrti blok.....	155
Tabela 35. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Peti blok	157
Tabela 36. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Šesti blok.....	159
Tabela 37. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Sedmi blok	161
Tabela 38. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Osmi blok.....	163
Tabela 39. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Deveti blok	165
Tabela 40. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Deseti blok	167
Tabela 41. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Jedanaesti blok	169
Tabela 42. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Dvanaesti blok.....	171
Tabela 43. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Trinaesti blok	173
Tabela 44. Segment najviših vrednosti – kategorije sadržine	175
Tabela 45. Segment srednjih vrednosti – kategorije sadržine.....	176
Tabela 46. Segment niskih vrednosti – kategorije sadržine.....	177
Tabela 47. Najviše vrednosti pri kategoriji sadržine – pojedinačni naslovi	182
Tabela 48. Srednje vrednosti pri kategoriji sadržine – pojedinačni naslovi	183

Tabela 49. Niske vrednosti pri kategoriji sadržine – pojedinačni naslovi	185
Tabela 50. Opšti pregled svih zabeleženih elemenata po kategorijama sadržine, za sve knjige	189
Tabela 51. Pregled elemenata po kategorijama sadržine, za naslove izdate nakon 2000. godine.....	192
Tabela 52. Broj elemenata u kategoriji sadržine teksta, među različitim jezicima – Prvi blok	217
Tabela 53. Broj elemenata u kategoriji sadržine teksta, među različitim jezicima – Drugi blok	219
Tabela 54. Broj elemenata u kategoriji sadržine teksta, među različitim jezicima – Treći blok	221
Tabela 55. Broj elemenata pri kategoriji sadržine slike, među različitim jezicima – Prvi blok	241
Tabela 56. Broj elemenata pri kategoriji sadržine slike, među različitim jezicima – Drugi blok	244
Tabela 57. Broj elemenata pri kategoriji sadržine slike, među različitim jezicima – Treći blok	246
Tabela 58. Distribucija elemenata kulture pri kategoriji forme teksta među svim jezicima.....	252
Tabela 59. Distribucija elemenata kulture pri kategoriji forme slike među svim jezicima	254
Tabela 60. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine među svim jezicima	256
Tabela 61. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine među svim jezicima	258

Tabela 62. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine među svim jezicima	260
Tabela 63. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine među svim jezicima	262
Tabela 64. Spisak udžbenika uz izdvojene brojeve stranica među kojima su pronađeni elementi, kao i forma datog elementa.....	281
Tabela 65. Ukupan spisak elemenata rasporedenih po kategorijama sadržine, prikazani po naslovu kom se nalazi i na kojoj stranici u datom naslovu	288

Spisak slika

Slika 1. Delovanje interkulturalnog obrazovanja (Nikolić & Cvijanović, 2017, 97 – prema Banksu 1999).....	22
Slika 2. Razlika između <i>Kulture</i> i <i>kulture</i>	28
Slika 3. Kultura u udžbenicima	33
Slika 4. Stanovišta u vezi sa kulturnim i društvenim sadržajima (prilagođeno prema Suzić, 2021, 122).....	37
Slika 5. Principi interkulturalnog obrazovanja Nikolić & Cvijanović (2017, 100).....	39
Slika 6. Kultura i jezik u nastavi.....	44

UVOD

Ova monografija predstavlja rezultat detaljnog pregleda, analize i procenjivanja korisnosti i upotrebljivosti odabranih udžbenika za učenje rumunskog jezika kao stranog – udžbenika koje koristimo u nastavnoj praksi (koje u nastavnom procesu koriste nastavnici jezika, učenici, istraživači ili filolozi uopšte). Za sva gorepomenuta zanimanja u domenu rumunistike, na prvom mestu, ali i za bilo koju drugu filološku ili lingvističku granu, primarni su sam prikupljeni materijal i analiza elemenata kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao stranog jezika. Ovde možemo uključiti i brojne druge jezike – koji u samoj analizi nisu spomenuti – jer bi se generalni princip mogao primeniti, standardizovati i na znatno većem uzorku. Uključivanje prethodnih analiza i prepostavki nastalih na osnovu ranijih radova na ovu i slične teme, ovaj pionirski rad skromno smešta među temelje takvih budućih poduhvata. Ukupni korpus udžbenika činio je 38 udžbenika za učenje rumunskog jezika na 11 različitih svetskih jezika (mađarski, ruski, španski, francuski, engleski, rumunski, bugarski, nemački, portugalski, italijanski, češki) u kojima je rumunski jezik uvek drugi, ciljni jezik. Uvršteno je i 13 knjiga za učenje

rumunskog jezika kao stranog koje su pisane na rumunskom, raznih namena (za strane studente, za Rumune u rasejanju, za strance koji dolaze da žive i rade u Rumuniji i sl.)

Međuodnos kulture i jezika je u nastavi jezika teško materijalizovati i analizirati zato što je reč o transparentnim, uzročno-posledičnim odnosima. Te smo ovakvu problematiku analizirali i gradili na dva fronta – u teorijskoj ravni i praktičnoj upotrebi – iz razloga što je neophodno obe imati u vidu. Imajući u vidu činjenice koje se tiču povećanja broja studenata, kao i promenu koncepcije nastavnog procesa (predavanja i vežbe), a sa željom da studente motivišemo da uče i nauče jezik – u ovom slučaju rumunski – ne tako popularan u Srbiji, i da pokažu želju za dodatnim samostalnim radom, ispitivali smo stavove studenata o rumunskoj kulturi, tradiciji i istoriji i njihovoj primeni u nastavi jezika tokom više od deset godina rada. Dobijeni rezultati pokazali su da nastava rumunskog jezika, sa elemenitima kulture, utiče na nekoliko značajnih faktora: motivaciju, veći stepen znanja, prevazilaženje stereotipa i samopouzdanje (Ivanić, 2020, 41), kao i na osavremenjivanje nastavnih planova i programa (Ivanić, 2020, 42).

Elementi rumunske kulture na časovima jezika se od 2014. godine uvode u većoj meri, budući da doprinose, između ostalog, i promociji rumunskog jezika među ostalim studentima na Univerzitetu u Novom Sadu (Ivanić, 2020, 46). Kultura svakog naroda sadržana je u jeziku kao najmoćnijem sredstvu spoznavanja i razumevanja sveta, ali i sredstvu komuniciranja, neophodnom za izražavanje želja i potreba. Jezik nudi i jeste mnogo više od navedenog. On određuje identitet, pripadnost, kulturu, način života, tradiciju i običaje. Jezik predstavlja sveukupnost ljudskog iskustva u jednoj zemlji i jednom narodu, koji je naposletku obojen ličnim iskustvom i osobenostima govornika koji dati jezik uči i usvaja, čineći iskustvo učenja dubljim, značajnijim i smislenijim (Ivana & Durić, 2022, 114).

INTERKULTURALNOST U NASTAVI STRANOG JEZIKA – ODNOS JEZIKA I KULTURE

Izloženost različitim interkulturalnim kontekstima je u današnjem globalizovanom svetu izgubila svoj usputni karakter i postala je deo naše svakodnevice – bilo da je reč o akademskom okruženju koje prolazi kroz proces internacionalizacije (bar na nivou visokog obrazovanja) ili o profesionalnom okruženju u kom dominiraju multinacionalne kompanije. (Barbu, 2019, 11). Savremena metodološka praksa učenje stranog jezika u nastavi sagledava kroz jednu novu perspektivu i insistira na komunikativnom pristupu u nastavi. Budući da poznavanje jedino formalnih aspekata stranog jezika nije dovoljno za uspešnu komunikaciju, neophodno je da učenici u isto vreme usvajaju i kulturne obrasce date jezičke zajednice (Krstić, 2013, 563). Obrazovanje je tokom poslednjih nekoliko godina pomerilo svoj tradicionalni fokus, pa se tako učenici više ne posmatraju kao puke posude koje treba ispuniti znanjem i veštinama koje im pruža nastavnik. Učenici su sada postali direktni učesnici u učenju (Obilișteanu & Niculescu, 2015, 618).

Globalizacija i multikulturalizam su doneli manje ili više značajne promene na svim nivoima, pa i na nivou visokog obrazovanja. Sistem

visokog obrazovanja širom sveta je tokom protekle dve decenije bio veliki izazov za proces globalizacije. Kao odgovor na ove manifestacije kreiran je niz aktivnosti danas poznatih kao internacionalizacija obrazovanja (Barbu, 2017)

Evropska unija ističe činjenicu da višejezičnost olakšava međukulturalno razumevanje. U vezi sa ovom tvrdnjom, u procesu nastave i učenja stranog jezika moramo uzeti u obzir dva aspekta: lingvistički i kulturni aspekt (Barbu, 2019, 12).

Evropa je multikulturalno društvo u kome se nužno nameće pluralistički pristup obrazovanju uprkos nasleđenom, u svesti urezanom, monokulturalnom i monolingvalnom pogledu na svet. Šta je današnji zadatak obrazovanja u Evropi? Negovanje nacionalnog identiteta i kulture? Svakako da tu potrebu osećaju mnogi građani, posebno pripadnici manjih evropskih zajednica i kultura. Ali promene na tlu Evrope, kako političke tako i društvene, ogledaju se u višekulturalnim zajednicama i društвima, nastalim usled migracije i globalizacije. Paralelno važe globalni i lokalni pristup, što odslikava i novi pojam glokalizacija, po jednima negativan, a po drugima pozitivan. Promene na nivou pojedinca ogledaju se u nastanku novih višejezičnih, multikulturalnih (globalnih) identiteta, otvorenih za prihvatanje drugog i drugačijeg kao i intenzivnu uzajamnu komunikaciju na svim nivoima, sa jedne strane, privrženih svojim korenima i očuvanju vrednosti i ugleda svoje nacionalne kulture, sa druge strane (Momčilović, 2013, 525).

U cilju prevazilaženja ovih prepreka, u evropskim zemljama sprovodi se interkulturno obrazovanje koje treba da dovede do priznavanja sličnosti i razlika među kulturama i do njihovog pozitivnog vrednovanja (Inosavljević Vučetić & Krstić, 2017, 483).

Delovanje interkulturnog obrazovanja (Nikolić & Cvijanović, 2017, 97 – prema Banksu 1999) može se odrediti kroz opis pet oblasti delovanja (v. Slika 1), koje se odnose na uvoђenje materijala i sadržaja, koncepata i vrednosti različitih kultura, prepostavki da su ideje koje

oblikuju društvo promenljive. Interkulturalno obrazovanje podrazumeva rekonstrukciju znanja, uvođenje različitih metoda podučavanja radi prilagođavanja kulturnim razlikama, menjanje stavova učenika prema rasnim i etičkim razlikama, stvaranje školskog ambijenta, u cilju osnaživanja pripadnika različitih etničkih grupa.

U središtu zanimanja interkulturne pragmatike – koja se kao savremeni pristup kontrastivnoj analizi jezika i kultura počela razvijati u kasnim osamdesetim godinama prošloga veka – nalaze se u prvom redu kulturne razlike koje se odražavaju u upotrebi jezika. Tu, međutim, nije reč o suočavanjima jezika samo na nivou izražavanja, već najpre na semantičko-pragmatičkom nivou (Mikolič, 2011, 129).

Jezik zajednice određuje njenu kulturu, a govornik stranac može se prilagoditi stranoj kulturi samo učenjem njenog jezika. Stoga je savladavanje nekoliko jezika postalo sve potrebnije u multikulturalnom društvu (Gutierrez, 2014, 217). Odnos društva i njegove kulture je tokom godina analiziran sa različitim tačaka gledišta i prema različitim pristupima i kriterijumima. Smatralo se da je društvo, sa svojim različitim manifestacijama, ili supradefinišući poredak koji određuje prirodu i karakteristike kulture koja počinje da se razvija na njegovoј teritoriji, ili subapsorbujući element koji počinje da ispoljava osobine moćne kulture koja ga je zauzela i pokorila (Nechifor & Borca, 2016, 101).

Slika 1. Delovanje interkulturnalnog obrazovanja (Nikolić & Cvijanović, 2017, 97 – prema Banksu 1999)

Budući da je i u lingvističkoj teoriji i u komunikacijskoj praksi danas jasno da istodobno sa jezičnim dodirom dolazi i do dodira kultura, upravo je razumevanje pomenutih dodira i kontakata ponekad veoma važno za uspostavljanje uspešne komunikacije među predstavnicima tih

kultura. Svakako, istodobno proučavanje jezika i kulture nije aktualno usmerenje samo savremene lingvistike (Mikolić, 2011, 124–125). Komuniciranje između osoba koje koriste isti lingvistički kod, ali različite simbole, sistem verovanja i pretpostavki, koji se zasnivaju na kulti u zemalja iz kojih potiču, ne bi bilo uspešno i dovelo bi do nesporazuma ili čak i do nerazumevanja poruke (Krstić, 2013, 563). Jedan od centralnih, i čini se najvažnijih, elemenata svih definicija koje se bave pojmom jeste da se kultura ostvaruje unutar društva ili društvene grupe (Ilić, 2004, 3).

Učenje stranog jezika pruža nam mnogo više od mogućnosti komunikacije na datom jeziku. Na taj način možemo bolje razumeti kulturološke razlike (Ivanić, 2020, 22) Nastavu stranog jezika ne treba ograničavati isključivo na sticanje komunikativnih kompetencija i usvajanje jezičke građe, već je neophodno sagledavati širi društveni kontekst, te uzeti u obzir i jezičku sociolingvističku dimenziju (Badovinac & Vlaškalić, 2021, 290). Kultura je takođe stvar navike, a navika je ta koja postaje tradicija, a tradicija rađa kulturu (Kuo & Lai, 2006, 2). Kultura se stvara kada grupa ljudi, koji žive u društvenom, istorijskom i fizičkom okruženju, osmišljava svoja iskustva na manje-više jedinstven način. To znači, na primer, da razumeju šta drugi ljudi govore, da identifikuju objekte i događaje na sličan način, da pronalaze ili ne pronalaze odgovarajuće ponašanje u određenim situacijama, stvaraju objekte, tekstove i diskurse koje pronalaze drugi članovi grupe (Kövecses, 2010, 1).

Jezik je verovatno najvažniji instrument socijalizacije koji postoji u svim ljudskim društvima i kulturama (Ilić, 2004, 3). U velikoj meri pomoću jezika jedna generacija prenosi drugoj svoje običaje i verovanja, na osnovu kojih članovi društva postaju svesni svog mesta u njemu (Ilić, 2004, 3). Kultura ima mnogo različitih dimenzija. Ona uključuje ideje, običaje, veštine, umetnosti i alate koji karakterišu grupu ljudi u datom vremenskom periodu; takođe su tu i verovanja, vrednosti i materijalni objekti koji kreiraju naš način života (Kuo & Lai, 2006, 2). Sa druge strane, kako Kondon (1973) naglašava, kultura može biti definisana kao

način života (Kuo & Lai, 2006, 2). Kultura uspostavlja kontekst kognitivnog i afektivnog ponašanja za svaku osobu. Utiče na individualnu procenu i stavove, a takođe može uticati na praktične aspekte života poput hobija (Kuo & Lai, 2006, 2). Kultura i jezik nisu gotov proizvod, mi ih pratimo u kontinuiranom menjanju, rastu i razvoju, što otežava situacije u kojima treba da ih prikažemo u jasnom konceptualnom modelu (Stanić & Blatešić, 2019, 328).

Tokom istorije nije uvek bilo lako odrediti granicu između poučavanja jezika kao niza jezičkih zakonitosti i kulture. To je zavisilo od načina interpretiranja kulture i ciljeva nastave stranog jezika (Plavša & Bojčić, 2018, 9).

Interkulturno učenje i kompetencija su danas opšteobrazovni i cilj nastave stranih jezika, izraz evropske jezičke politike koja proističe iz evropske realnosti, razmene ljudi i ideja (Momčilović, 2013, 524). Ranije se nastava kulture u školama u većini slučajeva svodila na učenje istorije, književnosti, umetnosti i geografije, što ni na koji način nije dovodilo do uspostavljanja veze između formalnih i sociokulturalnih aspekata stranog jezika. Te su aspekte učinici mogli jedino da tumače putem predstave o svetu karakteristične za njihovu kulturu (Krstić, 2013, 563). Neodvojivost jezika i kulture u nastavi stranih jezika, tradicionalno izražena kroz ciljeve nastave stranih jezika, postaje izraženija osamdesetih godina u komunikativnom i interkulturnom pristupu u metodici i didaktici nastave stranih jezika (Momčilović, 2013, 524).

Lokalni ljudi počinju sa uobičajenim postupcima i nastavljaju da stvaraju uobičajene stereotipe. Kondon dalje objašnjava da stereotipi dodeljuju grupne karakteristike pojedincima isključivo na osnovu njihovog kulturnog članstva. Kulturni stereotipi utiču na način mišljenja, govora, delovanja i međusobnog komuniciranja ljudi (Kuo & Lai, 2006, 2). U svim ovim i bezbrojnim drugim slučajevima imamo stvaranje značenja u nekom obliku: ne samo u smislu stvaranja i razumevanja jezika, već i u smislu ispravnog identifikovanja stvari, pronalaženja prihvatljivog ili neprihvatljivog ponašanja, mogućnosti praćenja

razgovora, generisanja značajnih objekata i ponašanja (za druge u grupi) i tako dalje (Kövecses, 2010, 1).

Stoga nastava stranih jezika danas ima specifičnu ulogu u razvijanju interkulturne kompetencije, koja naročito dolazi do izražaja u direktnim i indirektnim kontaktima sa predstavnicima stranih kultura. Navedni kontakti su sve češći zbog globalnih promena, sve brojnijih migracija i multinacionalne saradnje u mnogim sferama (Stanić & Blatešić, 2019, 326).

Stvaranje značenja predstavlja kooperativni poduhvat (jezički ili drugi) koji se uvek odvija u velikom skupu konteksta (u rasponu od neposrednog do pozadinskog) i koji se dešava sa različitim stepenom uspeha. Za ljude koji mogu uspešno da učestvuju u ovakvom stvaranju značenja može se reći da pripadaju istoj kulturi. Spektakularni slučajevi neuspešnog učešća u zajedničkom stvaranju značenja nazivaju se „kulturnim šokom” (Kövecses, 2010, 1).

Neki nastavnici i istraživači su smatrali da je delotvorno da učenicima predstave predmete ili ideje koji su specifični za kulturu učenja, ali učenicima nisu poznati. Učenicima se daju tragovi ili pozadinske informacije o predmetima i idejama kako bi mogli da ugrade nove informacije u svoj pogled na svet. Primer može biti pribor za kuvanje. Učenicima bi se govorilo da se predmet na neki način koristi za kuvanje, a zatim bi ili istraživali ili bi se informisali o tome kako se pribor koristi. Ovo bi moglo dovesti do srodne diskusije o hrani koja se jede u ciljnoj kulturi, geografiji, sezonomu rasta i tako dalje. Učenici se ponašaju kao antropolozi, istraživanje i razumevanje ciljne kulture u odnosu na sopstvenu. Na ovaj način učenici postižu nivo empatije, ceneći da način na koji ljudi rade stvari u njihovoј kulturi ima svoju koherentnost (Peterson & Bronwyn, 2003).

Važnost poznавања више straniх језика и вештина разумевања неодвојиви су од вештине разумевања страног и интеркултурне комуникације (Momčilović, 2013, 524).

Interkulturna kompetencija koja zahvata najdublju interkulturnu osveštenost predviđa, međutim, i razumevanje kulturno uslovljenih mesta do kojih dolazi u dodiru dva jezika (Mikolič, 2011, 128). Interkulturno obrazovanje i učenje odvija se kako u realnom životu tako i i nastavi stranih jezika, koja ima za cilj razvijanje odnosa van porodice i sticanje kompetencija za učešće u komunikaciji u ličnom okruženju i širem evropskom društvu (Momčilović, 2013, 524). Dijalektička veza između jezika i kulture oduvek je bila briga L2 nastavnika i vaspitača. Pitanje da li se kultura ciljnog jezika treba uključiti u nastavu L2 bila je predmet brzih promena tokom istorije nastave jezika (Genc & Matrix, 2005, 73). U pitanju su "interkulturno osjetljive točke" ili po Agaru "bogate točke" koje sadrže splet asocijacija i konotacija koje govornik ne poznaje u prvom jeziku. „Kako je kod takvih primjera riječ o izrazito kulturno uvjetovanoj uporabi jezika, isti autor tvrdi da je razlučivanje jezika i kulture potpuno neutemeljeno, pa zato čak uvodi termin "jezikokultura" (*languaculture*)" (Mikolič, 2011, 128). Zadatak savremene nastave stranih jezika je da omogući učenicima uočavanje međukulturnih odnosa i da ih pripremi na interakciju sa drugim kulturama. Njeni ciljevi su razvoj kulturne svesnosti, odnosno reflektovanje sopstvene i strane kulture (Momčilović, 2013, 524). U mnogim aspektima kultura se uči implicitno, ugrađena u jezičke forme koje učenici uče. Da bi učenici bili svesni kulturnih karakteristika koje se odražavaju u jeziku, nastavnici mogu učiniti te kulturne karakteristike eksplisitnom temom za diskusiju u odnosu na jezičke oblike koji se proučavaju (Peterson & Bronwyn, 2003).

Sticanje interkulturne kompetencije je nadređeni obrazovni cilj i zadatak nastave stranih jezika, propisan ne samo u evropskim jezičkim dokumentima, već i u kurikulumima svih evropskih zemalja (Momčilović, 2013, 524). Dakle, od mnogih aspekata koji konfigurišu koncept kulture, svaki put kada bilo ko želi da precizira najvidljivije stavke koje mogu učiniti kulturu takvom kulturom, mora uzeti u obzir elemente iz jezika, umetnosti, politike, književnosti, sporta, filozofije, ekonomije, fizičkog ambijenta, istorije, muzike, navika, religije, koja se odvija na toj teritoriji

kako bi se profil tog naroda i njegovog društva nacrtao u njegovim karakterističnim terminima (Nechifor & Borca, 2016, 101).

Kultura kao način života predstavlja centralni i najvažniji deo ove podele i odnosi se na sva znanja koja maternji govornici nekog jezika poseduju i koja im omogućavaju da budu uspešni akteri u svim komunikativnim situacijama. Ona se odnosi na sve ono što se u dатој jezičkoj zajednici podrazumeva, o čemu se ne govorи i što je blisko svim njenim članovima (Krstić, 2013, 564).

Funkcionalni pristup nastavi stranog jezika prvi je uvideo važnost približavanja kulture sa velikim K i kulture sa malim k. U okviru nastave stranog jezika moramo uzeti u obzir sve aspekte strane kulture (v. Slika 2) – kulturu sa velikim K, sa malim kulturu. Nastava kulture treba biti progresivnog karaktera, da prati i upotpunjuje sadržaje iz udžbenika, stavljajući ih u odgovarajući društveni kontekst (Maričić-Mesarović & Fernandez, 2015, 165). Kultura sa velikim početnim slovom obuhvata sva postignuća unutar književnosti, slikarstva, nauke, dok kultura sa malim početnim slovom podrazumeva ponašanja i razmišljanja koja imaju predstavnici određene kulture, a na osnovu kojih se razlikuju od drugih (Belma, 2016, 170). Jednako je važno poučavanje i jednog i drugog oblika kulture. Prva nam omogućava da poznavanjem istorije, religije ili položaja određene zajednice spoznamo i učinke koje oni imaju na sam način življenja danas, a druga nam omogućava lakše snalaženje u određenim situacijama i komunikaciji s pripadnicima te zajednice (Plavša & Bojčić, 2018, 10).

Razlika između Kulture i **kulture?**

Kultura

poznavanje istorije,
religije ili položaja
određene zajednice

postignuća unutar
književnosti,
slikarstva, nauke

kultura

ponašanja i
razmišljanja koja imaju
predstavnici određene
kulture

lakše snalaženje u određenim
situacijama i komunikaciji s
pripadnicima te zajednice

Slika 2. Razlika između *Kulture* i *kulture*

Potreбно је издвојити и дефинисати чиниоце који су важни за процес усвјања страног језика, превашодно међуугајачку културу и језик, будући да култура у разлиčitim друштвима може имати различito значење (Ivana & Durić, 2022, 115).

Култура је сложен појам за који не постоји универзално прихваћена дефиниција. Погледана из различитих перспектива (филозофских, историјских, антрополошких, психолошких, итд.), култура представља концепт са отвореном дефиницијом, различитих вредности тако да њена улога значајно варира од аутора до аутора. За сада је пронађено више од 250 дефиниција (Barbu, 2019, 13). Опште објашњење појма културе може се погледати кроз раслојавање и вишеизначност, што нас наводи на помисао да су доприноси културе свестрани, да зависе од људског фактора и од сваке људске творевине, што свакако припада укупном културном дијапазону једног народа (Ivana & Durić, 2022, 116).

У последње време је читав појам „наставног плана и програма” заснованог на култури дошао под лупу. Део аутора тврди да теме и вербалне структуре у наставној единици треба да одражавају културне појмове и концепте, да покazuju начине интегрисања језика, когнитивне процесе и културу на кохерентан начин у наставним програмима (Danesi, 1995, 5).

Форма, структура и садржај текста имају одлуčujuću улогу у перцепцији стране културе чије елементе ученици усвјају посредно и постепено, стварајући свој умјетнички свет (Stanić & Blatešić, 2017, 328). Часови културе имају мотивирајући ефекат на ученике и процес учења језика. Онима помажу ученицима да уоче сличности и разлике међу различитим културним групама (Genc & Matrix, 2005, 75). Учећи страни језик, ученик се сусреће са квалитативно другачијим вредностима и нормама од оних које је усвојио у својој култури и до тада сматрао природним и нормалним (Inosavljević Vučetić & Krstić, 2017, 483). Систем вредности који је доživljavaо као универзалан, jer припада његовој култури, постаје relativan i različit u zavisnosti od geografske širine i dužine na kojoj se nalazi jezička zajednica ciljnog, ishodišnog језика који учи. Interkulturna kompetencija представља управо анализу и вредновање сопствене културе i

prihvatanje tuđe kulture kao ravnopravne, validne i relevantne, iako drugačije (Inosavljević Vučetić & Krstić, 2017, 483).

Poštovanje i promovisanje kulturne raznolikosti, kao i interkulturni pristup u upravljanju kulturnom raznovrsnošu, ciljevi su obrazovanja. Interkulturni dijalog može pomoći u usvajanju i prenošenju interkulturnih znanja, a jezik spada u ključne oblasti znanja (Momčilović, 2013, 526). U nastavi rumunskog jezika kao stranog, sa kulturološke tačke gledišta, moraju se uzeti u obzir dva aspekta. Prvi bi bio uvođenje kulturnog konteksta u kome se određeni pojam koristi kako bi učenik bolje razumeo njegovo značenje i potom izabrao trenutak njegove upotrebe. Drugi koncept jeste nastavnikov pažljiv izbor kulturnog konteksta za ilustraciju i/ili praktikovanje određenih pojmoveva tako da, u kulturno raznolikoj grupi, ne bude potencijalnog nesporazuma ili sukoba (Barbu, 2019, 17–18).

Učenici vrlo često imaju tendenciju da donose preuranjene i neprikładne vrednosne sudove o svojim kulturnim karakteristikama, ali i o tuđim kulturnim karakteristikama. To ih može navesti da druge, čiji jezik možda pokušavaju da nauče, smatraju veoma neobičnim, pa čak i loše vaspitanim, što zauzvrat ima demotivišuću ulogu u njihovom procesu učenja jezika (Genc & Matrix, 2005, 75). S obzirom na intenzivnija suočavanja kultura i jezika u savremenom se svetu u okviru nastave stranog jezika rodila potreba za neposrednim dodirom, odnosno upoređivanjem ciljnog (stranog/drugog) s ishodišnjim (maternjim/prvim) jezikom i kulturom. Pojavila se opravdana potreba za detaljnijim izučavanjem interkulturnih sadržaja (Mikolič, 2011, 127). Ako poseduju ova znanja članovi te zajednice će moći da pristupe kulturi kao odrazu jezičkih specifičnosti pojedinih društvenih grupa, koja bi podrazumevala sposobnost da se sa kulturnog ili socijalnog stanovišta identificuje sagovornik i da mu se lingvistički prilagodi (na primer, prepoznavanje mладалаčkog kolokvijalnog govora), kao i materijalnoj kulturi, koja bi se, recimo, ogledala u sposobnosti da čitamo i razumemo nadrealističnu pesmu ili pikarski roman (Krstić, 2013, 564).

Na primer:

u srpskim standardima i novim nastavnim planovima za maternji i strani jezik za osnovne škole podrška interkulturnosti je opšti cilj obrazovanja i zadatak nastave stranih jezika. Pravilnik iz 2010. ističe vrednost sopstvenog kulturnog nasleđa, povezanost sa drugim kulturama i tradicijama, sopstveno obogaćivanje kroz proces učenja, sticanje svesti o značaju sopstvene kulture u kontaktu sa drugim kulturama. I u našim nastavnim programima interkulturna kompetencija data je kroz kognitivne, afektivne i bihevioralne ciljeve. Nastavni program za engleski jezik u VIII razredu propisuje standard za razumevanje književnog teksta, a to je uviđanje sličnosti i razlika između matične i ostalih kultura (kognitivna dimenzija) (Momčilović, 2013, 529).

Služeći se jezikom ciljane zajednice učenici moraju biti u stanju prepoznati i razumeti ponašanje ljudi i komunicirati na međukulturnoj razini. Nadalje, kako učenici bolje upoznaju stranu kulturu, tako će više postajati svesni vlastite (Plavša & Bojčić, 2018, 10).

Kultura i jezik su povezani na bezbroj načina. Poslovice, učitvost, jezička relativnost, kooperativni princip, metafora, metonimija, kontekst, semantička promena, diskurs, ideologija, štampana kultura, usmena kultura, pismenost, sociolingvistika, govorni činovi i tako dalje, samo su neke od oblasti u kojima se proučava jezik koji se bavi nekim očiglednim vezama između kulture i jezika (Kövecses, 2010, 1). Nastavno-obrazovni proces se zasniva na uticaju nastavnika preko učenika. Ovaj uticaj se može desiti samo u okviru efektivno vođenih časova. Glavno pitanje nije da li je lekcija usredsređena na nastavnika ili učenika, ili da li je postignut pravičan odnos između njih. (Obilișteanu & Niculescu, 2015, 622).

Kultura se u nastavu stranog jezika može uključiti na dva načina. Prvi način je njeno integrisanje sa formalnim i leksičkim sadržajem, dok bi drugi način podrazumevao da kultura bude ponuđena kao zaseban predmet (Krstić, 2013, 565). Korišćenje autentičnih izvora iz zajednice maternjeg govora pomaže da se učenici angažuju u autentičnim kulturnim

iskustvima. Izvori mogu uključivati filmove, vesti i televizijske emisije, veb-sajtove, fotografije, časopise, novine, jelovnike restorana, putne brošure i druge štampane materijale (Peterson & Bronwyn, 2003). Kada se govori o povezanosti jezika i kulture na studijskim programima, akcenat se – uz čisto učenje stranog jezika – stavlja na pozitivan razvoj ličnosti, a predmeti kulture se vide kao prilika da se kontekstualizuje proučavanje stranog jezika i kao faktor motivacije (Popov & Marina, 2012, 508). Diskusija može uključivati i neverbalna ponašanja (npr. udaljenost između govornika, gestovi, kontakt očima, društvene uloge i sl.). Učenici mogu opisati ponašanja koja su slična njihovoj zavičajnoj kulturi, ali i ona koja se znatno razlikuju, i odrediti strategije za efikasnu komunikaciju u ciljnem jeziku (Peterson & Bronwyn, 2003). Uopšteno govoreći, kursevi stranih jezika moraju uključivati ne samo lingvističku konstrukciju, već i znanje o tome kako žive, rade i razmišljaju ljudi čiji se jezik uči (Popov & Marina, 2012, 508). Jezikom se odražava i izražava kultura, a kultura, s druge strane, utiče na jezik, modifikuje ga i daje mu formu (Belma, 2016, 171).

Da bi se utvrdili kulturni sadržaji koji bi na najadekvatniji način omogućili učeniku da stekne neophodnu komunikativnu kompetenciju na stranom jeziku, najpre moramo odrediti pojam kulture. Kulturu nije lako definisati, s obzirom na činjenicu da se ovaj termin koristi u različitim naukama (antropologija, sociologija, lingvistika, psihologija...). Samim tim postoji i veliki broj osnovnih definicija ovog termina, koji je, u zavisnosti od naučne discipline, određuju na drugačiji način (Krstić, 2013, 563). Nastavnici mogu da prilagode upotrebu autentičnih materijala uzrastu i nivou znanja jezika učenika. Na primer, čak i učenici početnici mogu da gledaju i slušaju video-snimke iz televizijske emisije na ciljnem jeziku i da se fokusiraju na kulturne konvencije kao što su pozdravi. Nastavnik može učenicima dati detaljan prevod ili im dati grafikon, dijagram ili skicu da ih završe dok slušaju dijalog ili gledaju video-

-materijal. Nakon što razred pogleda relevantne primere, nastavnik može uključiti učenike u diskusiju o zastupljenim kulturnim normama u segmentima i o njihovom značenju (Peterson & Bronwyn, 2003).

Slika 3. Kultura u udžbenicima

Značaj i upotreba jezika mogu se bolje razumeti ako se posmatraju u korelaciji sa kulturom, shvaćenom kao posebnom karakteristikom svake društvene zajednice. Veza između kulture i jezika koji predajemo je toliko bliska da ne možemo saznati pravo značenje pojedinih reči ili izraza ako ne znamo dovoljno o kulturi u kojoj se te reči i izrazi koriste (Popov & Marina, 2012, 507). Uključivanje kulture u nastavu gramatike i konverzacije takođe omogućuje da se iskoriste situacioni konteksti predviđeni za datu metodološku jedinicu u okviru kojih se poznavanja kulture učenika mogu proširiti i lakše usvojiti (izražavanje mišljenja, preferencija i opis načina provođenja slobodnog vremena) (Krstić, 2013, 565).

Multimedijalna nastavna sredstva mogu na autentičniji i realniji način od udžbenika da učenicima predstave pojedine aspekte hispanske kulture. Nastavnik može za čas da osmisli aktivnosti koristeći autentične materijale kao što su španski filmovi, časopisi, novine, fotografije sa putovanja, stripovi. Iako su ovi materijali jako značajni za motivaciju učenika i pružaju im dodatne kulturne informacije, nastavnik mora imati u vidu da su oni predviđeni za maternje govornike španskog jezika i da su samim tim neprilagođeni nivou znanja učenika. Pored audio-vizuelnih dokumenata iz realnog života, postoje i multimedijalni didaktički materijali, koji su osmišljeni za rad na času (Krstić, 2013, 569).

Na potrebu učenja kulture na časovima jezika se ukazuje tek 80-ih godina prošlog veka, a vrhunac dostiže 90-ih godina (Genc & Matrix, 2005, 73). Proces podučavanja stranog jezika ne uključuje samo podučavanje tog jezika sa lingvističke tačke gledišta (čitanje, pisanje, govor, razumevanje), već uključuje i važnu kulturnu komponentu (ponašanje, mentalitet, itd. specifičan za dotične ljude) (Barbu, 2019, 12).

Motivacija i interesovanje studenata su osnova učenja, posebno za učenje stranih jezika. Ukoliko učenici nemaju mogućnost da u realnoj situaciji budu u kontaktu sa stranim jezikom, u našem slučaju sa

rumunskim¹, teško da možemo pobuditi njihovo interesovanje za kontinuirani rad na asimilaciji jezika (Popov & Marina, 2012, 505).

Tipična „preterana bukvalnost” tekstova dovodi do toga da učenici nemaju priliku da direktno pristupe metaforičkim strukturama svojstvenim cilnjom jeziku i kulturi. Na času i van časa moraju biti izloženi upravo tim strukturama u tandemu sa gramatičkim i formalizovanim komunikativnim strukturama (tj. konvencionalnim govornim činovima i skriptama diskursa kao što su pozdrav, naređenje, itd.) (Danesi, 1995, 4) kako bi usvajanje jezika, uz pomoć kulturnih elemenata bilo odgovarajuće.

U kontekstu učenja stranog jezika u razrednoj situaciji slobodno se može reći da su udžbenici osnovno sredstvo i glavno pomagalo nastavnicima na svim nivoima obrazovanja – od osnovnoškolskog do univerzitetskog. S obzirom da se nastava stranog jezika u razrednoj situaciji temelji na temama koje se obrađuju u udžbeniku koji nastavnik koristi u nastavi, nesumnjivo je da će taj nastavni materijal imati uticaj na učenike, na njihovo poimanje socijalne, verske, kulturne i jezičke raznolikosti. Na sličan način učenici dalje šire informacije o kulturi stranog jezika koji uče kroz pojedinosti o kojima saznaju kroz razne tekstove, članke i vežbe. To je od vitalnog značaja za učenje jezika, jer se na taj način razvijaju pozitivni stavovi, jača mogućnost učenja i usvajanja stranog jezika, ali i rađa empatija ka drugim nacijama kroz upoznavanje sa različitim kulturama, načinima i stilovima života (Suzić, 2021, 122).

Imajući u vidu da je proces učenja stranog jezika u najvećoj meri baziran na radu nastavnika – uz korišćenje osnovnog didaktičkog

¹ Sedamdesetih godina prošlog veka počeo je da se razvija koncept učenja rumunskog jezika kao stranog. Prema zakonu iz pomenutog perioda (11/1968) Rumunija nudi mogućnost i otvorena je za strance koji bi da pohađaju studije u zemlji, prema međunarodnim konvencijama. Međunarodni studenti su primani bez prijemnog ispita. Treba napomenuti da se u komunističkom periodu visoko obrazovanje nudilo isključivo na rumunskom jeziku, zbog čega su strani državljeni morali najpre da nauče rumunski jezik (Barbu, 2019, 16).

materijala tokom nastave – jasno je da se vanjezički elementi mnogo teže savladavaju (Badovinac & Vlaškalić, 2021, 290). U savremenoj metodološkoj praksi postoji tendencija da se učenje stranog jezika sagleda kroz jednu novu perspektivu sa akcentom na komunikativni pristup u nastavi (Inosavljević Vučetić & Krstić, 2017, 482). Stoga, podučavanje stranog jezika treba obogatiti raznovrsnim posrednim sredstvima za usvajanje vanjezičkih elemenata, poput informativnih i edukativnih tekstova, te multimedijalnog sadržaja, o čemu će u ovom radu još biti reči (Badovinac & Vlaškalić, 2021, 290).

Postoje različita stanovišta u vezi sa kulturnim i društvenim sadržajima (v. Slika 4) u udžbenicima za učenje stranog jezika:

1. učenje stranog jezika je neodvojivo od elemenata kulture;
2. jezik treba da se uči nezavisno od elemenata bilo kakve kulture i
3. prisutnost elemenata kulture u udžbenicima za strani jezik može da razvije negativne stavove u vezi sa društvenim i kulturnim sadržajima ciljnog jezika (Suzić, 2021, 122).

Slika 4. Stanovišta u vezi sa kulturnim i društvenim sadržajima (prilagođeno prema Suzić, 2021, 122)

Kako poznavanje isključivo formalnih aspekata stranog jezika ne garantuje uspešnu komunikaciju, neophodno je da učenici istovremeno usvajaju i kulturne obrasce, običaje i navike date jezičke zajednice, da kritički promisle ciljnu kulturu i pokažu razumevanje iste u okviru

konkretnih govornih situacija (Inosavljević Vučetić & Krstić, 2017, 482). Poznata je činjenica da uspešnoj komunikaciji među ljudima doprinosi i razumevanje kulturnih specifičnosti nekog društva. Još od antike se govori o važnosti kulturnih sadržaja prilikom učenja i podučavanja nekih od stranih jezika. U nastavi stranih jezika dugo vremena su kultura i podučavanje sadržaja koji se odnose na kulturni segment nekog društva bili zapostavljeni (Belma, 2016, 170). Nastava kulture stranog jezika razvija sposobnost učenika za kritičko razmišljanje kako o svojoj kulturi tako i o ishodišnoj, ciljnoj kulturi. Ideja o upoznavanju sopstvene kulture kroz učenje strane u osnovi je interkulturnoškog pristupa u učenju stranog jezika (Inosavljević Vučetić & Krstić, 2017, 483).

Nikolić & Cvijanović (2017, 100) navode principe interkulturnog obrazovanja koje je De Leo (2010) izdvojio. Možemo uočiti šest glavnih principa (v. Slika 5) prema kojima se interkulturno obrazovanje odnosi na prava i slobode zadržavanja i korišćenja identiteta, jezika i kulturne baštine. Zatim možemo govoriti o socijalnoj pravdi, ravnopravnosti i jednakosti. Sledeći principi se odnose na prepoznavanje i razumevanje kulturne različitosti i solidarnosti u različitosti. Princip koji se svakako najviše ističe je razumevanje drugih kultura i proširenje znanja o njima. Poslednji princip odnosi se na kulturnu inkulzivnost i prikladnost u obrazovanju.

Principi interkulturalnog obrazovanja

Identitet, jezik i kulturna
baština

Socijalna pravda,
ravnopravnost i ljudska prava

Vrednovanje različitosti i
kreativnosti

Jedinstvo i solidarnost u
različitosti

Kultivisanje tolerancije, mira
i socijalne harmonije

Kulturna inkluzivnost,
prikladnost i osetljivost u
obrazovanju

Slika 5. Principi interkulturalnog obrazovanja Nikolić & Cvijanović (2017, 100)

Stav da jezik i kultura predstavljaju dve neodvojive komponente je opšteprihvaćen. Proces učenja stranog jezika ne podrazumeva samo sticanje gramatičke i leksičke kompetencije, već obuhvata i znanja vezana za drugu kulturu i svest o kulturi drugog, razumevanje vizije sveta izvornih govornika, poznavanje njihovih običaja, tradicije, ponašanja u određenoj komunikativnoj situaciji (Maričić-Mesarović & Fernandez, 2015, 151). To nas dovodi do konstrukta interkulturalne kompetencije, u kojem se presecaju jezik, kultura i komunikacija. U današnjoj nastavnoj praksi prihvaćen je komunikativni pristup kao način razvoja komunikativne kompetencije, koja – osim jezičkog znanja – podrazumeva veštine neophodne za artikulisanu i društveno prihvatljivu upotrebu jezika (Markoš, 2012, 107). Dakle, jezik i kultura su dva isprepletena pojma koja se ne mogu razdvajati. Ono što možemo konstatovati jeste da nijedno društvo ne postoji bez kulture. Ona je osnovno distiktivno svojstvo na osnovu kog se društva razlikuju jedna od drugih. Kultura je i svojstvo svakog pojedinca koje ga razlikuje od drugog čovjeka, jer nijedan čovek ne dili u potpunosti svoja verovanja, mišljenja i način života sa nekim drugim čovekom (Belma, 2016, 171).

Kulturom uslovljeno ponašanje manifestuje se i u pisanom jeziku. Konvencije pisanja u pojedinim žanrovima suštinski se razlikuju od jedne do druge kulture, od jednog do drugog jezika (Markoš, 2012, 103–104). Ono što se moglo pronaći u udžbenicima bili su činjenični podaci o zemlji i stanovništu stranog jezika. Poslednjih godina se metodika nastave stranih jezika intenzivnije bavi integriranjem interkulturalnosti u nastavu stranih jezika, čemu doprinosi i fenomen globalizacije, koja ne prepoznaje granice i ograničenja, stereotipiju, etnocentrizam, predrasude i sl. (Belma, 2016, 170). Pod interkulturnim sposobnostima i umećima (Maričić-Mesarović & Fernandez, 2015, 153 i *Zajednički evropski okvir za žive jezike* ZEO, 2003: 118) podrazumevaju sledeće:

- a) sposobnost uspostavljanja odnosa između sopstvene i strane kulture;

- b) izgrađivanje pozitivnog doživljaja prema samom pojmu kulture i sposobnost prepoznavanja i upotrebe različitih strategija u ostvarivanju kontakata sa ljudima iz drugog kulturnog miljea;
- c) sposobnost posredovanja između dve kulture i uspešno izglađivanje nesporazuma i sukoba usled kulturnih razlika;
- d) sposobnost prevazilaženja površnih odnosa koji ne prelaze nivo stereotipnih predstava.

Nastava jezika u različitim kulturama oduvek je bila izazov, a posebno ocenjivanje učenika sa različitim kulturnim poreklom. Naročito kada je u pitanju nastava/testiranje sporednih jezika koji nemaju koristi od međunarodnog priznanja (Nechifor & Borca, 2016, 99). Upotreba jezika je sama po sebi vid kulturnog ponašanja jer jezik – u zavisnosti od situacionog i kulturnog konteksta – menja uloge i funkcije i vrednuje se u odnosu na druge komunikativne mogućnosti. Da li u određenoj situaciji u stranoj kulturi i na stranom jeziku uopšte treba nešto reći, ako treba, kada i kako? (Markoš, 2012, 103). Učeći strani jezik neizbežno se suočavamo sa stranom kulturom, pa se u procesu učenja, osim međujezičkog uticaja, javlja i međukulturalni uticaj. On se može pratiti dvosmerno (Markoš, 2012, 104). Uloga nastavnika je da razvija svest da je svaki međujezički kontakt istovremeno i međukulturalni, da je interakcija iskustvo koje zahteva i kulturnu i jezičku kompetenciju (Markoš, 2012, 107).

Živimo u svetu gde je ključna reč promena. Sve se menja: ljudi, ritam njihovog života, moda, jezici, običaji (ali, na sreću, ne i tradicija). Ljudsko iskustvo je pokazalo da je promena dobra stvar u većini slučajeva. Stoga nije iznenađujuće što je metodika nastave engleskog jezika pretrpela značajne transformacije. Trenutno smo svedoci borbe između starog i novog, između tradicije i inovacija. Nastavnici uspostavljaju najprikladniji model za praćenje, analizirajući i čuvajući ono što je označeno kao „dobro” i zamenujući zastarele i beskorisne metode (Popescu, 2010, 161). Poslednjih godina su u nastavi jezika i metodologiji izrade udžbenika prisutni različiti metodološki aspekti i vidici. Svedoci smo promena, pre

svega u ambijentu, odnosno prostoru u kojem se nastava odvija; u motivaciji studenata prilikom učenja stranog jezika, ali i u koncepciji podučavanja jezika, ne kao izolovanog aspekta veštine sporazumevanja već razumevanja naroda čiji se jezik izučava (Ivana & Durić, 2022, 113).

Promenjivo okruženje postavlja zahteve prevazilaženja tradicionalnih identiteta i ulazeњa ispod slojeva pojavnosti u dublje slojeve značenja koji stoje u osnovi jezika i kulture. Kako kultura daje naznake pre nego što otkriva, učenje zahteva spremnost na promenu, prihvatanje drugačijeg i podnošenje neizvesnosti. Povezujući polje kulture, jezika i komunikacije interkulturalna kompetencija, čiji razvoj obuhvata i kognitivni i afektivni domen, počiva na otvorenosti i kritičnosti, na sposobnosti razdvajanja, kombinovanja i spajanja i predstavlja polazište za kreativno generisanje novih znanja čija dinamika razvoja prati dinamiku promena u svetu. Ovako shvaćeno učenje jezika otuda prevaziđa svrhu samo vladanja određenim jezikom i postaje individualna i društvena potreba *par excellence* vremena u kome živimo (Markoš, 2012, 108).

Učenje jezika kao proces podrazumeva višeslojnu strukturu koja na različite načine dovodi do obogaćivanja korpusa znanja učenika u lingvističkom i kulturološkom smislu. Kako se u nastavi jezika izmeštamo i fokusiramo na određene i donekle izolovane aspekte jezika – usvajanje vokabulara, savladavanje gramatičkih koncepata i pravila, uvežbavanje sposobnosti izražavanja na datom jeziku (pismeno i usmeno), mogli bismo pretpostaviti da je istovetno izmeštanje i sa nekim drugim aspektima jezika takođe moguće (Ivana & Durić, 2022, 114). Ako govorimo o motivaciji da se jezik “savlada”, moramo sagledati sve na šta bi se to savladavanje odnosilo – mentalitet, kulturu, istoriju i tradiciju jednog jezika i naroda (Ivana & Durić, 2022, 115). Neizostavan deo celine jeste i osećaj pripadnosti jednoj grupi govornika, kulturnom identitetu i vrednostima, koji dolazi sa poistovećivanjem u procesu učenja i usvajanja jezika, ali i upoređivanjem specifičnosti maternjeg jezika i

kulture sa onim osobinama koje prihvatamo kroz učenje drugog, odnosno stranog jezika, u naš repertoar ponašanja i navika (Ivana & Durić, 2022, 115).

Kultura u učionici koja je neophodna za kontekst neformalnog obrazovanja zahteva zajednički pristup podučavanju i učenju (Ivanić, 2020, 27). Običaji, uverenja, predrasude, lična i društvena očekivanja, komunikacioni obrasci i konvencije – sve navedeno takođe nalazi mesto u kulturnoj lepezi, a svaka od ovih stavki može biti i najčešće isključivo jeste manifestovana kroz jezik. Već sada se direktno nazire tendencija ka posmatranju jezika kao neodvojivog od kulture (Ivana & Durić, 2022, 119).

Slika 6. Kultura i jezik u nastavi

Moglo bi se posebno govoriti i o kulturi jednog jezika, o istoriji, geografskom položaju i rasprostranjenosti određenog jezika, društvenom raslojavanju jezika, umetnosti koja se izražava kroz jezik i sl. (Ivana & Durić, 2022, 114). Bez poučavanja kulture, poučavanje stranog jezika je nepotpuno. S obzirom da ljudska priroda ne postoji odvojeno od kulture, tako i učenje nekog stranog jezika istovremeno predstavlja i poimanje prirode drugih ljudi (Belma, 2016, 170). Kulturološka lingvistika ističe kulturni element saznanja. Ono što se često smatra čisto kognitivnim šemama zapravo jesu i kulturne šeme. Kulturna lingvistika se stoga može primeniti na mnoge složene situacije u učionici kada je učenje drugog jezika u pitanju (Occhi, 2007, 18). Učenje stranog jezika predstavlja proces koji se zapravo odnosi na spajanje kulture i jezika, podrazumeva višeslojan i interaktivni odnos pre svega okruženja i govornika datog jezika, u kom se prepliću kontekst i uslovi razvijanja jednog jezika, kao i osobina govornika koji jezik usvajaju i adaptiraju datom kulturološkom okviru (Ivana & Durić, 2022, 114).

Kulturološka lingvistika stavlja veliki naglasak na kulturu kao izvor konceptualizacije iskustva kroz kognitivne strukture kao što su šeme, kategorije, metafore i pisma. Kulturološke konceptualizacije se odnose na primenjene domene učenja jezika i interkulturalne komunikacije (Palmer & Sharifian, 2003, 11).

Učenje jezika samo po sebi i savladavanje parcijalnih ciljeva – koji svakako i dalje čine deo tog iskustva – nisu više krajnji cilj nastave stranih jezika. Sada govorimo o potrebi povezivanja učenja jezika sa poreklom i življenjem, kao svojevrsnoj potrebi za povezivanjem forme i suštine (Ivana & Durić, 2022, 114).

U kontekstu učenja rumunskog jezika motivisanost za istoriju, kulturu i književnost Rumunije je u kontinuiranom porastu – studenti su zainteresovani za otkrivanje novih činjenica. Tako su, na primer, studenti Filozofije počeli da istražuju na tom polju, studenti Nemačkog jezika su se zainteresovali za nemačku nacionalnu manjinu u Rumuniji, studenti Istorije su istraživali teme iz rumunske istorije. Polje studentske

zainteresovanosti se proširuje i na druge oblasti kao što su: muzika, film, tehnologija, itd. Otvoreni su za upoznavanje novih kultura kroz učenje stranih jezika, pripadajućih književnih tradicija, istorija i drugih oblasti (Radić Bojanić, 2019, 149). Halupka-Rešetar i dr. (2018) navode da je više interaktivnih aktivnosti potrebno na L2 kursevima na univerzitetskom nivou, kao i podrška i ohrabrenje od svojih profesora. Kultura u nastavi jezika nam može pomoći da se poveća broj interaktivnih aktivnosti. Tada se kod studenata se javlja integrativna motivacija i nakon svakog nivoa učenja jezika ona je bila sve viša (Janjić, 2015). Naravno, potrebno je napomenuti da je savremena tehnologija doprinela lakšem otkrivanju i pristupanju sadržajima.²

² Više o ovim istraživanjima koja se odnose na tehnologiju i elemente kulture u nastavi rumunskog jezika u: Grujić, Janjić and Krneta, 2016; Ivanić 2022; Ivanić 2020; Janjić & Popović, 2021; Ivanić and Spariosu, 2020; Ivanić & Tomin, 2022; Ivanić, Spariosu i Vintila, 2018, 2019; Janjić, 2017, 2015a, 2015b; Janjić, Petković and Grujić, 2015; Janjić, Petković and Popović, 2016; Janjić and Popović, 2015a, 2015b, Janjić and Badesku, 2012, Janjić and Sabo, 2012, Janjić and Spariosu, 2015, 2016; Janjić, Ursulescu-Miličić i Spariosu, 2012, 2013, 2014; Janjić and Ursulescu, 2014; Popović and Ivanic, 2022; Popović and Janjić, 2012; Rajović, Petković, and Ivanić, 2018; Sabo & Janjić, 2012; Spariosu, 2014; Spariosu, Ursulescu-Miličić & Janjić, 2013. Dobre primere nalazimo i u: Đorđević i Radić Bojanić, 2014; Radić Bojanić, 2011, 2012.

ANALIZA I METODOLOGIJA

METODOLOŠKI OKVIR

Polazna tačka u stvaranju ove monografije bila je izrada detaljnog pregleda i predstavljanje realnog stanja u praksi (čime raspolažu nastavnici jezika, učenici, istraživači ili filolozi uopšte). Za sva gorepomenuta zanimanja u domenu romanistike, uz rumunistiku, naravno, na prvom mestu, ali i za bilo koju drugu filološku ili lingvističku granu, primarni su sam materijal i analiza valjanog štiva. Ovde možemo uključiti i razne druge jezike, koji u samoj analizi nisu spomenuti, jer bi se generalni princip mogao primeniti, standardizovati i operacionalizovati na većem uzorku. Uključivanje prethodnih analiza i prepostavki nastalih na osnovu ranijih radova na ovu i slične teme, ovaj pionirski rad skromno smešta među temelje takvih budućih poduhvata. Međuodnos kulture i jezika je u nastavi jezika teško materijalizovati i analizirati zato što je reč o transparentnim, uzročno-posledičnim odnosima. Polazna tačka ovakve problematike gradi se na dva fronta – u teorijskoj pozadini i praktičnoj upotrebi – stoga je neophodno obe imati u vidu. Sprovedenom analizom u radu teži se upravo ka teorijskom pregledu dostupnih informacija o kulturi i jeziku, sa fokusom na njihov međusobni značaj, uslovljenost, ali i na stanje u praksi, na dostupnost, transparentnost i validnost kulturnih informacija u knjigama i priručnicima za učenje jezika, a samim tim i u

nastavi jezika. Posmatrani rumunski jezik i problematika međuodnosa kulture i jezika na planu međuodnosa rumunskog jezika i rumunske kulture zahtevali su korpus koji nije bilo jednostavno sačinjeni. Relevantne knjige činila su uglavnom starija izdanja, na više stranih jezika, koje je bilo veoma zahtevno i teško pronaći, bilo u digitalnom ili štampanom izdanju. U svakom slučaju, osnovni korpus za analizu elemenata kulture čine udžbenici i priručnici za učenje rumunskog jezika kao stranog iz više različitih zemalja:

- Bugarska
- Rusija
- Nemačka
- Mađarska
- Portugal
- Španija
- Italija
- Francuska
- Rumunija
- Češka
- Ujedinjeno Kraljevstvo i
- Sjedinjene Američke Države.

Zajednički imenitelj svih udžbenika jeste rumunski jezik, sa fokusom na savladavanje osnovnih gramatičkih koncepta na nivoima A1–A2, a najviše do nivoa B1. Prilikom pretraživanja elemenata rumunske kulture u knjigama na jezicima koji nisu poznati autorima, orijentiri su bili rumunski jezik i kontekst u kom se određene teme obrađuju. Elemente kulture u tim udžbenicima, uprkos jezičkoj barijeri u određenim slučajevima, nije bilo teško uočiti i razumeti. Prikupljeno je ukupno trideset osam udžbenika koji se koriste u širokom spektru nastave jezika (u školama stranih jezika, na fakultetima, u individualnoj nastavi, za samouke učenike, itd.). U svakom udžbeniku su sistematično pretraživani

elementi kulture i njihov sadržaj kao deo kulturne predstave i slike o kulturi Rumunije u Evropi i svetu. Metodološki proces registrovanja, unošenja i selekcije elemenata rumunske kulture (nadalje u tekstu kao elementi kulture ili samo elementi) sastoji se od nekoliko koraka, koji čine kompletну, repetitivnu proceduru:

1. Inicijalni pregled celokupnog udžbenika;
2. Parcijalna analiza lekcija od kojih se udžbenik sastoji (po temama i sadržaju);
3. Popisivanje ukupnog broja uočenih elemenata kulture (osnovni spisak koji sadrži: *kategorije* – tekst, slika ili slika i tekst zajedno; *naslova* – lekcije ili segmenta/zadatka u kom se element nalazi; *opisa* – opis zadatka/segmenta u kom se nalazi element ili opis samog elementa; *stranice* – broj stranice na kojoj se dati element nalazi; *formata* – detaljniji opis kategorije forme kao što su kraći tekst, duži tekst, slika u boji ili crno-bela slika i sl.);
4. Konkretizovanje spiska elemenata za dve kategorije – određuje se tip elementa (kako je element prikazan u knjizi) i njegova sadržina (šta je elementom prikazano).

Celokupan metodološki proces u četiri koraka, kako je ranije i navedeno, ponavlja se pri analizi svakog udžbenika. Finalni spisak sadrži sve navedene elemente zajedno, odvojene po kategorijama. Nezavisno od naknadne selekcije, ukupan broj zabeleženih elemenata kulture kojim se raspolaze u ovoj analizi je 1160. O procentima, pojedinačnim i zajedničkim doprinosima određenih kategorija na generalnom planu, uz osvrt na obrasce i potencijalne korelacije, biće više reči u nastavku rada (naročito o učestalosti različitih tipova i sadržine elemenata i sl.). Spisak svih elemenata po kategorijama, sa naznačenim stranicama na kojima se nalaze u datom udžbeniku će, zarad bolje preglednosti, biti priložen na

kraju monografije u delu *Prilozi*. Navodimo ukupan spisak udžbenika upotrebljenih u analizi:

- *ABC pentru România; Manual de limba română pentru străini Avansați* (Timișoara: Tipografia Partoș, 2012) – u daljem tekstu **ABC**.
- *Bun venit în România! Manual de limba română pentru străini - Începători* (Timișoara: Tipografia Partoș, 2012) – u daljem tekstu **Manual Încep.**
- *Bun venit în România! Manual de limbă română și de orientare culturală pentru străini* (Timișoara: MIRTON, 2008) – u daljem tekstu **Bun venit**.
- *Colloquial Romanian – The Complete Course for Beginners – Third Edition* (Oxfordshire: Routledge, 2002) – u daljem tekstu **Colloquial**.
- *Cours de langue roumaine* (București: Didactică și pedagogică, 1978) – u daljem tekstu **Cours de LR**.
- *Il romeno senza sforzo* (Torino: Assimil Italia, 2002) – u daljem tekstu **Il romeno**.
- *Introduction to Romanian* (New York: Hafner Publishing Company, 1953) – u daljem tekstu **Introduction**.
- *Kezdők román nyelvkönyve* (Budapest: Holnap Kiadó, 2021) – u daljem tekstu **Kezdők**.
- *Le roumain – Langue, Littérature, Civilisation* (Paris: OPHRYS, 1992) – u daljem tekstu **Le roumain**.
- *Le roumain sans peine* (Paris: Assimil France, 1989) – u daljem tekstu **Le rou. sans**.
- *Limba română – Curs superior* (Москва: Высшая школа, 1989) – u daljem tekstu **Curs superior**.
- *Limba română – Manual pentru studenți străini, anul pregătitor – semestrul I* (București: Editura Universității din București, 2003) – u daljem tekstu **LR Manual**.

- *Limba română de bază. Manual pentru studenții străini* (Iași: Institutul European, 1999) – u daljem tekstu ***L.R. de bază***.
- *Limba română pentru străini nivel A1–A2* (Otopeni: Eurodidactica, 2020) – u daljem tekstu ***LR străini***.
- *Limba română=Limbă străină; Curs intensiv pentru studenții străini din anul pregătitor* (Craiova: Editura Universitaria, 2013) – u daljem tekstu ***LR=LS***.
- *MANUAL DE LIMBA ROMÂNĂ* pentru adulții Beneficiari de Protecție Internațională în România și Străini din afara Uniunii Europene – Nivel A1, A2, B1 (București: Fundația Schottener Servicii Sociale, 2019) – u daljem tekstu ***Manual A1–B1***.
- *Manual de limba română ca limbă străină (RLS)* A1–A2 (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2012) – u daljem tekstu ***RLS A1–A2***.
- *Metodo Pratico da Lingua Romena* (Lisabon: Editorial Gleba, 1944) – u daljem tekstu ***MPLR***.
- *Parlons roumain – Langue et culture* (Paris: L’Harmattan, 1991) – u daljem tekstu ***Parlons***.
- *Puls – Manual de limba română pentru străini, curs A1–A2.* (București: POLIROM, 2009) – u daljem tekstu ***Puls A1–A2***.
- *ПРАКТИЧЕСКИЙ КУРС РУМЫНСКОГО ЯЗЫКА* (Москва: ИЗДАТЕЛЬСТВО ИНСТИТУТА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ, 1962) – u daljem tekstu ***ПКРЯ***.
- *Quiero Aprender Rumano – Vreau să Învăț Română – La Guía de Rumano en español.* (DMM 2007–2016) – u daljem tekstu ***QAR***.

- *RLS Româna ca limbă străină – Caiete didactice A1+*. (Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2012) – u daljem tekstu ***RLS A1+***.
- *Romanian Reference Grammar* (Washington: U.S. Department of State Foreign Service Institute, 1989) – u daljem tekstu ***RRG***.
- *Romanian Verb Handbook* (Bloomington: Indiana University Press, 2004) – u daljem tekstu ***RVH***.
- *Romanian grammar* (Durham: SEELRC, 2003) – u daljem tekstu ***Rom. gr.***.
- *Romanian: An Essential Grammar* (London: Routledge, 2008) – u daljem tekstu ***REG***.
- *Román nyelvkönyv – nemzeti tankönyvkiadó* (Budapest: Regiszter Kiadó és Nyomda Kft, 1997) – u daljem tekstu ***R. nyelvkönyv***.
- *Román nyelvtan alaktan* (Budapest: Palamart Könyvkiadó, 2019) – u daljem tekstu *Román*.
- *Română cu sau fără profesor* (Cluj-Napoca: Echinox, 1991) – u daljem tekstu ***Cu sau fără***.
- *Rumano de cada día – Româna de fiecare zi* (Barcelona: Difusión, Centro de Investigación y Publicaciones de Idiomas, 2007) – u daljem tekstu ***Rumano de c.d.***.
- *Rumunština pro samouky* (Prag: SPN, 1965) – u daljem tekstu *Samouky*.
- *Rumänisch – Wort für Wort* (Bielefeld: Reise Know-How, 2012) – u daljem tekstu ***Rumänisch***.
- *Teach Yourself Romanian* (London: Hodder & Stoughton, 1970) – u daljem tekstu ***TYR 2***.
- *Teach Yourself Romanian* (London: Hodder Headline, 2003) – u daljem tekstu ***TYR***.
- *Учебник Румынского языка* (Москва: Высшая школа, 1982) – u daljem tekstu ***Учебник РЯ***.

- Учебник по румынски език (София: Наука и изкуство, 1984) – у daljem tekstu **Учебник**.
- *VITAMINA Română ca limbă străină – limbaj general și medical culegere de exerciții pentru nivelurile A1, A2, B1* (Timișoara: Editura Victor Babeș, 2018) – у daljem tekstu **Vitamina**.

ZASTUPLJENOST ELEMENATA KULTURE PO UDŽBENICIMA

Praćenjem osnovnog metodološkog okvira bilo je moguće pronaći, odabrat i zabeležiti sve kulturne elemente na generalnom uzorku. Procedura zahteva vreme zbog obimnog korpusa udžbenika, ali i zbog sistematičnog unošenja podataka i proveravanja istih na kraju svakog koraka. Provere su bile višestruke i vršile su se nakon svakog unosa za pojedinačne udžbenike, kao i u celini kada je ukupan unos bio priveden kraju. Po izdvajaju kategorija, neophodno je bilo proveravati i same kategorije (i potkategorije) kako bi svi elementi bili adekvatno sortirani. Svrha provere bila je, pre svega, smanjivanje i naposletku anuliranje duplih unosa, zatim ispravno unošenje po koracima kako bi se pojedinačni doprinosi svih izdvojenih kategorija poklapali sa ukupnim brojem elemenata pre izvođenja računica u okviru frekventnosti. Zarad bolje preglednosti u nastavku dajemo tabelarni prikaz spiska udžbenika (pod skraćenim nazivima) sa ukupnim brojem zabeleženih elemenata (sve kategorije forme) po knjizi, kao i pojedinačni procenat zastupljenosti na generalnom uzorku zabeleženih elemenata kulture (v. *Tabela I*).

<i>Knjige</i>	<i>Broj elemenata</i>	<i>Zastupljenost</i>
<i>RLS A1+</i>	36	3%
<i>RLS A1–A2</i>	58	5%
<i>Puls A1–A2</i>	28	2,4%
<i>Cours de LR</i>	145	12,5%
<i>LR străini</i>	39	3,4%
<i>LR Manual</i>	6	0,5%
<i>Colloquial</i>	30	3%

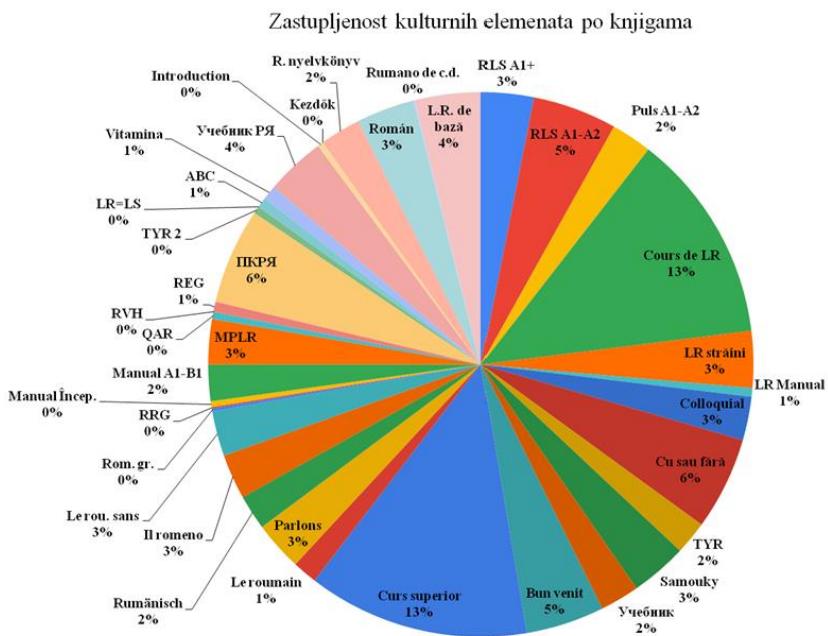
<i>Cu sau fără</i>	64	5,5%
<i>TYR</i>	23	2%
<i>Samouky</i>	39	3,4%
<i>Учебник</i>	27	2,3%
<i>Bun venit</i>	54	5%
<i>Curs superior</i>	152	13%
<i>Le roumain</i>	17	1,5%
<i>Parlons</i>	34	3%
<i>Rumänisch</i>	24	2%
<i>Il romeno</i>	31	3%
<i>Le rou. sans</i>	31	3%
<i>Rom. gr.</i>	2	0,2%
<i>RRG</i>	1	0,1%
<i>Manual Încep.</i>	4	0,3%
<i>Manual A1–B1</i>	25	2%
<i>MPLR</i>	31	3%
<i>QAR</i>	5	0,4%
<i>RVH</i>	0	0%
<i>REG</i>	7	1%
<i>ПКРЯ</i>	66	6%
<i>TYR 2</i>	5	0,4%
<i>LR=LS</i>	0	0%
<i>ABC</i>	7	1%

<i>Vitamina</i>	10	1%
<i>Учебник РЯ</i>	41	3,5%
<i>Introduction</i>	4	0,3%
<i>Kezdők</i>	0	0%
<i>R. nyelvkönyv</i>	28	2,4%
<i>Román</i>	40	3,4%
<i>Rumano de c.d.</i>	1	0,1%
<i>L.R. de bază</i>	45	4%

Tabela 1. Spisak knjiga sa ukupnim brojem elemenata po naslovu, uz doprinos generalnom uzorku

Preliminarnim pregledom, posmatrajući samo zbir elemenata kulture i njihov doprinos ukupnom procentu, izdvajaju se dva udžbenika sa najvećim udelom – *Curs superior* (13,1%) i *Cours de LR* (12,5%). Manji, ali i dalje prilično visoki procenti, nalaze se u knjigama *ПКРЯ* (6%) i *Cu sau fără* (5,5%). Preostale analizirane knjige u ukupnom zbiru svakako imaju značajan doprinos, kao što su *RLS A1–A2* (5%) i *Bun venit* (4,7%), dok se druge pojedinačno ne izdvajaju dovoljno, jer se kod većine vrednosti kreću od 1 (0,1%) do 45 (4%). Nakon toga postoji skok u broju elemenata, naročito kod dva izdvojena naslova sa najvišim procentima. Broj 1, iako značajno nizak, ne predstavlja najniži broj elemenata u ukupnom zbiru zato što postoje tri knjige kod kojih nije zabeležen nijedan element kulture – *RVH*, *LR=LS*, *Kezdők*, a po jedan element kulture nalazi se u dvema knjigama – *RRG* i *Rumano de c.d.*. Pojedinačne zastupljenosti prikazane su i kružnim dijagramom (v. *Grafikon 1*). Na ovaj način najjasnije se vide svi pojedinačni procenti za svaku knjigu ponaosob – dominantno visoki procenti, najniži i procenti koji izostaju (0%), kao i sve ostale knjige u kojima je zastupljenost elemenata od 0,1% do 6%. Slikoviti prikaz na dijagramu ide u prilog konstataciji da su procenti generalno niski

i da postoji mnoštvo knjiga sa identičnim procentima, naravno, kada govorimo o njihovom zbiru i prvoj selekciji, što je u ovom slučaju kategorija forme, odnosno načina predstavljanja elemenata kulture.

Grafikon 1. Zastupljenost elemenata po knjigama (ceo korpus, kategorija forme)

KATEGORIJE FORME

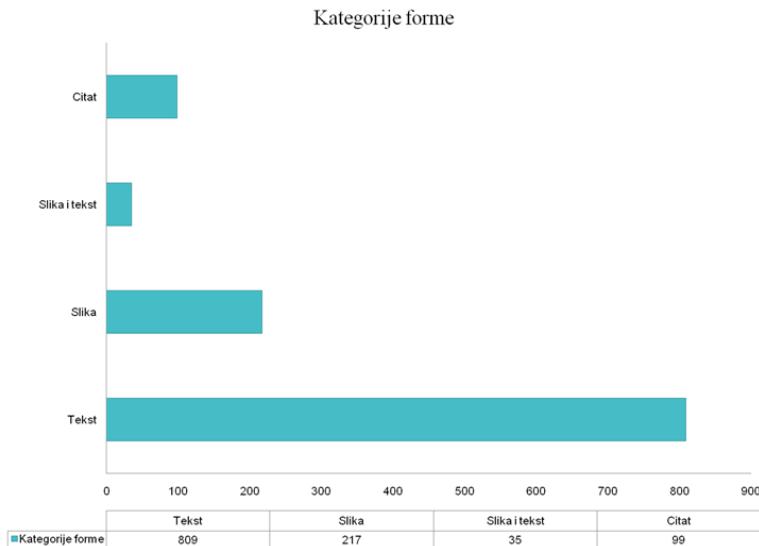
Kao što je ranije pomenuto, ukupan broj pronađenih elemenata uključenih u analizu iznosi 1160. Svi elementi su prilikom prve klasifikacije razvrstani na osnovu tipa, odnosno forme u kojoj su prikazani. Na osnovu toga, izdvojen je spisak kategorija i potkategorija forme:

- Slika
 - Fotografija
 - Ilustracija
- Tekst
 - Kraći tekst
 - Duži tekst
- Slika i tekst
- Citat

Kriterijum na osnovu kog je izvršena prva selekcija i izdvojena *Kategorija forme* oslanja se na vizuelnu predstavu, jer je elemente bilo neophodno prvo uočiti, ali i na njihov značaj – smisao i njihovu

povezanost sa značenjem (relevantnost u lekciji, kulturna reprezentacija i značaj, objašnjenje nepoznatih pojmoveva iz kulture ili tradicije sl.), što čini sadržinu elemenata kulture. Posebno je značajna potkategorija koja ilustruje dinamičnu povezanost elemenata koji pripadaju kategorijama *Slika* i *Tekst*, što čini zasebnu potkategoriju *Slika i tekst*. Irelevantim su smatrane situacije u kojima se nasumično spominje ime nekog grada, lokaliteta, pojma i sl.

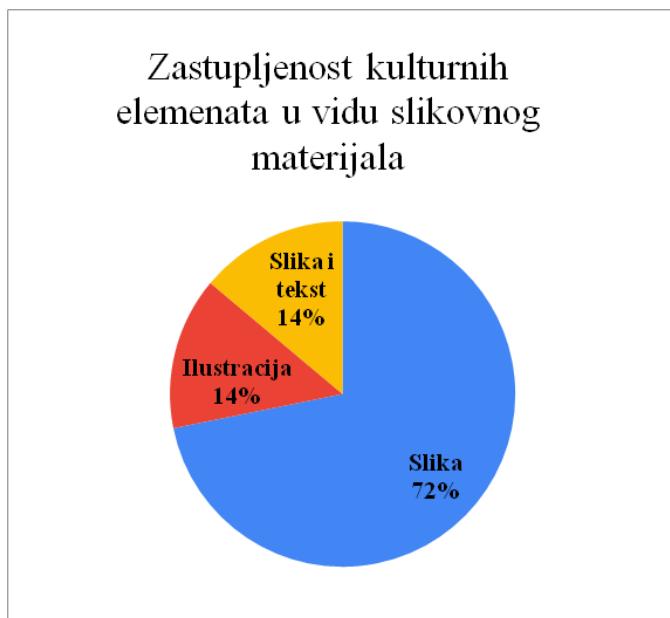
U odnosu na sve izdvojene kategorije, najmanje zahtevno je bilo izdvajanje spiska *Slika* (fotografije, isečci iz novina/časopisa, umetničke slike, ilustracije i sl.) kroz obe potkategorije (*Fotografija* i *Ilustracija*), dok je sav tekstualni materijal bilo potrebno pročitati i ustanoviti njegov smisao (*Kraći tekst* i *Duži tekst* – različite forme tekstova, od dijaloga i kratkih izjava preko priča i odlomaka iz književnih dela do reportaža, biografija, istorijskih tekstova i dr.). Spoj između kategorija, poput *Slike i teksta*, predstavlja situacije u kojima je neki kulturno relevantan pojam objašnjen i predstavljen na oba načina, uz pomoć slike i teksta. Primer bi predstavljala fotografija nekog lokaliteta uz tekst koji nudi relevantne informacije o datom lokalitetu, njegovom istorijskom i umetničkom značaju. To je najsloženija, ali i najpoželjnija kategorija, jer vodi računa o relevantnosti, povezivanju dve predstave u jednu i produbljivanju značenja prilikom davanja konteksta fotografiji i/ili tekstu. Među preostalim tekstualnim materijalom izdvaja se i *Citat* – kategorija ispunjena umotvorinama, izrekama, zagonetkama, pitalicama, ali i citatima iz književnih dela i izjavama poznatih i uticajnih ličnosti iz rumunske kulture. Citati su u kratkoj formi, kraći nego tekstovi objedinjeni u potkategoriji *Kraći tekst*. Oni se i sadržinski razlikuju od njih što daje osnov za posebnu kategorizaciju. Odnos pomenutih kategorija kroz sve prikupljene elemente iz svih knjiga, dakle na generalnom uzorku, prikazan je na sledećem grafikonu (v. *Grafikon 2*):

Grafikon 2. Kategorije forme kulturnih elemenata u udžbenicima za učenje rumunskog jezika kao stranog

Na *Grafikonu 2.* najuočljivija je dominacija tekstualnog materijala u odnosu na sve ostale kategorije. U knjigama je, sasvim opravdano, najzastupljeniji tekstualni materijal, jer je u pitanju učenje stranog jezika – učenje čitanja, pisanja i verbalne fluentnosti na stranom jeziku. Tekst u ovom slučaju biva veoma opšta kategorija, jer govorimo o svim tekstualnim replikama (uputstva, podsetnici, doseteke, obaveštenja kroz lekcije), te je najpre neophodno izdvojiti koji tip teksta je relevantan u kulturnom kontekstu. Do te prvobitne kategorizacije neophodno je bilo uzeti u obzir celokupan tekstualni materijal u inicijalnom pregledu, kako bi se izgradio korpus i napravile potkategorije forme teksta. Na osnovu njih vrši se dalja klasifikacija iz koje će proizaći spisak nekoliko opštih, najreprezentativnijih kategorija forme teksta koje su pomenute na samom početku – *Kraći tekst, Duži tekst* i *Citat*. Ideničan princip primenjen je i na kategoriju *Slika*, koja procentualno biva značajno manje zastupljena kroz udžbenike u odnosu na *Tekst*, čak i kada bismo joj “pridružili” preostale kategorije (*Slika i tekst, Citat*). Slike koje bismo očekivali kroz nastavni materijal nalaze se u korpusu analiziranih udžbenika, o čemu će

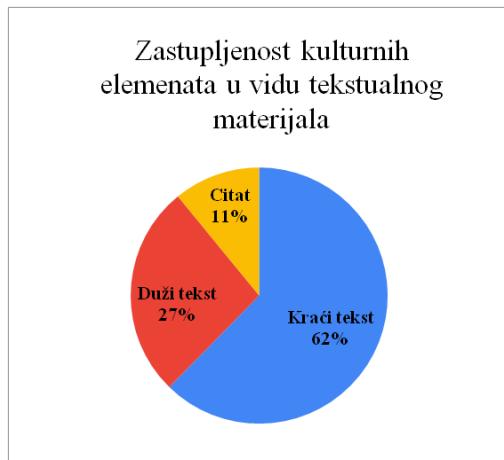
dalje biti reči, a to važi i za kategoriju forme i za kategoriju sadržine. Analiza ne obuhvata svaku sliku, fotografiju ili ilustraciju nego samo one koje su odgovarale kulturno relevantnim kategorijama. Nadalje će biti prikazan pojedinačan udeo potkategorija u okviru tekstualnog i slikovnog materijala (v. *Grafikon 3.* i *Grafikon 4*) na generalnom uzorku.

Grafikon 3. Zastupljenost elemenata u slikovnoj formi

Na *Grafikonu 3.* primetna je dominantnost fotografije u odnosu na ostali slikovni materijal. Za potrebe ovog poređenja, uvrštena je i potkategorija *Slika i tekst*, jer je ista parcijalno slikovna. Slika je kroz udžbenike prikazana u različitim oblicima: fotografije ljudi (poznatih ličnosti iz različitih kulturno-umetničkih sfera), fotografije predmeta, znamenitosti i lokaliteta (religijski objekti, narodna nošnja, escajg i sl.) i portreti. Potpun spisak početnih potkategorija *Slike* biće predstavljen u okviru sekcije *Opšte kategorije forme – Slikovni materijal*. Slike su bile različitih veličina, od ikonica do fotografija velikog formata koje su zauzimale na pojedinim mestima i celu stranicu. Odnos crno-belih fotografija u odnosu na fotografije u boji iznosi 44% (*Fotografije u boji*)

prema 56% (*Crno-bele fotografije*) predstavlja donekle ujednačen odnos. Ilustracije, u generalnom procentu nisko zastupljene, predstavljene su najčešće u vidu postera, reklama ili mapa dominantno crno-bele (57%), a ilustracije u boji su zastupljene u nešto manjem procentu (45%), dok je obe vrste moguće pronaći u različitim formatima, najčešće manjim (ikonice, mape, putokazi, posteri). Zastupljenost potkategorije *Slika i tekst* je nisko zastupljena, a upravo to govori u prilog kompleksnosti ove kategorije iako naizgled deluje da je u pitanju jednostavna postavka. Prilikom procesa kreiranja ove potkategorije potrebno je uzeti u obzir više stvari, pre svega, namenu udžbenika i njegovu metodološku svrhu. Tako u gramatikama gotovo ne nalazimo ni na jedan kulturno relevantni podatak, jer se fokus izmešta na gramatička pravila, uz pokušaj da se jezički supstrat izoluje, što samo po sebi ne mora biti apsolutni, niti najbolji metod. Zatim je potrebno uzeti u obzir stručnost, upućenost i zainteresovanost tima ili pojedinaca autora određenog udžbenika u kontekstu kulturne informisanosti i poznavanja kulture i jezika, uz neophodni osvrt na vreme pišsanja, odnosno izdavanja udžbenika, jer su mogućnosti i prednosti koje 21. vek pruža na mnogo višem stepenu u odnosu na period krajem sedamdesetih ili osamdesetih godina prošlog veka, kada je većina udžbenika za potrebe ovog rada i pisana. Svakako, ovom konstatacijom ne želimo umanjiti trud i rad autora novog stopeća, niti minuli rad autora koji su raspolagali onim što su imali. Finansijska, naučno-tehnološka i stručna komponenta su višeslojne, te se u ovom trenutku može samo površno predstaviti, kao smernica u daljem pojašnjavanju stanja u praksi.

Grafikon 4. Zastupljenost elemenata u tekstualnoj formi

Kao i na prethodnom grafikonu, primetna je dominantna zastupljenost jedne potkategorije u odnosu na ostale, što je u slučaju tekstualnog materijala potkategorija *Kraći tekst* (v. *Grafikon 4*). Sa svojih 62% na generalnom uzorku, *Kraći tekst* predstavlja najčešći i najšire upotrebljavani tip teksta kao u bilo kojoj knjizi za učenje stranog jezika, a to su dijalozi, kratke priče, pesme, odlomci iz književnih dela i sl. Potpun spisak početnih potkategorija *Teksta* biće predstavljen u okviru sekcije *Opšte kategorije forme – Tekstualni materijal*. Ovakav tip teksta je, ukoliko ga autori sami ne sastavljaju za potrebe vežbi u okviru određenih tema (npr. putovanja, književnost, praznici) i usvajanja određenog seta gramatičkih pravila, mnogo lakše pronaći i adaptirati za potrebe lekcije (članci iz novina, odlomci iz književnih dela, narodne pesme ili priče) što i jeste osnovni razlog za ovako visok procenat zastupljenosti. Niži, ali ne i zanemarljiv, jeste i ukupan procenat zastupljenosti potkategorije *Duži tekst*, koji je izdvojen u odnosu na prethodnu potkategoriju zbog obima teksta, koja prevaziđa navedene kratke forme, proširujući mogućnosti najpre prilikom adaptacije književnog teksta (pozorišni komadi, pripovetke, odlomci iz romana, putopisi), ali i kod autorskih tekstova gde je moguće temeljnije, odjednom obraditi određenu temu. Moderniji formati udžbenika svakako prednost daju kraćim formama teksta, što je

evidentno i u ovom pregledu, gde su se modernijim udžbenicima smatrali svi oni nastali s početka 21. veka do danas (ukupno 22 naslova), što čini većinu korpusa. Pri ovom poređenju, zastupljenost potkategorije *Kraći tekst* u modernijim udžbenicima iznosi 80%, dok je *Duži tekst* značajno manje zastupljena potkategorija (20%). *Citat*, kao još kraća forma teksta, zastupljen je u najnižem procentu na generalnom uzorku. Kroz udžbenike, u finalnoj selekciji, citati su beleženi i kao izreke, umotvorine, poslovice, pored forme samog citiranja neke poznate ličnosti iz bilo koje društvene delatnosti ili citata iz književnih dela. Svakako je tekstualni materijal dominantniji u odnosu na slikovni, pa je shodno tome realnije očekivati da će se elementi kulture najpre tu nalaziti, što se i pokazalo poređenjem kategorija forme na generalnom uzorku. Elementi kulture mogu se pronaći u bilo kojoj formi, sve dok sadržina nudi kulturno relevantne informacije za učenike, ali i za sve ostale čitaoce.

KATEGORIJE FORME – PRIKAZ PO KNJIGAMA

Kategorije forme, pored opšteg uvoda i prikaza procenata na ukupnom broju elemenata, potrebno je razložiti i na delove koji čine ukupni uzorak, odnosno na knjige u kojima su kulturno relevantni elementi i pronađeni. Uporednim prikazom knjiga, pokušaćemo da izdvojimo knjige u kojima su zastupljene sve kategorije forme, neke od njih ili nijedna od njih. Moguće je ostvariti i uvid za trendove pravilnosti kod knjiga istog autora, knjiga u izdatih u istoj deceniji i knjiga na istim stranim jezicima kojima je, naravno, drugi i ciljni strani jezik – rumunski jezik. U tabelama su navedene sve analizirane knjige, sa prikazom svih kategorija forme i brojem elemenata kulture koji su u datoj knjizi izraženi na taj način. U prvom bloku, sačinjenom od tri knjige (v. *Tabela 2*), primetna je neravnomerna raspodela elemenata. Dominantne kategorije forme su *Slika* (7, 29, 10) i *Kraći tekst* (22, 20, 9).

RLS A1+		RLS A1-A2		Puls A1-A2	
<i>Slika</i>	7	<i>Slika</i>	29	<i>Slika</i>	10
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	5	<i>Ilustracija</i>	3
<i>Slika i tekst</i>	7	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	22	<i>Kraći tekst</i>	20	<i>Kraći tekst</i>	9
<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	4	<i>Duži tekst</i>	1
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	5

Tabela 2. Prvi blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Kategorija *Slika i tekst* zastupljena je samo u jednoj knjizi (*RLS A1+*), dok je u druge dve nema. Slično je i sa *Citatima* koji se pojavljuju samo u knjizi *Puls A1-A2* u nešto manjem broju. U knjigama *RLS A1-A2* i

Puls A1–A2 nalaze se *Ilustracija* i *Duži tekst*, dok u knjizi *RLS A1+* nijedna od tih kategorija nije zabeležena. Sve tri knjige su za učenje rumunskog jezika, na rumunskom jeziku, izdate u Rumuniji u periodu od 2009. do 2012. godine. Dve knjige (*RLS A1+*, *RLS A1–A2*) imaju istog autora. Uporedni prikaz navedenih knjiga ne pokazuje nikakav trend, niti značajnu sličnost u zastupljenosti kategorija. Jedino je izostanak kategorije *Citat* dosledan u obe.

Naredni blok knjiga čine tri knjige za učenje rumunskog jezika (v. *Tabela 3*), od kojih je jedna na francuskom jeziku (*Cours de LR*). Upravo je navedena knjiga jedna od najbogatijih elementima, jer na inicijalnom pregledu sadrži tri znatno visoko zastupljene kategorije od ponuđenih šest.

<i>Cours de LR</i>		<i>LR străini</i>		<i>LR Manual</i>	
<i>Slika</i>	59	<i>Slika</i>	14	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	2	<i>Ilustracija</i>	5	<i>Ilustracija</i>	0
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	56	<i>Kraći tekst</i>	16	<i>Kraći tekst</i>	6
<i>Duži tekst</i>	27	<i>Duži tekst</i>	4	<i>Duži tekst</i>	0
<i>Citat</i>	1	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0

Tabela 3. Drugi blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Dominantna kategorije forme za sve tri knjige jeste *Kraći tekst* (56, 16, 6), dok su kategorije *Slika* i *Duži tekst* visoko do srednjevisoko zastupljene u dvema knjigama (*Cours de LR*, *LR străini*). Kategorija *Citat* zastupljena je samo u jednoj knjizi (*Cours de LR*) u pojedinačnom slučaju, dok se kategorija *Slika i tekst* ne nalazi ni u jednoj knjizi. U knjigama *Cours de LR* i *LR străini* kategorija *Ilustracija* prilično je nisko zastupljena, dok u trećoj knjizi, *LR Manual* nije uopšte zabeležena. U

pomenutoj knjizi zabeleženo je šest elemenata, koji pripadaju kategoriji *Kraći tekst*. Knjiga *Cours de LR* (francusko-rumunski) izdata je 1978. godine u Bukureštu, a knjige *LR străini* (2020) i *LR Manual* (2003) su takođe rumunska izdanja. Uporednim prikazom i uz osvrt na različite vremenske okvire izdavanja knjiga i razliku u jezicima (francusko-rumunski naspram rumunskog) primetili smo veću zastupljenost elemenata kulture po kategorijama forme kod knjige *Cours de LR*, u kojoj nije zastupljena samo jedna kategorija forme od šest, dok je u druge dve knjige nešto više praznih kategorija – u *LR străini* dve i u *LR Manual* pet. U sve tri knjige dosledan je izostanak kategorije *Slika i tekst*.

Colloquial		Cu sau fără		TYR	
<i>Slika</i>	2	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	2	<i>Ilustracija</i>	6	<i>Ilustracija</i>	3
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	6	<i>Slika i tekst</i>	3
<i>Kraći tekst</i>	21	<i>Kraći tekst</i>	27	<i>Kraći tekst</i>	8
<i>Duži tekst</i>	5	<i>Duži tekst</i>	10	<i>Duži tekst</i>	9
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	15	<i>Citat</i>	0

Tabela 4. Treći blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Ovaj segment knjiga (v. *Tabela 4*) se od prethodna dva razlikuje po tome što sadrži knjigu koja je trojezična. U pitanju je knjiga u kojoj se rumunski jezik uči uz prateća objašnjenja na francuskom i engleskom jeziku (*Cu sau fără*). Preostale knjige su dvojezične, u kombinaciji jezika englesko-rumunski (*Colloquial, TYR*). Uporedni prikaz različitih jezika pokazuje da je trojezična knjiga u odnosu na druge dve bogatija elementima kulture u vidu kategorije forme, uz samo jednu upražnjenu kategoriju (*Slika*). U preostalim knjigama zastupljenost i raspodela elemenata po kategorijama forme su prilično slične, uz dve upražnjene

kategorije (*Slika i tekst uz Citat; Slika uz Citat*). Dominantne kategorije forme među knjigama u ovom slučaju su *Kraći tekst* (27, 21, 8) i *Duži tekst* (10, 9, 5). Od preostalih kategorija prisutna je nešto niža zastupljenost elemenata, uz izostanak kategorija *Slika i Citat* u dvema knjigama (*Slika – Colloquial; Citat – Cu sau fără*). Zastupljenost kategorije *Citat*, iako samo u jednoj knjizi, prilično je visoka (15). U ovom slučaju nema kategorije forme koja dosledno nije zastupljena među knjigama. Knjiga *Cu sau fără* (trojezična) izdata je 1991. godine u Klužu (Rumunija), a knjige *Colloquial* (2002) i *TYR* (2003) izdate u Engleskoj. Iako se ne čini da je prošlo mnogo vremena između izdanja, moguće je očekivati i određene razlike u izdanjima s kraja jednog i početka novog veka, razlike u odnosu na zemlju izdanja, kao i na razlike među jezicima (rumunski i francuski). U knjigama za učenje rumunskog jezika kao stranog, naročito onih koje su izdate u Rumuniji, francuski jezik svakako ne predstavlja ništa atipično. Naprotiv, francuski je prvi strani jezik po redu koji se uči u Rumuniji na svim nivoima školovanja, te je i najčešći drugi jezik kojim se Rumuni služe. To je i očekivano s obzirom na kulturno-istorijske veze između dve zemlje ali i na pripadnost zajedničkoj porodici jezika iz koje francuski i rumunski potiču. U ovom trenutku, najbogatija elementima po kategorijama forme čini se najstarija i jezički najsloženija knjiga *Cu sau fără*. U druge dve knjige dosledno nisu zabeleženi elementi u kategoriji *Citat*.

<i>Samouky</i>		<i>Учебник</i>		<i>Bun venit</i>	
<i>Slika</i>	16	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	3
<i>Ilustracija</i>	2	<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	1
<i>Slika i tekst</i>	1	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	8	<i>Kraći tekst</i>	13	<i>Kraći tekst</i>	23
<i>Duži tekst</i>	12	<i>Duži tekst</i>	14	<i>Duži tekst</i>	17
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	10

Tabela 5. Četvrti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Sledeći blok knjiga sačinjavaju tri potpuno različite knjige za učenje rumunskog jezika (v. *Tabela 5*). Razlike se odnose na jezik, vreme i mesto izdanja. Prva analizirana knjiga je izdata u Pragu 1965, u dvojezičnoj češko-rumunskoj varijanti (*Samouky*). Naredna knjiga izdata je nešto kasnije, 1984. godine u Sofiji, a kombinacija jezika je bugarsko-rumunski (*Учебник*). Poslednja knjiga u ovom segmentu izdata je u Rumuniji (Temišvar) mnogo kasnije u odnosu na prethodne dve (2008) na rumunskom jeziku. Kada govorimo o brojnosti elemenata među kategorijama, najzastupljenije kategorije forme se nalaze upravo u knjizi na rumunskom jeziku (*Bun venit*), u kojoj nije zabeležena jedino kategorija *Slika i tekst*. Dominantne kategorije forme kroz sve tri knjige su *Kraći tekst* (23, 13, 8) i *Duži tekst* (17, 14, 12). Kategorije zastupljene samo u jednoj knjizi su *Citat* sa srednjevisokom zastupljenosću (*Bun venit*) i *Slika i tekst* (*Samouky*) u pojedinačnom slučaju. U knjigama *Samouky* i *Bun venit* kategorija *Ilustracija* prilično je nisko zastupljena dok u trećoj knjizi, *Учебник*, nije zabeležena. Takođe, kategorija *Slika* je prilično visoko zastupljena u knjizi *Samouky*, značajno niže u knjizi *Bun venit*, dok u trećoj knjizi nije zastupljena. Najviše tzv. “praznih” kategorija upravo ima knjiga *Учебник* (četiri od šest). Uporedni prikazom na osnovu rasporeda kategorija forme ne pokazuje značajan trend sličnosti. Razlika

postoji u knjizi na bugarskom, koja je, gledajući godinu izdanja, srednje staro izdanje, u odnosu na preostale dve knjige, kada se uzme u obzir slikovni materijal. Primetno je potpuno odsustvo slika (u bilo kom formatu, zasebno ili uz odgovarajući tekst), te su elementi pronađeni kroz tekstove. Iako su mnogo manje zastupljene u odnosu na dominantni tekstualni materijal, slike i dalje čine deo knjiga u kojima je razlika između izdanja više od četiri decenje, te se njihovo odsustvo ne može tako lako objasniti iz ugla procesa modernizacije izrade udžbenika.

<i>Curs superior</i>		<i>Le roumain</i>		<i>Parlons</i>	
<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	1	<i>Ilustracija</i>	1
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	64	<i>Kraći tekst</i>	3	<i>Kraći tekst</i>	13
<i>Duži tekst</i>	52	<i>Duži tekst</i>	5	<i>Duži tekst</i>	20
<i>Citat</i>	36	<i>Citat</i>	8	<i>Citat</i>	0

Tabela 6. Peti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Naredni segment obuhvata tri knjige na stranim jezicima (v. *Tabela 6*), u kombinacijama rusko-rumunski (*Curs superior*) i francusko-rumunski (*Le roumain*, *Parlons*). Najveći broj zastupljenih kategorija forme nalazi se u knjizi na francuskom jeziku *Le roumain*. Sam broj elemenata nije veliki (ukupno 17), ali ova knjiga prednjači u broju “praznih” kategorija – dva od šest (*Slika*, *Slika i tekst*). Knjiga sa najvećim brojem elemenata, koji su zabeleženi samo u vidu tekstualnog materijala jeste *Curs superior*. Ukupan broj elemenata je 154, a najzastupljenija kategorija forme je *Kraći tekst*. Neznatno manje je zastupljena kategorija *Duži tekst*, a najmanje kategorija *Citat*, iako je njena vrednost svakako prilično visoka (36). Primetno je potpuno odsustvo

slikovnog materijala, a reč je o izdanju knjige iz 1984. godine što je donekle i razumljivo s obzirom na dati vremenski okvir. Knjige na francuskom jeziku ukupno imaju manje zabeleženih elemenata po kategorijama forme u odnosu na prvobitno analiziranu knjigu, mada se sličnost može primetiti u odsustvu slikovnog materijala. Zabeležen je po jedan element pod kategorijom *Ilustracija* u obe knjige. Pomenute knjige na francuskom jeziku izdate su na početku devedesetih godina prošlog veka (1991. i 1992) u Parizu, što nije mnogo kasnije u odnosu na knjigu *Curs superior*. Dominantne kategorije na ukupnom prikazu su *Kraći tekst* (64, 13, 3) i *Duži tekst* (52, 20, 5). Kategorije koje su dosledno ostale upražnjene u sve tri knjige su *Slika* i *Slika i tekst*. Zastupljenost kategorije *Citat* među knjigama je visoka do srednja, dok u jednoj knjizi potpuno izostaje (*Parlons*). Međusobno upoređivanje pokazuje veću zastupljenost kategorija forme teksta naspram forme slike među svim knjigama, iako je reč o različitim izdanjima (drugi jezik i druga zemlja izdanja) objavljenih u približno slično vreme.

<i>Rumänisch</i>		<i>Il romeno</i>		<i>Le rou. sans</i>	
<i>Slika</i>	19	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0
<i>Slika i tekst</i>	1	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	1	<i>Kraći tekst</i>	30	<i>Kraći tekst</i>	30
<i>Duži tekst</i>	3	<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	0
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	1	<i>Citat</i>	1

Tabela 7. Šesti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Na početku je bitno naglasiti da su dve knjige od ukupno tri u ovom bloku potpuno iste, od istog izdavača (*Assimil*) i po identičnom dizajnu i metodologiji (potpuno poklapanje u broju strana, po zadacima,

uputstvima i sl.) (v. *Tabela 7*). Razlika postoji među samim jezicima, gde je *Il romeno* na italijansko-rumunskom, a *Le rou. sans* na francusko-rumunskom jeziku. Razlikuje se i godinja izdanja, te je u prvom slučaju knjiga izdata 2002, dok je francuska verzija nešto starija (1989). Potpuno poklapanje primetno je i u broju i rasporedu elemenata kulture po kategorijama forme, a izostaju čak četiri (*Slika*, *Ilustracija*, *Slika i tekst*, *Duži tekst*). Dominantna kategorija forme među knjigama jeste *Kraći tekst* (30, 30, 1), što bi najpreciznije mogli pripisati dvema knjigama na italijanskom i francuskom, jer je u knjizi *Rumänisch* zastupljenost tekstuallnog materijala prilično niska. U pomenutoj knjizi, (nemačko-rumunski), najzastupljenija je kategorija forme *Slika* (19), dok su preostale nisko zastupljene ili upražnjene (*Ilustracija*, *Citat*). Poslednja navedena kategorija *Citat* zastupljena je u dvema knjigama (*Il romeno*, *Le rou. sans*) prilično nisko, iako i dalje za element više u odnosu na kategoriju *Slika i tekst* koja je pojedinačno zastupljena u knjizi *Rumänisch*. Dosledno upražnjena kategorija forme među knjigama jeste *Ilustracija*, što bi se moglo dovesti u vezu sa vremenom u kojem su dva Assimil izdanja objavljena. Knjiga *Rumänisch* (nemačko-rumunski) izdata je 2012. u Zapadnoj Nemačkoj, što je recentnije u odnosu na preostale dve knjige, te se sa tog aspekta ne pojašnjava odsustvo ilustrativnih formi, ako bismo iste posmatrali kao deo modernijih udžbenika i skorašnjih izdanja. Slabija distribucija elemenata po svim kategorijama primetna je među svim knjigama, što je prilično slično, iako je reč o izdanjima na različitim jezicima i sa decenijskim razmakom između izdanja.

<i>Rom. gr.</i>		<i>RRG</i>		<i>Manual Încep.</i>	
<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	2
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	1
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	0	<i>Kraći tekst</i>	1	<i>Kraći tekst</i>	0
<i>Duži tekst</i>	2	<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	1
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0

Tabela 8. Sedmi blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Sledeći blok (v. *Tabela 8*) čine dve knjige sa pojedinačno upražnjenim kategorijama forme – *Duži tekst* (*Rom. gr.*) i *Kraći tekst* (*RRG*). Obe knjige su na engleskom (englesko-rumunski). Fokus u obema knjigama je na gramatici, što ne isključuje postojanje elemenata kulture u njihovom sadržaju. U ovom slučaju je njihova zastupljenost ipak izuzetno niska. Treća knjiga, *Manual Încep.*, sadrži jednak raspored upražnjenih i neupražnjenih kategorija. Niska, ali registrovana, zastupljenost elemenata kulture po kategorijama forme nalazi se među kategorijama *Slika*, *Ilustracija* i *Duži tekst*, dok kod ostalih kategorija elementi nisu zabeleženi. Na inicijalnom pregledu, u odnosu na nizak broj zabeleženih elemenata, nije moguće izdvojiti dominantnu kategoriju među knjigama, a dosledno upražnjene kategorije su *Citat* i *Slika i tekst*. Kategorija *Slika* zastupljena je samo u jednoj knjizi (*Manual Încep.*), koja je pisana na rumunskom jeziku (Temišvar, izdata je 2012). Preostale dve knjige, objavljene su nešto ranije – 2003. (*RRG*) i 1989. (*Rom. gr.*) godine. Bez obzira na decenijske razlike između izdanja ne primećuje se značajan trend promene ili sličnosti. Sličnost je moguće u ovom trenutku uočiti među knjigama na engleskom jeziku, koje dosledno imaju nizak broj zabeleženih elemenata u samo jednoj kategoriji od šest. To ide u prilog

početnoj prepostavci da je reč o gramatikama, tipu knjiga za učenje stranog jezika sa svojevrsnim fokusom na uporednu gramatiku dvaju jezika.

<i>Manual A1-B1</i>		<i>MPLR</i>		<i>QAR</i>	
<i>Slika</i>	12	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	1
<i>Slika i tekst</i>	8	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	4	<i>Kraći tekst</i>	24	<i>Kraći tekst</i>	4
<i>Duži tekst</i>	1	<i>Duži tekst</i>	7	<i>Duži tekst</i>	0
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0

Tabela 9. Osmi blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Još jedan slučaj sa tri različita jezika, pored rumunskog, čine knjige narednog bloka (v. *Tabela 9*) u kombinacijama jezika: rumunsko-rumunski, portugalsko-rumunski i špansko-rumunski. Najstarija od svih knjiga, na nivou celokupnog korpusa udžbenika korišćenih u analizi, jeste knjiga na portugalskom jeziku (*MPLR*), koja je izdata 1944. u Lisabonu. U pomenutoj knjizi primetna je visoka zastupljenost elemenata u okviru kategorije *Kraći tekst* (24), koja čini dominantu kategoriju među knjigama koje sačinjavaju ovaj blok. Kategorija *Duži tekst* nisko je zastupljena u dvema knjigama (*Manual A1-B1*, *MPLR*), dok kategorija *Citat* ostaje i u ovom slučaju nezabeležena. Kategorije koje su deo slikovnog materijala dosledno su nisko zastupljene u ovom segmentu, sa srednjim vrednostima u okviru kategorije *Slika* (*Manual A1-B1*). Primetna je takođe i niska do srednja zastupljenost kategorije *Slika i tekst*, dok se u preostalim knjigama ova kategorija ne registruje. Knjiga *Manual A1-B1* izdata je 2019. godine u okviru Evropskog projekta, a knjiga *QAR* pisana je između 2007. i 2016., takođe u okviru projekta. Nakon toga je objavljena u elektronskom

formatu. Kako je kod “najstarijeg” izdanja zastupljen samo tekstualni materijal u kom su pronađeni elementi kulture, nešto drugaćije stanje očekivano je kod novijih izdanja. To se donekle i pokazalo, mada ne u dovoljnoj meri da bi se izvukli preliminarni zaključci. Svakako je potrebno uzeti više komponenti u obzir, ali je u okviru ovog inicijalnog poređenja među kategorijama forme jedino moguće doneti prepostavke na osnovu godina izdanja, doslednosti među kategorijama forme i samih jezika, o čemu će biti više reči u daljoj analizi.

<i>RVH</i>		<i>REG</i>	<i>ПКРЯ</i>		
<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	0	<i>Kraći tekst</i>	7	<i>Kraći tekst</i>	30
<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	32
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	4

Tabela 10. Deveti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Prvi segment (v. *Tabela 10*), u kom se nalazi knjiga u kojoj nije zabeležen nijedan element kulture (*RVH*), čine još dve knjige sa niskom (*REG*) i srednjom (*ПКРЯ*) distribucijom elemenata kulture po kategorijama forme. U knjizi sa niskom distribucijom zastupljenosti zabeleženo je nekoliko elemenata (7) pod kategorijom *Kraći tekst*, dok preostalih šest kategorija nije zabeleženo. Dominantna kategorija forme za dve knjige jeste *Kraći tekst* (30, 7), dok su kategorije *Duži tekst* i *Citat* zastupljene u samo trećoj knjizi (*ПКРЯ*) koja je pisana na ruskom jeziku (rusko-rumunski). U ovoj knjizi, kao najbogatijoj elementima kulture, u ovom segmentu nisu zabeležene kategorije koje se odnose na slikovni materijal. Izdata je 1962. godine u Moskvi (Rusija), znatno ranije nego

druge dve knjige pisane na engleskom jeziku – *RVH* (2004) i *REG* (2008). Obe knjige su metodološki veoma slične knjigama na engleskom jeziku iz prethodnog bloka (*Rom. gr.*, *RRG*) u kojima je dosledno zabeležena niska zastupljenost elemenata kulture. To daje naznake za pravljenje paralela pri izradi ovih udžbenika, u sličnom vremenskom rasponu na američkom i engleskom tlu. U sve tri knjige dosledan je izostanak svih kategorija koje čine deo slikovnog materijala kategorije forme.

TYR 2		LR=LS		ABC	
<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	1
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	2	<i>Kraći tekst</i>	0	<i>Kraći tekst</i>	1
<i>Duži tekst</i>	3	<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	5
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0

Tabela 11. Deseti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Po zastupljenosti ili, preciznije rečeno, izostanku elemenata po kategorijama forme, ovaj segment (v. *Tabela 11*) najsličniji je prethodnom. U njemu se nalazi druga knjiga u kojoj nije zabeležen nijedan element (*LR=LS*), koja je pisana na rumunskom jeziku i izdata 2013. u Krajovi (Rumunija). U preostalim dvema knjigama primetna je niska zastupljenost elemenata po kategorijama, uz više “praznih” kategorija. U knjizi *TYR 2* nije zabeležen nijedan element u okviru kategorija forme slikovnog materijala, a u knjizi *ABC* izostaju kategorije *Slika*, *Slika i tekst* i *Citat*. Ovaj blok čine dve knjige su na rumunskom jeziku (*LR=LS*, *ABC*) i jedna na engleskom (englesko-rumunski). Knjiga *ABC* izdata je 2012. godine u Temišvaru (Rumunija), a knjiga *TYR 2* 1970. u Londonu (Engleska). Uz distribuciju elemenata kakva jeste među knjigama, sem

dosledne niske zastupljenosti elemenata, u ovom trenutku ne primećuje se značajan trend, čak ni između knjiga na rumunskom jeziku, izdatih u približno isto vreme.

<i>Vitamina</i>		<i>Учебник РЯ</i>		<i>Introduction</i>	
<i>Slika</i>	2	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	1	<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0
<i>Slika i tekst</i>	1	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	6	<i>Kraći tekst</i>	30	<i>Kraći tekst</i>	4
<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	7	<i>Duži tekst</i>	0
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	4	<i>Citat</i>	0

Tabela 12. Jedanaesti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Slična situacija u distribuciji i broju zabeleženih elemenata u okviru kategorija forme nalazi se i u ovom bloku (v. *Tabela 12*), kao u prethodna dva. Blok čine tri knjige na različitim jezicima: rumunski, ruski i engleski. U knjizi na engleskom jeziku, tačnije englesko-rumunskom (*Introduction*) zabeležena su četiri elementa u okviru kategorije *Kraći tekst*, dok su preostale kategorije upražnjene. Ova kategorija, na inicijalnom preseku, čini i dominantnu kategoriju ovog bloka (30, 6, 4) sa visokim ka nižim vrednostima. Polovina kategorija od njihovog ukupnog broja ostaje “prazna” u sledećoj knjizi na ruskom jeziku, *Учебник РЯ*. Pored visoko zastupljene kategorije *Kraći tekst*, zabeleženi su elementi i u kategorijama *Duži tekst* i *Citat*, što samim tim znači da nijedan zabeleženi element ne pripada nijednom obliku slikovnog materijala. I ovde je u pitanju nešto starije izdanje (1989) što, s jedne strane može opravdati izostanak slikovnog materijala. Međutim, naredna dva naslova iz knjiga (*Vitamina* – 2018, objavljena značajno kasnije) i (*Introduction* – 1953, objavljena značajno ranije) u odnosu na knjigu *Учебник РЯ*, ne govore u

prilog zastupljenosti elemenata kulture u vidu slikovnog materijala u bilo kom smeru. Posebno ako govorimo o prednostima modernijih izdanja udžbenika u odnosu na izdanja sa polovine ili kraja prošlog veka. Sličnost knjige *Introduction* mogla bi se u ovom trenutku podvesti pod metodološki okvir, nalik nekolicini knjiga na engleskom jeziku. U njima je značajno mali broj elemenata čiji je fokus izmešten na izolovanje gramatičkih koncepta. U ovom segmentu nema dosledno upražnjene kategorije forme, a postoje dve pojedinačno zastupljene kategorije (*Slika i tekst*, *Ilustracija*) u okviru jednog naslova (*Vitamina*). Niska zastupljenost elemenata u okviru kategorija *Duži tekst* i *Citat* primetna je samo u jednoj knjizi – *Учебник РЯ.*

<i>Kezdők</i>		<i>R. nyelvkönyv</i>		<i>Román</i>	
<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	2	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	1	<i>Ilustracija</i>	0
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	4	<i>Slika i tekst</i>	0
<i>Kraći tekst</i>	0	<i>Kraći tekst</i>	21	<i>Kraći tekst</i>	39
<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	1
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0

Tabela 13. Dvanaesti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Treća knjiga u kojoj nije zabeležen nijedan element kulture, a samim tim nijedna kategorija forme na osnovu koje bi element bio prepoznat i zabeležen, čini deo ovog preposlednjeg bloka knjiga (v. *Tabela 13*). Ove knjige su objavljene u vremenskom periodu od 2019. do 2021. godine, izuzev jednog naslova (*R. nyelvkönyv* – 1997), na istim jezicima, odnosno u kombinaciji jezika mađarsko-rumunski. Pored knjige u kojoj nema zabeleženih elemenata (*Kezdők*), primetna je i visoka zastupljenost kategorije forme *Kraći tekst* (39, 21) u preostale dve knjige,

što je čini dominantnom kategorijom u ovom preseku. Preostale zastupljene kategorije beleže nisku zastupljenost elemenata. U knjizi *Román* pojedinačno je upražnjena kategorija *Duži tekst*, dok su preostale kategorije “prazne”, izuzev dominantne kategorije *Kraći tekst*. Za razliku od ove, u narednoj knjizi *R. nyelvkönyv*, iako u niskim vrednostima, zastupljene su sve kategorije slikovne forme. Važno je napomenuti da u ovom slučaju govorimo o nešto starijem izdanju. *Citat* predstavlja dosledno upražnjenu kategoriju forme među svim knjigama.

<i>Rumano de c.d.</i>		<i>L.R. de bază</i>	
<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	4
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	4
<i>Kraći tekst</i>	1	<i>Kraći tekst</i>	22
<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	1
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	14

Tabela 14. Trinaesti blok knjiga, uporedni pregled po kategorijama forme

Poslednji segment čine dve knjige sa različitim kombinacijama jezika (v. *Tabela 14*). Prva je objavljena 2007. na španskom jeziku, u Barseloni (*Rumano de c.d.*). Drugi naslov jeste knjiga na rumunskom jeziku, objavljena nekoliko godina ranije (1999) u Jašiju (Rumunija). Po distribuciji elemenata, zastupljenije kategorije forme nalaze se u knjizi na rumunskom jeziku, uz *Ilustraciju* kao jedinu upražnjenu kategoriju. Dominantna kategorija u ovom segmentu, iako u knjizi *Rumano de c.d.* pojedinačno i jedino zastupljena, jeste *Kraći tekst* (22, 1). Preostale kategorije u knjizi *L.R. de bază* pokazuju srednju do nisku zasićenost elementima kulture. Naime, prisutni su elementi u dve kategorije slikovne forme (*Slika*, *Slika i tekst*) u identičnom broju (4), dok je *Ilustracija* ostala

“prazna” kategorija što je čini dosledno upražnjenom kategorijom među knjigama u ovom bloku. Naredna po brojnosti elemenata jeste kategorija *Citat* (14) sa srednjevisokom zastupljeničću. Imajući u vidu relativno bliske godine izdanja i različite jezike (iako slične po poreklu, odnosno pripadnosti porodici jezika), zaključujemo da se ne beleži značajan trend sličnosti ili razlika među pomenutim naslovima. Značajno siromašnija elementima je svakako knjiga na španskom jeziku, ali je neophodno uzeti u obzir više segmenata koji čine deo svakog metodološkog okvira stvaranja jednog udžbenika, od kojih će većina biti evocirana tokom dalje analize elemenata, njihovog porekla, svrhe i značenja. U ovom trenutku, moguće je samo površno dovoditi u vezu naslove po primetnim sličnostima u godini izdanja, među jezicima, istim autorima i slično. Nadalje, sve kategorije forme biće prikazane na generalnom uzorku i po izdvojenim naslovima knjiga, što će ponovo izdvajiti neka značajna mesta i možda dati osnova za rezolucije na kompletном uzorku analiziranih knjiga za kategorije forme.

KATEGORIJE FORME PO KNJIGAMA – TABELARNI PRIKAZ

U ovom formatu se najpre vidi celokupno brojčano stanje po kategorijama forme. Njihov ukupan broj je isti kao i kod ukupnog broja zabeleženih elemenata kulture, jer su na osnovu njih formirane kategorije. Posebna selekcija pravljena je za tekstualni i slikovni materijal, jer je reč o različitim manifestacijama, a kroz selekciju se pokazalo i da je brojčano stanje slikovnog u odnosu na tekstualni materijal u kojima je moguće pronaći kulturne elemente drugačiji, što se vidi i u ranije prikazanim grafičkonima (v. *Grafikon 2*, *Grafikon 3*). Ukupan broj elemenata koji čine kategoriju forme slike je 252, odnosno 22% u odnosu na ukupan broj elemenata. Broj elemenata koji čine deo kategorije forme teksta je značajno veći (908) i samim tim zauzima veći procenat zastupljenosti na generalnom uzorku (78%). Najzastupljenija kategorija forme u okviru tekstualnog materijala jeste *Slika*, sa 72% zastupljenosti na uzorku koji čini slikovni materijal, a sa 15% zastupljenosti na generalnom uzorku svih kategorija forme. Za tekstualni materijal, na uzorku iz kog je izolovana kategorija forme *Kraći tekst*, njena zastupljenost iznosi 62%, dok je na generalnom uzorku taj procenat zastupljenosti čini skoro polovinu zabeleženih elemenata kulture (49%). U tabeli u nastavku teksta (v. *Tabela 15*) prikazane su najzastupljenije kategorije forme u obe forme (slikovna ili tekstualna) na zasebnim uzrocima sa svaku formu.

Najzastupljenije kategorije forme	
<i>Slika</i>	<i>Kraći tekst</i>
181	566
72%	62%

Tabela 15. Najzastupljenije kategorije forme

Zastupljenost preostalih kategorija, u odnosu na dominantne, varira u većoj meri. Najpre, kod kategorije forme slikovnog materijala, preostale su kategorija *Ilustracija* i *Slika i tekst*. Na generalnom uzorku njihov procenat zastupljenosti je izuzetno mali (3%), dok je na uzorku iz kojeg su pomenute forme izdvojene njihov procenat nešto veći (14%). Što se tiče forme tekstualnog materijala, značajno manji jeste procenat u kom je zabeležena kategorija *Duži tekst* (27%) na izdvojenom uzorku, dok je na generalnom uzorku taj procenat nešto viši (21%), ali upola manji u odnosu na zastupljeniju kategoriju *Kraći tekst*. U tabeli je, kao u prethodnom slučaju, prikazan spisak srednjezastupljenih kategorija po vrednosti, na uzorcima iz kojih su kategorije izolovane (v. *Tabela 16*).

Srednjezastupljene kategorije forme		
<i>Duži tekst</i>	<i>Ilustracija</i>	<i>Slika i tekst</i>
243	36	35
27%	14%	14%

Tabela 16. Srednje vrednosti – forma

Jedna kategorija se izdvaja kao najmanje zastupljena u uzorku iz kog su izolovane kategorije forme teksta, a to je *Citat*. Značajno niska u odnosu na prethodne sve navedene kategorije, na posebnom uzorku njen procenat zastupljenosti iznosi 11%, kao što se može videti u tabelarnom prikazu koji sledi (v. *Tabela 17*). Međutim, ako govorimo o generalnom uzorku, kategorija *Citat* nije najmanje zastupljena kategorija sa svojih 8,5% zastupljenosti, već je to kategorija slikovne forme *Slika i tekst* (3%) – višesložna kategorija koja je najpoželjnija među kategorijama, najotpornija na različitosti u tumačenjima, koja bi bila najinformativnija i potencijalno najzastupljenija kao najlakši i najsigurniji oblik kulturne

edukacija među jezičkim materijalom. Već sada se zastupljenost ove kategorije dovodi u pitanje, samim tim i lakoća njenog izvođenja i prikaza među knjigama.

<i>Najmanje zastupljene kategorije forme</i>
<i>Citat</i>
99
11%

Tabela 17. Najniže vrednosti – forma

U nastavku analize kategorija forme, pre prikaza opštih kategorija forme iz kojih je osnovni spisak izdvojen, biće prikazane sve kategorije forme uz izdvojene naslove knjiga gde su zabeleženi značajno visoki procenti u odnosu na sve procente i zabeležen element na opštem uzorku udžbenika kroz kategorije forme. Na taj način se mogu opaziti trend zastupljenosti, kao i relevantni naslovi kod kojih je prisutna viša ili manja zastupljenost određene kategorije forme ili više njih.

KATEGORIJE FORME PO KNJIGAMA – OPADAJUĆI TREND

ZASTUPLJENOSTI

Za potrebe ovog pregleda izdvojeno je nekoliko knjiga iz celokupnog korpusa udžbenika, tačnije 14 od 38 (37% ukupnog broja udžbenika). U tom rasponu nalaze se knjige kod kojih su pronađeni najviši procenti u okviru kategorija forme u poređenju sa svih 38 udžbenika. Neki naslovi se ponavljaju više puta, kroz nekoliko kategorija, kao što su:

- *Curs superior* – u kategorijama forme *Kraći tekst, Duži tekst, Citat*;
- *Cours de LR* – u kategorijama forme *Kraći tekst, Duži tekst, Slika*;
- *Cu sau fără* – u kategorijama forme *Citat, Ilustracija, Slika i tekst*;
- *ПКРЯ* – u kategorijama forme *Kraći tekst, Duži tekst*;
- *Puls A1–A2* – u kategorijama forme *Citat, Ilustracija*;
- *RLS A1–A2* – u kategorijama forme *Slika, Ilustracija*;
- *LR străini* – u kategorijama forme *Slika, Ilustracija*.

U preostalim knjigama (*Román, Parlons, L.R. de bază, Rumänisch, Manual A1–B1, RLS A1+, R. nyelvkönyv*) nalaze se pojedinačne kategorije:

- *Kraći tekst* – *Román*
- *Duži tekst* – *Parlons*
- *Citat* – *L.R. de bază*
- *Slika* – *Rumänisch*
- *Slika i tekst* – *Manual A1–B1, RLS A1+, R. nyelvkönyv*.

Jedina kategorija koja je pojedinačno zastupljena u više knjiga jeste kategorija *Slika i tekst*, dok kategorija forme *Ilustracija* izostaje u prethodnoj listi zato što je deo knjiga u čijem se sadržaju nalazi više kategorija forme u nešto većem procentu u odnosu na generalni uzorak. U nastavku, u tabelama su prikazane sve kategorije forme (v. *Tabela 18*, *Tabela 19*), koje sadrže po četiri izdvojene knjige u kojima je data kategorija forme zastupljena u visokom procentu. Ti procenti su razvrstani od najvećeg ka najmanjem po kategoriji, uzeti na pojedinačnom uzorku datih kategorija, a same kategorije su razvrstane od najbrojnije (po elementima raspoređenim među kategorijama forme) do najmanje brojne, dok svaka kategorija za sebe predstavlja najviše rezultate, odnosno procente zastupljenosti u okviru same kategorije, za četiri tzv. predstavnika u procentu zastupljenosti.

Kraći tekst			Duži tekst			Citat		
<i>Curs superior</i>	64	11%	<i>Curs superior</i>	52	21%	<i>Curs superior</i>	36	36%
<i>Cours de LR</i>	56	10%	<i>ПКРЯ</i>	32	13%	<i>Cu sau fără</i>	15	15%
<i>Román</i>	39	7%	<i>Cours de LR</i>	27	11%	<i>L.R. de bază</i>	14	14%
<i>ПКРЯ</i>	30	5%	<i>Parlons</i>	20	8%	<i>Puls A1-A2</i>	5	5%

Tabela 18. Najviše vrednosti pri kategoriji forme – pojedinačni naslovi

Što se tiče kategorije forme tekstualnog materijala, ponovo se potvrđuje dominantna zastupljenost elemenata kulture u okviru kategorije *Kraći tekst*, sa najvećim brojem elemenata kulture prikazanih u toj formi među knjigama *Curs superior*, *Cours de LR*, *Román* i *ПКРЯ*. Među ostalim knjigama koje se ne nalaze u ovom odabiru, nalazi se još oko deset knjiga u kojima se zastupljenost elemenata pod ovom kategorijom kreće između 20 i 30, odnosno između 5% i 3% na pojedinačnom uzorku za kategoriju *Kraći tekst* (v. *Tabela 18*). Na generalnom uzorku ovi procenti iznose: *Curs superior* (5%), *Cours de LR* (4,9%), *Román* (3,4%) i *ПКРЯ*

(2,6%). Na ukupnom uzorku tekstualnog materijala procenti su: *Curs superior* (7%), *Cours de LR* (6%), *Román* (4,3%) i *ПКРЯ* (3,3%). Uzveši u obzir generalni uzorak, pojedinačni procenti u pomenutim knjigama za datu kategoriju pokazuju visoku do srednjevisoku zastupljenost elemenata kulture. Nešto niže vrednosti beleže se kod kategorije *Duži tekst*, gde se gotovo ponavljaju knjige iz prethodne kategorije, uz dodatak knjige *Parlons* umesto *Román*. Na generalnom uzorku, procenti zastupljenosti elemenata kulture u okviru kategorije *Duži tekst* su: *Curs superior* (4,5%), *ПКРЯ* (2,3%), *Cours de LR* (2,3%) i *Parlons* (1,7%), dok su procenti na ukupnom uzorku tekstualnog materijala: *Curs superior* (5,7%), *ПКРЯ* (3,5%), *Cours de LR* (3%) i *Parlons* (2,2%). Ovi procenti nisu značajno niži u odnosu na zastupljenost elemenata u gotovo identičnim knjigama u okviru kategorije *Kraći tekst*, a preostale knjige sa srednjim vrednostima zastupljenosti elemenata u okviru kategorije *Duži tekst* i ostalih kategorija, navedene su u tabelarnom prikazu na kraju ovog segmenta, iz kog su izdvojene kategorije sa najvećim brojem elemenata u datoј kategoriji (v. *Tabela 18*). Značajno niži parametri, u odnosu na druge dve kategorije u okviru tekstualne forme, primetni su kod kategorije *Citat*, naročito među pojedinačnim vrednostima preostalih knjiga, gde su ove četiri knjige (*Curs superior*, *Cu sau fără*, *L.R. de bază* i *Puls A1–A2*) sa svojim pretežno niskim vrednostima ušle u odabir najviših procenata za datu kategoriju, dok su preostale vrednosti značajno niže. Među ovim procentima u okviru kategorije, pojedinačni doprinosi ovih knjiga u okviru kategorije forme *Citat* na generalnom uzorku su: *Curs superior* (3%), *Cu sau fără* (1,3%), *L.R. de bază* (1,2%) i *Puls A1–A2* (0,4%), uz procente na ukupnom uzorku tekstualnog materijala: *Curs superior* (4%), *Cu sau fără* (1,6%), *L.R. de bază* (1,5%) i *Puls A1–A2* (0,5%).

Slika			Slika i tekst			Ilustracija		
Cours de LR	59	32%	Manual A1-B1	8	13%	Cu sau fără	6	17%
RLS A1-A2	29	16%	RLS A1+	7	11%	LR străini	5	14%
Rumänisch	19	10%	Cu sau fără	6	7%	RLS A1-A2	5	14%
LR străini	14	8%	R. nyelvkönyv	4	6%	Puls A1-A2	3	8%

Tabela 19. Najviše vrednosti pri kategoriji forme – pojedinačni naslovi

Kako je i ranije prikazano, ukupne vrednosti za elemente kulture koji su zabeleženi među slikovnim materijalom su skoro četiri puta manje u odnosu na ukupan broj elemenata prikazanih u formi teksta (v. *Tabela 19*). Najzastupljenija kategorija je *Slika*, u odnosu na druge dve kategorije forme (*Ilustracija*, *Slika i tekst*), što se vidi među četiri odabrane knjige sa najvišim pojedinačnim doprinosima kategoriji (*Cours de LR*, *RLS A1–A2*, *Rumänisch*, *LR străini*), a njihovi procenti na generalnom uzorku iznose: *Cours de LR* (5,1%), *RLS A1–A2* (2,5%), *Rumänisch* (1,6%) i *LR străini* (1,2%). Na ukupnom uzorku tekstualnog materijala doprinosi navedenih knjiga iznose: *Cours de LR* (6,5%), *RLS A1–A2* (3,2%), *Rumänisch* (2%) i *LR străini* (1,5%). Već se među knjigama u okviru jedne kategorije primećuje značajan pad u broju elemenata, samim tim i u procentima na nivou kategorije, ali i na generalnom uzorku, sa razlikom u pola vrednosti između najvećeg broja elemenata po knjizi (*Cours de LR*) i sledeće knjige po redosledu zastupljenosti elemenata kulture u formi slike (*RLS A1–A2*). Što se tiče preostalih kategorija forme slikovnog materijala, značajan pad u vrednostima (odnosno zastupljenosti elemenata) sastavni je deo kategorija *Ilustracija* i *Slika i tekst*. Doprinosi knjiga iz ovih dveju kategorija, na generalnom uzorku, nalaze se ispod 1%, te se iz tog razloga neće pojedinačno navoditi dalje u tekstu. Uopšteno posmatrajući, slikovni materijal kao značajno manje zastupljen među formama kategorije, naročito u složenoj i značajnoj kategoriji kao što je *Slika i tekst*, dovodi do

prepostavke da je tekstualni materijal prisutniji, dominantniji, možda i lakši za upotrebu i svestraniji od slikovnih formi. Da li je to zaista tačno u ovom trenutku ne možemo potvrditi, niti opovrgnuti, jer brojčano stanje ovog, ne tako malog uzorka, posmatrano iz ugla forme u kojoj se elementi kulture nalaze, pokazuje vrednosti iza kojih se i dalje nalaze suština, značenje i kontekst. Bez svega toga utisak nije potpun i samim tim svaki zaključak biva jednostran. Naravno, moguće je primetiti opadajući trend među kategorijama forme, sa drastičnim padom kod kategorija slikovne forme. Takođe, samo postojanje većeg broja knjiga u kojima se nalaze srednje do visokozastupljene kategorije forme teksta, pored izabranih “predstavnika” u okviru samih kategorija, dodatno ističe niske vrednosti u okviru kategorija forme slike. Inače prilično niske i u velikom broju slučajeva vrednost, odnosno procenat elemenata kulture po knjigama iznosi 0. Nadalje, na opštem pregledu kategorija po knjigama (v. *Tabela 20*) moguće je uporedno posmatrati sve kategorije forme u okviru jedne iste knjige (red), ali i kategorije među knjigama (kolona). Prikazane su sve vrednosti, uključujući i knjige u kojima nije zabeležen nijedan element (*RVH, LR=LS, Kezdők*), jer se na taj način ne narušava ukupni utisak, na celom uzorku udžbenika. Ne zanemaruje se, takođe, ni činjenica da na ovom uzorku postoje tri knjige bez zabeleženih elemenata, što na generalnom uzorku predstavlja gotovo 8% knjiga “neupotrebljivih” u analizi. Ne postoji nijedna knjiga u kojoj su zastupljene sve kategorije forme. Najpribližnije tome su knjige u kojima izostaju elementi u jednoj kategoriji forme, kao što su: *Puls A1–A2* (izostaje *Slika i tekst*), *Cours de LR* (izostaje *Slika i tekst*), *Cu sau fără* (izostaje *Slika*), *Bun venit* (izostaje *Slika i tekst*) i *L.R. de bază* (izostaje *Ilustracija*). U tabeli su obeležena polja u kojima se nalazi najveći broj elemenata po kategorijama, koji je ušao u nazuži odabir (v. *Tabela 20*), kao i naslovi knjiga u kojima se dati elementi nalaze. Poslednji red tabele iznova pokazuje ukupan broj elemenata na generalnom uzorku i pojedinačno za svaku kategoriju forme.

<i>Sve knjige</i>	<i>Kraći tekst</i>	<i>Duži tekst</i>	<i>Citat</i>	<i>Slika</i>	<i>Ilustracij</i>	<i>Slika i tekst</i>
<i>RLS A1+</i>	22	0	0	7	0	7
<i>RLS A1–A2</i>	20	4	0	29	5	0
<i>Puls A1–A2</i>	9	1	5	10	3	0
<i>Cours de LR</i>	56	27	1	59	2	0
<i>LR străini</i>	16	4	0	14	5	0
<i>LR Manual</i>	6	0	0	0	0	0
<i>Colloquial</i>	21	5	0	2	2	0
<i>Cu sau fără</i>	27	10	15	0	6	6
<i>TYR</i>	8	9	0	0	3	3
<i>Samouky</i>	8	12	0	16	2	1
<i>Учебник</i>	13	14	0	0	0	0
<i>Bun venit</i>	23	17	10	3	1	0
<i>Curs superior</i>	64	52	36	0	0	0
<i>Le roumain</i>	3	5	8	0	1	0
<i>Parlons</i>	13	20	0	0	1	0
<i>Rumänisch</i>	1	3	0	19	0	1
<i>Il romeno</i>	30	0	1	0	0	0
<i>Le rou. sans</i>	30	0	1	0	0	0

<i>Sve knjige</i>	<i>Kraci tekst</i>	<i>Duzi tekst</i>	<i>Citat</i>	<i>Slika</i>	<i>Ilustracij</i>	<i>Slika i tekst</i>
<i>Rom. gr.</i>	0	2	0	0	0	0
<i>RRG</i>	1	0	0	0	0	0
<i>Manual Încep.</i>	0	1	0	2	1	0
<i>Manual A1–B1</i>	4	1	0	12	0	8
<i>MPLR</i>	24	7	0	0	0	0
<i>QAR</i>	4	0	0	0	1	0
<i>RVH</i>	0	0	0	0	0	0
<i>REG</i>	7	0	0	0	0	0
<i>ПКРЯ</i>	30	32	4	0	0	0
<i>TYR 2</i>	2	3	0	0	0	0
<i>LR=LS</i>	0	0	0	0	0	0
<i>ABC</i>	1	5	0	0	1	0
<i>Vitamina</i>	6	0	0	2	1	1
<i>Учебник РЯ</i>	30	7	4	0	0	0
<i>Introduction</i>	4	0	0	0	0	0
<i>Kezdők</i>	0	0	0	0	0	0
<i>R. nyelvkönyv</i>	21	0	0	2	1	4
<i>Román</i>	39	1	0	0	0	0

<i>Sve knjige</i>	<i>Kraći tekst</i>	<i>Duži tekst</i>	<i>Citat</i>	<i>Slika</i>	<i>Ilustracij</i>	<i>Slika i tekst</i>
<i>Rumano de c.d.</i>	1	0	0	0	0	0
<i>L.R. de bază</i>	22	1	14	4	0	4
<i>Ukupno: 1160</i>	566	243	99	181	36	35

Tabela 20. Opšti pregled svih zabeleženih elemenata po kategorijama forme, za sve knjige

Pre nego što bude reči o kategorijama forme opštег karaktera koje su prethodile kategorijama forme tekstualnog i slikovnog materijala, biće izdvojena još dva prikaza – odvojena po kategorijama, na specifičnom uzorku knjiga. Naime, reč je o modernijim izdanjima, iako se uzimaju u obzir i ona objavljena pre malo više od dve decenije, što se čini kao dug period. Kroz analizu su na nekoliko mesta spominjana izdanja od 2015. godine do danas, kao primer modernijih izdanja, a u pitanju je razlika od svega sedam godina. U pitanju je vremenski razmak manji od jedne decenije, u kom su se desile ključne promene u značajnim segmentima društvenog života (dostupnost informacija, razvoj interneta i savremenih tehnologija koje primenu nalaze u nastavi opštег karaktera i nastavi jezika, promena percepcije društva usled promena u poslovanju, životnim navikama i sl.). U ovom delu biće reči i o nešto starijim izdanjima u odnosu na ona iz 2015, koja su svakako modernija od ostalih knjiga koje nisu uzete u obzir (izdate u periodu od 1944. do 1999), kako bi se mogla koncipirati razlika u odnosu na formu, učestalost i raspored elemenata kulture po kategorijama, za sad na nivou kategorije forme. Kasnije kroz analizu, biće dat i pregled na istom uzorku za kategorije sadržine. Prepostavka sa početka analize je bila da slikovni materijal izostaje u starijim izdanjima možda baš zbog nedostataka koji su, nakon izvesnog

vremena, postali prednosti modernog doba i potencijalno lakšeg upravljanja informacijama i procesom izrade udžbenika za učenje stranog jezika. Od modernijih izdanja se, pored drugačijeg izgleda i novih pristupa nastavi jezika, koji su u skladu sa razvojem i postignućima u toj sferi, potencijalno očekuje više slikovnih formi sa elementima kulture (ilustracija, povezani slikovni i tekstualni sadržaja u tzv. hibridnoj formi i sl.), više kraćih tekstualnih formata (sastavni deo članaka, blogova, sajtova, portala, aplikacija i sl.), koji su modernizovani, dinamičniji i dati u okviru relevantnih tema. Sve navedeno se treba slagati kako sa jezičkim kompetencijama datog nivoa tako i sa društvenim promenama i težnjama. Tako će konkretnu višedecenijsku razliku biti moguće analizirati – čak i ovako na nivou kategorija, distribucije procenata i upoređivanja – što zapravo predstavlja dobar početak o stanju u praksi.

Naslovi iz 2000-ih	Kraći tekst	Duži tekst	Citat
<i>LR Manual</i>	6	0	0
<i>RLS A1+</i>	22	0	0
<i>RLS A1–A2</i>	20	4	0
<i>Puls A1–A2</i>	9	1	5
<i>LR străini</i>	16	4	0
<i>Colloquial</i>	21	5	0
<i>TYR</i>	8	9	0
<i>Bun venit</i>	23	17	10
<i>Rumänisch</i>	1	3	0

Naslovi iz 2000-ih	Kraći tekst	Duži tekst	Citat
<i>Il romeno</i>	30	0	1
<i>Rom. gr.</i>	0	2	0
<i>Manual Încep.</i>	0	1	0
<i>Manual A1–B1</i>	4	1	0
<i>QAR</i>	4	0	0
<i>RVH</i>	0	0	0
<i>REG</i>	7	0	0
<i>LR=LS</i>	0	0	0
<i>ABC</i>	1	5	0
<i>Vitamina</i>	6	0	0
<i>Kezdők</i>	0	0	0
<i>Román</i>	39	1	0
<i>Rumano de c.d.</i>	1	0	0
Ukupno:	218	53	16
% na pojedinačnom uzorku forme:	38%	22%	16%

Tabela 21. Pregled elemenata po kategorijama teksta, za naslove izdate nakon 2000. godine

Kada je reč o kategorijama forme teksta među izdanjima iz 2000-ih, ukupan broj elemenata izraženih u dатој formi je 287 (32% ukupnog broja elemenata na ukupnom uzorku tekstualnog materijala) (v. *Tabela 21*). Njihov doprinos na generalnom uzorku iznosi 25%, odnosno četvrtinu ukupnog broja elemenata. Kada se posmatraju posebno, vidno najslabije zastupljena kategorija teksta među novijim izdanjima jeste *Citat* (izreke, poslovice, umotvorine, citati poznatih ličnosti, književnih dela i sl.). Ova kategorija među starijim izdanjima čini 9% tekstualnog materijala na ukupnom uzorku, dok na generalnom daje doprinos od 7%. Među novijim izdanjima, reč je o 1,7% na ukupnom i 1,4% na generalnom uzorku, što je značajno manji ideo. Za preostale kategorije teksta, procentualni doprinosi su sledeći: *Kraći tekst* (24% na ukupnom, 19% na generalnom uzorku), *Duži tekst* (5,8% na ukupnom, 4,5% na generalnom uzorku). Elementi izostaju u tri knjige (*RVH*, *LR=LS*, *Kezdők*) što uzorak smanjuje na 19 knjiga, odnosno polovinu ukupnog broja udžbenika. Knjige u kojima je, na ovom uzorku, zabeleženo najviše formi *Kraći tekst* su: *Román* (mađarsko-rumunski), *Il romeno* (italijansko-rumunski), *Bun venit* (rumunski), *RLS A1+* (rumunski), *Colloquial* (englesko-rumunski), *RLS A1–A2* (rumunski) i *LR străini* (rumunski, uz delove na engleskom). Daleko manje zastupljena kategorija forme teksta je *Duži tekst*, što čini deo prepostavki (21% u okviru kategorije *Duži tekst* na ukupnom, 16% na generalnom uzorku, na uzorku knjiga starijeg izdanja). Knjiga u kojoj ima najviše zabeleženih elemenata u okviru date kategorije na uzorku novijih izdanja je *Bun venit* (rumunski). Ona sadrži i najviše elemenata na ovom uzorku i u okviru kategorije *Citat*, čineći više od 60% ukupnog broja elemenata u dатој kategoriji na ovom posebnom uzorku. Pored ove knjige, sa nešto većim brojem elemenata u vidu forme teksta, generalna distribucija elemenata kroz ove forme je prilično niska. Značajno je niža nego što je to među preostalim, starijim izdanjima (68% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala i 53% na generalnom uzorku).

Naslovi iz 2000-ih	Slika	Ilustracija	Slika i tekst
<i>LR Manual</i>	0	0	0
<i>RLS A1+</i>	7	0	7
<i>RLS A1–A2</i>	29	0	0
<i>Puls A1–A2</i>	10	3	0
<i>LR străini</i>	14	5	0
<i>Colloquial</i>	2	2	0
<i>TYR</i>	0	3	3
<i>Bun venit</i>	3	1	0
<i>Rumänisch</i>	19	0	1
<i>Il romeno</i>	0	0	0
<i>Rom. gr.</i>	0	0	0
<i>Manual Încep.</i>	2	1	0
<i>Manual A1–B1</i>	12	0	8
<i>QAR</i>	0	1	0
<i>RVH</i>	0	0	0
<i>REG</i>	0	0	0
<i>LR=LS</i>	0	0	0
<i>ABC</i>	0	1	0

Naslovi iz 2000-ih	Slika	Ilustracija	Slika i tekst
Vitamina	2	1	1
Kezdők	0	0	0
Román	0	0	0
Rumano de c.d.	0	0	0
Ukupno:	100	22	20
% na pojedinačnom uzorku forme:	55%	61%	57%

Tabela 22. Pregled elemenata po kategorijama slike, za naslove izdate nakon 2000. godine

Distribucija slikovnog materijala među knjigama je prilično visoka i donekle opravdava inicijalnu pretpostavku o dominantnoj kategoriji forme, iako je reč o 56% elemenata u vidu slikovnog materijala u ovim knjigama (v. *Tabela 22*). U suštini, procenti nisu drastično visoki, forma slike postoji i među knjigama starijeg izdanja (u svim formatima), dok na uzorku od 20 knjiga, u ovom slučaju, ukupni procenti prevazilaze polovinu elemenata izraženih u slikovnoj formi. Na generalnom uzorku doprinos ovog dela slikovnog materijala iznosi 12,2% (9% na uzorku knjiga starijeg izdanja), što predstavlja dosledno viši doprinos. Kada se posmatraju zasebno, najmanje zastupljena kategorija slike među novijim izdanjima jeste *Slika i tekst* (hibridna forma između dve kategorije, objašnjenja u okviru teksta ili slike drugom formom kako bi kompletna informacija u datom kontekstu bila preneta verodostojno, efektno i kako bi se dugotrajno zadržala u memoriji). Među starijim izdanjima ona čini 8% slikovnog materijala na ukupnom uzorku, dok na generalnom daje doprinos od 1,7%. Kod preostalih kategorija slike, procentualni doprinosi su sledeći: *Slika* (39% na ukupnom, 8,6% na generalnom uzorku),

Ilustracija (8,7% na ukupnom, 1,9% na generalnom uzorku). Pored knjiga u kojima nema zabeleženih elemenata kulture, knjige sa novijim datumom izdanja, u kojima nema elemenata u formi slike su: *LR Manual*, *Il romeno*, *Rom. gr.*, *REG*, *Román i Rumano de c.d.*, te je uzorak smanjen za još šest naslova. Tako je formu slike moguće pronaći samo u 13 knjiga (34% udžbenika). Na osnovu ovog podatka zaključujemo da je i dalje prisutna dominacija tekstualnog materijala u odnosu na slikovni, na generalnom uzorku. Među pojedinačnim uzorcima je tekstualni materijal zastupljeniji i učestaliji, samim tim jer je u ovom preseku primetno više knjiga u kojima nema nijedne kategorije forme slike, a tekstualni materijal – ako i nedostaje – postoji bar u jednoj formi teksta od tri moguće. To rezultira ukupno većim brojem elemenata u formi teksta na ovim pojedinačnim uzorcima, ali i na ukupnom i generalnom uzorku. Knjige u kojima je zabeleženo najviše formi u okviru kategorije *Slika* (inače najbrojnija kategorija) su: *RLS A1–A2* (rumunski), *Rumänisch* (nemačko-rumunski), *LR străini* (rumunski), *Manual A1–B1* (rumunski), *Puls A1–A2* (rumunski). Značajno manje zastupljena kategorije forme slike je *Ilustracija*, što ne čini deo inicijalnih prepostavki, jer je bilo očekivano da te kategorije bude mnogo više u novijim izdanjima i da se u njoj, naravno, nalaze elementi kulture. Taj broj je, kako je ranije prikazano, i na generalnom uzorku nizak (35 elemenata – 14% na ukupnom, 3% na generalnom uzorku), a većina tih elemenata u formi *Ilustracija* nalazi se upravo u uzorku knjiga novijeg datuma izdavanja. Jedina knjiga u kojoj ima elemenata kulture u sve tri kategorije forme slike je *Vitamina* (rumunski), iako je broj tih elemenata značajno nizak. Pored pomenute knjige, sa nešto nižim brojem elemenata u vidu forme slike, generalna distribucija elemenata kroz ove forme je srednja ka niskoj, ali značajno viša nego što je to među preostalim, starijim izdanjima (44% na ukupnom uzorku slikovnog materijala, a 9,5% na generalnom uzorku).

OPŠTE KATEGORIJE

OPŠTE KATEGORIJE FORME – TEKSTUALNI MATERIJAL

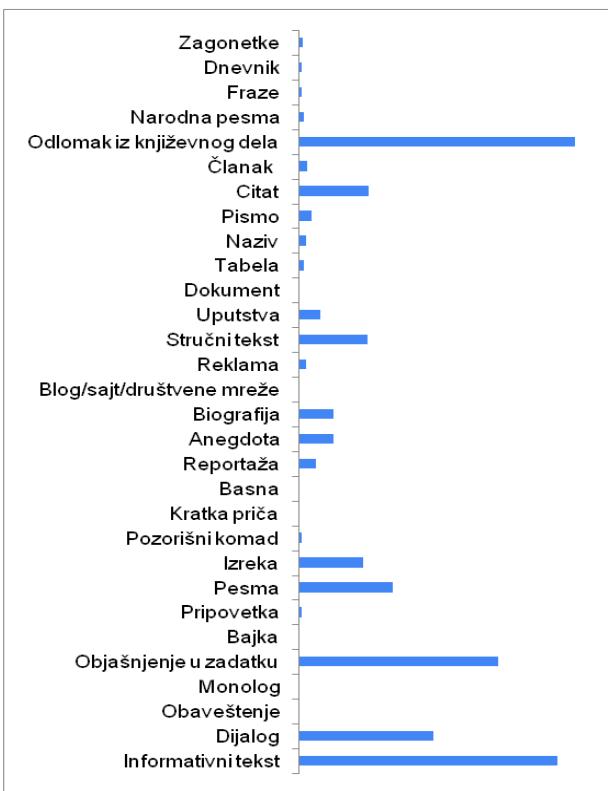
Kategorizacija na tri forme teksta (*Kraći tekst, Duži tekst, Citat*) predstavlja završnu etapu u procesu selekcije vrsta tekstualnog materijala na generalnom uzorku. Pri beleženju elemenata kulture, u obe forme (slika i tekst), navedeno je u kom se obliku, odnosno formi nalazi dati element, što je rezultovalo poduzim spiskom formi, pre svega zbog brojnosti korpusa udžbenika. Navedene forme, iz kojih je proizašla kategorizacija na tri osnovne, čine sledeći spisak:

1. *Informativni tekst*
2. *Dijalog*
3. *Obaveštenje*
4. *Monolog*
5. *Objašnjenje u zadatku*
6. *Bajka*
7. *Pripovetka*
8. *Pesma*
9. *Izreka*

10. *Pozorišni komad*
11. *Kratka priča*
12. *Basna*
13. *Reportaža*
14. *Anegdota*
15. *Biografija*
16. *Blog/sajt/društvene mreže*
17. *Reklama*
18. *Stručni tekst*
19. *Uputstva*
20. *Dokument*
21. *Tabela*
22. *Naziv*
23. *Pismo*
24. *Citat*
25. *Članak*
26. *Odlomak iz književnog dela*
27. *Narodna pesma*
28. *Fraze*
29. *Dnevnik*
30. *Zagonetke*

Opisivanjem tekstualne forme u kojoj se nalazi pojedinačni element kulture dat je opšti spisak sa većim brojem ponavljanja uz varijacije u samom opisu, što je neminovna “greška” pri ručnom unosu i kategorizaciji. Ona svaki put počinje iznova sa narednim udžbenikom koji se analizira. Koherentan i jedinstven spisak, naveden sa brojkama ranije u tekstu, sačinile su autorke na osnovu ličnog i profesionalnog iskustva, a u skladu sa njihovim očekivanjima šta bi se moglo i šta bi se trebalo naći među formama tekstualnog materijala relevantnog za analizu, kako bi došlo do izjednačavanja, odnosno jedinstvenog naziva za datu kategoriju. Naposletku, ukupan proces izgradio je okvirni spisak, u kom se nalaze upražnjene, tzv “prazne” kategorije, ostavljene sa namerom u spisku kako bi se uzeo u obzir i izostanak njihovih vrednosti (v. *Grafikon 5*). Bilo je

jasno da se kategorizacija od 30 elemenata može i treba svesti na manji broj formi, koje bi bilo, pre svega, lakše pratiti kroz analizu i koje bi mogле biti predstavnici ukupnog broja zabeleženih, opštih kategorija. Višestrukim pregledima i upoređivanjem, izvedene su tri sada već poznate kategorije, uz zadržavanje svih preostalih kategorija kako bi se najjasnije videla distribucija zastupljenosti, kao i kategorije koje nisu ispunile početna očekivanja u tom smislu.

Grafikon 5. Opšte kategorije forme teksta – pojedinačni doprinosi generalnom uzorku

Najzastupljenije kategorije forme teksta su, kako se i vidi na grafikonu (v. *Grafikon 5*), formati teksta koji bi najviše odgovarali izolovanim, visokozastupljenim kategorijama teksta *Kraći tekst* i *Duži tekst*, a to su: *Odlomak iz književnog dela* (20%), *Informativni tekst* (19%)

i *Objašnjenje u zadatku* (15%). Većina ovih formi, izuzev *Objašnjenje u zadatku*, sadrži i kraće i duže tekstove. *Informativni tekst* podrazumeva bilo koji vid informacija koje su zabeležene u zadatku, u nekoliko rečenica ili kao duži pasus, najčešće u vidu informativnih tekstova na datu temu (kulture, književnosti, umetnosti, sporta i sl.) za potrebe adaptacije tema u okviru određenih jezičkih kompetencija koje se usvajaju na datom nivou učenja stranog jezika, odnosno rumunskog jezika kao stranog (A1–A2). Forma *Objašnjenje u zadatku* sastoји se od kratkih replika, konkretnih instrukcija u okviru zadatka ili radionice, gde se dati kulturološki pojam dodatno objašnjava, spominje ili služi za davanje konteksta u zadatku. Svi zabeleženi elementi u sličnim situacijama prvobitno su zavedeni pod datom formom, dok su joj daljom selekcijom dodeljivane forme *Kraći tekst* ili *Citat*. Naredne forme, visoko do srednjezastupljene, čine nešto širi spisak: *Dijalog* (10%), *Pesma* (7%), *Citat* (5,3%), *Stručni tekst* (5,1%), *Izreka* (4,8%), *Anegdota* (2,6%) i *Biografija* (2,6%). Forma *Citat* se u ovoj formi malo razlikuje od konačne, jer su finalnoj formi kategorije *Citat* dodati slični, kraći tekstualni oblici poput formi: *Izreka*, *Fraza*, *Zagonetke* i u retkim slučajevima, *Anegdota*. *Dijalog*, kao očekivano visokozastupljena tekstualna forma, u ovom slučaju beleži srednje vrednosti, iako po sadržaju čini deo nekih ranije pomenutih kategorija (*Odlomak iz književnog dela*, *Informativni tekst*). Srednje ka niskim vrednostima odnosno procentima zastupljenosti zabeležene su pri sledećim opštim kategorijama: *Uputstva* (1,6%), *Reportaža* (1,3%), *Pismo* (1%), *Članak* (0,6%), *Naziv* (0,5%), *Reklama* (0,5%), *Tabela* (0,4%), *Narodna pesma* (0,4%), *Zagonetke* (0,3%), *Pozorišni komad* (0,2%), *Pripovetka* (0,2%), *Fraza* (0,2%), *Dnevnik* (0,2%) i *Bajka* (0,1%). Kategorije koje nisu prepoznate i u kojima nije zabeležen nijedan element kulture čine deo inicijalnog spiska opštih kategorija forme teksta: *Obaveštenje*, *Monolog*, *Kratka priča*, *Basna*, *Blog/sajt/društvene mreže* i *Dokument*. Postoji nijansa razlike između kategorija *Obaveštenje* i *Objašnjenje u zadatku*, koja se najpre odnosi na količinu tekstualnog materijala, na jezičku formu koja se koristi u obe situacije, kao i na poruku

koja bi se mogla preneti kroz obe forme. *Obaveštenje* bi predstavljalo kraću formu, nalik na obaveštajne forme u imperativu ili na zvanična obaveštenja u vezi sa nekom temom, društvenim fenomenom ili pojavom zajedničkom za iskustvo i način života rumunskog narod. To nije zabeleženo u traženoj formi, dok su slične teme bile pronađene u okviru sadržine određenih kategorija forme teksta. Kategorije *Monolog*, *Kratka priča*, *Basna* činile bi segment književnog opusa u okviru udžbenika, što se nije pokazalo tokom dalje analize u kojoj su prepoznate druge književne forme, u obe kategorije (forma i sadržaj). *Dokument* kao zasebna kategorija može da predstavlja bilo koji dokument (različiti formati i izdanja) iz neke društveno-kulturne ustanove, za potrebe savladavanja određenih jezičkih kompetencija ili usvajanja novog segmenta vokabulara na datom nivou, u okviru lekcije sa adekvatnom temom. Iz priloženog se vidi da takva tekstualna forma (forma koja se takođe graniči sa grafičko-vizuelnom predstavom) nije zabeležena. Sve informacije vezane za društvene mreže i revoluciju interneta nisu zabeležene u recentnijim izdanjima (otprilike od 2015. godine do danas). Tako kategorija nazvana *Blog/sajt/društvene mreže ostaje* prazna. Možda najbliže toj formi, iako stilski i pojmovno sasvim drugačije, jesu niskozastupljene kategorije *Pismo*, *Dnevnik* i *Reportaža*.

Kada govorimo o broju različitih jezika na kojima su pisani udžbenici za učenje rumunskog jezika kao stranog, uključujući i knjige samo na rumunskom jeziku (naš korpus), reč je o jedanaest jezika. Ovako različiti jezici, kao što su mađarski, francuski, ruski, španski, engleski, bugarski, nemački, portugalski, italijanski i češki jezik, u kombinaciji sa rumunskim jezikom, mogu nam pružiti uvid u date udžbenike, naročito u one udžbenike kod kojih imamo nekoliko naslova, različite autore i godine izdanja u okviru istog jezika, odnosno, kombinacije jezika. Nadalje će se kroz finalna razmatranja analize forme teksta težiti upravo ka tome, da se među različitim jezicima stvore uslovi za uporednu analizu rezultata kategorizacije i procentualne rasprostranjenosti elemenata kulture među

udžbenicima za učenje rumunskog jezika kao stranog, pisanim na različitim svetskim jezicima.

OPŠTE KATEGORIJE FORME TEKSTA MEĐU RAZLIČITIM JEZICIMA

S obzirom na to da je fokus istraživanja rumunski jezik – ciljni jezik u svakom anaiziranom udžbeniku – u ovom i svakom narednom segmentu koji bude služio za prikaz opštih kategorija forme i njihovih procentualnih vrednosti, kao i zastupljenosti među knjigama na različitim jezicima, rumunski jezik će biti prvi. Knjige na rumunskom (preciznije knjige na rumunskom za učenje rumunskog jezika kao stranog) čine najbrojniji komplet od ukupno 13 naslova (*RLS A1+*, *RLS A1–A2*, *Puls A1–A2*, *LR străini*, *LR Manual*, *Bun venit*, *Manual Încep.*, *Manual A1–B1*, *LR=LS*, *ABC*, *Vitamina*, *L.R. de bază*, *Cu sau fără*), od kojih samo jedna knjiga (*LR=LS*) ne sadrži nijedan element kulture za potrebe celokupne analize. Takođe, deo ovog korpusa čini i knjiga pisana na tri jezika, kao knjiga za učenje rumunskog jezika na francuskom i engleskom, pa bi se shodno tome mogla posmatrati kao deo bilo kog od navedenih jezika. Knjiga je deo kompleta knjiga na rumunskom jeziku, jer je izdata u Rumuniji od strane autora iz Rumunije. Po istom principu, knjiga *LR străini* pripada ovom skupu, iako je dvojezična (pisana na rumunsko-engleskom), odnosno u svrhu učenja rumunskog jezika za strane studente, izdata u Rumuniji (Otopeni) i dominantno na rumunskom jeziku (za vokabular je u jednom segmentu u lekciji ponuđen prevod na engleski). U nastavku teksta sledi grafički prikaz svih procenata zastupljenosti opštih kategorija teksta među pomenutim knjigama (v. *Grafikon 6*).

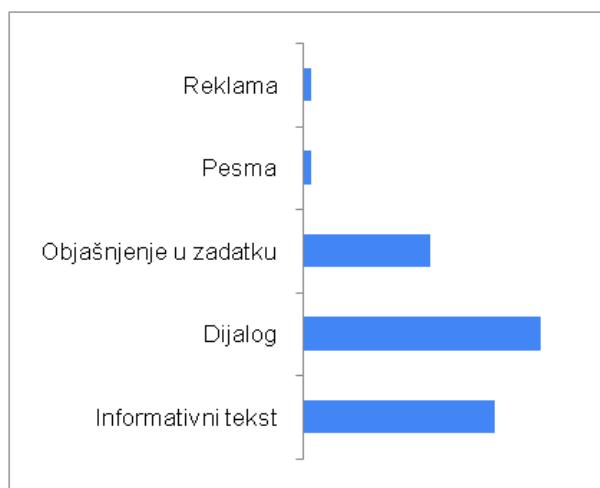
Grafikon 6. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na rumunskom jeziku

Od ukupno 30, imamo 16 opštih formi teksta. Ukupan doprinos opštih kategorija formi teksta na generalnom uzorku, među knjigama na rumunskom jeziku, iznosi 19%. Što se ukupnog uzorka tekstualnog materijala tiče, doprinos knjiga na rumunskom jeziku izražen je sa 25%, odnosno čini četvrtinu elemenata zabeleženih u ovoj formi. Najzastupljenija je kategorija *Informativni tekst* na svim uzorcima – 8,8% na generalnom uzorku, 37% na pojedinačnom uzorku knjiga na rumunskom jeziku, 9% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala. Ova kategorija predstavlja tekstove opštег karaktera, sastavljene za potrebe obrađivanja određenih tema u okviru lekcije (sadrže kulturno-relevantne informacije). Naredna visokozastupljena kategorija jeste *Objašnjenje u zadatku* – 5,9% na generalnom uzorku, 25% na pojedinačnom uzorku i 6% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala. I ova kategorija ima sličnu svrhu kao i prethodna, u pitanju je nešto kraća forma koja bi čak mogla prethoditi ili bolje objašnjavati prethodnu kategoriju, odnosno *Informativni tekst*. Preostale kategorije beleže znatno niže procente, izuzev kategorije *Izreka* (9% na pojedinačnom uzorku), koji su neznatni na ukupnom uzorku, dok na pojedinačnom uzorku beleže vrednosti od 4,7% i

naniže, sve do kategorija u kojima je zabeležen po jedan element kao što su *Upustva*, *Tabela*, *Pismo* i *Fraze*. Preostale kategorije koje beleže niske procente zastupljenosti na pojedinačnom uzorku, sa nešto više elemenata u odnosu na prethodni niz, jesu kategorije: *Izreka* (9%), *Pesma* (4,5%), *Odlomak iz književnog dela* (4,5%), *Anegdota* (3,1%), *Biografija* (3,1%), *Citat* (3,1%), *Stručni tekst* (2,7%) i *Naziv* (2,2%). U knjizi *Cu sau fără* zabeleženo je nekoliko elemenata u formi teksta *Reportaža*. Jedna od bogatijih kategorija forme teksta u ovom kompletu knjiga jeste *Izreka* – kraća forma koju čine dosetke, uzrečice, poslovice i slični formati koji su deo usmene tradicije i kulturnog miljea u Rumuniji. U okviru kategorije *Biografija* prezentovane su informacije o ličnostima koje čine deo javnog života i istorije, iz bilo koje društvene sfere u Rumuniji, u vidu biografskih podataka.

Narednu grupu jezika čini komplet knjiga na engleskom jeziku, koja je druga po brojnosti sa ukupno osam naslova (*Colloquial*, *TYR*, *Rom. gr.*, *RRG*, *RVH*, *REG*, *TYR 2*, *Introduction*) od kojih jedan, kao i u prethodnom bloku, ne sadrži nijedan element kulture (*RVH*). Broj zastupljenih opštih kategorije forme je značajno manji nego što je to među knjigama na rumunskom jeziku, te je na grafičkom prikazu uočljivo 5 kategorija teksta od ukupno 30 (v. *Grafikon 7*). Na generalnom uzorku doprinos zabeleženih kategorija teksta među knjigama na engleskom, odnosno englesko-rumunskom jeziku, iznosi 5,4%, gotovo četiri puta manji u odnosu na prethodni blok knjiga. Doprinos ovih knjiga na ukupnom uzorku tekstualnog materijala iznosi 7%. Najzastupljenija kategorija jeste *Dijalog* sa 2,8% na generalnom uzorku, 41% na pojedinačnom uzorku knjiga na engleskom jeziku i 2,9% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala. Naredne dve kategorije su visokozastupljene među pomenutim naslovima, a to su: *Informativni tekst* sa 2,3% na generalnom i 33% na pojedinačnom uzorku (2,3% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala) i *Objašnjenje u zadatku* sa 1,5% na generalnom i 22% na pojedinačnom uzorku (1,5% na ukupnom uzorku

tekstualnog materijala). Preostale dve kategorije (*Reklama*, *Pesma*) beleže pojedinačne slučajeve elemenata kulture, što ih na oba uzorka smešta u najniže doprinose. Među knjigama na engleskom jeziku se, kao i u slučaju knjiga na rumunskom jeziku, ne pronalaze elementi kulture iz širokog opusa književnosti, izuzev jednog naslova (*Introduction*), gde je takođe zabeležena jedna pesma. U ovom slučaju, značajno manji korpus knjiga prati i manji broj kategorija forme teksta, te je distribucija procenata među kategorijama skoro slična (*Dijalog*, *Informativni tekst*, *Objašnjenje u zadatku*). Time se nagoveštava tip zadatka u kome su se elementi i pronalazili, gramatičke vežbe u okviru kojih se nalaze informativni tekstovi, objašnjenja i dijalozi “po meri” koji sadrže poneki element kulture.

Grafikon 7. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na engleskom jeziku

Blok knjiga na francuskom jeziku (francusko-rumunski), iako sadrži tek četiri naslova (*Cours de LR*, *Le roumain*, *Parlons*, *Le rou. sans*) na uvid daje nešto veći broj zastupljenih opštih kategorija, odnosno 12 kategorija od ukupno 30. Na grafičkom prikazu primetna je i donekle slična distribucija skoro polovine zabeleženih kategorija, što su visoke

vrednosti, dok su srednje ka niskim vrednostima zabeležene u preostalim kategorijama (v. *Grafikon 8*). Na generalnom uzorku doprinos ovih kategorija među knjigama na francuskom jeziku iznosi 14%, što je najpričlišnije prilično visokom doprinosu segmenta knjiga na rumunskom jeziku. Što se ukupnog uzorka tiče, i tu je sličnost sa kompletom knjiga na rumunskom jeziku evidentna, u vidu približnih vrednosti procentualnog doprinosa koji za knjige na francuskom jeziku iznosi 18%. U ovom slučaju dominantnih kategorija je više, sa gotovo identičnim procentima, među kategorijama *Informativni tekst* (4,6% na generalnom, 26% na pojedinačnom uzorku i 4,6% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala) i *Odlomak iz književnog dela* (4,4% na generalnom, 24% na pojedinačnom uzorku i 4,4% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala). Srednje do visokozastupljene kategorije su: *Pesma* (2,8% na generalnom, 16% na pojedinačnom uzorku i 2,9% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala) i *Dijalog* (2,6% na generalnom, 14,7% na pojedinačnom uzorku i 2,6% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala). Po prvi put među knjigama dosledno se primećuje i veća zastupljenost kulturnih elemenata u vidu književnih tekstova. Među preostalim zabeleženim kategorijama, procenti doprinosa na oba uzorka su prilično niski, a reč je o kategorijama *Objašnjenje u zadatku* (5,5% na pojedinačnom uzorku), *Stručni tekst* (4,3% na pojedinačnom uzorku), *Citat* (3,7% na pojedinačnom uzorku) i *Izreka* (3% na pojedinačnom uzorku). Pojedinačna zastupljenost elemenata kulture beleži se među kategorijama: *Pozorišni komad*, *Anegdota*, *Tabela* i *Narodna pesma*. Uočavaju se nove kategorije u odnosu na prethodne dve jezičke grupe, najviše iz književno-umetničke kulturne sfere, kao i pojava stručnih tekstova na određene kulturološke teme, tabele u kojima se nalazi kategorizovan tekst od kulturološkog značaja, kao i elementi usmene tradicije (*Narodna pesma*). Sve navedeno, nezavisno od pojedinačnih procenata, doprinosi ukupnoj raznovrsnosti kategorija. Na osnovu toga se može naslutiti raznolikost samog sadržaja kategorija formi, što čini poseban deo analize.

Grafikon 8. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na francuskom jeziku

Iako je inicijalno bilo reči o deset stranih jezika, u ovom uporednom pregledu neće biti prikazani svi, najviše zbog toga što je uporedni pregled baziran na tri ili više knjiga. Komplet knjiga na španskom jeziku (dva naslova), uz mali broj zabeleženih elemenata ne čini deo ovog segmenta, iako će se pomenuti u narednom, uz sve ostale jezike, jer će tada biti reči o svim jezicima i potencijalno zapostavljenim aspektima u ovom delu. Pretposlednji komplet knjiga, sačinjen od tri naslova na mađarskom jeziku, sadrži poslednju knjigu na generalnom uzorku u kojoj nije zabeležen nijedan element kulture (*Kezdők*), ali sadrži i najmanji broj zabeleženih opštih kategorija forme među jezicima, odnosno na pojedinačnom uzorku. Uzevši u obzir to da jedna knjiga koja čini ovaj komplet ne sadrži elemente kulture, zapravo govorimo o uporednom prikazu dve knjige na mađarskom jeziku (mađarsko-rumunski). Na grafičkom prikazu vide se tri opšte kategorije forme, zabeležene u dvema knjigama (v. *Grafikon 9*). Jedna među njima je dominantno visoka – *Objašnjenje u zadatku* (4% na generalnom, 72% na pojedinačnom uzorku i 5% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala), jedna kategorija srednje procentualne vrednosti na pojedinačnom uzorku – *Anegdota* (1,5% na

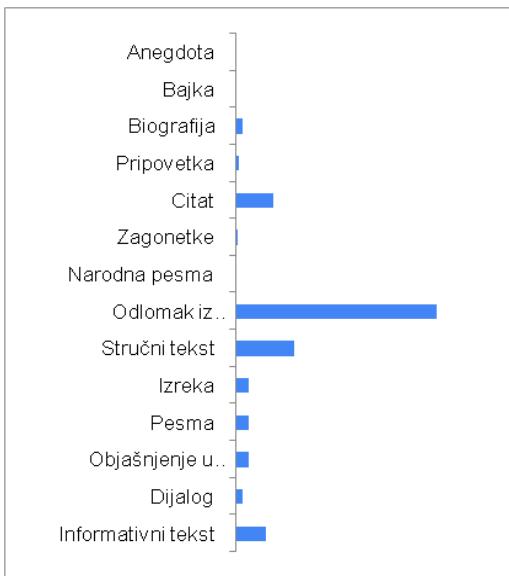
generalnom, 27% na pojedinačnom uzorku i 1,9% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala) i neznatno niskozastupljena kategorija na svim uzorcima (*Stručni tekst*). Doprinos zabeleženih među knjigama na pojedinačnom uzorku knjiga na mađarskom jeziku je 5,5% (na generalnom uzorku), što je procentualno najpribližnije segmentu knjiga na englesko-rumunskom jeziku. U okviru doprinosa na ukupnom uzorku tekstualnog materijala reč je o 7% za knjige na mađarskom jeziku, kao i u pomenutom bloku knjiga sa sličnim vrednostima. Iznova je primetno odsustvo književnih elemenata, dok se kategorija *Anegdota* pojavljuje po prvi put u nešto većem procentualnom doprinosu.

Grafikon 9. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na mađarskom jeziku

U poslednjem tročlanom bloku knjiga u uporednom prikazu pojavljuje se prilično visok broj različitih opštih kategorija forme (14 formi od mogućih 30). U pitanju su knjige na ruskom jeziku (rusko-rumunski) pod sledećim naslovima: *ПКРЯ*, *Учебник РЯ* i *Curs superior*. Poslednji grafički prikaz ovog tipa (v. *Grafikon 10*) prikazuje možda neočekivanu distribuciju, ako uzmemo u obzir činjenicu da se početna očekivanja o zastupljenosti elemenata kulture među opštim kategorijama forme grade na osnovu brojnosti samih kategorija. Međutim, evidentno je

da, nasuprot takvim početnim očekivanjima, polovina kategorija sadrži nizak broj elemenata (*Dijalog*, *Pripovetka*, *Biografija*, *Zagonetke*, *Bajka*, *Anegdota*, *Narodna pesma*), koji su svakako registrovani na oba uzorka. Kategorije forme u kojima se nalazi više elemenata, predstavljaju značajno zasićenje kategorije elementima kulture u odnosu na sve prethodne blokove knjiga na drugim jezicima. Na ukupnom uzorku doprinos izdvajenih kategorija među knjigama na ruskom jeziku iznosi 24,3%. U ovom trenutku to predstavlja najviši pojedinačni doprinos na generalnom uzorku svih kategorija među svim knjigama. Na ukupnom uzorku tekstualnog materijala, takođe je reč o visokom doprinosu (31%), koji čini više od četvrtine elemenata izraženih u formi teksta. Dominantna i najbrojnija od svih kategorija među segmentima jeste *Odlomak iz književnog dela*, sa 12,3% na generalnom, 51% na pojedinačnom uzorku i 15,7% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala. Preostale visoko do srednjezastupljene opšte kategorije forme su: *Stručni tekst* (4,6% na generalnom, 15% na pojedinačnom uzorku i 4,6% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala), *Citat* (2,9% na generalnom, 9,6% na pojedinačnom uzorku i 3% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala), *Informativni tekst* (2,4% na generalnom, 7,8% na pojedinačnom i 2,4% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala), *Objašnjenje u zadatku* (1% na generalnom, 3,5% na pojedinačnom uzorku i 1,1% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala), *Pesma* (1% na generalnom, 3,5% na pojedinačnom i 1,1% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala) i *Izreka* (1% na generalnom, 3,5% na pojedinačnom i 1,1% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala). U ovom segmentu je neosporno najviše zabeleženih elemenata kulture u književnim tekstovima različitog karaktera (*Odlomak iz književnog dela*), gde se pojavljuju – iako u niskim procentima zastupljenosti – i tekstualne forme u okviru kategorija *Bajka*, *Pripovetka*, ali i *Narodna pesma*.

Grafikon 10. Distribucija opštih kategorija forme teksta među knjigama na ruskom jeziku

Na osnovu grafičkog prikaza i uporednih rezultata (za različite jezike), koji su sistematično sakupljeni iz različitih izdanja na istim jezicima, odnosno grupa jezika, moguće je izvući nekoliko preliminarnih zaključaka u vezi sa opštim kategorijama forme. Najveći pojedinačni doprinos na generalnom uzorku – kada govorimo o grupi jezika – primetan je među knjigama na ruskom jeziku (rusko-rumunski). Najveći broj opštih kategorija forme teksta koje su pronađene i zabeležene među različitim jezičkim grupama, nalazi se u knjigama za učenje rumunskog na rumunskom jeziku (16 kategorija od 30). U istim knjigama zabeležen je niži procenat elemenata kulture pod kategorijom *Odlomak iz književnog teksta*, na svim uzorcima; u knjigama na francuskom jeziku pojavljuju se kategorije *Narodna pesma* i *Pozorišni komad*, dok sve književne forme potpuno izostaju u knjigama na engleskom i mađarskom jeziku. Najviši doprinos na svim uzorcima nalazi se u okviru knjiga na ruskom jeziku pod opštom kategorijom *Odlomak iz književnog dela*. Sa druge strane, najniži broj opštih kategorija teksta u okviru jednog segmenta, zabeležen je među

knjigama za učenje rumunskog jezika na mađarskom (3 kategorije od 30). Najzastupljenija opšta kategorija forme teksta među svim knjigama, na svim jezicima, jeste *Objašnjenje u zadatku* na oba uzorka. Sledeća kategorija po zastupljenosti jeste *Informativni tekst*. Najniži pojedinačni doprinos na generalnom uzorku nalazi se među knjigama na engleskom jeziku (englesko-rumunski), dok je za jedan element razlike sa ovog mesta izostao blok knjiga na mađarskom jeziku (mađarsko-rumunski). Opšte kategorije forme teksta koje su dosledno najniže zastupljene među pomenutim knjigama iz segmenata na različitim jezicima jesu: *Fraze, Reklama, Tabela, Bajka, Pozorišni komad, Pripovetka i Zagonetke*.

KATEGORIJA FORME TEKSTA MEĐU RAZLIČITIM JEZICIMA

Naredni prikaz donosi finalni spisak kategorije forme teksta, koji je formiran na osnovu kategorizacije opštih formi o kojima je bilo reči u prethodnom delu. Spisak pokriva sve jezike, odnosno sve jezičke grupe na kojima su pisani analizirani udžbenici. Unakrsno upoređivanje jezicika se ovde ne nalazi slučajno, već sa vrlo jasnom namerom da se u analizu uključe svi ranije pomenuti jezici koji su deo ovog korpusa udžbenika, a ne samo grupe knjiga od 3 i više na istim jezicima (što je činilo okosnicu predašnje analize među jezicima). U novim tabelama izdvojena su četiri ili tri skupa jezika, od kojih je imenom naveden samo drugi strani jezik, jer se rumunski podrazumeva. U tabeli pod imenom *Rumunski jezik* navedeni su rezultati iz knjiga koje su pisane samo na rumunskom jeziku, odnosno 11 naslova u kojima su pronađeni elementi kulture (izuzev knjige *LR=LS*). Redosled kojim su izdvojene tabele prati pad broja elemenata kroz kategorije forme teksta među jezicima, počevši od najvećeg broja elemenata zabeleženih u vidu kategorije forme teksta sve do najmanjeg broja (v. *Tabela 23, Tabela 24. i Tabela 25*).

Ruski jezik		Rumunski jezik		Francuski jezik		Engleski jezik	
<i>Kraći tekst</i>	124	<i>Kraći tekst</i>	156	<i>Kraći tekst</i>	102	<i>Kraći tekst</i>	43
<i>Duži tekst</i>	91	<i>Duži tekst</i>	44	<i>Duži tekst</i>	52	<i>Duži tekst</i>	19
<i>Citat</i>	44	<i>Citat</i>	44	<i>Citat</i>	10	<i>Citat</i>	0

Tabela 23. Broj elemenata u kategoriji forme teksta, među različitim jezicima – Prvi blok

Najveći broj elemenata u okviru kategorije forme teksta zabeležen je u knjigama na rusko-rumunskom jeziku (ukupno 259, uz doprinos od

28% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala i 22% doprinosa na generalnom uzorku). Dominantna kategorija je *Kraći tekst*, uz visoke vrednosti u narednoj kategoriji po zastupljenosti – *Duži tekst* (v. *Tabela 23*). Visoke vrednosti su zabeležene i u okviru forme *Citat*, koja na ukupnom uzorku tekstualnog materijala ima doprinos od 5%, što je čini dominantnim doprinosom u okviru ove kategorije među svim knjigama. U svim drugim slučajevima, među knjigama na drugim svetskim jezicima izdvojenih za potrebe ovog pregleda, procentualni doprinosi forme *Citat* su niski, a elementi su zabeleženi u srednjim ka niskim vrednostima za datu kategoriju forme. Slična situacija – kada je reč o procentima – zabeležena je i među knjigama na rumunskom jeziku (ukupno 244, uz doprinos od 27% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala i 21% doprinosu na generalnom uzorku), sa visokim vrednostima za obe kategorije forme – *Kraći tekst* i *Duži tekst*. Elementi koji su zabeleženi u okviru kategorije *Citat* (44) identični su visokim vrednostima zabeleženim u knjigama na ruskom jeziku. Više elemenata u vidu forme *Citat*, u poređenju sa ostalim jezičkim grupama izuzev dve dominantne, je zabeleženo u knjigama na rumunskom jeziku (15), gde je kategorija *Duži tekst* značajno manje zastupljena, a kategorija *Kraći tekst* zadržava status visoke zastupljenosti. Kod knjiga na engleskom jeziku jasna je dominacija jedne kategorije forme teksta u odnosu na ostale (*Kraći tekst*) uz srednje vrednosti u okviru kategorije *Duži tekst*, dok elementi kulture izostaju u formi *Citat*.

Mađarski jezik		Portugalski jezik		Italijanski jezik		Bgarski jezik	
<i>Kraći tekst</i>	60	<i>Kraći tekst</i>	24	<i>Kraći tekst</i>	30	<i>Kraći tekst</i>	13
<i>Duži tekst</i>	1	<i>Duži tekst</i>	7	<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	14
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	1	<i>Citat</i>	0

Tabela 24. Broj elemenata u kategoriji forme teksta, među različitim jezicima – Drugi blok

Kada bismo izdvojene tabele posmatrali kao segmente koji pokazuju opadajući trend zastupljenosti kategorija forme teksta među jezicima, što nam i jeste namera, prvi segment bismo mogli izdvajati kao dominantan, odnosno segment sa najvišim vrednostima, za kojim idu srednje vrednosti, koje čine drugi segment o kome će nadalje biti reči. Ovde su uključene knjige sa srednjim ka niskim vrednostima, na mađarskom, portugalskom, italijanskom i bugarskom jeziku (v. *Tabela 24*). S najvećim brojem elemenata ovde se ističe blok knjiga na mađarskom jeziku (ukupno 61, uz doprinos od 6,7% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala). Značajno manje u odnosu na knjige iz prethodnog segmenta, ali i dalje dovoljno visoko, iako samo u jednoj kategoriji forme (*Kraći tekst*). Slična situacija je i među preostalim knjigama, gde postoji jedna dominantno visoka kategorija i to neretko ista (*Kraći tekst*), dok su preostale sa najnižim vrednostima (1) ili bez elemenata. Jedino se u knjizi na bugarskom jeziku, iako neznatno više, na mestu dominantne kategorije nalazi *Duži tekst*, uz odsustvo kategorije *Citat*, kao što je to slučaj u knjigama na mađarskom i portugalskom jeziku. Što se bugarskog jezika tiče, primetan je pad gotovo za polovinu vrednosti, odnosno broja elemenata kulture koji su izraženi u formi teksta na pojedinačnom uzorku, što na generalnom uzorku govori o značajno manjem doprinosu nego što je to za druge knjige iz istog segmenta.

Češki jezik		Španski jezik		Nemački jezik	
<i>Kraći tekst</i>	8	<i>Kraći tekst</i>	5	<i>Kraći tekst</i>	1
<i>Duži tekst</i>	12	<i>Duži tekst</i>	0	<i>Duži tekst</i>	3
<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0	<i>Citat</i>	0

Tabela 25. Broj elemenata u kategoriji forme teksta, među različitim jezicima – Treći blok

Sve navedeno, sa fokusom na pad vrednosti, uvodi nas u poslednji segment knjiga sa najnižim vrednostima/doprinosima na oba uzorka (v. *Tabela 25*). Sa nešto višim – iako prilično niskim vrednostima – izdvaja se češki jezik. Tačnije jedna knjiga koja je pisana u navedenoj kombinaciji jezika (češko-rumunski), gde je zabeleženo nešto više elemenata u okviru kategorije *Duži tekst* u odnosu na kategoriju *Kraći tekst*. U okviru forme *Citat* se ne nalaze elementi kulture (20, uz doprinos od 2,2% na ukupnom uzorku tekstualnog materijala). Preostale dve knjige na nemačkom i španskom jeziku poseduju značajno niže vrednosti kroz sve kategorije forme teksta, uz odsustvo kategorije forme *Citat*, kao i odsustva kategorije *Duži tekst* u knjigama na španskom jeziku.

Ovim uporednim pregledom svakako je potvrđena dominantna zastupljenost elemenata u vidu kategorije forme teksta *Kraći tekst*, skoro kroz sve segmente i među svim jezicima, izuzev knjiga na češkom, nemačkom i bugarskom jeziku. Kod njih je zabeležena neznatna prednost u brojnosti i zasićenosti elementima u kategoriji forme *Duži tekst*. U završnoj reči biće izdvojene knjige (ili blok knjiga) koje su u okviru tri segmenta (najviše, srednje i najmanje procentualne zastupljenosti elemenata kroz kategorije forme teksta) bile dominantne u svojim vrednostima. Knjige na ruskom jeziku, najzasićenije elementima kroz kategorije forme teksta, čine blok od tri knjige starijeg izdanja, uz pojedinačni prikaz po kategorijama forme:

- *Curs superior* (1989):
Kraći tekst – 64, *Duži tekst* – 52, *Citat* – 36;
- *Учебник РЯ* (1982):
Kraći tekst – 30, *Duži tekst* – 7, *Citat* – 4;
- *ПКРЯ* (1962):
Kraći tekst – 30, *Duži tekst* – 32, *Citat* – 4.

Uočene pravilnosti među knjigama na ruskom jeziku, izdatih u približno isto vreme (izuzev jednog od najstarijih izdanja koje pripada ovom

kompletu (*ПКРЯ*) pokazuje doslednost u vidu visokozastupljenih kategorija teksta, za obe kategorije forme (*Kraći tekst* i *Duži tekst*), što izostaje u slučaju poslednje kategorije forme. U odnosu na dve dominantne kategorije, nešto niže vrednosti registrovane su za kategoriju *Citat*, koja je visokozastupljena samo u jednom naslovu (*Curs superior*). Ovo je uticalo na ukupnu vrednost date kategorije koja je oličena, kako se čini, u vidu jednog predstavnika. Na celom uzorku knjiga na ruskom jeziku evidentna je dominacija kategorije *Kraći tekst*, kako je i na generalnom uzorku. Najviše vrednosti u narednom segmentu, gde se brojnost elemenata beleži na srednjem nivou, zabeležene su među knjigama na mađarskom jeziku:

- *Kezdők* (2021):
Kraći tekst – 0, *Duži tekst* – 0, *Citat* – 0;
- *R. nyelvkönyv* (1997):
Kraći tekst – 21, *Duži tekst* – 0, *Citat* – 0;
- *Román* (2019):
Kraći tekst – 39, *Duži tekst* – 1, *Citat* – 0.

Iz ove grupe knjiga najpre se izdvaja knjiga, pomenuta ranije u analizi, u kojoj nema zabeleženih elemenata kulture (*Kezdők*). U pitanju je jedno on najmlađih izdanja u celokupnom korpusu udžbenika (2021). Među svim izdanjima dosledno je odsustvo elemenata u kategoriji *Citat*. Što se tiče kategorije *Duži tekst*, zabeležena je u pojedinačnom slučaju samo u jednom naslovu (*Román*). U pitanju je još jedno modernije izdanje na ovom posebnom uzorku. Dominantna kategorija na osnovu koje govorimo o vrednostima ovog uzorka, koje ga izdvajaju kao predstavnika najviših srednjih vrednosti među jezicima, jeste *Kraći tekst*. Na ovaj generalno mali uzorak značajno utiče i činjenica da je iz samog pregleda elemenata izostala jedna knjiga, bez zabeleženih elemenata, pa se pregled svodi na dve knjige, što ovu situaciju čini još specifičnijom. Uzevši u obzir mali broj elemenata i knjiga među kojima je moguće opaziti i

prepostaviti nekakav trend, ističe se samo da je tekstualni materijal koncentrisan na jednu formu teksta, što se mora biti slučaj sa formom slike i kategorijama sadržaja na ovom uzorku.

Poslednji segment, koji su činile tri knjige sa najmanjim brojem elemenata u vidu forme teksta, predstavlja knjiga na češkom jeziku – *Samouky* (1965): *Kraći tekst* – 8, *Duži tekst* – 12, *Citat* – 1. Ova knjiga je jedna od pet najstarijih izdanja u celokupnom korpusu udžbenika, sa prilično sličnim vrednostima koje čine segment srednjih vrednosti. U ovoj knjizi dominantna je zastupljenost elemenata u okviru kategorije *Duži tekst*, a preostale kategorije zastupljene su u nešto manjoj meri. Iako u ovom komentaru izostaju knjige na rumunskom jeziku, koje u prvom segmentu zauzimaju drugo mesto po brojnosti elemenata u okviru kategorije forme teksta, potrebno je pomenuti knjigu *Cu sau fără*. Najpre zbog specifične jezičke komponente (tri jezika), ali i zbog značajnog doprinosa na pojedinačnom uzorku, pre svega u kategoriji *Kraći tekst* (najviši procenat elemenata među knjigama na rumunskom jeziku). Ovu kategoriju čine, u većini slučajeva, odlomci iz književnih dela, pesme, anegdote i sl., o čemu će biti više reči u delu o sadržaju zabeleženih elemenata po kategorijama forme. Na ovaj način, postepenom analizom na pojedinačnom uzorku, kao i uporednim pregledom knjiga na drugim stranim jezicima, dat je jasniji uvid u distribuciju elemenata kulture u knjigama. Analizirane knjige, iako nisu pisane istim jezikom, pisane su sa gotovo identičnim ciljem, uz nešto drugačije metodološke pristupe, koji bivaju jasniji uz preglede knjiga, analizu zabeleženih elemenata kulture, njihov značaj i doprinos ukupnom sadržaju knjiga, kao i korespondenciji sa jezičkim, odnosno gramatičkim segmentom svakog udžbenika.

OPŠTE KATEGORIJE FORME – SLIKOVNI MATERIJAL

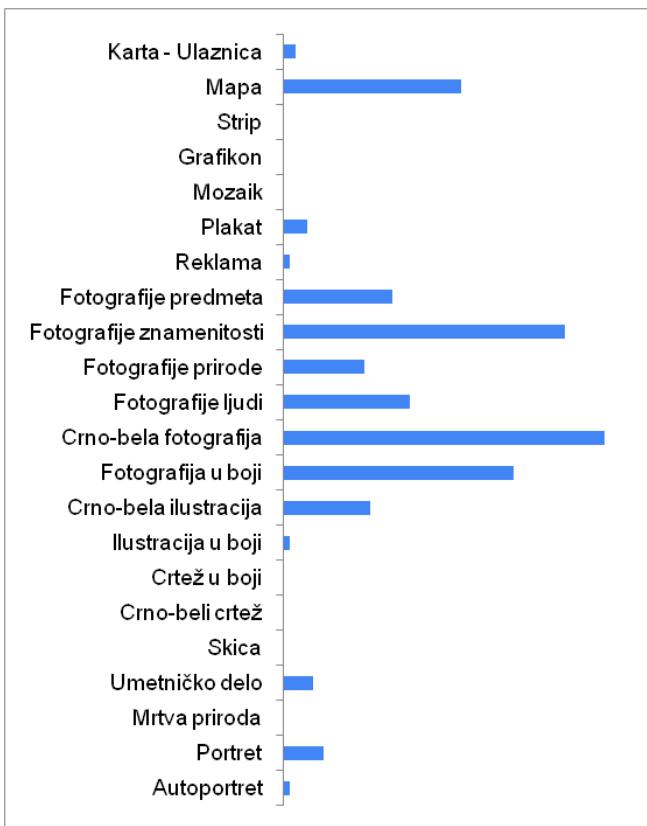
Kategorije forme slike, koje u finalnom odabiru čine kategorije *Slika*, *Ilustracija* i *Slika i tekst*, prošle su takođe kroz selekciju nakon popisivanja i formiranja spiska celokupnog slikovnog materijala u kojima se može prepoznati i izdvojiti element kulture od značaja za analizu. Pri sakupljanju tih elemenata, odnosno oblika forme slikovnog materijala u kojima se elementi nalaze, opisivano je sledeće: izgled slike (u boji, crno-bela, ilustrovana, realistična i sl.), njena veličina i tip izrade, šta se na njoj nalazi, što predstavlja deo sadržine jednog izolovanog elementa. Ukupan spisak svih formi – od kojih je većina registrovana – čini ukupan broj od 22 oblika, što predstavlja inicijalni spisak opštih kategorija forme slike. U tom spisku zadržane su sve kategorije koje na samom kraju pregleda korpusa i provera nisu zabeležene, ali su činile deo hipotetičkih razmišljanja autorki ili visoke mogućnosti nalaženja baš takvih tipova formi u skladu sa kontekstom u kojem bi se mogle pronaći. Spisak o kome je reč sadrži sledeće opšte oblike kategorije forme slike:

1. *Autoportret*
2. *Portret*
3. *Mrtva priroda*
4. *Umetničko delo*
5. *Skica*
6. *Crno-beli crtež*
7. *Crtež u boji*
8. *Ilustracija u boji*
9. *Crno-bela ilustracija*
10. *Fotografija u boji*
11. *Crno-bela fotografija*
12. *Fotografije ljudi*
13. *Fotografije prirode*
14. *Fotografije znamenitosti*

15. *Fotografije predmeta*
16. *Reklama*
17. *Plakat*
18. *Mozaik*
19. *Grafikon*
20. *Strip*
21. *Mapa*
22. *Karta - Ulaznica*

Kao i kod ranije pomenutog spiska (koji se tiče opštih formi tekstualnog materijala), i ovde je pri samom beleženju dolazilo do opterećenja, pre svega zbog većeg broja sličnih informacija i nejasnih definicija pojedinih kategorija (tuple forme, slične definicije koje su redukovane izborom jedne), ali i propusta, koji su redukovani ponovljenim pregledima i ekstrakcijom formi slike (uz elemente) više puta iz istog naslova. Sve navedeno je primenjeno na celokupan materijal udžbenika. Upoređivanjem spiskova koji su nastali kao rezultat višestrukih pregleda, izdvojen je najtačniji (sa najmanje odstupanja). Spisak je potom pregledan iznova kako bi se potvrdilo stanje u smislu brojnosti, kategorija i sadržine elemenata. Uz lična očekivanja od kategorije forme slike, autorke ostavljaju sve forme koje bi došle u obzir, bilo da su vrlo verovatno očekivane ili poželjne, kako bi se moglo proveriti da li je takvo stanje realno u praksi. Neke od kategorija u kojima nije zabeležen nijedan element kulture čine varijacije na kategoriju *Crtež* (*Skica*, *Crno-beli crtež*, *Crtež u boji*) i na forme grafičkog dizajna, ilustracije i umetničkog dela, kao što su formulisane kategorije: *Mrtva priroda*, *Mozaik*, *Grafikon* i *Strip* (v. *Grafikon 11*). Iako sa nešto manje elemenata nego što je zabeleženo u okviru opštih formi kategorije teksta, i dalje je reč o velikom broju koji je za potrebe dalje analize i jasnog pregleda rezultata bilo neophodno redukovati. Upoređivanjem, drugačijim formulisanjem kategorija i grupisanjem forme kategorija u jednu, adekvatnu i moguću, stvoren je kraći spisak kategorije formi slike – osnovni spisak na kojem se bazira deo analize slikovnog materijala (*Slika*, *Ilustracija* i *Slika i tekst*). Svi procenti

u ovom segmentu izraženi su na ukupnom uzorku slikovnog materijala prikupljenog u analizi, izuzev situacija gde je izvučen procenat na generalnom uzorku zarad poređenja.

Grafikon 11. Opšte kategorije forme slike – pojedinačni doprinosi u generalnom uzorku

O kategorijama u kojima nije zabeležen nijedan element kulture nadalje neće biti reči, jer su u pitanju slične kategorije, naročito sve koje se odnose na crtež kao formu. To govori o doslednom izostanku jednog tipa kategorije (*Crtež*), uz pokoju sličnog umetničkog izražaja i forme (*Grafikon*, *Skica*), izuzev kategorija koje pripadaju nešto drugačijoj formi (*Mrtva priroda*, *Mozaik*), kao primeri višestrukih mogućnosti primene umetničkih dela iz domena rumunske kulturno-umetničke scene. Sve

kategorije su zadržane baš, jer upravo svojim odsustvom govore o potencijalnim problemima (informisanost, dostupnost, relevantnost, autorska prava, kompatibilnost sa digitalnom obradom slikovnog materijala zarad prikaza u knjigama i elektronskom formatu i sl.). Najzastupljenije kategorije forme slike (v. *Grafikon 10*) u formatu fotografije predstavljene su u vidu kategorija *Crno-bela fotografija* (21%) i *Fotografija u boji* (15%), uz visoko do srednjezastupljene kategorije koje prikazuju različite formate u okviru kategorije *Fotografija*. To su *Fotografije znamenitosti* (18%), *Fotografije ljudi* (8%), *Fotografije predmeta* (7%) i *Fotografije prirode* (5%). Iz naslova kategorija forme fotografije naslućuje se najpre sadržaj, a omeđene su, pre svega, jer zbog razlike u tipu fotografije, formatu, boji i nameni koja najjasnije dočarava sadržaj. Takođe, neke od fotografija zabeleženih u ovim “podtipovima” jesu umetničke, amaterske i generičke. Sve ove forme sadrže različite formate fotografija u boji. Svi zabeleženi elementi u ovim nadasve sličnim situacijama daljom selekcijom bivaju pridruženi kategoriji *Slika ili Slika i tekst*, što zavisi od konteksta u kom se one nalaze u određenoj knjizi. Odnos između slikovnog materijala koji je u boji i materijala u crno-belom koloritu, prikazan je u tabeli u nastavku teksta (v. *Tabela 30*). Što se tiče ilustrativnih formi, prednost svakako odnose ilustracije koje su crno-bele u odnosu na one u boji, na pojedinačnom uzorku – *Ilustracija u boji* (0,3%) i *Crno-bela ilustracija* (5,6%). Ilustracija je podrazumevala bilo koji umetnički izraz u grafičkoj formi, od ilustracija mapa zemlje, naročito u okviru kategorije *Mapa* (12%) koju sačinjava isključivo takav materijal, do umetničkih reinterpretacija nekih umetničkih dela, motiva iz književnosti, dela iz vajarstva i arhitektonska postignuća pretvorena u digitalni format i sl. Sloboda umetnika u ovom domenu je potpuna, stoga je sama kategorija prilično široka i nadasve permisivna, dokle god se u okviru iste mogu pronaći elementi rumunske kulture. Preostale kategorije, koje mogu biti izražene u okviru neke od ilustrativnih formi, pokazuju značajno niže nivoje zastupljenosti elementima kulture kroz udžbenike: *Plakat* (1,5%), *Karta – Ulaznica* (0,7%) i *Reklama* (0,4%). Prilično niski

procentualni doprinosi na oba uzorka primećuju se i u okviru kategorija forme slike u okviru umetničkog dela, gde je moguće prepoznati različite forme i tehnike od kojih je nekoliko izdvojeno, izuzev ranije pomenute kategorije u kojoj nije zabeležen nijedan element (*Mrtva priroda*): *Portret* (2,6%), *Umetničko delo* (1,9%) i *Autoportret* (0,3%). U svakoj od navedenih kategorija bilo je moguće podvesti fotografije različitih umetničkih dela u dati kategorički pojam (slikarska platna, poznata umetnička dela iz rumunske umetnosti, skulpture i grnčarija, reljefi, oslikavanje predmeta i sl.) od kojih je nekolicina zabeležena, što je dalje elaborirano u okviru sadržine ovih kategorija. U odnosu na elemente koji izostaju u prethodnoj kategorizaciji formi teksta, u ovoj kategoriji zabeleženo je više “praznih kategorija”. Posebno kada se uzme u obzir manji broj opštih kategorija slikovnog materijala u odnosu na tekstualni, među kojima je zabeležena ova razlika. Sličnost između kategorija *Crtež* i *Ilustracija* (misli se na sve forme) možda može objasniti potpuno odsustvo jedne kategorije naspram druge. Zbog sličnosti izvedbe, u nekim situacijama je teško napraviti razliku između tih kategorija, pre svega jer ilustracija nastaje crtežom, te je vrlo moguće ove kategorije pomešati – jednoj dati prednost u odnosu na drugu na osnovu ličnih preferencija ili ih prosto ne odvajati. U konačni odabir kategorije *Ilustracija* svakako su ušle sve forme koje bi se mogle podvesti pod tu kategoriju, nezavisno od toga kako je to možda moglo biti formulisano. Nijansa razlike u odnosu na *Crtež* je upravo u finalnoj formi i grafičkoj obradi koja je precizno rađena u skladu sa generalnom grafičkom idejom i reprezentacijom u knjizi, naravno, u kojoj se nalazi neki od mnoštva manifestacija elemenata kulture. Naredne forme, uz prilično nisku zastupljenost, takođe čine nešto širi spisak u okviru kategorije *Ilustracija*: *Reklama*, *Plakat*, *Mozaik*, *Grafikon*, *Strip*, *Karta – Ulaznica* uz kategoriju *Mapa* koja pokazuje visok doprinos kako na ukupnom (11%) tako i na generalnom uzorku (2,7%). Mapa podrazumeva prikaze celokupne ili parcijalne teritorije Rumunije, hronološke prikaze razvoja teritorija (ponekad uz istorijski kontekst), različitih formata i kolorita (crno-bele ili u boji) koji se neretko pronalaze

u knjigama. Početna očekivanja svakako su išla u smeru visoke procentualne vrednosti u domenu fotografije, što u ovom trenutku deluje opravdano, uz pretpostavku da upravo ta forma podrazumeva najlakšu izvedbu, digitalnu obradu, kao i povezivanje sa određenim kontekstom kada je reč o boljem objašnjenju nekog kulturološkog fenomena ili opštepoznate kulturološke karakteristike u načinu života Rumuna, naravno, kroz kategoriju *Slika i tekst*. Ono što je prvobitno bilo očekivano jeste visok procenat umetničkih dela u lekcijama, makar samo kao izolovana kulturna reprezentacija bez dalje elaboracije. Navedena činjenica se može smatrati prilično neutemeljenim očekivanjem, pre svega zato što u prvi plan stavlja likovni opus i deo umetničke tradicije kao jedan izolovan faktor, pored mnoštva drugih – potencijalno ih zanemarujući bez jasnog razloga – ali i daje donekle izmešten pogled na koncept udžbenika. Posebno kroz knjige u kojima je generalno nizak broj zabeleženih elemenata kulture zbog težnje za izolovanjem jezičke komponente. Očekivanje “šta je moglo biti” uistinu nema nameru da potenci ranije urađeno, već da istakne ideju da bi to moglo biti moguće, makar ostalo na nivou kulturne reprezentacije jednog segmenta. Na taj način bi se mogla otvoriti vrata i ostalim, manje ili više zanemarenim, elementima kulture.

<i>Odnos između slikovnog materijala – kolorit (Procenti na ukupnom uzorku slikovnog materijala)</i>		
Slika u boji	94	37%
Crno-bela slika	122	48%
Ilustracija u boji	16	6%
Crno-bela ilustracija	20	8%

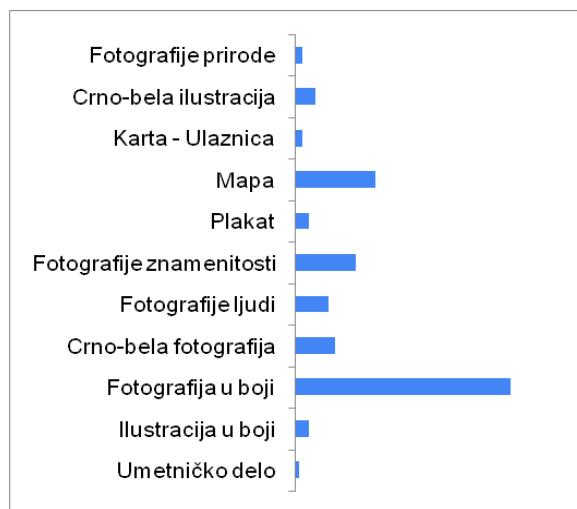
Tabela 26. Odnos slikovnog materijala – forma

Primetna je dominantna zastupljenost forme slikovnog materijala u oba slučaja, bilo da je reč o slici (fotografiji) ili ilustrativnom materijalu. Reč je o crno-belom formatu. Na ukupnom uzorku slikovnog materijala reč je o visokim (48% na ukupnom i 10,5% na generalnom uzorku) ka srednjim (8% na ukupnom i 1,7% na generalnom uzorku) procentima zastupljenosti. Nešto manja zastupljenost – mada je i dalje reč o visokim vrednostima – odnosi se na fotografije u boji (*Slika u boji*) sa 37% na ukupnom i 8% na generalnom uzorku. Najniže vrednosti zabeležene su kod ilustracija u boji – 6% na ukupnom i 1,4% na generalnom uzorku. Slike u boji nalazile su se i u izdanjima koja su pretežno crno-bela, kao i u starijim izdanjima gde je dominantno slikovni materijal crno-beli (npr. u knjizi *Cours de LR*). Potrebno je istaći i činjenicu da su neka od digitalizovanih izdanja verovatno u štampi objavljena u boji, te nije isključeno da neke knjige upravo sadrže slikovne elemente u boji.

Kod drugih stranih jezika, uključujući i knjige samo na rumunskom jeziku, u okviru opštih kategorija forme teksta bilo je primetnih razlika, kao i prepostavki o trendovima ili pravilnostima, posebno kada je bilo reči o knjigama na engleskom jeziku i gotovom izostanku elemenata kulture. Svakako, i u ovom segmentu u kom je reč o kategorijama forme slike, biće navedene sve grupe jezika, najpre kao pojedinačni rezultati po jezicima a zatim i u okviru kompleta knjiga (3 ili više) na istim jezicima, odnosno u istoj kombinaciji jezika. Kroz parcijalnu i uporednu analizu konstatovanog stanja u praksi (koje se odnosi na slikovni materijal u kome su prepoznati elementi kulture) teži se formiranju osnove za međusobna poređenja, prepoznavanje sličnosti ili značajnih razlika kada se, recimo, uzme u obzir godina izdanja ili jezik na kojem je knjiga pisana, kao i potencijalno formiranje trenda u okviru naslova na istom jeziku, u datom vremenskom okviru.

OPŠTE KATEGORIJE FORME SLIKE MEĐU RAZLIČITIM JEZICIMA

Na početku ovog segmenta će, takođe, biti reči o jeziku koji je u fokusu započetog istraživanja – o rumunskom jeziku. Za početak, uzima se u obzir celokupan komplet knjiga na rumunskom jeziku (ukupno 13), izuzev knjige u kojoj nema zabeleženih elemenata kulture (*LR=LS*). Knjiga *Cu sau fără* se pridružuje ovom spisku, iako je pisana na tri jezika (rumunsko-francusko-engleski), što je objašnjeno kod opštih kategorija forme teksta. Sve što je zabeleženo od kategorija forme slike u ovih 12 naslova na rumunskom jeziku (*RLS A1+, RLS A1–A2, Puls A1–A2, LR străini, LR Manual, Bun venit, Manual Încep., Manual A1–B1, ABC, Vitamina, L.R. de bază, Cu sau fără*) prikazano je na grafikonu koji sledi (v. *Grafikon 12*).

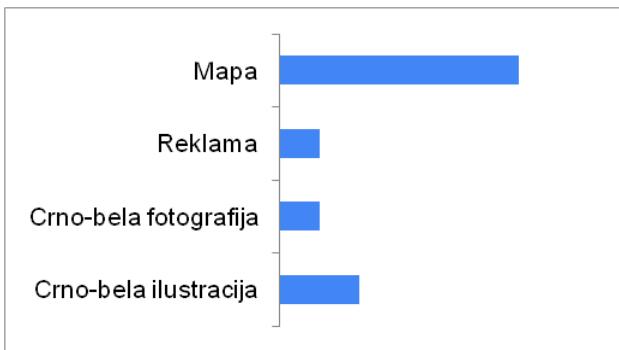
Grafikon 12. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na rumunskom jeziku

Zastupljenost kategorija forme slike na uzorku knjiga na rumunskom jeziku iznosi 41%, odnosno 9 opštih kategorija forme od ukupno 22 koje čine inicijalni spisak. Navedene cifre su značajno manje u

odnosu na zabeležen broj kategorija teksta u prethodnom delu analize. Kako je ukupan doprinos slikovnog materijala u vidu elemenata kulture drugačiji, odnosno manji u odnosu na forme teksta, pojedinačan uzorak je svakako drugačiji, ali se vrednosti tumače i na osnovu celokupnog doprinosa, na generalnom uzorku. Ukupan doprinos opštih kategorija formi slike knjiga na rumunskom jeziku na generalnom uzorku iznosi 12,7%. Na ukupnom uzorku slikovnog materijala doprinos je nešto veći – 55,4%, što čini više od polovine ukupnog broja elemenata izraženih u toj formi. Najzastupljenija je kategorija *Fotografija u boji* na sva tri uzorka – 5,6% na generalnom uzorku, 44% na pojedinačnom uzorku knjiga na rumunskom jeziku i 24% na ukupnom uzorku slikovnog materijala. U okviru ove kategorije mogu se pronaći fotografije različitog formata (veliki format, mali format, ikonica, fotografija iz lične arhive i sl.), raznovrsnog kulturno-relevantnog sadržaja, iz domena umetnosti (muzika, film, slikarstvo...), društvenih manifestacija, lokaliteta i sl. Naredna visokozastupljena kategorija jeste *Mapa* – značajno nižih vrednosti na generalnom uzorku (2,1%), ali sa 16,2% na pojedinačnom uzorku knjiga, uz doprinos od 9% u ukupnom uzorku slikovnog materijala. Kategoriju *Mapa* čine sve ilustrativne forme geografskog položaja Rumunije, teritorijalnih granica, ekoloških nalazišta, reljefa, meteoroloških karti i sl., u različitim formatima (manji formati, veći formati, u boji ili crno-bele i sl.), koje često bivaju deo bar jedne lekcije u okviru svih knjiga na rumunskom jeziku. Preostale kategorije beleže znatno niže procente, izuzev kategorije *Fotografije znamenitosti* (12,2% na pojedinačnom, 1,5% na generalnom i 6,7% na ukupnom uzorku slikovnog materijala), koji sačinjavaju fotografije lokaliteta u Rumuniji, arhitektonskih i civilizacijskih tekovina, poznatih spomenika kulture, centara i sl. Iako neznatno na generalnom uzorku, preostale kategorije beleže vrednosti od 8% do 1,3%, sve do kategorije u kojoj je zabeležen jedan element kao što je *Umetničko delo*. U okviru kategorije *Fotografije ljudi* nalaze se fotografije poznatih ili istorijskih ličnosti iz kulturnog života, kao i rumunskog naroda (ljudi sa sela, ljudi u narodnoj nošnji, članovi nekih

udruženja i sl.). Ilustrativni materijal čini takođe kategoriju *Plakat*, koja podrazumeva postere različitih namena (pozorište, film, konkursi i sl.), reklame i plakate iz različitih društvenih sfera.

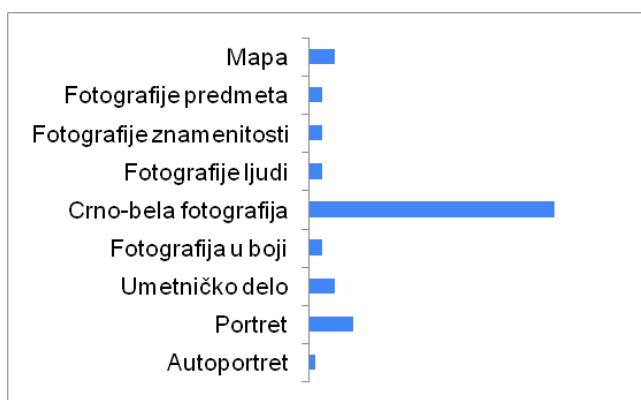
Za knjige na engleskom jeziku u ovom segmentu izdvojene su samo četiri kategorije (*Crno-bela ilustracija*, *Crno-bela fotografija*, *Reklama* i *Mapa*), a dominantna kategorija je *Mapa* - 60% na pojedinačnom uzorku knjiga na engleskom jeziku, uz minimalni procentualni doprinos na generalnom i ukupnom uzorku slikovnog materijala (v. *Grafikon 13*). Pojedinačni uzorak podrazumeva mali broj elemenata, raspoređenih na nekoliko kategorija, stoga su vrednosti na pojedinačnom uzorku značajno veće kod ovog kompleta knjiga. Na generalnom uzorku doprinos zabeleženih kategorija slike među knjigama na engleskom, odnosno englesko- -rumunskom jeziku iznosi 0,8%, odnosno 4% na ukupnom uzorku slikovnog materijala. Naredna kategorije koja je srednjezastupljena među ovim knjigama je *Crno-bela ilustracija* sa neznatnim procentima na generalnom uzorku (i uzorku ukupnog slikovnog materijala), uz 20% na pojedinačnom uzorku. Preostale dve kategorije (*Crno-bela fotografija* i *Reklama*) beleže pojedinačne slučajeve elemenata kulture, što ih na oba uzorka smešta u najniže doprinose. Mali broj elemenata koji su prepoznati u formi slike, slaže se sa niskom zastupljeničću elemenata u okviru forme teksta, što sve zajedno govori u prilog prepostavki o trendu niske rasprostranjenosti elemenata kulture među knjigama na engleskom jeziku.

Grafikon 13. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na engleskom jeziku

Među knjigama na francuskom jeziku zabeleženo je nešto manje kategorija u odnosu na opšte kategorije teksta u prethodnom delu analize, ali je i dalje taj broj prilično visok, identičan broju kategorija među knjigama na rumunskom jeziku. Na grafičkom prikazu (v. *Grafikon 14*) jedna kategorija dominira u odnosu na ostale (*Crno-bela fotografija*) sa procentualnim doprinosom na generalnom (3,3%), pojedinačnom (62%) i ukupnom uzorku slikovnog materijala (15%), dok su preostale procentualne vrednosti na svim uzorcima prilično niske. Za te kategorije biće navedeni doprinosi na pojedinačnom uzorku knjiga na francuskom jeziku: *Portret* (11%), *Umetničko delo* (6,3%), *Mapa* (6,3%), *Fotografija u boji* (3,2%), *Fotografije ljudi* (3,2%), *Fotografije znamenitosti* (3,2%), *Fotografije predmeta* (3,2%) i *Autoportret* (1,6%). Na generalnom uzorku doprinos svih opštih kategorija slikovnog materijala među knjigama na francuskom jeziku iznosi 7%, što je najpribližnije prilično visokom doprinosu segmenta knjiga na rumunskom jeziku. Na ukupnom uzorku slikovnog materijala doprinos knjiga na francuskom jeziku iznosi 23,6%. Kategorije koje su na ovom preseku zajedničke među knjigama na rumunskom, engleskom i francuskom jeziku su *Crno-bela fotografija* i *Mapa*, dok se u knjigama na francuskom jeziku po prvi put pojavljuju elementi kulture u formi kategorija *Portret* i *Autoportret*, mada u prilično niskom vrednostima, koje predstavljaju, kako i samo ime kategorija

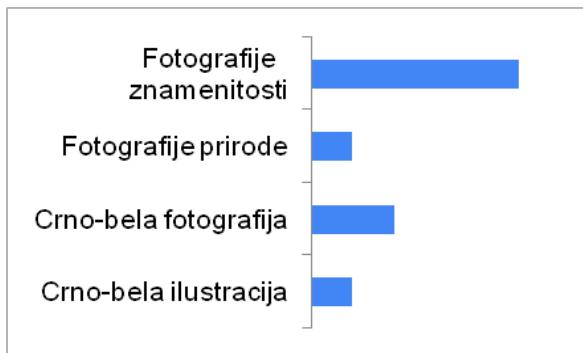
sugeriše, portret ili autoportret poznatih likovnih umetnika Rumunije, izrađene u različitim tehnikama i koloritu, kao i portrete uticajnih istorijskih ličnosti i pripadnika kulturno-umetničke scene Rumunije. Među ovim knjigama primetna je i veća zastupljenost različitih tipova fotografija koje se nalaze u lekcijama i kao indikatori za određene društvene pojave. Na njima su predstavljeni spomenici i znamenitosti, arhitektonska postignuća i urbanistički planovi, mešani okolnih sela u Rumuniji, kao i fotografije prestonice i njenih stanovnika, kao i predmeta od kulturnog značaja (ručni radovi, garderoba ili predmeti za ličnu upotrebu raznih namena (escajg, instrumenti, hrana i piće i sl.)).

Grafikon 14. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na francuskom jeziku

Što se tiče naslova na mađarskom jeziku, zabeleženo je značajno manje elemenata kulture u vidu slikovne forme. Ukupan broj ne prelazi 10 elemenata, što govori o neznatno niskim doprinosima na generalnom i ukupnom uzorku slikovnog materijala, dok su na pojedinačnom uzorku vrednosti zabeleženih kategorija veće, što je u skladu sa malim brojem elemenata kulture u vidu kategorija forme slike među knjigama na mađarskom jeziku. Kategorije sa nešto višim procentima na pojedinačnom uzorku mogu se videti na grafikonu u nastavku teksta (v. *Grafikon 15*). Reč je o kategorijama: *Fotografije znamenitosti* (55%), *Crno-bela*

fotografija (22%), *Fotografije prirode* (11%) i *Crno-bela ilustracija* (11%). Kategorija koja se u ovom bloku knjiga prvi put pojavljuje jeste *Fotografije prirode*, u okviru koje su prikazana prirodna bogatstva i lepote Rumunije, parkovi, planinska i morska regija, kao i različite regije Rumunije sa svojim ekosistemima. Umetnička dela i mape nisu primećeni u knjigama na mađarskom jeziku.

Grafikon 15. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na mađarskom jeziku

Zaključci do kojih smo došli na osnovu zabeleženih elemenata u okviru kategorije forme slike, među različitim jezicima, pre svega, ponovo stavljaju elemente kulture zabeležene u formi teksta u prvi plan, najviše zbog njihove brojnosti i dominantnijih procentualnih doprinosa na generalnom uzorku. Elementi izraženi u vidu slike čine nešto više od 20% ukupnog materijala, odnosno ukupnog broja zabeleženih elemenata kulture. Dominante vrednosti zabeležene su u bloku knjiga na rumunskom jeziku, kada govorimo o najvećem pojedinačnom doprinosu na generalnom uzorku. Preostale vrednosti su nešto niže, pogotovo vrednosti zabeležene među knjigama na engleskom i mađarskom jeziku. Najveći broj opštih kategorija forme slike, koje su pronađene i zabeležene među različitim jezičkim grupama, nalazi se u knjigama za učenje rumunskog jna rumunskom jeziku (10 kategorija od 22). Kategorije sa najvećim doprinosom, izvučene iz svih knjiga, koje su bile deo segmenta analize

među različitim jezicima, jesu: *Fotografija u boji*, *Mapa*, *Crno-bela fotografija* i *Fotografije znamenitosti*. Najzastupljenija opšta kategorija forme slike među svim knjigama, na svim jezicima, jeste *Fotografija u boji* na svim uzorcima. Sledeća po zastupljenosti je kategorija *Crno-bela fotografija*. Ilustrativni materijal (*Ilustracija u boji*, *Crno-bela ilustracija*, *Reklama*, *Plakat*, *Karta – Ulaznica*) je generalno slabije zastupljen. Kao razlog se može navesti težina posebne izrade grafičkog dizajna za potrebe knjige, koji bi dosledno pratio gradivo, ali i briga o autorskim pravima koja svakako jeste neizostavni deo bilo koje forme u kojima se elementi mogu izraziti. Kategorija koja čini deo skoro svakog uzorka je *Mapa*, sa srednjim ka visokim vrednostima na procentualnom doprinosu. To govori u prilog njenoj svestranost, lakoći implementacije i preglednosti, čak i kada nije ponuđeno dodatno objašnjenje. U ovom pregledu izostaju knjige na ruskom jeziku (rusko-rumunski), u kojima je zabeležen značajan broj elemenata u okviru kategorija forme teksta, jer među njima nije zabeležen nijedan element kulture u vidu slikovne forme.

KATEGORIJA FORME SLIKE MEĐU RAZLIČITIM JEZICIMA

Na osnovu spiska opštih kategorija forme slike, odnosno njihovih zastupljenosti i varijacija u formi među knjigama, izdvojen je osnovni spisak kategorija formi slike koji služi kao referenca za analizu ukupnog slikovnog materijala. On će, dalje u analizi, biti prikazan kroz zastupljenost u knjigama na svim različitim jezicima, odnosno kombinacijama jezika na kojima su pisani udžbenici. Ovakva selekcija je neophodna, jer je u prethodnom delu analize obuhvaćen samo korpus knjiga na nekoliko jezika, koje su deo kompleta sa više knjiga na datom jeziku/. jezicima. Jedino na taj način bi uporedni pregled i okvirni zaključci bili opravdani. U tabelama su pregledno izdvojene jezičke grupe (imenovane po drugom stranom jeziku kojim je knjiga pisana, pored rumunskog), po opadajućem trendu zastupljenosti, kako bi zajedno činile tri segmenta (najviši, srednji i najniži procentualni doprinosi). Kao i u delu analize tekstualnog materijala, tabela pod imenom *Rumunski jezik* podrazumeva rezultate iz knjiga koje su pisane samo na rumunskom jeziku. U pitanju je 11 naslova u kojima su pronađeni elementi kulture (v. *Tabela 27*, *Tabela 28.* i *Tabela 29*).

Rumunski jezik		Francuski jezik		Nemački jezik		Češki jezik	
Slika	83	Slika	59	Slika	19	Slika	16
Ilustracija	23	Ilustracija	4	Ilustracija	0	Ilustracija	2
Slika i tekst	26	Slika i tekst	0	Slika i tekst	1	Slika i tekst	1

Tabela 27. Broj elemenata u kategoriji forme slike, među različitim jezicima – Prvi blok

Najveći broj elemenata u okviru kategorije forme slike zabeležen je upravo među knjigama na rumunskom jeziku (ukupno 132), uz dominantnu zastupljenost kategorije *Slika*. Značajno niži je broj elemenata u preostale dve kategorije, iako su ove vrednosti srednjevisoke u poređenju sa svim procentualnim doprinosima na generalnom uzorku (v. *Tabela 27*). Slične visoke vrednosti zabeležene su u knjigama na francuskom jeziku, u okviru kategorije *Slika* (59), ali uz potpun izostanak elemenata koji bi činili kategoriju *Slika i tekst*, kao i uz neznatan broj elemenata izraženih u formi kategorije *Ilustracija*. Nakon prva dva bloka knjiga na rumunskom i francuskom jeziku, broj elemenata drastično opada u svakom narednom bloku knjiga ili pojedinačnim knjigama pisanim na drugim stranim jezicima. U knjigama na nemačkom i češkom jeziku (posebna izdanja) primetan je trostruko niži broj elemenata u okviru kategorije *Slika*, uz pojedinačne zastupljenosti u okviru kategorije *Slika i tekst* i odsustvo kategorije *Ilustracija* u knjizi na nemačkom jeziku. *Ilustracija* se nalazi u drugoj knjizi u značajno niskim vrednostima. Izjednačene po broju elemenata između knjiga u ovom segmentu najviših vrednosti su kategorije *Ilustracija* i *Slika i tekst*, dok je dominantna kategorija *Slika* (ukupno 177 elemenata) koja sa vrednostima uzetih iz ove četiri grupe jezika (ukupno 17 knjiga) čini više od polovine ukupnog broja elemenata izraženih u slikovnoj formi. U procentima to izgleda ovako: 70% na ukupnom uzorku slikovnog materijala i 15% doprinosa na generalnom uzorku.

Engleski jezik		Mađarski jezik		Španski jezik		Bgarski jezik	
Slika	2	Slika	2	Slika	0	Slika	0
Ilustracija	5	Ilustracija	1	Ilustracija	1	Ilustracija	0
Slika i tekst	3	Slika i tekst	4	Slika i tekst	0	Slika i tekst	0

Tabela 28. Broj elemenata u kategoriji forme slike, među različitim jezicima – Drugi blok

Segment srednjih vrednosti čine knjige na engleskom, mađarskom, španskom i bugarskom jeziku. Knjiga na bugarskom jeziku zapravo pripada poslednjem segmentu najnižih vrednosti, zbog toga što u njoj nije zabeležen nijedan element kulture u slikovnoj formi, kao što je to slučaj sa knjigama na italijanskom, portugalskom i ruskom jeziku (v. *Tabela 28*). Knjige na španskom jeziku bi se takođe mogle smatrati delom poslednjeg segmenta, iako je u njima zabeležen samo jedan element kulture u vidu kategorije forme *Ilustracija*, ali čine deo srednjih vrednosti samo zbog toga što poseduju jedan element izražen u formi slike više u odnosu na 4 knjige u kojima nije zabeležen nijedan element. Sa najvećim brojem elemenata srednjih vrednosti ističe se blok knjiga na engleskom jeziku (ukupno 10), u kom je dominantna kategorija forme *Ilustracija*, a preostale dve su neznatno niže zastupljene. Poslednji blok, knjiga u kojima su zabeležene nešto više vrednosti od minimalne iz knjiga na španskom jeziku, sačinjavaju knjige na mađarskom jeziku. Dominantna kategorija u ovom bloku je *Slika i tekst*, sa nešto nižim vrednostima u preostale dve kategorije (poput knjiga na engleskom jeziku). Izjednačene po broju elemenata između knjiga i u ovom segmentu su kategorije *Ilustracija* i *Slika i tekst*, ovaj put kao najzastupljenije kategorije forme, dok je kategorija *Slika* na poslednjem mestu. Pad u broju elemenata koji se dešava nakon bloka knjiga na mađarskom jeziku, uvodi nas u poslednji,

odnosno najniži segment knjiga, u kojima nije zabeležen nijedan element u nekoj od formi slikovnog materijala.

<i>Portugalski jezik</i>		<i>Italijanski jezik</i>		<i>Ruski jezik</i>	
<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0	<i>Slika</i>	0
<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0	<i>Ilustracija</i>	0
<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0	<i>Slika i tekst</i>	0

Tabela 29. Broj elemenata u kategoriji forme slike, među različitim jezicima – Treći blok

Nakon ovog pregleda zaključujemo da je još jednom potvrđena dominantna zastupljenost elemenata u vidu kategorije forme *Slika*, sa prilično visokim vrednostima u prvom segmentu koje su napravile dovoljnu razliku da upravo ta kategorija dospe na prvo mesto. Iako već u narednom, srednjem segmentu, ona više nije najzastupljenija. Najmanje zastupljena kategorija na uporednom pregledu jeste *Slika i tekst*, dok je kategorija *Ilustracija* prati uz samo jedan element više, što je smešta u sredinu. U završnoj reči biće izdvojene knjige (ili blok knjiga) koje su u okviru dva segmenta (najviših i srednjih vrednosti) bile dominantne po broju elemenata, dok poslednji segment bez zabeleženih elemenata kulture neće biti komentarisan na ovaj način. Umesto toga biće prikazane sve knjige u kojima nije zabeležen nijedan element u okviru kategorije forme slike. Knjige na rumunskom jeziku, najzasićenije elementima kroz kategorije forme slike, čine blok od 11 knjiga (u kojima su izdvojeni elementi), objavljenih u različitom vremenskom periodu, uz pojedinačni prikaz po kategorijama forme:

- *RLS A1+* (2012): *Slika* – 7, *Ilustracija* – 0, *Slika i tekst* – 7;
- *RLS A1–A2* (2012): *Slika* – 29, *Ilustracija* – 5, *Slika i tekst* – 0;

- *Puls A1–A2* (2009): *Slika – 10, Ilustracija – 3, Slika i tekst – 0;*
- *Bun venit* (2012): *Slika – 3, Ilustracija – 1, Slika i tekst – 0;*
- *Manual Încep.* (2012): *Slika – 2, Ilustracija – 1, Slika i tekst – 0;*
- *Manual A1–B1* (2019): *Slika – 12, Ilustracija – 0, Slika i tekst – 8;*
- *ABC* (2012): *Slika – 0, Ilustracija – 1, Slika i tekst – 0;*
- *Vitamina* (2018): *Slika – 2, Ilustracija – 1, Slika i tekst – 1;*
- *Cu sau fără* (1991): *Slika – 0, Ilustracija – 6, Slika i tekst – 6;*
- *LR străini* (2020): *Slika – 14, Ilustracija – 5, Slika i tekst – 0;*
- *L.R. de bază* (1999): *Slika – 4, Ilustracija – 0, Slika i tekst – 4.*

Gotovo sve knjige na rumunskom jeziku u kojima je bilo elemenata izraženih u formi slikovnog materijala izdate su u vremenskom rasponu od 2009. do 2020. godine. Najstarija na ovom spisku je knjiga *Cu sau fără* iz 1991. godine. Moguće bi bilo pretpostaviti da bi modernija izdanja (od 2015. do danas) pokazivala značajnije razlike u izradi udžbenika, od metodoloških principa pa do involviranosti elemenata kulture, naročito kada je reč o načinu na koji se to radi. Što se tiče kategorija forme slike, u tim izdanjima (*Manual A1–B1, Vitamina, LR străini*) primetna je srednja zastupljenost svih kategorija, na zajedničkom pregledu (*Slika – 28, Ilustracija – 6, Slika i tekst – 9*). Najviše elemenata u okviru najsloženije kategorije (*Slika i tekst*) nalazi se u knjizi *Manual A1–B1*, koja je izdata u okviru evropskog projekta (*Programul Național - Fondul pentru Azil, Migrație și Integrare³*) i sa gradivom stiže do B1 nivoa, za učenje rumunskog jezika kao stranog. Kako su u okviru evropskih vrednosti interkulturalnost i tolerancija u samom vrhu, nije neobično da je posebna

³ Nacionalni projekat – Fond za azil, migracije i integraciju.

pažnja bila usmerena upravo na kulturne elemente, naročito jer je jedan od fokusa projekta – pored usvajanja jezika – kulturna integracija. U najstarijem izdanju (*Cu sau fără*) primetno je odsustvo kategorije *Slika*, dok je to nadomešteno srednjim vrednostima u okviru kategorija *Ilustracija* i *Slika i tekst*. To još jednom pokazuje da novija izdanja ne podrazumevaju uključivanje ilustrovanog materijala za izražavanje elemenata kulture, kao što ne podrazumevaju olakšano, niti učestalo izvođenje kategorije *Slika i tekst*, naročito kada se rasprostranjenost iste te kategorije uporedi sa novijim izdanjima, u kojima neretko izostaje (u 6 naslova od 13 na rumunskom jeziku). Dosledno niske vrednosti pripadaju kategoriji forme *Slika i tekst*, a dominantna kategorija je *Slika*. Međutim, na generalnom uzorku, najveći broj elemenata u okviru kategorije *Slika i tekst* zabeležen je upravo među knjigama na rumunskom jeziku, sa pojedinačnim doprinosom 10% na ukupnom i 2% na generalnom uzorku. Najviše vrednosti u narednom segmentu – segmentu srednjih vrednosti – zabeležene su samo u dvema knjigama na engleskom jeziku:

- *Colloquial* (2002): *Slika* – 2, *Ilustracija* – 2, *Slika i tekst* – 0;
- *TYR* (2003): *Slika* – 0, *Ilustracija* – 3, *Slika i tekst* – 3.

U preostalim knjigama na engleskom jeziku nije zabeležen nijedan element izražen u formi slikovnog materijala. Knjige koje su uzete u obzir izdate su s jednom godinom razmaka, a smatraju se starijim izdanjima. U analizi kategorije teksta među knjigama na engleskom jeziku (bilo da su objavljene u Ujedinjenom Kraljevstvu ili SAD-u), primetno je izmeštanje na drugi plan odsustvom elemenata kulture. Fokus je usmeren na usvajanje gramatičkih pravila naspram sveobuhvatnog pristupa koji bi uključivao poznavanje kulture naroda i jezika Rumunije. Niske vrednosti zabeležene su u nekim knjigama – malo više za forme teksta nego što je to za formu slike – ali i dalje značajno manje u odnosu na druge knjige. Posebno kada se uzme u obzir broj knjiga na engleskom jeziku, naspram dve ili tri knjige na nekom drugom stranom jeziku u kojima je zabeležen

sličan ili veći broj elemenata kulture. Najviše elemenata zabeleženo je u knjizi *TYR*, uz odsustvo kategorije *Slika*, dok je u drugoj knjizi ukupan broj elemenata nešto manji, uz izuzetak kategorije *Slika i tekst*. Dosledno je prisutna kategorija *Ilustracija*, u oba slučaja su to crno-bele ilustracije, većinom manjeg formata i dominantno predstavljaju mape (o čemu će biti reči u analizi sadrzine). Poslednji segment najmanjih vrednosti u slučaju kategorija forme slike čine knjige u kojima nije zabeležen nijedan element. To su knjige na italijanskom, ruskom i portugalskom jeziku, uz dodatak knjiga na španskom i bugarskom jeziku koje su preraspodelom pripale srednjem segmentu, iako mu vrednosno ne odgovaraju. U analizi forme teksta, ove knjige su zauzimale nešto drugačije pozicije. Činile su deo segmenta visokih (ruski jezik) i srednjih vrednosti (italijanski, portugalski, bugarski), izuzev knjiga na španskom jeziku koje dosledno bivaju deo segmenta najnižih vrednosti. Iako u ovom komentaru izostaju knjige na francuskom jeziku, one dosledno bivaju u segmentu najviših vrednosti, za obe forme u kojima elementi kulture mogu biti zabeleženi. Zanimljivo je to što dominantne vrednosti, za zastupljenost elemenata kulture u vidu forme teksta, u okviru knjiga na ruskom, portugalskom italijanskom i mađarskom jeziku, gotovo izostaju kada je reč o formi slikovnog materijala. Ova činjenica govori o isključivosti elemenata jedne ili druge forme, dok je ovim analizama pokazano da je učestalo prisustvo obe kategorije, bilo odvojeno bilo u vidu zajedničke kategorije kao što je *Slika i tekst*.

KATEGORIJE SADRŽINE

Kategorija sadržine predstavlja kompleksniji, "subjektivniji" deo analize. Form se beležila na osnovu konkretnih parametara (izgled, dužina, oblik...), dok je za kategorije sadržine neophodno bilo opisati situacije u kojima se kulturni element nalazi. Trebalo je opisati kulturni element i šta on predstavlja. Fokus se, dakle, izmešta na poruku, suštinu ili sadržinu. Pomenuta "suštinska" analiza sprovodi se iznova nad svim prikupljenim elementima kroz udžbenike (ukupno 1160) i pokazuje početni spisak opštih kategorija sadržine na osnovu kog slede koraci koji vode u osnovni spisak izdvojenih deset kategorija sadržine (v. *Tabela 30*).

Znamenitosti i lokaliteti	Geografski podaci	Istorijski podaci	Civilizacija i društvo	Književnost	Umetnost (sve kategorije)	Mediji	Tradicija i običaji	Način života	Sport i rekreacija
19%	5%	10%	5%	37%	3%	2%	15%	3%	1%

Tabela 30. Kategorije sadržine – zastupljenost i pojedinačni doprinosi generalnom uzorku

Opisivanjem situacija i njihovim daljim konkretizovanjem, sastavljen je spisak opštih kategorija sadržine o kome će biti reči dalje u analizi. U ovom delu, centralni deo čini već konketizovan, osnovni spisak kategorija sadržine. On sadrži sledeće kategorije: *Znamenitosti i lokaliteti*, *Geografski podaci*, *Istorijski podaci*, *Civilizacija i društvo*, *Književnost*, *Umetnost (sve kategorije)*, *Mediji*, *Tradicija i običaji*, *Način života i Sport i rekreacija*. Kategorija *Znamenitosti i lokaliteti* podrazumeva bilo koju znamenitost i/ili lokalitet u Rumuniji (odmarališta, istorijski spomenici, stara i/ili nova zdanja, arheološke iskopine, religijski objekti i sl.) koji na taj način prezentuju specifičnosti Rumunije, opštepoznata ili jedinstvena mesta u Rumuniji. Svrha ove kategorije može biti višestruka – kulturna baština, razvoj rumunskog naroda i države, specifičnosti regija koje čine Rumuniju, turistička promocija (jezička i kulturološka takođe), približavanje Rumunije svetu, itd. Kategorija *Geografski podaci* obuhvata sve geografske podatke, različitog karaktera (mape zemlje ili delova zemlje, pozicije na meteorološkoj karti, klimatski podaci, plan putovanja kroz zemlju, podaci o reljefu Rumunije i sl.) koji bolje opisuju specifičnosti zemlje, omogućavaju upoznavanje krajolika i specifičnosti u vezi sa geografskim položajem, što ima značajnog uticaja na rast i razvoj zemlje, prosperitet i adaptaciju u skladu sa prirodnim resursima, dok ni u ovom slučaju ne izostaju promotivne namene. Kategorija *Istorijski podaci* objašnjava i približava širok dijapazon informacija o Rumuniji, rumunskom narodu i značajnim figurama iz rumunske istorije u različitim društvenim sferama (politika, društvena pitanja, diplomatička politika, razvoj jezika, kulture i naroda kroz vreme), uz osvrt na nešto poznatije informacije iz rumunske istorije (kolonijalni period pod Rimskim i potom Osmanskim carstvom, uz neizostavne podatke o Vladu Cepelu i Drakuli, kroz manje ili više neosnovano poistovećivanje). Tu spada i pregled informacija koje su možda ostale u senci (period komunizma i kraljevstva, politički život, diplomatski krugovi, poreklo i razvoj jezika i sl.) što sve zajedno doprinosi boljem razumevanju istorijskih prilika i položaja u kojima se Rumunija nalazila kroz vekove, što je sve uticalo na njen sadašnji status članice

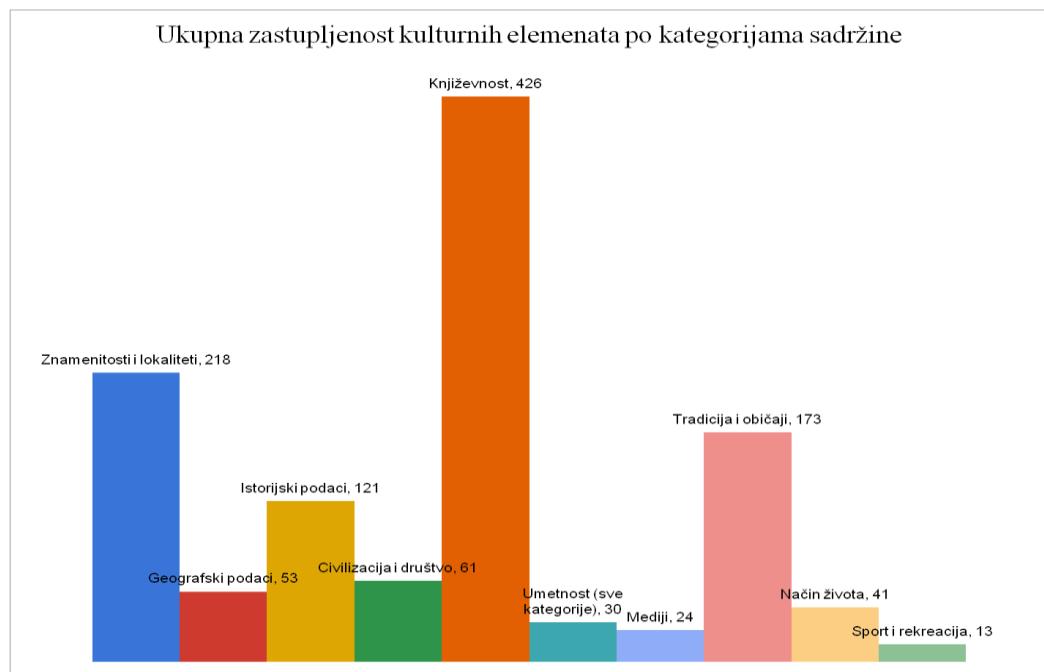
Evropske unije. Kategorija *Civilizacija i društvo* donekle ima sličnosti sa prethodnom kategorijom, jer se sve može razumeti kroz istorijski presek, naročito ako se istorijski uslovi posmatraju kao preteča svega, ali odvojena je, pre svega, zbog fokusa na civilizacijske tekovine, na razumevanje načina života u gradskoj ili seoskoj sredini u Rumuniji, službe i institucije koje je moguće posetiti, koristiti njihove usluge i na taj način učestvovati u svakodnevici života u Rumuniji (javna prevozna sredstva, državne institucije, uslužne delatnosti, razumevanje zakona i ustava Rumunije, ekonomskih prilika i budžetskih pitanja, obrazovnih mogućnosti i sl.). Kategorija *Književnost* daje uvid u književno stvaralaštvo pisaca na tlu Rumunije, ali i na bilo kom mestu u svetu gde je bilo rumunskih umetnika, odnosno književnika, koji čine deo književno-umetničkog repertoara Rumunije. Beležene su različite forme književnog dela, kratke i duge, odlomci iz raznih književnih dela (romani, pripovetke, novele i sl.), zatim pesme, citati iz poznatih književnih dela, kao i skice (rum. *schită*⁴), koje čine značajan deo umeća rumunskih književnika. U ovoj kategoriji zabeležen je i značajan broj književnih kritika. Kategorija *Umetnost (sve kategorije)* daje uvid u nešto širi spektar umetničkih ostvarenja, ne samo literarni rad, iako književnost svakako pripada umetnosti. Pod umetnošću se ovde podrazumevaju sve preostale umetničke slobode i realizacije (film, gluma, slikarstvo, vajarstvo, pevanje, oslikavanje predmeta od gline, tapiserija i sl.), kao i odeljci o životu poznatih rumunskih umetnika. Kategorija *Mediji* obuhvata sve načine prenošenja vesti (putem novinskih članaka, televizijskih priloga, internet portala i/ili blogova, kao i citiranje naslova ili sadržaja iz rumunskih dnevnih listova ili časopisa). Ukratko, reč je o prenošenju informacija i njihovom kodiranju, kroz različite vidove medijske pokrivenosti koja je tipična za rumunsku kulturu i šire, u većini slučajeva. Kategorija *Tradicija i običaji* nalikuje već nekim ranije pomenutim kategorijama. Sadrži u sebi neke njihove segmente, ali se izdvaja po tome što najpre beleži kulturu i tradiciju u izvornom obliku, sve

⁴ Književna vrsta – kratka priča

ono što se prenosilo sa generacije na generaciju, u vremenu kada je imperativ bio sačuvati na bilo koji način običaje, kada pisana reč i civilizacijske tekovine (štampa, obrazovanje, institucionalizovano širenje informacija i sl.) nisu bile razvijene. Ova kategorija obuhvata običaje i stara verovanja, narodni ples, nošnje i praznike, tipičnu i nacionalnu hranu i pića. U okviru ove kategorije su, takođe, zabeležene i sve narodne, usmene književne forme u vidu izreka, poslovica, zagonetki i sl. Kategorija *Način života* naslanja se na tradiciju i običaje u toj meri što predstavlja njihov immanentni odraz, odnosno način života, navike (dnevni poslovi, proslave i veselja, upoznavanje i održavanje relacija sa ljudima oko sebe, kupovina, priprema namirnica i običaji u vezi sa ishranom i sl.), mišljenje o životu po sebi, kao i vremenu i životu uopšte (uverenja, stereotipi, društvene konvencije i sl.). Poslednja kategorija *Sport i rekreatacija* u sebi sadrži osvrt na uspehe predstavnika rumunskog sporta na državnom i evropskom i/ili svetskom nivou. Odnosi se, takođe, i na značaj sporta i rekreacije kao veoma bitnog dela zdravih navika u životu Rumuna i govori o mestu koje sport zauzima u repertoaru navika i ponašanja ljudi, popularnosti sporta među narodom, kao i o značajnim sportskim institucijama u Rumuniji (sportski klubovi, stadioni, bazeni i sl.).

Svaku kategoriju ponaosob bilo je podjednako izazovno prepoznati, izdvojiti i rasporediti, naročito kada se uzme u obzir zajednička pripadnost širim konceptima za većinu kategorija i mogućnost posmatranja određenih elemenata na drugačiji način od konačnog rešenja autorki. Moć zapažanja i orijentisanost na detalje su, uz ukupno lično iskustvo i ličnost onoga koji odlučuje, vrlo varijabilne kategorije. Kako je ranije bilo reči o kategorijama forme, odnosno o načinu na koji su elementi kulture predstavljeni u knjigama za učenje rumunskog jezika, ovde je reč o njihovom sadržaju. Istražuju se njihov značaj, poruke koje se šalju i pripadnost domenu kulture. Svi elementi zajedno čine delove jedinstvene pripadnosti kulturnom bogatstvu Rumunije. U kojoj meri je to predstavljeno, da li postoji više mesta za predstavljanje veoma važnog

dela identiteta rumunskog naroda, biće pažljivo elaborirano tokom ovog segmenta analize, kao i na samom kraju u završnoj reči. Kada se uzme u obzir ukupan broj zabeleženih elemenata, kao i konačan broj kategorija sadržine koja je srž pomenutih elemenata, značajno je opaziti njihov raspored, odnosno pojedinačan doprinos datih kategorija generalnom uzorku, kako bi se pre svega stekao utisak o vrednosti tih procenata, o dominantnim kategorijama u odnosu na one koje su manje prisutne ili ih nema. To teorijski ne govori ništa manje o njima, niti su one rangirane po važnosti, nego se u praksi, na ograničenom uzorku, njihovo stanje beleži, upoređuje, procenjuje i o njemu diskutuje (v. *Grafikon 16*).

Grafikon 16. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine

Kao najdominantnija izdvaja se kategorija *Književnost*, koja na generalnom uzorku beleži doprinos od 37%. Duplo manja po vrednosti/zastupljenosti jeste kategorija *Znamenitosti i lokaliteti*, sa procentualnim doprinosom od 19%. Na trećem mestu nalazi se kategorija

Tradicija i običaji, čiji procentualni doprinos (15%) predstavlja poslednju u nizu visokih vrednosti. Izdvaja se još i kategorija *Istorijski podaci* (10%), najpre zbog broja elemenata koji je iznad 100, pre svega zbog broja elemenata među preostalim kategorijama koje su značajno niže. Sve preostale kategorije (*Civilizacija i društvo*, *Geografski podaci*, *Umetnost*, *Mediji*, *Način života*, *Sport i rekreacija*) kreću se u procentima zastupljenosti između 5% i 1% na generalnom uzorku. Ovakav raspored može se naslutiti već iz tabelarnog prikaza (v. *Tabela 34*), ali je učinkovitiji grafički prikaz, koji omogućava vizualizaciju apstraktnog tipa podataka u zajedničkoj nameni. A to je ilustrovanje kulturnog repertoara Rumunije koji se neguje, ponavlja i u nekim slučajevima, po prvi put pojavljuje među knjigama za učenje rumunskog jezika, gde je potrebno uzeti u obzir i godine izdanja, namenu knjige i njenu publiku, odnosno, potencijalne korisnike, kao i jezike na kojima su knjige pisane, jer je neminovno postojanje odstupanja od nekih početnih očekivanja, kao i raznolikosti elemenata kulture kako među knjigama na istom stranom jeziku, tako i između knjiga pisanim na različitim jezicima ili preciznije grupama jezika, od kojih je rumunski najčešće na drugom mestu. Naravno, upitna je i dostupnost kulturno relevantnih informacija, poznavanje materije, kao i interesovanja za kulturne pojedinosti između jezika, gde je referentna tačka rumunski jezik. Otežavajući faktor svakako čine, pored navedenih, i lakoća primene elemenata u okviru datih kategorija, lakoća njihovog uključivanja u knjige kako, najpre, ne bi bio narušen logički sled informacija, njihovo razumevanje uz mogućnost poistovećivanja, ali i prepoznavanja sličnosti i razlika u stranoj, odnosno matičnoj kulturi iz koje potiču strani učenici. Opravданost dominantne kategorije (*Književnost*) može se pronaći u neraskidivoj vezi između književnosti i jezika. Metodološki princip je ono što pravi razliku u smislu načina na koji se dati materijal upoznaje, pamti i usvaja kao koristan doprinos razumevanju jezika i kulture koja se uči. Takođe, ova kategorija bi neretko mogla zameniti sve ostale, jer bi se u okviru nje mogle pronaći različite književne forme koje objašnjavaju i približavaju razne društvene

fenomene, čime bi celokupna priča jednog naroda i jedne kulture upravo na taj način mogla biti ispričana. To ne govori u prilog jednostavnosti primene ove kategorije, naprotiv, nego se produbljuju njen smisao i mogućnosti, što za sobom neminovno povlači udubljivanje u književnu materiju, razvijanje osećaja za adekvatnu inkorporaciju književnih tekstova različitog karaktera, poruke i forme, kao i neminovnost saradnje sa književnicima, jer je za ovako ozbiljan i studiozan poduhvat najbolje imati dva ili više pari očiju, ruku i iskustava. Sve navedeno čini idealan scenario, dok će se nadalje kroz analizu, među knjigama posebno i uporednim pregledom, prikazati stanje i doprinosi svih kategorija, kao i kategorije književnosti i njenog dometa.

KATEGORIJE SADRŽINE – PRIKAZ PO KNJIGAMA

Nakon uvida u kategorije sadržine, njihov teoretski sastav i implikacije koje imaju na celokupnu kulturnu reprezentaciju Rumunije, neophodno je ostvariti uvid u sastav samih analiziranih knjiga. Tačnije uvid u sadržinu koja sačinjava ranije popisane elemente preko kategorija forme teksta i slike. U ovom delu se svi elementi posmatraju zajedno, bez obzira na to u kojoj su formi izraženi. Svi elementi su za potrebe ove analize posmatrani i opisivani zajedno, nalik na deo analize u kom su prikazani svi elementi zabeleženi u jednoj knjizi po svim kategorijama forme. U narednim tabelama biće prikazane pojedinačne procentualne vrednosti po kategorijama, poređene sa pojedinačnim uzorkom ukupnog broja elemenata izdvojenih u datoj knjizi, kako bi se videlo koja kategorija je najdominantnija u svim zabeleženim u okviru jednog naslova. Nadalje, u komentarima će za najveće procentualne vrednosti biti istaknut procenat na ukupnom uzorku date kategorije sadržine, kao i procenat na generalnom uzorku svih kulturnih elemenata. Uporednim prikazom se i u ovom slučaju teži prepoznavanju obrazaca sličnosti, naročito među knjigama pisanim na istom jeziku, kao i prepoznavanju pravilnosti koje bi mogле biti u vezi sa godinom izdanja i tipom udžbenika u kojima je ciljni jezik svakako rumunski. U tabelama u nastavku teksta navedene su sve analizirane knjige, sa prikazom svih kategorija sadržine i ranije pomenutim pojedinačnim procentualnim doprinosima u okviru uzorka ograničenog na knjigu o kojoj je reč, što će biti komentarisano uporedno sa ostalim uzorcima.

<i>RLS A1+</i>		<i>RLS A1-A2</i>		<i>Puls A1-A2</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	50%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	29%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	36%
<i>Geografski podaci</i>	0%	<i>Geografski podaci</i>	7%	<i>Geografski podaci</i>	11%
<i>Istorijski podaci</i>	0%	<i>Istorijski podaci</i>	2%	<i>Istorijski podaci</i>	0%
<i>Civilizacija i društvo</i>	3%	<i>Civilizacija i društvo</i>	12%	<i>Civilizacija i društvo</i>	4%
<i>Književnost</i>	0%	<i>Književnost</i>	3%	<i>Književnost</i>	4%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	14%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	14%
<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	3%	<i>Mediji</i>	7%
<i>Tradicija i običaji</i>	33%	<i>Tradicija i običaji</i>	14%	<i>Tradicija i običaji</i>	25%
<i>Način života</i>	3%	<i>Način života</i>	3%	<i>Način života</i>	0%
<i>Sport i rekreacija</i>	3%	<i>Sport i rekreacija</i>	12%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 31. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Prvi blok

U prvom bloku koji sačinjavaju prve tri izdvojene knjige (v. *Tabela 31*) nalazi se jedina knjiga sa svim kategorijama sadržine, koje izražavaju zabeleženi elementi (*RLS A1-A2*). Dominantna kategorija u ovoj knjizi je *Znamenitosti i lokaliteti*, sa 29% na pojedinačnom uzorku elemenata u datoj knjizi, što je 8% na ukupnom uzorku date kategorije i 1,5% na generalnom uzorku. Naredne visokozastupljene kategorije, odnosno kategorije koje beleže iznad 10% na pojedinačnom uzorku, jesu *Umetnost (sve kategorije)* (3,7% na ukupnom i 0,7% na generalnom

uzorku), *Civilizacija i društvo* (3,2% na ukupnom i 0,6% na generalnom uzorku) i *Sport i rekreacija* (3,2% na ukupnom i 0,6% na generalnom uzorku). Najniže vrednosti beleži kategorija *Istorijski podaci*. Nešto više vrednosti nalaze se u okviru iste, dominantne kategorije u druge dve knjige (*RLS A1+ – 50%; 7,8% na ukupnom i 1,5% na generalnom uzorku; Puls A1–A2 – 36%, 4,6% na ukupnom i 0,9% na generalnom uzorku*). U knjizi *RLS A1+* jedina kategorija u kojoj su zabeleženi elementi, sa nešto višim procentima, jeste kategorija *Tradicia i običaji* (5,5% na ukupnom i 1% na generalnom uzorku). U knjizi *Puls A1–A2* prisutno je nešto više kategorija iznad vrednosti od 10%, a to su: *Umetnost (sve kategorije)* (1,8% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku), *Tradicia i običaji* (3,2% na ukupnom i 0,6% na generalnom uzorku) i *Geografski podaci* (1,4% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku). Sve knjige u ovom bloku pisane su na rumunskom (za učenje rumunskog jezika), u približno isto vreme, u razmaku od tri godine, sa istim autorom u dva naslova koji su izdati 2012. godine (*RLS A1+, RLS A1–A2*). Drugo izdanje knjige (*RLS A1–A2*) pokazuje svakako bolju pokrivenost elementima kulture, naročito jer su tu zabeležene sve kategorije sadržine, u različitim procentima, gde je akcenat stavljen na tradiciju, umetnost i znamenitosti. U knjizi *RLS A1+* primetna je polovina praznih kategorija od ukupnog broja kategorija sadržine, među kojima je i *Umetnost*, jedna od najzastupljenijih u drugoj knjizi. U trećoj knjizi (*Puls A1–A2*) postoje tri prazne kategorije, a jedna od njih (*Istorijski podaci*) takođe nije zabeležena u prvom naslovu (*RLS A1+*). Kategorije koje su među ovim knjigama dosledno zastupljene, navedene od najvećih ka najmanjim vrednostima, su: *Znamenitosti i lokaliteti, Tradicia i običaji i Civilizacija i društvo*. Dosledno najniže vrednosti zabeležene su pri kategoriji *Istorijski podaci*.

<i>Cours de LR</i>		<i>LR străini</i>		<i>LR Manual</i>	
Znamenitosti i lokaliteti	28%	Znamenitosti i lokaliteti	46%	Znamenitosti i lokaliteti	67%
Geografski podaci	1%	Geografski podaci	5%	Geografski podaci	0%
Istorijski podaci	1%	Istorijski podaci	0%	Istorijski podaci	0%
Civilizacija i društvo	0%	Civilizacija i društvo	0%	Civilizacija i društvo	0%
Književnost	56%	Književnost	0%	Književnost	0%
Umetnost (sve kategorije)	3%	Umetnost (sve kategorije)	0%	Umetnost (sve kategorije)	0%
Mediji	3%	Mediji	3%	Mediji	0%
Tradicija i običaji	6%	Tradicija i običaji	46%	Tradicija i običaji	33%
Način života	1%	Način života	0%	Način života	0%
Sport i rekreacija	1%	Sport i rekreacija	0%	Sport i rekreacija	0%

Tabela 32. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Drugi blok

Naredni blok čine dve knjige na rumunskom i jedna knjiga na francuskom jeziku (*Cours de LR*) (v. *Tabela 32*). U delu analize o kategoriji forme, knjiga na francuskom bila je jedna od najbogatijih, a kako je reč o istim elementima, to važi i u ovom slučaju. Sada je samo moguće ostvariti uvid u to šta su ti elementi značili, odnosno, šta su predstavljali. U knjizi *Cours de LR* izostaje samo jedna kategorija (*Civilizacija i društvo*), dok je dominantna kategorija *Književnost* (19% na

ukupnom i 7% na generalnom uzorku). Dosledno visokozastupljena kategorija među knjigama je *Znamenitosti i lokaliteti*. Vrednosti te kategorije na drugim uzorcima, među knjigama u datom bloku, su: *Cours de LR* (19% na ukupnom i 3,5% na generalnom uzorku), *LR străini* (8% na ukupnom i 1,5% na generalnom uzorku), *LR Manual* (1,8% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku). Sledeća kategorija po broju elemenata među knjigama je *Tradicija i običaji* sa sledećim vrednostima: *Cours de LR* (19% na ukupnom i 3,5% na generalnom uzorku), *LR străini* (8% na ukupnom i 1,5% na generalnom uzorku), *LR Manual* (1,8% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku). Dosledno upražnjena kategorija među knjigama je *Civilizacija i društvo*. Iako najstarije izdanje, knjiga na francuskom jedina nudi elemente kulture u okviru kategorije *Književnost*, u značajno visokim vrednostima na svim uzorcima. Kod knjiga na rumunskom jeziku izostaje većina gotovo istih kategorija (*Istorijski podaci, Civilizacija i društvo, Književnost, Umetnost, Način života, Sport i rekreacija*), iako je vremenski razmak između dva izdanja 17 godina, pa se sa te distance, osim što je knjiga *LR străini* modernije izdanje (sadrži slikovne forme i dve kategorije sadržine više u odnosu na stariju knjigu), suštinske razlike nema. A sa visokim brojem književnih elemenata kulture u najstarijem izdanju, vremenski okvir ne pomaže mnogo u uporednom pregledu, sem što na ovom preseku ne deluje ubedljivo.

<i>Colloquial</i>		<i>Cu sau fără</i>		<i>TYR</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	57%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	9%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%
<i>Geografski podaci</i>	10%	<i>Geografski podaci</i>	11%	<i>Geografski podaci</i>	26%
<i>Istorijski podaci</i>	7%	<i>Istorijski podaci</i>	5%	<i>Istorijski podaci</i>	39%
<i>Civilizacija i društvo</i>	7%	<i>Civilizacija i društvo</i>	2%	<i>Civilizacija i društvo</i>	13%
<i>Književnost</i>	13%	<i>Književnost</i>	39%	<i>Književnost</i>	0%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%
<i>Mediji</i>	3%	<i>Mediji</i>	5%	<i>Mediji</i>	4%
<i>Tradicija i običaji</i>	3%	<i>Tradicija i običaji</i>	27%	<i>Tradicija i običaji</i>	0%
<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	3%	<i>Način života</i>	17%
<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 33. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Treći blok

U jedinoj knjizi na tri jezika (v. *Tabela 33*) izostaju dve kategorije sadržine (*Umetnost, Sport i rekreacija*), dok je dominantna kategorija *Književnost* (5,9% na ukupnom i 2,2% na generalnom uzorku). Kategorija *Književnost*, iako u znatno nižim vrednostima (1% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku), nalazi se u još jednoj knjizi (*Colloquial*), dok je u poslednjem naslovu izostala. U knjizi *Colloquial* dominantna kategorija je *Znamenitosti i lokaliteti* (7,8% na ukupnom i 1,5% na generalnom

uzorku), uz nešto niže vrednosti u okviru kategorija *Književnost* i *Geografski podaci*. Najbogatija elementima kroz većinu kategorija sadržine jeste knjiga *Cu sau fără*, dok nešto više upražnjenih kategorija imaju knjige na engleskom jeziku. I u ovom slučaju, vreme izdavanja knjiga ne govori u prilog sadržaju elemenata, te je u najstarijem izdanju (*Cu sau fără*, 1991) zabeleženo najviše elemenata i najveći broj različitih kategorija sadržine. Među svim naslovima dosledno upražnjene kategorije su: *Umetnost (sve kategorije)* i *Sport i rekreacija*. Dosledno najviše vrednosti, na ukupnom zbiru ovih knjiga, nalazi se u kategoriji *Istorijski podaci*, koja čini dominantnu kategoriju u knjizi *TYR* (7,4% na ukupnom i 0,8% na generalnom uzorku). Sličnost između dva naslova na engleskom jeziku, izdatih u gotovo isto vreme (2002–2003), ogleda se u visokoj zastupljenosti kategorije *Geografski podaci*, najčešće u vidu mapa, informacija o položaju i klimi ili turističkih informacija. Niske vrednosti u ove dve knjige zabeležene su u okviru kategorije *Tradicija i običaji*, *Mediji* i *Način života*, što može govoriti u prilog nedostupnosti ili slabog poznavanja informacija koje se tiču svakodnevice u Rumuniji, ustaljenih navika i običaja, kao i tipičnih načina komunikacije u medijima i u narodu, ali i o fokusu na druge stvari. U ovim primerima fokus je na usvajanju gramatičkih pravila, naročito kada se uzme u obzir tip tekstualne forme koji je najzastupljeniji u knjigama na engleskom jeziku gde je bilo moguće prepoznati element kulture (*Objašnjenje u zadatku*). To takođe može objasniti nizak procenat elemenata kulture u obe kategorije (forma i sadržaj).

<i>Samouky</i>		<i>Учебник</i>		<i>Bun venit</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	56%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	19%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	11%
<i>Geografski podaci</i>	3%	<i>Geografski podaci</i>	4%	<i>Geografski podaci</i>	6%
<i>Istorijski podaci</i>	5%	<i>Istorijski podaci</i>	19%	<i>Istorijski podaci</i>	7%
<i>Civilizacija i društvo</i>	5%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	31%
<i>Književnost</i>	5%	<i>Književnost</i>	44%	<i>Književnost</i>	19%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	13%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%
<i>Mediji</i>	5%	<i>Mediji</i>	7%	<i>Mediji</i>	2%
<i>Tradicija i običaji</i>	5%	<i>Tradicija i običaji</i>	7%	<i>Tradicija i običaji</i>	17%
<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	7%
<i>Sport i rekreacija</i>	3%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 34. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Četvrti blok

Dominantne kategorije u narednom bloku knjiga (v. *Tabela 34*) su *Znamenitosti i lokaliteti* (*Samouky* – 10% na ukupnom i 2% na generalnom uzorku), *Književnost* (*Учебник* – 2,8% na ukupnom i 1% na generalnom uzorku) i *Civilizacija i društvo* (*Bun venit* – 28% na ukupnom i 1,5% na generalnom uzorku). Prva knjiga koju uzimamo u obzir jeste knjiga na češkom jeziku (*Samouky*), u kojoj se nalazi još jedna visokozastupljena kategorija sadržine – *Umetnost (sve kategorije)* (17% na ukupnom i 0,4% na generalnom uzorku). Ostale kategorije sadržine su

niskozastupljene, a upražnjena kategorija je *Način života*. Knjiga na bugarskom jeziku (*Учебник*) sadrži još dve visokozastupljene kategorije – *Znamenitosti i lokaliteti* (2,3% na ukupnom i 0,4% na generalnom uzorku) i *Istorijski podaci* (4% na ukupnom i 0,4% na generalnom uzorku). Takođe, sadrži i nešto veći broj praznih kategorija (*Civilizacija i društvo*, *Način života*, *Sport i rekreatacija*). U jedinoj knjizi na rumunskom jeziku u ovom segmentu, pored dominantne, nalaze se još tri kategorije sa visokim vrednostima – *Znamenitosti i lokaliteti* (2,7% na ukupnom i 0,5% na generalnom uzorku), *Književnost* (2,3% na ukupnom i 0,9% na generalnom uzorku), *Tradicija i običaji* (5,2% na ukupnom i 0,8% na generalnom uzorku). Sadrži i dve upražnjene kategorije: *Sport i rekreatacija* i *Umetnost (sve kategorije)*. Značajan trend sličnosti ili bilo koji trend među tri knjige na različitim jezicima bi bilo teško prepostaviti, a kamoli utvrditi. Značajno bi bilo istaći da je u najstarijoj knjizi po godini izdanja (*Samouky*) zabeleženo najviše kategorija sadržine, uz jednu koja je prazna. Dosledno upražnjena kategorija među knjigama izostaje, iako kategorije *Način života* i *Sport i rekreatacija* izostaju u dvema knjigama. Književnih elemenata ima najviše u knjizi na bugarskom jeziku, koja je po starosti negde na sredini u ovom preseku, a najmlađa knjiga koja je pisana na rumunskom jeziku i koja u samom naslovu i nameni ima kulturnu orijentaciju, ne pruža informacije o umetnosti i sportu u Rumuniji, fokus izmešta na tradiciju, književne elemente i civilizacijske tekovine, dok su preostale kategorije prilično nisko zastupljene. U ovoj knjizi je jedino zabeležena kategorija *Način života*, što bi se, u skladu sa njenom namenom, i s obzirom na to da je pisana u Rumuniji i da su njeni autori Rumuni, moglo i očekivati.

<i>Curs superior</i>		<i>Le roumain</i>	<i>Parlons</i>		
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	1%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%
<i>Geografski podaci</i>	0%	<i>Geografski podaci</i>	6%	<i>Geografski podaci</i>	6%
<i>Istorijski podaci</i>	3%	<i>Istorijski podaci</i>	24%	<i>Istorijski podaci</i>	88%
<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%
<i>Književnost</i>	93%	<i>Književnost</i>	59%	<i>Književnost</i>	0%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%
<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%
<i>Tradicija i običaji</i>	3%	<i>Tradicija i običaji</i>	12%	<i>Tradicija i običaji</i>	3%
<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	3%
<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 35. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Peti blok

U sledećoj tabeli (v. *Tabela 35*) nalaze se dve knjige na francuskom jeziku (francusko-rumunski) i jedna knjiga na ruskom (rusko-rumunski). U knjizi na ruskom jeziku (*Curs superior*) dominantna kategorija je *Književnost* (33% na ukupnom i 12% na generalnom uzorku), što čini trećinu ukupnog književnog materijala u vidu elemenata kulture među svim knjigama, dok su preostale kategorije prazne ili sadrže neznatan broj elemenata (*Tradicija i običaji*, *Istorijski podaci*,

Znamenitosti i lokaliteti). U knjigama na francuskom jeziku dominantne kategorije su *Književnost* (2,3% na ukupnom i 0,9% na generalnom uzorku), u knjizi *Le roumain*, i *Istorijski podaci*, koja se u obe knjige visoko kotira, a procentualni doprinos zabeležen u knjizi *Parlons* podrazumeva četvrtinu ukupnog broja elemenata u okviru te kategorije sadržine – *Le roumain* (3,3% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku), *Parlons* (25% na ukupnom i 2,6% na generalnom uzorku). Dosledno upražnjene kategorije među knjigama su *Civilizacija i društvo*, *Umetnost (sve kategorije)*, *Mediji*, *Način života i Sport i rekreacija*, što čini polovinu ukupnog spiska kategorija. Dominantne kategorije među knjigama su *Književnost* i *Istorijski podaci*. Što se tiče knjiga na francuskom jeziku, koje su izdate u razmaku od godinu dana devedesetih godina, primetno je gotovo dosledno odsustvo istih kategorija, izuzev kategorija *Književnost* (nalazi se u *Le roumain*) i *Način života* (nalazi se u *Parlons*). U nekim kategorijama se vrednosti više ili manje razlikuju, kao što je kod kategorije *Istorijski podaci* (više zastupljena u *Parlons*) i *Tradicija i običaji* (više zastupljena u *Le roumain*). Dosledno zastupljene kategorije među svim knjigama su *Istorijski podaci* i *Tradicija i običaji*, iako sa razlikama u samim vrednostima, bivaju zastupljene u sve tri knjige, koje su nastale u sličnom vremenskom razmaku, na različitim jezicima (*Samouky*).

<i>Rumänisch</i>		<i>Il romeno</i>		<i>Le rou. sans</i>	
Znamenitosti i lokaliteti	21%	Znamenitosti i lokaliteti	6%	Znamenitosti i lokaliteti	6%
Geografski podaci	4%	Geografski podaci	6%	Geografski podaci	6%
Istorijski podaci	4%	Istorijski podaci	29%	Istorijski podaci	29%
Civilizacija i društvo	0%	Civilizacija i društvo	10%	Civilizacija i društvo	10%
Književnost	0%	Književnost	0%	Književnost	0%
Umetnost (sve kategorije)	8%	Umetnost (sve kategorije)	3%	Umetnost (sve kategorije)	3%
Mediji	0%	Mediji	0%	Mediji	0%
Tradicija i običaji	42%	Tradicija i običaji	35%	Tradicija i običaji	35%
Način života	21%	Način života	6%	Način života	6%
Sport i rekreacija	0%	Sport i rekreacija	3%	Sport i rekreacija	3%

Tabela 36. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Šesti blok

Identične knjige, od istog izdavača (Assimil) na dva različita jezika (italijansko-rumunski, francusko-rumunski) uporedno su prikazane i u ovom segmentu, kako su bile i u okviru analize kategorija forme (v. *Tabela 36*). Osim razlike u jezicima i godinama izdanja sve je identično, ne razlikuje se kompletan izgled knjige, niti raspored gradiva po lekcijama, niti mesta na kojima su izolovani elementi kulture. U pomenutim knjigama nedostaju dve kategorije (*Književnost, Mediji*), dok

je dominantna kategorija sadržine *Tradicija i običaji* (6,4% na ukupnom i 0,9% na generalnom uzorku). Sledeća po zastupljenosti jeste kategorija *Istorijski podaci* (7,4% na ukupnom i 0,8% na generalnom uzorku), a na samoj granici nalazi se kategorija *Civilizacija i društvo* sa 10% na pojedinačnom uzorku knjiga (4,9% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku). U knjizi na nemačko-rumuskom jeziku (*Rumänisch*), najzastupljenija kategorija je takođe *Tradicija i običaji* (5,8% na ukupnom i 0,9% na generalnom uzorku), što je čini dominantnom kategorijom među svim knjigama u ovom bloku. Visokozastupljene kategorije su takođe *Znamenitosti i lokaliteti* (2,3% na ukupnom, 0,4% na generalnom uzorku) i *Način života* (12,2% na ukupnom, 0,4% na generalnom uzorku), dok su preostale kategorije zastupljene prilično nisko, uz četiri upražnjene kategorije (*Civilizacija i društvo*, *Književnost*, *Mediji*, *Sport i rekreacija*). Dosledno upražnjene kategorije su *Mediji* i *Književnost*, a na osnovu dominantne kategorije među knjigama moguće je naslutiti da je u fokusu prilikom izrade istih bilo i kulturno približavanje, u vidu upoznavanja sa običajima, načinom života i navikama rumuna, što je u sadržaju elemenata evidentno a konkretni primeri elemenata biće deo diskusije nešto kasnije.

<i>Rom. gr.</i>		<i>RRG</i>		<i>Manual Incep.</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	25%
<i>Geografski podaci</i>	50%	<i>Geografski podaci</i>	0%	<i>Geografski podaci</i>	25%
<i>Istorijski podaci</i>	50%	<i>Istorijski podaci</i>	0%	<i>Istorijski podaci</i>	0%
<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	50%
<i>Književnost</i>	0%	<i>Književnost</i>	100%	<i>Književnost</i>	0%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%
<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%
<i>Tradicija i običaji</i>	0%	<i>Tradicija i običaji</i>	0%	<i>Tradicija i običaji</i>	0%
<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%
<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 37. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Sedmi blok

Naredni blok knjiga (v. *Tabela 37*) sadrži prilično visok broj praznih kategorija. Dve knjige su na engleskom (englesko-rumunski), a jedna na rumunskom jeziku. U knjigama na engleskom jeziku primetno je više dosledno upražnjenih kategorija i generalno mali broj zabeleženih elemenata, stoga su i procenti na pojedinačnom uzorku značajno visoki (*Rom.gr.* – 2 elementa, 50%; *RRG* – 1 element, 100%) u okviru kategorija *Geografski podaci*, *Istorijski podaci* i *Književnost*. Zbog malog broja

elemenata, vrednosti na oba preostala uzorka su neznatne, te neće biti dalje elaborirane. Kako je primećeno do sada u vezi sa knjigama na engleskom jeziku i njihovim metodološkom fokusu, ovim se pridodaju još dva primera prakse oslanjanja isključivo na gramatiku prilikom usvajanja rumunskog jezika kao stranog, što čini samo parcijalni doprinos ovom procesu, čineći ove knjige više priručnicima, preglednim gramatikama i vodičima nego svestranim, integrisanim materijalom za proces učenja i usvajanja stranog jezika. Treća knjiga, *Manual Încep.*, sadrži više praznih kategorija (7), a među trima kategorijama koje su visoko rangirane raspoređena su tri elementa kulture (*Znamenitosti i lokaliteti*, *Geografski podaci*, *Civilizacija i društvo*), što procente objašnjava na isti način kao u slučaju knjiga na engleskom jeziku. Zbog toga rezultati neće biti prikazani na preostala dva uzorka. Ono što se u ovom trenutku može primetiti i reći za ove knjige, uopšteno ih posmatrajući, jeste mali broj elemenata koji su raspoređeni kroz nekolicinu kategorija, da je svakako više dosledno upražnjenih nego dominantnih kategorija, da je teško porebiti među jezicima jer se među njima ne poklapaju ni kategorije sadržine ni kategorije forme, jedino je dosledan utisak koji odaju knjige na engleskom jeziku, o čemu je bilo reči kroz analizu.

<i>Manual A1-B1</i>		<i>MPLR</i>		<i>QAR</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	12%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%
<i>Geografski podaci</i>	8%	<i>Geografski podaci</i>	3%	<i>Geografski podaci</i>	20%
<i>Istorijski podaci</i>	4%	<i>Istorijski podaci</i>	3%	<i>Istorijski podaci</i>	20%
<i>Civilizacija i društvo</i>	28%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	40%
<i>Književnost</i>	0%	<i>Književnost</i>	94%	<i>Književnost</i>	0%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%
<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%
<i>Tradicija i običaji</i>	48%	<i>Tradicija i običaji</i>	0%	<i>Tradicija i običaji</i>	20%
<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%
<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 38. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Osmi blok

Još jedan slučaj tri različita jezika (rumunski, portugalski, španski) čine knjige narednog bloka (v. *Tabela 38*). U knjizi na portugalskom, koja je najstarija od svih knjiga na generalnom uzorku, zastupljene su samo tri kategorije, dominantno u kategoriji *Književnost* (6,8% na ukupnom i 2,5% na generalnom uzorku), a pojedinačno zastupljene elementima su kategorije *Geografski podaci* i *Istorijski podaci*, koje će biti pomenute samo na ovaj način. Nešto veći broj zastupljenih kategorija nalazi se u knjizi *QAR* (4), od kojih je dominantna *Civilizacija i društvo*, a kako je

ukupan broj elemenata u ovoj knjizi mali, doprinosi na ukupnom i generalnom uzorku će biti zanemareni. U knjizi na rumunskom jeziku nalazi se najviše zastupljenih kategorija, sa nešto većim ukupnim brojem elemenata, od kojih je dominantna *Tradicia i običaji* (7% na ukupnom i 1% na generalnom uzorku). Naredna kategorija je *Civilizacija i društvo* (11,5% na ukupnom i 0,6% na generalnom uzorku), dok preostale beleže niske vrednosti ili pojedinačne elemente u okviru kategorija. U najstarijem izdanju primetan je visok književnog materijala, dok bilo koja druga književna forma izostaje u druge dve knjige. Dosledno zastupljena kategorija među knjigama u ovom bloku je *Geografski podaci*, dok je dosledno upražnjениh kategorija značajno više (*Umetnost, Mediji, Način života, Rekreacija*). Knjiga *Manual A1–B1*, kojoj je u fokusu kulturna integracija, na jedan način opravdava i poštuje zadatu formu, pronalaženjem elemenata u okviru kategorija *Civilizacija i društvo* i *Tradicia i običaji*. Sam broj pronađenih elemenata nije veliki i svakako ne pokriva većinu kategorija, nego se nalazi negde na polovini spiska, sa srednjim ka niskim ukupnim vrednostima. Uporedni pregled među jezicima ne odaje nikakav trend, osim što kod knjiga na rumunskom biva zabeleženo nešto više elemenata, ali oni retko budu deo kategorije *Književnost* a najčešće bivaju deo kategorije *Tradicia i običaji*.

<i>RVH</i>		<i>REG</i>		<i>ПКРЯ</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	57%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	3%
<i>Geografski podaci</i>	0%	<i>Geografski podaci</i>	0%	<i>Geografski podaci</i>	2%
<i>Istorijski podaci</i>	0%	<i>Istorijski podaci</i>	14%	<i>Istorijski podaci</i>	35%
<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%
<i>Književnost</i>	0%	<i>Književnost</i>	0%	<i>Književnost</i>	52%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	14%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%
<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	3%
<i>Tradicija i običaji</i>	0%	<i>Tradicija i običaji</i>	14%	<i>Tradicija i običaji</i>	6%
<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%
<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 39. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Deveti blok

Pored knjige u kojoj nije zabeležen nijedan element (*RVH*), naredni blok čine dve knjige na engleskom (*REG*) i ruskom jeziku (*ПКРЯ*) (v. *Tabela 39*). U knjigama gde su zabeleženi elementi kulture, primetna je njihova distribucija po sličnim kategorijama sadržine: *Znamenitosti i lokaliteti* (*REG* – 1,8% na ukupnom, 0,3% na generalnom uzorku; *ПКРЯ* – 0,9% na ukupnom, 0,2% na generalnom uzorku), *Istorijski podaci* (*REG* – 0,8% na ukupnom, 0,1% na generalnom uzorku;

ПКРЯ – 19% na ukupnom, 2% na generalnom uzorku), *Tradicija i običaji* (*REG* – 0,6% na ukupnom, 0,1% na generalnom uzorku; *ПКРЯ* – 2,3% na ukupnom, 0,3% na generalnom uzorku). Dominantna kategorija u knjizi na ruskom jeziku, jednom od starijih izdanja među knjigama, je *Književnost* (8% na ukupnom i 3% na generalnom uzorku), doduše nešto manjih vrednosti nego što je to u knjizi *Curs superior* koja je takođe na ruskom jeziku, ali i dalje prilično visoko čineći 8% ukupnog kniževnog materijala među elementima. Dosledno upražnjene kategorije među knjigama (iz poređenja je isključena knjiga bez elemenata) su *Civilizacija i društvo*, *Način života i Sport i rekreatacija*. Najviše procente zastupljenosti u dvema knjigama odnosi kategorija *Istorijski podaci*, koja je u knjizi na ruskom jeziku svakako više zastupljena i to u vidu tekstualnog materijala koji nudi informacije o istorijskim ličnostima i periodima revolucija i društveno-političkih promena u 19. i 20. veku u Rumuniji. Fokus se stoga kod knjige na ruskom jeziku izmešta na tada relevantne teme u istorijskom i političkom kontekstu (izdata je 1962), uz podjednako posvećivanje pažnje književnim delima poznatih autora koja su bila (i ostala) klasici, odlomaka iz časopisa o borcima u revolucijama, kao i njihove biografije. U knjigama na engleskom jeziku je iznova zaveležen mali broj elemenata, po nadalje sličnim kategorijama (najčešće *Istorijski podaci* i *Znamenitosti i lokaliteti*).

TYR 2		LR=LS		ABC	
Znamenitosti i lokaliteti	60%	Znamenitosti i lokaliteti	0%	Znamenitosti i lokaliteti	43%
Geografski podaci	20%	Geografski podaci	0%	Geografski podaci	43%
Istorijski podaci	20%	Istorijski podaci	0%	Istorijski podaci	0%
Civilizacija i društvo	0%	Civilizacija i društvo	0%	Civilizacija i društvo	0%
Književnost	0%	Književnost	0%	Književnost	0%
Umetnost (sve kategorije)	0%	Umetnost (sve kategorije)	0%	Umetnost (sve kategorije)	0%
Mediji	0%	Mediji	0%	Mediji	0%
Tradicija i običaji	0%	Tradicija i običaji	0%	Tradicija i običaji	14%
Način života	0%	Način života	0%	Način života	0%
Sport i rekreacija	0%	Sport i rekreacija	0%	Sport i rekreacija	0%

Tabela 40. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Deseti blok

U narednom bloku nalazi se još jedna knjiga u kojoj nema elemenata, pisana na rumunskom jeziku (*LR=LS*) (v. *Tabela 40*). Preostale dve knjige pisane su na engleskom (*TYR 2*) i rumunskom jeziku (*ABC*). U obe navedene knjige prisutan je mali broj elemenata, raspoređenih u dve zajedničke kategorije – *Znamenitosti i lokaliteti* (*TYR 2* – 1,4% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku; *ABC* – 1,4% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku), *Geografski podaci* (*TYR 2* – 1,9% na ukupnom i

0,1% na generalnom uzorku; *ABC* – 5,7% na ukupnom i 0,3% na generalnom uzorku). U knjizi na engleskom jeziku nalazi se još i kategorija *Istoriski podaci*, kojoj pripada jedan element, stoga ti niski procenti zastupljenosti neće biti izdvojeni. Isti slučaj što se broja elemenata tiče nalazi se i u knjizi *ABC*, samo u okviru kategorije *Tradicija i običaji*. Knjiga na engleskom, kao najstarija, ni po čemu ne odudara od prethodnih naslova na engleskom jeziku, štaviše brojevi i vrste kategorija su vrlo slična, kao i ukupni brojevi elemenata, izuzev knjige *Colloquial* koja na pojedinačnom uzorku knjiga na engleskom jeziku ima najveći broj elemenata (30) raspoređenih u više kategorija sadržine. Knjiga *ABC* kao jedno od mlađih izdanja na rumunskom jeziku, čini jednu od tri knjige na rumunskom jeziku sa najmanjim brojem elemenata kulture na pojedinačnom uzorku knjiga na tom jeziku. Uz nisku distribuciju elemenata i jednu dominantnu kategoriju u kojoj se knjige na različitim jezicima poklapaju, više zaključaka nije ni moguće izvući. Što se naslova na engleskom jeziku tiče, sada već postoje izgrađena očekivanja, a preostaje još jedan (*Introduction*) koji čini deo narednog segmenta.

<i>Vitamina</i>		<i>Учебник РЯ</i>		<i>Introduction</i>	
Znamenitosti i lokaliteti	70%	Znamenitosti i lokaliteti	12%	Znamenitosti i lokaliteti	0%
Geografski podaci	10%	Geografski podaci	0%	Geografski podaci	25%
Istorijski podaci	0%	Istorijski podaci	7%	Istorijski podaci	25%
Civilizacija i društvo	20%	Civilizacija i društvo	2%	Civilizacija i društvo	25%
Književnost	0%	Književnost	59%	Književnost	25%
Umetnost (sve kategorije)	0%	Umetnost (sve kategorije)	0%	Umetnost (sve kategorije)	0%
Mediji	0%	Mediji	0%	Mediji	0%
Tradicija i običaji	0%	Tradicija i običaji	20%	Tradicija i običaji	0%
Način života	0%	Način života	0%	Način života	0%
Sport i rekreacija	0%	Sport i rekreacija	0%	Sport i rekreacija	0%

Tabela 41. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Jedanaesti blok

Kako je ranije najavljeno, u ovom bloku knjiga nalazi se poslednja u nizu na engleskom jeziku (izdata 1953. godine), u kojoj je takođe ukupan broj elemenata vrlo nizak, raspoređen u četiri kategorije, što objašnjava procene na uzorku date knjige kakvi stoje u tabeli (v. *Tabela 41*). Dalje o njima neće biti reči u procentualnom doprinosu na drugim uzorcima, samo će biti još jednom istaknuto koje su kategorije u pitanju: *Geografski podaci*, *Istorijski podaci*, *Civilizacija i društvo*, *Književnost*.

Preostale dve knjige su na ruskom (*Учебник РЯ*) i rumunskom jeziku (*Vitamina*). U knjizi *Vitamina* zabeležen je prilično nizak broj elemenata, a dominantna kategorija sadržine je *Znamenitost i lokaliteti* (3,2% na ukupnom i 0,6% na generalnom uzorku). U znatno nižim vrednostima pojavljuju se i kategorije *Geografski podaci i Civilizacija i društvo*, čiji se procentualni doprinosi neće dalje izolovati u okviru ovog pregleda. Kako je knjiga *Vitamina* pisana za potrebe učenja rumunskog jezika kao stranog, konkretno za buduće studente medicine, očekivano je prisustvo podataka koji se odnose na znamenitosti i značajne lokalitete, informacije o gradskoj sredini i orijentaciji, uz imena institucija od značaja i sl., a zastupljene kategorije to i ilustruju. U još jednom – nešto starijem izdanju – knjige na ruskom jeziku ponovo vidimo kao dominantnu kategoriju *Književnost* (5,6% na ukupnom i 2,1% na generalnom uzorku), uz još dve visoko do srednjezastupljene kategorije – *Znamenitosti i lokaliteti* (2,3% na ukupnom i 0,4% na generalnom uzorku), *Tradicija i običaji* (4,6% na ukupnom i 0,7% na generalnom uzorku). Dosledno upražnjene kategorije forme među knjigama su *Umetnost (sve kategorije)*, *Mediji*, *Način života i Sport i rekreacija*. Kategorija koja se nalazi u svim knjigama jeste *Civilizacija i društvo*. U ovom trenutku moguće je zaokružiti priču o knjigama na engleskom jeziku, o njihovoј nešto drugačijoj metodološkoj postavci i formi u kojoj se pronalaze elementi kulture, u nevelikom broju i u približno istim kategorijama, a to su *Znamenitosti i lokaliteti*, *Geografski podaci*, *Istorijski podaci* i u nešto manjem procentu *Civilizacija i društvo*. Ovo se može razumeti u kontekstu knjiga kojima je za cilj izmeštanje fokusa na jezički materijal, dok je nešto o kulturi naroda moguće pronaći baš u ovakovom tipu informacija, kratkih, opštepoznatih i enciklopedijskih, u neku ruku.

<i>Kezdők</i>		<i>R. nyelvkönyv</i>		<i>Román</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	25%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%
<i>Geografski podaci</i>	0%	<i>Geografski podaci</i>	0%	<i>Geografski podaci</i>	0%
<i>Istorijski podaci</i>	0%	<i>Istorijski podaci</i>	0%	<i>Istorijski podaci</i>	2%
<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	0%
<i>Književnost</i>	0%	<i>Književnost</i>	4%	<i>Književnost</i>	98%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%
<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	0%
<i>Tradicija i običaji</i>	0%	<i>Tradicija i običaji</i>	11%	<i>Tradicija i običaji</i>	0%
<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	61%	<i>Način života</i>	0%
<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 42. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Dvanaesti blok

Preposlednji blok knjiga čine tri naslova na mađarskom jeziku, a jedna od njih takođe predstavlja poslednju knjigu u nizu. U njoj nije zabeležen nijedan element kulture (*Kezdők*) (v. *Tabela 42*). Pored bloka knjiga samo na rumunskom jeziku, ovo je drugi u kojem se nalaze knjige pisane na istom jeziku, a koje su izdate u približno isto vreme, izuzev naslova *R. nyelvkönyv* (1997) koji je objavljen nešto ranije. Dominantna kategorija sadržine među knjigama bi mogla biti *Književnost*, iako je u

jednoj knjizi (*Román*) prilično visoko zastupljena (9,2% na ukupnom i 3,4% na generalnom uzorku), dok je u drugoj to samo jedan element koji pripada datoј kategoriji. U okviru tog naslova (*R. nyelvkönyv*), najzastupljenija kategorija je *Način života* (41,5% na ukupnom i 1,5% na generalnom uzorku), a taj procenat čini skoro polovinu ukupnog broja elemenata u toj kategoriji i najveći pojedinačni doprinos na ukupnom uzorku. Još jedna visokozastupljena kategorija u knjizi *R. nyelvkönyv* je *Znamenitosti i lokaliteti* (3,2% na ukupnom i 0,6% na generalnom uzorku) i prati je nešto niža kategorija, *Tradicija i običaji* (1,7% na ukupnom, 0,3% na generalnom uzorku). Dosledno upražnjene kategorije među knjigama su: *Geografski podaci*, *Civilizacija i društvo*, *Umetnost (sve kategorije)*, *Mediji* i *Sport i rekreacija*. Kada bi se poredile knjige u kojima su zabeleženi elementi, ne bi se mogao prepoznati trend u zastupljenosti određenih kategorija jer se razlikuju (sem kod kategorije *Književnost*) a broj elemenata je generalno mali, izuzev broja elemenata u okviru dominantne kategorije. O uzorku knjiga na mađarskom jeziku bi se ukratko moglo reći da ne sadrže velik broj elemenata raspoređenih u različite kategorije, da je najveći broj elemenata među knjigama, iako nejednakom distribucijom, zabeležen pod kategorijom *Književnost*, a da je kategorija *Način života* najbolje predstavljena u knjizi *R. nyelvkönyv* čineći gotovo polovinu ukupnog broja elemenata u okviru te kategorije, u ovoj knjizi predstavljene u vidu kratkih tekstualnih formi koje sadrže šaljive priče, viceve i humorističke tekstove koji bolje oslikavaju i približavaju tipične situacije u kojima bi se našao neko u razgovoru sa maternjim govornicima, prenoseći ne samo informacije o jeziku, nego o afektu, mentalitetu, atmosferi koja se razvija u određenom smeru i odgovara kulturno prihvatljivim obrascima ponašanja.

<i>Rumano de c.d.</i>		<i>L.R. de bază</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	0%	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	20%
<i>Geografski podaci</i>	0%	<i>Geografski podaci</i>	0%
<i>Istorijski podaci</i>	100%	<i>Istorijski podaci</i>	4%
<i>Civilizacija i društvo</i>	0%	<i>Civilizacija i društvo</i>	13%
<i>Književnost</i>	0%	<i>Književnost</i>	18%
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0%
<i>Mediji</i>	0%	<i>Mediji</i>	7%
<i>Tradicija i običaji</i>	0%	<i>Tradicija i običaji</i>	38%
<i>Način života</i>	0%	<i>Način života</i>	0%
<i>Sport i rekreacija</i>	0%	<i>Sport i rekreacija</i>	0%

Tabela 43. Elementi kulture po kategorijama sadržine, pojedinačni naslovi – Trinaesti blok

Poslednji segment čine dve knjige od kojih je jedna na španskom (špansko-rumunski). U njoj se nalazi samo jedan element kulture, u okviru kategorije sadržine *Istorijski podaci*, što objašnjava pojedinačni doprinos na uzorku te knjige kakav je u tabeli (v. *Tabela 43*). Izražen je u vidu teksta kraće forme, u kome se priča o razvoju rumunskog jezika, o

različitim istorijskim kontekstima na tom putu i uticajima koji su oblikovali jezik, omogućavajući čitaocu i/ili učeniku bolji uvid u genezu ciljnog jezika, približavajući mu na taj način jedan segment kulture. Druga knjiga, objavljena nekoliko godina ranije, pisana je na rumunskom jeziku. Dominantna kategorija je *Tradicija i običaji* (9,8% na ukupnom i 1,5% na generalnom uzorku), a za njom slede *Znamenitosti i lokaliteti* (4% na ukupnom i 0,8% na generalnom uzorku), *Književnost* (1,8% na ukupnom i 0,7% na generalnom uzorku) i *Civilizacija i društvo* (9,8% na ukupnom i 0,5% na generalnom uzorku). Kategorije koje izostaju u knjizi na rumunskom jeziku su: *Geografski podaci*, *Umetnost (sve kategorije)*, *Način života i Sport i rekreacija*. Uvezši u obzir različite jezike, godine izdanja, kao i činjenicu da je u knjizi na španskom jeziku zabeležen samo jedan element, ne bi se mogao prepoznati bilo kakav trend. Zajednička kategorija je *Istorijski podaci*, a dosledno upražnjene kategorije nema svrhe navoditi, jer je u knjizi svakako 9 upražnjenih kategorija, i svaka će odgovarati “paru” u drugoj knjizi. Stoga bi najbolje bilo naglasiti da je u naslovu na rumunskom jeziku, koji sadrži srednje visok broj elemenata, dominantno zastupljen sadržaj koji se tiče tradicije i običaja, narodnih izreka koje prirodno oslikavaju vrednosti i mentalitet društva, običaje u vezi sa ručavanjem, obeležavanjem praznika i sl. Kroz dalji tekst biće prikazane različite zastupljenosti po kategorijama, uz procentualne doprinose na generalnom uzorku, kao i izdvojene knjige sa najvišim vrednostima odnosno doprinosima u okviru pojedinačne kategorije sadržine, kako bi se i na taj način uzeli u obzir najznačajniji naslovi, eventualna ponavljanja istih knjiga među kategorijama što govori u prilog kulturnog sadržaja u okviru datih knjiga, uz osvrt na generalni uzorak.

KATEGORIJE SADRŽINE PO KNJIGAMA – TABELARNI PRIKAZ

Kategorije sadržine su rezultat, kako je i rečeno ranije u analizi, izolovanja, pridruživanja i grupisanja elemenata koji su činili prvobitni spisak opštih kategorija sadržine, pokrivajući različit broj tema i situacija. Uporednim opisima većinu njih je bilo moguće svesti na nešto šire kategorije, što je rezultovalo ukupnim spiskom od deset osnovnih kategorija sadržine. Ukupan broj elemenata deo je i ove analize, kao što je bio slučaj i sa kategorijama forme, samo je sada raspodeljen po sadržaju u sada već utvrđene kategorije. U nastavku su u tabelama (v. *Tabela 44*, *Tabela 45.* i *Tabela 46*) kategorije svrstane po njihovom pojedinačnom doprinosu generalnom uzorku prikupljenog broja elemenata, izražene brojčano i u procentima, od najvećih doprinosa ili najfrekventnijih kategorija, ka srednjim vrednostima i na kraju, najmanjim brojem elemenata u okviru određenih kategorija sadržine. Najveći broj elemenata zabeležen je u kategoriji *Književnost*, što čini 37% na generalnom izorku, odnosno trećinu ukupnog broja elemenata. Naredna kategorija je po broju elemenata gotovo upola manja, sa 19% doprinosa generalnom uzorku (*Znamenitosti i lokaliteti*). Razlika u odnosu na treću kategoriju je neznantna, a među visokim vrednostima našla se i kategorija *Istorijski podaci*, sa 10% doprinosa na generalnom uzorku.

Najzastupljenije kategorije sadržine			
<i>Književnost</i>	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	<i>Tradicija i običaji</i>	<i>Istorijski podaci</i>
426	218	173	121
37%	19%	15%	10%

Tabela 44. Segment najviših vrednosti – kategorije sadržine

Doprinos preostalih kategorija na generalni uzorak, koje čine srednje vrednosti, značajno je manji, pa je tako kategorija sa najvišim vrednostima u ovom preseku *Civilizacija i društvo*, sa čitavih 5% doprinosa na generalnom uzorku. Uopšteno posmatrajući, doprinosi kategorija u ovom segmentu slabo odstupaju od neke srednje vrednosti koja bi se mogla naći na oko 4%, a to je kod preostale dve kategorije izraženo kao 4,5% doprinosa kroz kategoriju *Geografski podaci* i 3,5% doprinosa kroz kategoriju *Način života*. Uz početne prepostavke, kako stručnog kadra koji je zadužen za izradu udžbenika tako i učenika koji svoje iskustvo baziraju na ličnim preferencijama i utiscima sa svih kurseva jezika kroz koje su prolazili, ovakav ishod možda ne bi bio prvi izbor. Očekivanja bi možda išla u smeru podataka koji su "kulturno relevantni" datom kontekstu i generaciji, pa bi raspored kategorija zaista bio drugačiji pri svakom mišljenju, gde bi kategorije bile svrstavane po ličnim preferencijama koje su delimično argumentovane stanjem u praksi. U ovom slučaju su sve druge kategorije doslovno podređene dvema s najvišim vrednostima, odnosno kategorijama *Književnost* i *Znamenitosti i lokaliteti*. Način života, običaji i tradicija kao deo mentaliteta, navika kao i kulturnog identiteta Rumuna, uz osvrt na civilizacijske tekovine, bitne datume i postignuća kroz istoriju zemlje i društva, jesu sekundarni.

Srednjezastupljene kategorije sadržine		
<i>Civilizacija i društvo</i>	<i>Geografski podaci</i>	<i>Način života</i>
61	53	41
5%	4,5%	3,5%

Tabela 45. Segment srednjih vrednosti – kategorije sadržine

Među najmanje zastupljenim kategorijama nalaze se, možda najmanje očekivane kategorije, ukoliko to posmatramo iz ugla današnjice, kada je apsolutni fokus na kulturnim dostignućima i ličnom pečatu jedne

zemlje, umetnosti u svakom njenom obliku i umetničkim postignućima kroz vreme, medijskoj pismenosti i razvoju slobodne misli jednog naroda. Na samom kraju, ostaju sportska postignuća i kolektivni stav prema sportu i rekreativnim, zdravim životnim navikama koje predstavljaju temelj zdravog, izbalansiranog života današnjice i nemerljiv doprinos subjektivnom blagostanju pojedinca, koji, na kraju krajeva, uvek biva član jednog društva. Njihovi niski procenti zastupljenosti nikako ne znače da su ove kategorije manje bitne u opštem koncipiranju kulturnog identiteta jednog naroda, već se ističe da nisu bile prioritet prilikom sastavljanja gradiva u knjigama za učenje rumunskog jezika kao stranog. Razlozi mogu biti višestruki – od ličnih preferencija, namena knjige i njene ciljne grupe, vremena objavljivanja, kao i jezika na kom je pisana, autorstva (što može i ne mora biti značajno kada je reč o nacionalnosti, ličnim interesovanjima i iskustvu) i sl. Na više mesta će se, zasigurno, ova polemika pokrenuti, s krajnjom motivacijom da se u završnoj reči iznova pokrene, argumentuje uz kritički osvrt i pojasni. Procenti među ove tri kategorije ilustruju najniže doprinose na generalnom uzorku, između 3% i 1%, a kategorija *Sport i rekreacija* je među knjigama najslabije zastupljena.

Najmanje zastupljene kategorije sadržine		
Umetnost (sve kategorije)	Mediji	Sport i rekreacija
30	24	13
3%	2%	1%

Tabela 46. Segment niskih vrednosti – kategorije sadržine

U nastavku analize kategorija sadržine na generalnom uzorku, pre nego što budu prikazane opšte kategorije sadržine za tekstualni i slikovni materijal u narednom segmentu, biće još jedanput date kategorije sadržine uz izdvojene naslove knjiga gde su zabeležene značajno visoke vrednosti.

Na taj način se može steći uvid u te naslove i uočiti da li postoje ponavljanja između kategorija, o kojim tačno vrednostima na pojedinačnom uzorku je reč uz mogućnost izdvajanja dominantnih vrednosti u okviru jedne knjige u vidu doprinosa na generalnom uzorku, kao i mogućnosti prepoznavanja opadajućeg trenda među vrednostima kako se iste prikazuju po kategorijama, od najzastupljenije ka najmanje zastupljenoj.

KATEGORIJE SADRŽINE PO KNJIGAMA – OPADAJUĆI TREND

ZASTUPLJENOSTI

U ovom segmentu na samom početku biće izdvojeni naslovi u kojima su zabeležene najviše vrednosti u okviru svake kategorije sadržine, kao i procenti na pojedinačnom uzorku ukupnog broja elemenata pronađenih u dатој kategoriji. Dva naslova se ponavljaju u više kategorija (*Cours de LR, RLS A1–A2*), tako da je izdvojeno ukupno 8 knjiga. Spisak naslova i kategorija sadržine dat je u nastavku teksta:

- *Cours de LR* – u kategoriji sadržine *Znamenitosti i lokaliteti* (41 – 19%);
- *Cu sau fără* – u kategoriji sadržine *Geografski podaci* (7 – 13%);
- *Parlons* – u kategoriji sadržine *Istorijski podaci* (30 – 25%);
- *Bun venit* – u kategoriji sadržine *Civilizacija i društvo* (17 – 28%);
- *Curs superior* – u kategoriji sadržine *Književnost* (142 – 33%);
- *RLS A1–A2* – u kategoriji sadržine *Umetnost (sve kategorije)* (8 – 27%);
- *Cours de LR* – u kategoriji sadržine *Mediji* (4 – 17%);
- *LR străini* – u kategoriji sadržine *Tradicija i običaji* (18 – 10%);
- *R. nyelvkönyv* – u kategoriji sadržine *Način života* (17 – 42%).
- *RLS A1–A2* – u kategoriji sadržine *Sport i rekreacija* (7 – 54%).

Pored knjiga u kojima nema zabeleženih elemenata kulture (*RVH, LR=LR, Kezdők*), nalaze se i knjige u kojima su zabeleženi pojedinačni slučajevi u okviru kategorija sadržine, odnosno samo jedan element po kategoriji, što čini naredni spisak:

- *Curs superior, Manual Încep.* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Znamenitosti i lokaliteti*;

- Учебник, *Samouky, Le roumain, Rumänisch, Rom. gr., Manual Încep.*, *MPLR, QAR, ПКРЯ, TYR 2, Vitamina, Introduction* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Geografski podaci*;
- *RLS A1–A2, Cours de LR, Rumänisch, Rom. gr., Manual A1–B1, MPLR, QAR, REG, TYR 2, Introduction, Román, Rumano de c.d.* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Istorijski podaci*;
- *RLS A1+, Puls A1–A2, Cu sau fără, Учебник РЯ, Introduction* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Civilizacija i društvo*;
- *Puls A1–A2, RRG, Introduction, R. nyelvkönyv* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Književnost*;
- *Il romeno, Le rou. sans, REG* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Umetnost (sve kategorije)*;
- *LR străini, Colloquial, TYR, Bun venit* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Mediji*;
- *Colloquial, Parlons, QAR, REG, ABC* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Tradicija i običaji*;
- *RLS A1+, Cours de LR, Parlons* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Način života*;
- *RLS A1+, Samouky, Il romeno, Le rou. sans* – jedan element u okviru kategorije sadržine *Sport i rekreacija*.

Situacija u kojoj je samo jedan element predstavnik date kategorije nije retka, kao ni situacija u kojoj je kategorija (najčešće više njih) upražnjena. Kako je taj spisak duži, neće biti izdvojen u ovom segmentu, jer se jasno u pregledu po knjigama vide upražnjene kategorije sadržine, kao i u osvrtu u tabeli na kraju ovog dela (v. *Tabela 50*). Najmanje elemenata zabeleženo je u okviru kategorije *Sport i rekreacija* na generalnom uzorku, a najveći broj elemenata u knjizi *RLS A1–A2* (7) čini više od polovine ukupnog broja elemenata u toj kategoriji, što objašnjava procente u datom naslovu. Kategorije u kojima je slično stanje, sa neznatno većim brojem elemenata, su *Mediji, Umetnost (sve kategorije)* i *Način života*. Knjige u kojima se ove kategorije nalaze u najvećim

procentima su na francuskom (*Cours de LR*), mađarskom (*R. nyelvkönyv*) i rumunskom jeziku (*RLS A1–A2*). U navedenoj knjizi na rumunskom jeziku zabeležen je i najveći broj elementa kulture pod kategorijom *Sport i rekreacija*, a ova knjiga je jedinstvena u celokupnom uzorku knjiga po tome što se u njoj pronalaze sve kategorije forme sadržine među zabeleženim elementima. Najviše elemenata u jednoj knjizi, u okviru jedne kategorije, zabeleženo je u izdanju knjige na ruskom jeziku (*Curs superior*) u okviru najdominantnije kategorije sadržine, *Književnost*. Na ukupnom uzorku, doprinos samo tog naslova je preko 30%, što čini trećinu ukupnog broja književnih elemenata kulture. Kategorije koje čine deo najvećeg broja knjiga u kojima se nalazi samo jedan element, odnosno pojedinačni predstavnik, su *Geografski podaci* i *Istorijski podaci*. U oba slučaja, reč je o 12 knjiga, odnosno 31% ili trećini knjiga od ukupnog korpusa udžbenika koje samo u okviru ove dve kategorije beleže niske odnosno pojedinačne vrednosti. Neki naslovi iz tog skupa knjiga svakako sadrže još pojedinačnih predstavnika u okviru drugih kategorija, ali i praznih kategorija. Tabele koje slede prikazuju sve kategorije sadržine ponaosob (v. *Tabela 47*, *Tabela 48.* i *Tabela 49*), kroz četiri izdvojene knjige u kojima je data kategorija forme zastupljena u najvišem procentu. Raspored između kategorija bazira se na opadajućem trendu, pa je raspored kategorija prikazan u skladu sa tim.

Književnost			Znamenitosti i lokaliteti			Tradicija i običaji		
Curs superior	142	33%	Cours de LR	41	18%	LR străini	18	10%
Cours de LR	81	19%	Samouky	22	10%	Cu sau fără	17	10%
Román	39	9%	RLS A1+	18	8%	L.R. de bază	17	10%
ПКРЯ	34	8%	LR străini	18	8%	RLS A1+	12	7%

Tabela 47. Najviše vrednosti pri kategoriji sadržine – pojedinačni naslovi

Svakako, kategorija *Književnost* je na prvom mestu, a pored naslova u kojem se nalazi najviše elemenata u okviru te kategorije, izložena su još tri naslova (*Cours de LR*, *Román* i *ПКРЯ*) u kojima je zastupljeno najviše književnih elemenata kulture na ukupnom uzorku udžbenika. Procentualne vrednosti u ovim tabelama predstavljaju pojedinačni doprinos zabeleženog broja elemenata u dатој kategoriji, u okviru jednog naslova, na ukupnom uzorku elemenata kulture za tu kategoriju, stoga će u komentaru dodatno biti izdvojeni samo procentualni doprinosi na generalnom uzorku. Kod nekoliko knjiga (*Cu sau fără*, *Учебник*, *MPLR*, *Учебник РЯ*, *Le roumain*) zabeležene su srednje vrednosti, koje se na ukupnom uzorku kreću između 7% i 2%, a na generalnom uzorku ne prelaze 3%. Na generalnom uzorku, doprinosi izdvojenih knjiga u tabeli za kategoriju *Književnost* su: *Curs superior* (12%), *Cours de LR* (7%), *Román* (3,4%) i *ПКРЯ* (3%). Uzveši u obzir generalni uzorak, pojedinačni procenti u pomenutim knjigama za kategoriju *Književnost* pokazuju visoku (*Curs superior*) do niskezastupljenosti elemenata kulture (*ПКРЯ*). Književni tekstovi čine najčešći tip kulturnih informacija u ovom preseku, podražavajući prirodnu vezu između jezika i književnosti i pružajući ljudima “sa strane” uvid u velika književna imena i dela, na neki način približavajući značaj književnosti čitaocu odnosno učeniku. Međutim, bitno je naglasiti da je od izuzetne važnosti implementacija, relevantnost i kontekst, kako u slučaju

ove kategorije tako i u slučaju ostalih, da bi kategorija i njen sadržaj uopste bio relevantan, što je svakako jedan od ciljeva ove analize. Nešto niže vrednosti zabeležene su pri kategoriji *Znamenitosti i lokaliteti*, gde se ponavlja ime jednog naslova iz prethodne kategorije (*Cours de LR*). Na generalnom uzorku, procenti zastupljenosti elemenata kulture u okviru ove kategorije su: *Cours de LR* (3,5%), *Samouky* (1,9%), *RLS A1+* (1,5%) i *LR străini* (1,5%). Navedeni procenti su dosta niži u odnosu na one u okviru kategorije *Književnost*, te je reč o niskim vrednostima koje će već nakon naredne kategorije sadržine biti ispod 1% i neće biti izdvajane kao u prethodnim slučajevima. U narednoj kategoriji visokih vrednosti, primetni su slični procenti kao u okviru kategorije *Znamenitosti i lokaliteti*, na oba uzorka. Na generalnom uzorku, doprinos kategorije *Tradicija i običaji* među izdvojenim naslovima su sledeći: *LR străini* (1,5%), *Cu sau fără* (1,5%), *L.R. de bază* (1,5%) i *RLS A1+* (1%), sa dva naslova koja se ponavljaju između kategorija (*LR străini*, *RLS A1+*), oba na rumunskom jeziku. Knjige koje se nalaze među visokim pojedinačnim doprinosima datim kategorijama sa najvišim vrednostima a koje su na drugim stranim jezicima su *Curs superior* (ruski jezik), *Cours de LR* (francuski jezik), *Román* (mađarski jezik), *ПКРЯ* (ruski jezik), *Samouky* (češki jezik) i *Cu sau fără* (rumunsko-francusko-engleski jezik).

Istorijski podaci			Civilizacija i društvo			Geografski podaci		
<i>Parlons</i>	30	25%	<i>Bun venit</i>	17	28%	<i>Cu sau fără</i>	7	13%
<i>ПКРЯ</i>	23	19%	<i>RLS A1-A2</i>	7	11%	<i>TYR</i>	6	11%
<i>TYR</i>	9	7%	<i>Manual A1-B1</i>	7	11%	<i>RLS A1-A2</i>	4	7%
<i>Il romeno</i>	9	7%	<i>L.R. de bază</i>	6	10%	<i>Colloquial</i>	3	6%

Tabela 48. Srednje vrednosti pri kategoriji sadržine – pojedinačni naslovi

Među srednjim vrednostima, u vidu broja elemenata kulture koji su zabeleženi u okviru pojedinih kategorija sadržine, izdvojene su kategorije: *Istorijski podaci*, *Civilizacija i društvo* i *Geografski podaci*. Na generalnom uzorku, u ovom slučaju će biti izdvojen doprinos dveju knjiga u okviru kategorije *Istorijski podaci*, koje imaju nešto više pojedinačne doprinose u odnosu na druge naslove među preostalim kategorijama srednjih vrednosti: *Parlons* (2,6%), *ПКРЯ* (2%). Preostali procenti na generalnom uzorku su ispod 1,5%, što je prilično nisko kada se posmatra pojedinačni doprinos, dok se kumulativno dolazi do ukupnog doprinosa kakav je zabeležen među knjigama, za svaku kategoriju. Naravno, ne bi trebalo zanemariti izrazito visoke pojedinačne doprinose u okviru kategorija, koji zasenjuju druge knjige među kojima se neretko sreću pojedinačni elementi u okviru kategorije ili su kategorije upražnjene. Većina procenta i ukupan broj elemenata u okviru kategorije stoga zavisi od jednog ili nekoliko naslova u kojima je zabeležen veći broj elemenata, te je zapravo nejednaka distribucija elemenata ono što opisuje svaku kategoriju sadržine u ovoj analizi. S ove distance, elementi koji se tiču istorijskih podataka, geografskih parametara i turističkih znamenitosti, kao i civilizacijska dostignuća, zanimljivosti ili činjenice koje se tiču zakona, društvenih konvencija i generalno uslova života u Rumuniji nisu visoko zastupljeni, iako bi se činilo da je po tipu informacija najlakše pronaći one koje se tiču istorijskog i geografskog karaktera, kao deo opšteobrazovnih kulturnih podataka koje je potencijalno lakše uključiti u sastav udžbenika, ostvarujući logičku vezu sa jezičkim zadacima i gradivom. U ovom trenutku ovakav trend nije moguće tumačiti kao nameran. Naime, moguće je da ovakve informacije izostaju, odnosno odstupaju od očekivano visoke mere baš zbog toga što njih nije toliko lako uključiti. Ili su uključene neadekvatno, ne dajući kontekst i objašnjenje kulturne informacije od značaja. Interesovanja i stručnost autora, kao i koncept knjige, upravljaju očekivanjima i svakako krajnjim ishodom knjige, koja je nakon svake sekundarne evaluacije podložna hipotetičkim pitanjima, predlozima i zamerkama, što je prirodan proces. U ovom trenutku, posmatraju se

izolovani aspekti knjiga i izolovane kategorije, kako bi se prepoznao bilo kakav trend, impresije na osnovu datih informacija i kako bi se potencijalno formirala očekivanja – koja idu u pravcu sugestija, ali nikako osude ili ocene kvaliteta udžbenika. Posebno ne u ovom trenutku, jer je za to potrebno analizu proširiti i uključiti još parametara. Opadajući trend vrednosti svakako ne staje na srednjim vrednostima, nego podrazumeva i niske u kom se nalazi jedna kategorija više – *Sport i rekreacija*. Na opštem pregledu kategorija po knjigama (v. *Tabela 50*), u kom su uključene i knjige među kojima nisu zabeleženi elementi kulture, moguće je uporedno posmatrati sve kategorije sadržine u okviru jedne iste knjige (red), ali i kategorije među knjigama (kolona), kao i ukupan zbir elemenata među kategorijama. Obojena polja prikazuju posebne kategorije, pojedinačne doprinose koji su izdvojeni, kao i vrednosti koje se ponavljaju a iste su kao one koje su izdvojene po segmentima (najviši, srednji i najniži doprinos).

Način života		
<i>R. nyelvkönyv</i>	17	41%
<i>Rumäisch</i>	5	12%
<i>TYR</i>	4	10%
<i>RLS A1-A2</i>	2	5%

Umetnost (sve kategorije)		
Mediji		
Sport i rekreacija		
<i>RLS A1-A2</i>	7	53%
<i>Cours de LR</i>	4	17%
<i>Cu sau fără</i>	3	12%
<i>L.R. de bază</i>	3	12%
<i>RLS A1-A2</i>	2	8%
<i>RLS A1-A2</i>	7	53%
<i>Cours de LR</i>	2	15%
<i>RLS A1+</i>	1	8%
<i>Samouky</i>	1	8%

Tabela 49. Niske vrednosti pri kategoriji sadržine – pojedinačni naslovi

Pre nego bude više reči o pojedinačnim naslovima izdatim u modernije, savremeno doba, kako bi se stekao utisak potencijalno rastućeg trenda, ili bilo kakvog, koji pravi razliku između naslova nastalih od pre više od dve decenije i nešto mlađih, biće pomenute još jednom kategorije sadržine među kojima su zabeležene najniže vrednosti (v. *Tabela 49*) – *Način života*, *Umetnost (sve kategorije)*, *Mediji* i *Sport i rekreatacija*. Iste knjige nalaze se među kategorijama *Umetnost (sve kategorije)* i *Sport i rekreatacija*. Iako je u ovom segmentu raspored kategorija nešto drugačiji u odnosu na uvodni deo, gde su kategorije razvrstane malo drugačije (*Istorijski podaci* kao deo najzastupljenijih, *Način života* kao deo srednjezastupljenih kategorija), to ne menja njihove doprinose ni u jednom slučaju, jer je distribucija elemenata transparentna, a o značaju će svakako biti još reči, bez obzira na stepen zastupljenosti. Inicijalno su svakako izdvojene kategorije sa minimum 100 elemenata kulture kao deo najzastupljenijih, a sve preostale su se razvrstavale u skladu sa tim “uslovom”, dok je na ovom pregledu sam uvid u kategorije malo detaljniji, naročito u knjige i broj elemenata koji one sadrže kao značajni, i neretko, jedinstveni doprinos datoj kategoriji koji pravi razliku. Što se doprinosa na generalnom uzorku tiče, jedino se kao nizak, ali značajan doprinos u odnosu na ostale niske kategorije i doprinose, izdvaja doprinos knjige *R. nyelvkönyv* na mađarskom jeziku. U pitanju je kategorija *Način života*, koja predstavlja jedini naslov u kojem je takav broj elemenata zabeležen, dok među preostalim knjigama ne postoje ni približne vrednosti. Ova knjiga se izdvaja upravo po tome, jer je reč o usamljenom predstavniku date kategorije koji održava datu vrednost i daje pojedinačni doprinos. Uopšteno posmatrajući, informacije koje bi odgovarale tipu kategorija niskih vrednosti gotovo izostaju na generalnom uzorku, češći je slušaj da su među knjigama u okviru tih kategorija mesta upražnjena, dok se stiče utisak da ove kategorije dosledno izostaju, bez većih oscilacija u vrednostima, izuzev spomenute kategorije *Način života* u jednoj knjizi. Naročito kada uzmemo u obzir sve kategorije umetnosti (film, muzika, slikarstvo, vajarstvo, animacija i sl.) deluje neverovatno da su čak i

pojedinačno vrlo slabo zastupljene. Dalja analiza, koja se vraća “kroz vreme”, izdvaja naslove koji su nastali 2000-ih godina kako bi se pokazalo da li se ti elementi nalaze i u kom broju, pogotovo za neočekivano ugrožene kategorije, ali i za sve druge, Na taj način bi se stekao uvid u razlike u materijalu, odnosno sadržaju, ukoliko one postoje, između starijih i nešto modernijih izdanja.

<i>Knjiga</i>	<i>Znanost i lokaliteti</i>	<i>Geografski podaci</i>	<i>Istorijski podaci</i>	<i>Civilizacija i društvo</i>	<i>Književnost</i>	<i>Umetnost</i>	<i>Mediji</i>	<i>Tradicija i običaji</i>	<i>Način života</i>	<i>Sport i rekreacija</i>
<i>RLS A1+</i>	18	0	0	1	0	3	0	12	1	1
<i>RLS A1-A2</i>	17	4	1	7	2	8	2	8	2	7
<i>Puls A1-A2</i>	10	3	0	1	1	4	2	7	0	0
<i>Cours de LR</i>	41	2	1	0	81	5	4	8	1	2
<i>LR străini</i>	18	2	0	0	0	0	1	18	0	0
<i>LR Manual</i>	4	0	0	0	0	0	0	2	0	0
<i>Colloquial</i>	17	3	2	2	4	0	1	1	0	0
<i>Cu sau fără</i>	6	7	3	1	25	0	3	17	2	0
<i>TYR</i>	0	6	9	3	0	0	1	0	4	0
<i>Samouky</i>	22	1	2	2	2	5	2	2	0	1
<i>Учебник</i>	5	1	5	0	12	0	2	2	0	0
<i>Bun venit</i>	6	3	4	17	10	0	1	9	4	0
<i>Curs superior</i>	1	0	4	0	142	0	0	5	0	0
<i>Le roumain</i>	0	1	4	0	10	0	0	2	0	0
<i>Parlons</i>	0	2	30	0	0	0	0	1	1	0

<i>Rumänisch</i>	5	1	1	0	0	2	0	10	5	0
<i>Il romeno</i>	2	2	9	3	0	1	0	11	2	1
<i>Le rou. sans</i>	2	2	9	3	0	1	0	11	2	1
<i>Rom. gr.</i>	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
<i>RRG</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
<i>Manual Încep.</i>	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0
<i>Manual AJ- BI</i>	3	2	1	7	0	0	0	12	0	0
<i>MPLR</i>	0	1	1	0	29	0	0	0	0	0
<i>QAR</i>	0	1	1	2	0	0	0	1	0	0
<i>RVH</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>REG</i>	4	0	1	0	0	1	0	1	0	0
<i>ПКРЯ</i>	2	1	23	0	34	0	2	4	0	0
<i>TYR 2</i>	3	1	1	0	0	0	0	0	0	0
<i>LR=LS</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>ABC</i>	3	3	0	0	0	0	0	1	0	0
<i>Vitamina</i>	7	1	0	2	0	0	0	0	0	0
<i>Учебник РЯ</i>	5	0	3	1	24	0	0	8	0	0
<i>Introduction</i>	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0
<i>Kezdők</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>R. nyelvkönyv</i>	7	0	0	0	1	0	0	3	17	0
<i>Román</i>	0	0	1	0	39	0	0	0	0	0
<i>Rumano de c.d.</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0

<i>L.R. de bază</i>	9	0	2	6	8	0	3	17	0	0
<i>Ukupno: 1160</i>	218	53	121	61	426	30	24	173	41	13

Tabela 50. Opšti pregled svih zabeleženih elemenata po kategorijama sadržine, za sve knjige

Nalik na segment analize u okviru kategorije forme – kako bi se stekao uvid u promene u trendu i zastupljenosti među novijim, odnosno modernijim izdanjima knjiga – i u ovom delu se pravi slična kategorizacija. Na istom spisku knjiga, ali na nešto većem broju kategorija sadržine. Među 22, odnosno 19 naslova (3 procentualno izostaju, jer u njima nisu zabeleženi elementi kulture) raspoređene su kategorije sadržine kako i jesu inicijalno zabeležene, razlika je samo u brojnosti udžbenika. U odnosu na formu u kojima je moguće bilo pronaći elemente, o čemu se polemisalo ranije u analizi, u ovom segmentu se sve forme posmatraju zajedno kroz njihov sadržaj i kategorije sadržine kojima pripadaju. One su međusobno vrlo slične, odnosno moguće ih je podvesti u različitim parovima pod neke zajedničke kategorije, i dovoljno različite kako bi bile posmatrane odvojeno. To je inicijalno i bila motivacija za njihovo odvajanje, iako je reč o malim udelima jednog šireg koncepta pod imenom kulturni identitet. Moglo bi se prepostaviti da su određeni tipovi, odnosno kategorije favorizovane u različito vreme, u skladu sa društenim potrebama i promenama, aspiracijama društva i u skladu sa promenama značenja koje je moguće dati određenim društvenim segmentima u odnosu na ostale, što biva deo tranzicija u okviru društva i među društvima. Ne bismo mogli jasno izdvojiti kategorije koje zasigurno “pripadaju prošlosti”, jer govorimo o vremenskom raskoraku od najviše 70 godina. Neke društvene promene su bile drastične, ali se veliki broj društvenih vrednosti nije drastično promenio, dok sve zajedno prolazi kroz ciklične oscilacije u kojima im se pridaje manji ili veći značaj. Zbog toga bi svaku prepostavku i potencijalni rezultat trebalo svakako uzeti sa rezervom i

posmatrati širu sliku, uslove u kojima je knjiga stvarana, kao i ranije pomenute faktore koji utiču na odsustvo ili prisustvo određenih kategorija u knjigama. Od modernijih izdanja, u ovom kontekstu, potencijalno bi se moglo očekivati više kategorija sadržine sa umetničkim elementima različitog karaktera, način života Rumuna u Rumuniji, savremene pristupe običajima i tradiciji koja se neguje kroz vekove, jezičke i kulturne barijere na koje bi "stranci" mogli naići – ukratko, približavanje naroda narodu. Na početku 21. veka desile su se mnoge promene koje se tiču dostupnosti informacija i razvoja savremenih tehnologija i komunikacija, koje su neminovno uticale na tempo života, pojam privatnosti, prioritete i sl. Otuda je bilo sasvim moguće očekivati da se u udžbenicima zabeleži stav u vezi sa tim promenama, koje su sada već integrisane, u vidu situacija koje na prvi pogled ne bi imale nameru isticanja "novotarija". Situacija koje su same po sebi drugačije u poređenju sa situacijama od samo 10–15 godina unazad, kao što je korišćenje društvenih mreža, komunikacija između vršnjaka, obavljanje dužnosti (posao, škola, svakodnevni život i sl.) upotrebnom različitih pomagala (telefon, internet, kompjuter, savremeni uređaji, itd.), zatim samo odvijanje svakodnevice s osrvtom na razne pojedinosti iz sfera (način oblačenja, sleng i dijalekat, motivacija, navike u vezi sa druženjem, učenjem, ishranom i sl., stavovi u vezi sa važnim društvenim pitanjima, negovanje tradicije i običaja, obeležavanje praznika i sl.). Nadalje, u tabeli u nastavku teksta zabeležene su sve situacije s početka ovog segmenta koje se tiču broja i distribucije elemenata po kategorijama sadržine, periodu od 22 godine (v. *Tabela 51*). Imena kategorija su, u ovom slučaju, svedena na odgovarajuću skraćenicu.

Naslov iz 2000-ih	Znam. i lok.	Geo. podaci	Ist. podaci	Civ. i društvo	Knjiž.	Umetn.	Mediji	Trad. i običaji	Način života	Sport i rekr.
<i>LR Manual</i>	4	0	0	0	0	0	0	2	0	0
<i>RLS A1+</i>	18	0	0	1	0	3	0	12	1	1
<i>RLS A1-A2</i>	17	4	1	7	2	8	2	8	2	7
<i>Puls A1-A2</i>	10	3	0	1	1	4	2	7	0	0
<i>LR străini</i>	18	2	0	0	0	0	1	18	0	0
<i>Colloquial</i>	17	3	2	2	4	0	1	1	0	0
<i>TYR</i>	0	6	9	3	0	0	1	0	4	0
<i>Bun venit</i>	6	3	4	17	10	0	1	9	4	0
<i>Rumänisch</i>	5	1	1	0	0	2	0	10	5	0
<i>Il romeno</i>	2	2	9	3	0	1	0	11	2	1
<i>Rom. gr.</i>	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
<i>Manual Încep.</i>	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0
<i>Manual A1-B1</i>	3	2	1	7	0	0	0	12	0	0
<i>QAR</i>	0	1	1	2	0	0	0	1	0	0
<i>RVH</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>REG</i>	4	0	1	0	0	1	0	1	0	0
<i>LR=LS</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>ABC</i>	3	3	0	0	0	0	0	1	0	0
<i>Vitamina</i>	7	1	0	2	0	0	0	0	0	0
<i>Kezdők</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

<i>Román</i>	0	0	1	0	39	0	0	0	0	0
<i>Rumano de c.d.</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno:	115	33	32	47	56	19	8	93	18	9
% na pojedinačnom uzorku sadržine:	53%	62%	26%	77%	13 %	63%	33%	54%	44%	70%

Tabela 51. Pregled elemenata po kategorijama sadržine, za naslove izdate nakon 2000. godine

Ukupan broj elemenata među kategorijama sadržine na ovom prigodnom uzorku je 430 što čini 37% ukupnog broja elemenata na generalnom uzorku odnosno nešto više od trećine ukupnog broja elemenata kulture. Najslabije zastupljena kategorija u ovom slučaju je *Mediji*, trećina elemenata u ovoj kategoriji nalazi se među novijim izdanjima, što znači da je većina elemenata koji su se ticali članaka u rumunskim novinama ili časopisima deo starijih izdanja. Sledeća kategorija na samom dnu lestvice je, kao i na generalnom uzorku, *Sport i rekreacija*, a u ovom slučaju je većina elemenata (70%) zabeležena u modernijim naslovima. Ovo bi se moglo doživeti kao pomak, iako je i dalje reč i malom broju elemenata u okviru ove kategorije kako je inicijalno zabeleženo, ali stanje na ovom uzorku govori u prilog prepostavci da je moguće da neke zanemarene kategorije, tako nazvane kako bi se dodatno istakao mali broj elemenata zabeležen među njima, moguće pronaći kada je za njih pravi trenutak. Što se kategorije *Sport i rekreacija* tiče, među novijim izdanjima se mogla pronaći u vidu biografija i postignuća rumunskih sportista koje ne bi trebalo zaboraviti, sada uz vremensku distancu koja omogućava pripovedanje nekim drugim generacijama. Svakako, ovaj broj i prilično ograničen tip informacija o sportskom životu i navikama u Rumuniji je nadasve oskudan, usmeren na pojedinačne segmente uz prilično nedefinisan cilj u smislu krajnje poruke.

Doprinosi na generalnom uzorku u ove dve najniže kategorije su neznatni. Za preostale kategorije, procentualni doprinosi na generalnom uzorku, od najnižih ka najvišim, su sledeći: *Način života* (1,5%), *Umetnost (sve kategorije)* (1,6%), *Istorijski podaci* (2,8%), *Geografski podaci* (2,8%), *Civilizacija i društvo* (4%), *Književnost* (4,8%), *Tradicija i običaji* (8%), *Znamenitosti i lokaliteti* (10%). Raspored kategorija po zastupljenosti je značajno drugačiji kada se iz uzorka knjiga isključi druga polovina starijih izdanja knjiga. Sada, na ovom uzorku, primetno je dominantna kategorija *Znamenitosti i lokaliteti*, zatim *Tradicija i običaji*. Formati slike i/ili teksta u kojima se nalaze podaci o zemlji, mape i uputstva, širok spektar turističkih destinacija Rumunije kao i značajnih lokaliteta i spomenika kulture, uz običaje u vezi sa praznicima, narodnim veštinama i navikama koje se generacijski prenose možda deluju kao tipične teme za nešto starija izdanja, formulisano više kao pretpostavka nego kao pravilo, u ovom slučaju se ispostavlja drugačije, jer je stanje zabeleženo u praksi pokazatelj da ove kategorije nemaju vremensku odrednicu i da najmanje podležu promenama tog tipa. Ovo ima smisla naročito kada se uzme u obzir dalekosežnost tradicije i običaja koje moraju biti u korak s vremenom i uvek relevantne kako ne bi bile zaboravljene, a znamenitosti i lokaliteti bivaju deo opšte kulturne slike koju je moguće videti i doživeti pre nego se zemlja i narodu upoznaju, a većinu je danas moguće potražiti i virtuelno posetiti na odabranom Internet pretraživaču. Kategorija *Književnost* koja na generalnom uzorku beleži najviše vrednosti, u ovom slučaju beleži srednje, što govori u prilog tome da književnih formi (tekstova, odlomaka iz književnih dela različitog karaktera, pesama) ima daleko više u starijim izdanjima (ukupno 370, odnosno 87% na ukupnom uzorku date kategorije ili 32% na generalnom uzorku). To istovremeno može biti očekivano, s obzirom na vremensku distancu i drugačije načine izražavanja kulturnih elemenata, zabrinjavajuće, ako to posmatramo kao opadajući trend zastupljenosti književnih elemenata u nastavi jezika, ili neočekivano, ako očekujemo da je književnost uvek deo jezika u većoj ili manjoj meri. Za šta god se odlučili, ne može se zanemariti činjenica da je

književnih formi daleko manje u istom broju udžbenika izdatih u drugačijoj dobi. Knjiga na ruskom jeziku, u kojoj ima najviše književnih elemenata i koja dobrim delom utiče na ovaj visoki procenat (*Curs superior*), izdata je 1989. (preciznije pre 32 godine), kao i još dva izdanja, na francuskom i ruskom jeziku, u kojima je zabeležen veliki broj književnih elemenata – *Cours de LR* (1962) i *ПКРЯ* (1978). Knjige u kojima je, na ovom uzorku, zabeleženo najviše elemenata pri dominantnoj kategoriji *Znamenitosti i lokaliteti* su *RLS A1+*, *RLS A1–A2*, *Puls A1–A2*, *LR străini* – sve navedene knjige su na rumunskom jeziku, uz još jedan naslov sa istim vrednostima, na engleskom jeziku (17, *Colloquial*). Naredni slučaj je prilično sličan, u okviru druge dominantne kategorije po redu, jer su skoro svi doprinosi iz knjiga na rumunskom jeziku – *RLS A1+*, *LR străini*, *Manual A1–B1*, uz još jedan naslov na nemačkom jeziku (*Rumänisch*). Više od polovine kategorija sadržine su u ovom posebnom uzorku knjiga više od 50% ukupnog broja elemenata, koji je zabeležen na generalnom uzorku knjiga u okviru tih kategorija – *Znamenitosti i lokaliteti*, *Geografski podaci*, *Civilizacija i društvo*, *Umetnost (sve kategorije)*, *Tradicija i običaji* i *Sport i rekreatacija*. Za sve ove kategorije bi se moglo reći da su zastupljenije na uzorku knjiga modernijeg izdanja nego što je to slučaj sa starijim izdanjima. Naravno, procenti bivaju manji kada se sve posmatra s generalnog uzorka, a na ovom preseku namera je posvetiti pažnju generalno manje zastupljenim kategorijama kao što su *Umetnost (sve kategorije)*, *Sport i rekreatacija*, *Način života i Mediji*. Ranije u tekstu je bilo reči o sportskom i sadržaju, dok su kategorije *Način života i Mediji* na uzorku moderijih uzdanja srednje zastupljene, odnosno nešto više elemenata u okviru ovih kategorija nalazi se u starijim izdanjima, mada je i dalje reč o niskim vrednosima i niskim doprinosima na oba uzorka. Što se tiče kategorija *Geografski podaci*, *Civilizacija i društvo* i *Umetnost (sve kategorije)*, više elemenata kulture je zabeleženo u okviru njih u modernijim izdanjima, što govori u prilog prepostavci da se društvene promene i trendovi, zajedno sa umetničkom scenom, mogu ispratiti kroz nešto modernije doba i da ne podležu zubu vremena, iako je i

dalje reč o malom broju zabeleženih elemenata, naročito kod kategorije umetnost koja s namerom nije svedena ni na jednu svoju formu, od mnogih, ali to nije značajno doprinelo njenoj prisutnosti. Među ovim kategorijama, naizgled neočekivano stanje primetno je u okviru kategorije *Geografski podaci*, jer po svojoj formi i sadržini ne deluje kao nešto nužno podležno promenama i razvoju, reč je o prilično jasnim podacima koji se tiču položaja Rumunije i njenih teritorija, demografskih podataka, klime i sl. Međutim, sam način na koji se pripoveda o tim stvarima, o formi i značaju koji imaju (ilustrovane mape, dijagrami, putopisi, turistički vodiči i sl.) kroz vreme i gradivo, moguće je očekivati nešto drugačiju distribuciju elemenata u okviru date kategorije, što se pokazuje na osnovu ovih jednostavnih parametara u modernijim izdanjima. Ubedljivo viši broj elemenata u nešto starijim izdanjima nalazi se u okviru kategorija *Istorijski podaci* i *Književnost*, dok je procenat elemenata u okviru kategorije *Način života*, iako nešto manji od 50% ukupnog broja među novijim izdanjima, značajno manji jer ne sadrži naslov (*R. nyelvkönyv*) u kojem ima najviše elemenata u datoј kategoriji među svim knjigama, čineći ga neravnopravnim predstavnikom date kategorije, što značajno utiče na broj elemenata u ovom uzorku knjiga. Kao generalni zaključak u ovom segmentu, moglo bi se izdvojiti i ponoviti ono što je u toku analize postalo evidentno – u modernijim izdanjima udžbenika za učenje rumunskog jezika kao stranog primetna je slična, neravnomerна distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine, kao i na generalnom uzroku svih udžbenika. Sami procentualni doprinosi pojedinih kategorija su drugačiji nego što je to na generalnom uzorku, čineći modernija izdanja specifična po tome što sadrže manje književnih formata odnosno zabeleženih elemenata u toj kategoriji, najviše elemenata kulture u okviru kategorije *Znamenitosti i lokaliteti* i najmanje elemenata u okviru kategorije *Mediji* i *Sport i rekreacija*, što je donekle suprotno očekivanjima koja su postavljena u pravcu dostupnosti i transparentnosti informacija, revolucijom u komunikacionim tehnologijama i relacijama, kao i potencijalno značajnim promenama u svakodnevnom funkcionisanju

i potrebama ljudi u Rumuniji i šire, naročito što je reč o rasponu od 20 i više godina, te se celokupan utisak može svesti na ujednačenost, jer su se neke pretpostavke potvrdile dok su druge pokrenule drugačija pitanja i onemogućila preliminarne zaključke u ovom trenutku.

OPŠTE KATEGORIJE SADRŽINE – TEKSTUALNI MATERIJAL

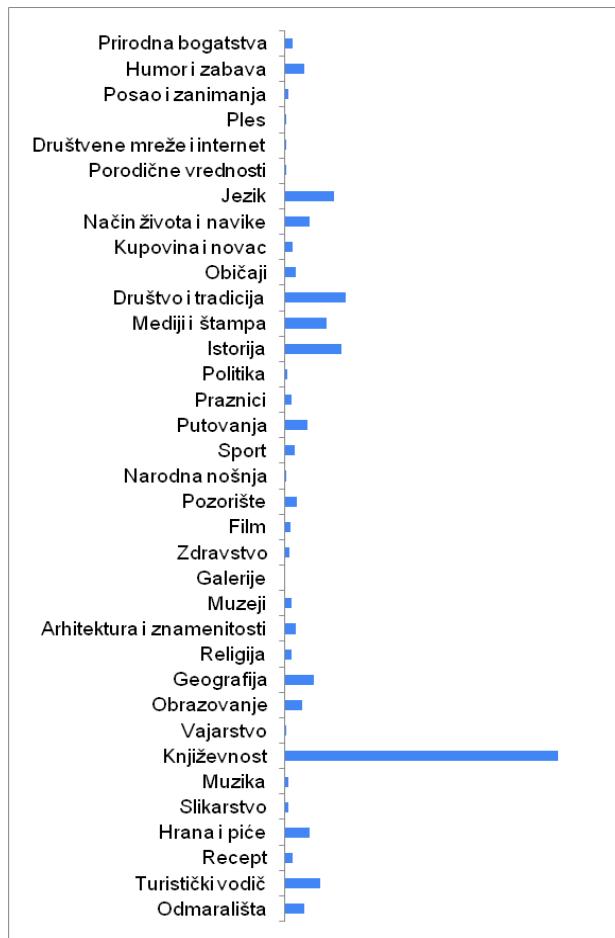
Način na koji su izdvojene kategorije sadržine je sličan, uz pokoju kategoriju više koja je izvedena tokom beleženja i tumačenja elemenata u okviru kategorije forme teksta, o čemu će u ovom delu biti reči. Sam proces je isti, teme su gotovo identične, a kako je tekstualnog materijala generalno bilo više, samim tim je nešto više i opštih kategorija na tom spisku. Postoje i upražnjene kategorije u oba slučaja, i za sliku i za tekst, ali je njihov broj značajno manji nego što je to bio slučaj prilikom formiranja i izdvajanja kategorija forme, najpre zbog toga što su opšte kategorije sadržava više oslanjale na ono što je već bilo primetno među kategorijama forme pa je sledilo njihovo tumačenje koje je rezultovalo većim brojem opštih i neretko međusobno sličnih kategorija, što je zahtevalo konkretizaciju. Neke prepostavke u smislu očekivanja određenih sadržaja postoje, za većinu je pronađen element (nekad samo jedan), dok preostale upražnjene situacije govore o neispunjениm očekivanjima. Opšte kategorije forme, u kojima je tumačen sav tekstualni materijal i koje su temelj konačnog broja kategorija sadržine uopšte, čine sledeći spisak:

1. *Odmarališta*
2. *Turistički vodič*
3. *Recept*
4. *Hrana i piće*
5. *Slikarstvo*
6. *Muzika*
7. *Književnost*
8. *Vajarstvo*
9. *Obrazovanje*
10. *Geografija*
11. *Religija*
12. *Arhitektura i znamenitosti*

13. *Muzeji*
14. *Galerije*
15. *Zdravstvo*
16. *Film*
17. *Pozorište*
18. *Narodna nošnja*
19. *Sport*
20. *Putovanja*
21. *Praznici*
22. *Politika*
23. *Istorija*
24. *Mediji i štampa*
25. *Društvo i tradicija*
26. *Običaji*
27. *Kupovina i novac*
28. *Način života i navike*
29. *Jezik*
30. *Porodične vrednosti*
31. *Društvene mreže i internet*
32. *Ples*
33. *Posao i zanimanja*
34. *Humor i zabava*
35. *Prirodna bogatstva*

Opisivanjem sadržine pojedinačnog elementa kulture, primećenog u okviru kategorije teksta u ovom slučaju, dolazi se do opšteg spiska u kojem postoje izvesna ponavljanja i slučne kategorije, ali je ostavljen u originalnom formatu kako bi se stekao kompletan utisak polazišta celokupne analize. Oscilacije i greške pri unošenju bile su deo i ovog procesa, kao što su bile deo opšteg spiska kategorija forme i slike, što je ponavljajućim pregledima i ponovnim unosima gde je to bilo potrebno na kraju i regulisano. Naredni koraci, koji se odnose na pregled, konkretizovanje i nominovanje kategorija sadržine koje važe za ukupan broj elemenata zabeleženih u obe kategorije forme, suštinski se ne

razlikuje u odnosu na formulisanje samih kategorija forme. Iščitavanje, upoređivanje, procenjivanje, iskustvo i lične preferencije autorki su svakako bili ključni koraci. Inicijalni spisak opštih kategorija sadržine izolovanih prilikom pregledanja kategorija formi tekstualnog materijala predstavljene su i grafički (v. *Grafikon 17*), kako bi njihove parcijalni doprinosi bili prikazani i kako bi već tada bilo moguće prepoznavanje budućih, finalnih kategorija i smera u kojem će se njihovi doprinosi kretati.

Grafikon 17. Opšte kategorije sadržine teksta – pojedinačni doprinosi generalnom uzorku

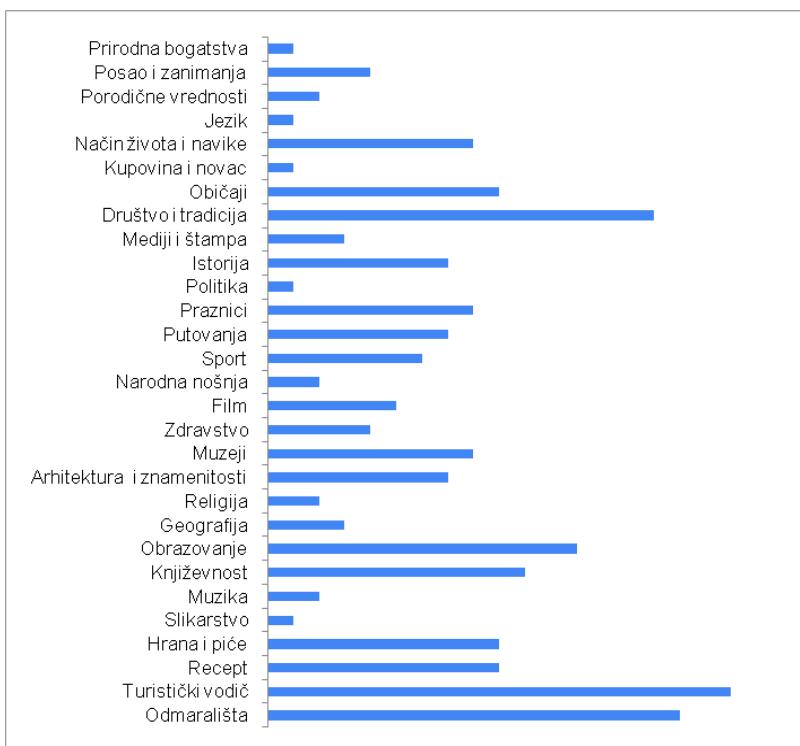
Najzastupljenija kategorija sadržine teksta je, kako je i prikazano na grafikonu (v. *Grafikon 17*), opšta kategorija *Književnost* što već unapred, sa ovako visokim doprinosom na ukupnom uzorku tekstualnog materijala (35%) bez svih pridruženih kategorija kao što je u finalnom spisku, uvodi u očekivanja ka dominantnom sadržaju kulturnih elemenata kada je reč o formi teksta. Većina preostalih opštih kategorija teksta sadrži srednje ka niskim vrednostima i doprinosima na ukupnom uzorku tekstualnog materijala, najviše među sledećim opštim kategorijama: *Društvo i tradicija* (7,8%), *Istorija* (7,3%), *Jezik* (6,3%), *Mediji i štampa* (5,3%) i *Turistički vodič* (4,5%). U tekstovima različitih formi (*Kraći tekst*, *Duži tekst*, *Citat*) u kojima su prepoznati elementi kulture i na taj način izdvojeni, dominanto imaju sadržaj koji uključuje književne tekstove velikog broja žanrova i različitih formata, uzetih iz bogate rumunske literarne istorije. Nadalje, reč je o društvenim temama, u kojima se nalaze opisi posvećeni najvažnijim praznicima koji bi u tom maniru približili kulturu Rumunije svima koji, na primer, na sličan način obeležavaju Božić, ali postoje izvesne razlike koje upravo kulturnu pozadinu rumunskih običaja čine novim i nepoznatim. Dat je samo jedan od primera tradicija i običaja, koji se protežu i na neke svakodnevne navike i generalno način života u Rumuniji i svim njenim regijama. Nadalje, reč je o istorijskim podacima o rumunskom narodu, jeziku i zajedničkom razvoju, dajući opšte i specifične podatke koji se tiču znamenitih ličnosti, perioda promene vlasti i drugačijih političkih okolnosti, razvojem zemlje i daljom integraciju u Evropsku uniju. Dakle, jedan širok spektar mogućnosti i informacija koje se nude u različitim tipovima tekstova u knjigama za učenje rumunskog jezika kao stranog. Istorijski podaci o jeziku svakako mogu pripasti obema kategorijama, odnosno *Istorija* i *Jezik*, što je uzeto u obzir prilikom dalje konkretizacije. U ovom trenutku, opšte forme sadržine zabeleženih u tekstualnim formama koje se tiču rumunskog jezika govore o njegovom nastanku i poreklu, o Dačanima i kolonizaciji (Rimsko Carstvo), promenama u jeziku usled različitih uticaja - mnoštva jezičkih grupa i naroda koji su oblikovali

iskustvo Rumunije i Rumuna. Informacije koje se tiču znamenitosti zemlje i gradova Rumunije, najlepših lokaliteta i popularnih destinacija u ovom segmentu čine deo opšte kategorije *Turistički vodič*, što čini jedan deo finale kategorije *Znamenitosti i lokaliteti*. Zanimljivo je da su u ovom segmentu zabeležene srednje vrednosti u okviru opšte kategorije *Mediji i štampa*, što se na generalnom uzorku u finalnoj formi pokazalo kao značajno nizak doprinos, sa dosta manjim brojem elemenata, što govori u prilog procesu selekcije zabeleženog materijala te je polovina ukupnog broja elemenata u okviru ove opšte kategorije pripala drugim kategorijama (*Književnost, Geografski podaci, Istoriski podaci, itd.*). Preostale opšte forme sadržine koje se nalaze u tekstualnoj formi imaju nizak doprinos na ukupnom uzorku tekstualnog materijala su: *Geografija* (3,7%), *Hrana i piće* (3%), *Način života i navike* (3%), *Putovanja* (2,8%), *Odmarališta* (2,4%), *Humor i zabava* (2,4%), *Obrazovanje* (2,2%), *Pozorište* (1,5%), *Arhitektura i znamenitosti* (1,3%), *Običaji* (1,3%), *Sport* (1,2%), *Prirodna bogatstva* (1%), *Recept* (1%), *Kupovina i novac* (1%), *Religija* (1%), *Muzeji* (1%), *Praznici* (1%), *Film* (1%). Sve vrednosti ispod 1% doprinosa neće biti navedene, sem opštih kategorija sadržine u kojima se dati procenat nalazi: *Zdravstvo, Slikarstvo, Muzika, Posao i zanimanja, Politika, Porodične vrednosti*. Opšte kategorije sadržine u okviru kojih je zabeležen samo jedan element u vidu jedne od tri forme teksta su *Društvene mreže i internet, Ples, Vajarstvo i Narodna nošnja*. Jedina opšta kategorija sadržine u okviru tekstualnog materijala koja čini deo inicijalnog spiska a u kojoj nema zabeleženih elemenata jeste kategorija *Galerije*. Dosta kategorija niskih vrednosti svojim pojedinačnim doprinosima finalnim kategorijama čine njihov potpun spisak, što važi za obe forme (slika i teksti), najviše u okviru kategorija *Znamenitosti i lokaliteti, Tradicija i običaji* i *Način života*. *Umetnost (sve kategorije)* i *Sport i rekreacija* su dosledno nisko zastupljene kategorije, pa je čak na nivou opštih kategorija (*Sport, Pozorište, Muzeji, Film, Ples, Vajarstvo, Galerije*) njihovo brojčano stanje prilično nisko ili potpuno izostaje, te odgovara doprinosu na generalnom uzorku.

Kao što je to bio slučaj sa analizom kategorija formi i opštih kategorija iz kojih su one proizašle, u nastavku teksta biće navedene opšte kategorije sadržine teksta među različitim jezicima zajedno sa pojedinačnim procentualnim doprinosima knjiga na istim jezicima u okviru opštih kategorija sadržine, kako bi se i na taj način predstavila distribucija opštih kategorija među različitim naslovima (11 različitih jezika, mnoštvo različitih godina izdanja, drugačije namene knjige i metodološki pristupi i sl.) koji imaju isti krajni cilj, a to je učenje rumunskog jezika kao stranog.

OPŠTE KATEGORIJE SADRŽINE TEKSTA MEĐU RAZLIČITIM JEZICIMA

Knjige na rumunskom jeziku će i u ovom segmentu biti pionir, najpre zbog broja udžbenika koji čini taj komplet (12), ali i zbog toga što je to ciljni jezik svake knjige u analizi i temelj na kom se gradi celokupna analiza. Sve knjige koje su uzete u obzir prilikom sačinjavanja uzorka knjiga na rumunskom jeziku, prikazane su kroz procentualne doprinose u ranije pomenutim opštim kategorijama na osnovu kojih su tumačeni elementi zabeleženi u vidu forme teksta (v. *Grafikon 18*).

Grafikon 18. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na rumunskom jeziku

Od ukupno 35, među ovim knjigama pojavljuje se 30 opštih kategorija sadržaja. Ovakav izgled na grafikonu je, u poređenju sa dosadašnjim procentualnim zastupljenostima, atipičan, jer prikazuje prilično visoke doprinose na većini opštih kategorija, što znači da se većina registrovanih kategorija sadržine nalazi, u određenim broju, među knjigama na rumunskom jeziku. Najzastupljenija kategorija je *Društvo i tradicija* (14% na pojedinačnom uzorku knjiga), a nešto niže zastupljene su kategorije *Književnost* (12,5% na pojedinačnom uzorku knjiga) i *Turistički vodič* (9,5% na pojedinačnom uzorku knjiga). Preostale kategorije koje su srednjezastupljene čine nešto duži spisak: *Odmarališta* (7%), *Obrazovanje* (5,6%), *Recept* (4%), *Hrana i piće* (4%), *Istorija* (4%), *Običaji* (4%), *Arhitektura i znamenitosti* (3,4%), *Muzeji* (3,4%), *Praznici* (3,4%), *Način života* (3,4%), *Putovanja* (3%) i *Sport* (2,6%). Preostale kategorije kreću se u znatno nižim procentima, između 2% i 1%, dok nekoliko kategorija sadrži samo jedan element, kao što je slučaj kod kategorija *Slikarstvo*, *Politika*, *Kupovina i novac*, *Prirodna bogatstva* i *Humor i zabava*. Kada je reč o pojedinačnom uzorku knjiga na rumunskom jeziku, važno je istaći da je reč o najbrojnijoj grupi (po broju udžbenika i broju elemenata) gde je tek na ovakovom preseku jasno da se većina kategorija nalazi upravo među ovim knjigama, makar to bili niski doprinosi na bilo kom uzorku, oni bivaju zabeleženi za razliku od nekih drugih grupa jezika gde je neretko samo jedna kategorija dominantna. U pomenuitim knjigama nalazi se i jedini naslov gde su zabeležene sve finalne kategorije sadržine, što je istaknuto ranije u tekstu. Na osnovu dominantnih kategorija, zabeleženi elementi u najvećem broju predstavljaju tekstualne književne forme, tekstove u kojima se nalaze turistički podaci i znamenitosti, kao i podaci o navikama, običajima i tradiciji koja se neguje u rumunskom narodu, čineći pojedinačne procente finalim kategorijama utoliko značajnijim. U ovom trenutku je dovoljno istaći da je ovaj komplet knjiga u smislu sadržine najsvestraniji. Iako je u ovom slučaju reč o pretežno modernijim izdanjima knjiga, zabeležen je srednji do visok nivo elemenata koji pripadaju kategoriji sadržine

Književnost, ali su to vrednosti ograničene na dati uzorak. Brojnost, odnosno raznolikost kategorija, takođe ide u prilog očekivanjima od modernijih izdanja, od kojih se očekuje nešto više mogućnosti i primetan trend promene u odnosu na starija izdanja, kako u okviru istih tako i među različitim jezicima, o čemu će biti još reči.

Što se tiče knjiga na engleskom jeziku, brojčano stanje zabeleženih opštih kategorija sadržine u kojima se nalazi tekstualni materijal ne prelazi polovinu ukupnog broja kategorija, čineći taj spisak upola manjim nego što je bilo u slučaju knjiga na rumunskom jeziku, što se vidi i na grafičkom prikazu (v. *Grafikon 19*). Najzastupljenije kategorije na ovom uzorku knjiga imaju iste vrednosti, *Geografija* sa 17% na pojedinačnom uzorku i *Istorija* sa 17% na istom uzorku. Još jedna visoko zastupljena kategorija na ovom uzorku jeste *Turistički vodič* (15%), a preostale kategorije beleže srednje ka niskim vrednostima, koje su neznatne na svim uzorcima. Među knjigama na engleskom jeziku generalno nije registrovan velik broj elemenata, kojih je svakako više u formi teksta, među kojima su nekolicine opštih kategorija sadržine koje se tiču istorijskih podataka o važnim ličnostima, događajima i datumima iz rumunske istorije, kao i geografskih i turističkih podataka o zemlji. Književnih elemenata gotovo da nema, zabeležena je jedna pesma u kategoriji forme koja čini deo ove sadržine, dok su preostale forme teksta kraće reference na književna dela. Takođe, gotovo da izostaju skoro sve umetničke forme, izuzev pojedinačnog slučaja u okviru opšte kategorije *Slikarstvo*. Opšte kategorije koje bi se odnosile na način života, svakodnevnicu i civilizacijske karakteristike takođe bivaju oskudno prikazane. U ovom bloku knjiga fokus je na konkretnim informacijama, na opštoj kulturi i enciklopedijskom tipu podataka koje je potencijalno lakše pronaći i proveriti. Upitno je da li primetna distanca između mogućih i realnih kategorija forme i sadržine koji se nalaze u ovom kompletu knjiga jeste slučajna ili pak ciljana – što bi odgovaralo nešto drugaćijim metodološkim ciljevima knjiga na engleskom jeziku, izmeštanjem na plan jezika i

jezičkih kompetencija, gramatičkih pravila i nepravilnosti, radije nego na konkretnе kulturološke forme koje nude kontekst gde bi se mogao uključiti i jezički problem, zadatak ili lekcija u celosti. Izuzev tri naslova (*RRG*, *TYR 2, Introduction*) u ovom uzorku je dominantno reč o modernijim izdanjima, te se odsustvo književnih elemenata u neku ruku može očekivati, ali je prilično neobičan odabir preostalih kategorija iz te perspektive, jer ne govore mnogo u prilog ranije izloženih pretpostavki i procenata izvučenih na prigodnom uzorku modernijih izdanja knjiga.

Grafikon 19. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na engleskom jeziku

Identičan broj zabeleženih opštih kategorija sadržine nalazi se među knjigama na francuskom jeziku kao i među knjigama na engleskom jeziku. Po prvi put je već na grafičkom prikazu opštih kategorija na pojedinačnom uzorku knjiga primetna nejednaka distribucija elemenata i dominantne vrednosti u okviru jedne kategorije (v. *Grafikon 20*). Reč je o kategoriji *Književnost*, koja na pojedinačnom uzorku predstavlja 44% elemenata, odnosno nešto manje od polovine zabeleženih elemenata. Preostale kategorije beleže srednje ka niskim vrednostima, kao što su *Jezik* (14%), *Društvo i tradicija* (12%) i *Istorija* (7.5%). Tek se na ovom uzorku

knjiga primećuje dominantan broj književnih elemenata, koji čine značajan doprinos na ukupnom (15%) i na generalnom uzorku (6%). Što se tiče ostalih opštih kategorija sadržine, koje se pronalaze u tekstovima o tradiciji i običajima, načinu obeležavanja praznika i događaja uoči istih, zatim tekstova o postanku i razvoju rumunskog jezika, o različitim uticajima na jezik iz drugih jezika i o dijalektima, o istorijskim i geografskim podacima uz preostale sadržaje u još manjoj meri, iznova se potvrđuje preferencija jednog tipa elemenata, u ovom slučaju, književnih. Primetne su nešto drugačije kategorije u odnosu na prethodne dve jezičke grupe, najviše iz književno-umetničke kulturne sfere, kao što su elementi u okviru opštih kategorija *Slikarstvo*, *Pozorište* i *Mediji i štampa*, koje iako bivaju zabeležene u niskim vrednostima daju na značaju kategorijama koje su izostavljene u nekim drugim udžbenicima, pisanim na drugom stranom jeziku. S obzirom na to da je reč o starijim izdanjima, brojnost književnih elemenata ne predstavlja faktor iznenađenja, kao ni elementi koji se tiču istorijskih činjenica i zanimljivosti o Rumuniji.

Grafikon 20. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na francuskom jeziku

U naredna dva bloka, koji čine preposlednji i poslednji segment ove podele, ponovljen je trend dominantnih vrednosti u okviru jedne kategorije sadržine, koja je igrom slučaja identična kao i u prvom slučaju, a reč je o kategoriji *Književnost*. U prvom slučaju reč je o bloku knjiga na mađarskom jeziku, kog čine tri naslova iako su zbog broja elemenata u samoj analizi uključena dva, koje ukupno ne sadrže velik broj zabeleženih elemenata kulture u formi teksta. Što se kategorije *Književnost* tiče, njen doprinos na pojedinačnom uzorku knjiga iznosi 35%, odnosno trećinu ukupnog broja zabeleženih elemenata u datoj formi. Na grafičkom prikazu (v. *Grafikon 21*) vidna je dominantna kategorija, uz još dve sa srednjim doprinosima – *Mediji i stampa* (23%), *Humor i zabava* (22%). Po prvi put je zabeleženo više situacija u kojima se promovišu humor i zabava kao deo svakodnevice, karaktera i života Rumuna, a mera i način predstavljanja svakako variraju, dok je među ovim knjigama to u vidu kratkih tekstualnih formi, viceva, anegdota i smešnih priča koje predstavljaju tipične konverzacije na uobičajene životne teme. Preostale kategorije uglavnom predstavljaju pojedinačne vrednosti u okviru kategorija, sem u slučaju kategorije *Turistički vodič* gde je zabeleženo još nekoliko elemenata, a pri kategoriji Osmaračišta nije zabeležen nijedan element. Manji broj kategorija sadržine čini deo pregleda forme slike na istom uzorku užbenika, što će biti sledeći deo analize u okviru sadržina druge forme. Značajne razlike uglavnom ne postoje, koje se tiču samih kategorija među formama, izuzev broja elemenata, što je svakako očekivano kada je evidentno više tekstualnog materijala.

Grafikon 21. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na mađarskom jeziku

U poslednjem bloku knjiga, kako je ranije najavljeno, ponovo je primetna dominantna vrednost u okviru kategorije *Književnost* (v. *Grafikon 22*). Reč je o knjigama na ruskom jeziku, o nešto starijim izdanjima, koja na generalnom uzorku beleže najviše doprinose u okviru ove kategorije (12%). Inicijalni broj opštih kategorija sadržine isti je kao kod uzorka knjiga na engleskom i francuskom jeziku, a sam raspored kategorija je sličan. Pored dominantne kategorije, srednje vrednosti zabeležene su pri kategorijama *Istorija* (9,3% na pojedinačnom uzorku) i *Društvo i tradicija* (5,8% na pojedinačnom uzorku), iako se ovi procenti doživljavaju kao neznatni u poređenju sa brojem elemenata u dominantnoj kategoriji, naročito ako bismo ih gledali na preostala dva uzorka. U svim preostalim opštим kategorijama sadržine teksta, izuzev niskih vrednosti pri kategorijama *Turistički vodič* (2,3% na pojedinačnom uzorku), *Mediji i štampa* (1,2% na pojedinačnom uzorku) i *Pozorište* (1,2% na pojedinačnom uzorku), zabeležene su pojedinačne vrednosti, odnosno po jedan element u svakoj kategoriji.

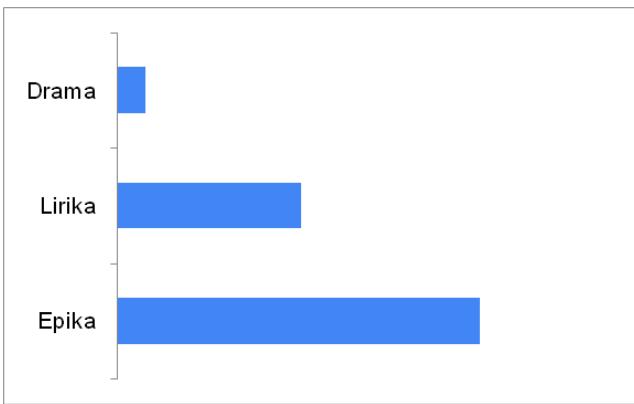
Grafikon 22. Distribucija opštih kategorija sadržine teksta među knjigama na ruskom jeziku

Na samom kraju ovog segmenta, pre nego bude nešto više rečeno o samoj književnoj formi u kojoj su dominantno zabeleženi elementi među knjiga, a u skladu sa svim grafičkim prikazima po određenim jezičkim grupama, kao i pojedinačnim doprinosima na specifičnim uzrocima, moguće je formulisati nekoliko prepostavki koje najavljuju naredni uporedni segment kategorije sadržine teksta među svim jezicima: Najveći broj opštih kategorija koje sadrže sličnu distribuciju elemenata nalazi se u knjigama za učenje rumunskog jezika na rumunskom. Reč je o 30 opštih kategorija koje čine osnovu za dalje prepostavke koje bi ovaj blok knjiga postavile na prvo mesto po raznovrsnosti kategorija. Najviši pojedinačni doprinos na generalnom uzorku, u okviru jedne dominantne kategorije, primetan je među knjigama na ruskom jeziku (rusko-rumunski), a reč je o kategoriji *Književnost*. Među knjigama na engleskom, francuskom i ruskom jeziku zabeležen je isti broj opštih kategorija među kojima su primetne različite distribucije elemenata. Najmanji broj elemenata u okviru kategorije *Književnost* nalazi se među knjigama na engleskom

jeziku. Iako u niskim procentima, među knjigama ovih grupa jezika pojavljuju se kategorije koje pripadaju umetničkim formama: *Film*, *Pozorište*, *Slikarstvo* i *Muzika*. Najmanji broj elemenata zabeležen je pri uzorku knjiga na mađarskom jeziku, gde je jedna od visoko zastupljenih opštih kategorija *Humor i zabava*, koja je među preostalim knjigama uglavnom pojedinačno zastupljena a čini značajan deo finalne kategorije sadržine – *Način života*. Visoko zastupljena kategorija među knjigama na rumunskom jeziku je *Društvo i tradicija*, koja predstavlja značajan doprinos na generalnom uzorku u okviru ove kategorije i njene finale forme. Niski procenti zabeleženi su u među knjigama na engleskom i rumunskom jeziku pri kategoriji *Religija*, koja je među tekstovima zabeležena na pomen značajnih datuma i svetaca, manastira i crkava od značaja u Rumuniji i pojedinosti o njima (znamenitosti, turističke destinacije, duhovni značaj, istorijski podaci i sl.). Najniži pojedinačni doprinos na je među knjigama na engleskom jeziku (englesko-rumunski), dok je za jedan element razlike sa ovog mesta izostao blok knjiga na mađarskom jeziku (mađarsko-rumunski). Spisak opštih kategorija sadržine teksta koje su dosledno najniže zastupljene među pomenutim knjigama iz segmenata na različitim jezicima je nešto duži, a čine ga sledeće opšte kategorije: *Muzeji*, *Hrana i piće*, *Pozorište*, *Putovanja*, *Prirodna bogatstva*, *Muzika*, *Arhitektura*, *Kupovina i novac*, *Obrazovanje*, *Slikarstvo*, *Sport*, *Narodna nošnja, politika, Zdravstvo, Posao i zanimanja*, *Porodične vrednosti*.

Na samom kraju, biće izdvojene najčešće sadržine književnih formi, date u generalnom opisu zarad inicijalne kategorizacije, jer bi svaka dalja analiza zahtevala posebni tretman kakav bi se u ovom pregledu najverovatnije potcenio ili bi pokazivao jednu drugu suštinu. Suštinu koja se tiče samo književnosti i koju bi trebalo analizirati s pažnjom, uključujući neke dodatne informacije koje u ovom trenutku menjaju fokus autorki ka jezičkim formama i kulturološkom otisku u knjigama za učenje rumunskog jezika kao stranog. Svakako, ovakav vid književne analize,

koji bi podrazumevao iščitavanje i kategorizaciju svih književnih formi, koja bi potom uključivala književnu analizu (određivanje teme, upotreba, prisustvo ili odsustvo određenih tehnika, specifičnosti opusa određenog autora čije se delo analizira, međusobno poređenje dela i autora po različitim kriterijumima i sl.) i komentare na osnovu teorijskog prikaza i stanja u praksi, uz praktične implikacije koje se odnose samo na književne forme u budućim radovima koji se tiču književnosti i jezika kao dve potencijalno neodvojive komponente, može (i treba) činiti deo budućih radova na ovom polju, uz mogućnost modifikacije cilja i/ili metoda po potrebi. U ovom trenutku su, što se tiče elemenata kulture izraženih i zabeleženih u vidu različitih književnih formi na generalnom uzorku, izdvojeni samo književni rodovi kao osnovna orijentacija prilikom razumevanja sadržine tih elemenata, bez daljeg upuštanja u detaljnije osvrte. Na osnovu grafičkog prikaza (v. *Grafikon 23*), na kom se vide svi elementi date kategorije izraženi kroz tri osnovna književna roda, evidentno je da je jedan dominantan u odnosu na sve (*Epika*), dok preostala dva beleže srednje (*Lirika*) i niske vrednosti (*Dramai*). Iz analize su isključene forme književnih citata, te je uzorak književnih elemenata nešto manji, fokus je bio samo na odlomcima tekstova ili tekstova u celini (pesme, priče, anegdote i sl.) rumunskih autora koji se nalaze među svim knjigama.

Grafikon 23. Distribucija zabeleženih književnih elemenata kulture po književnim rodovima

Na osnovu rasporeda književnih rodova, jasno je da je najveći broj književnih elemenata pripada epici (35%), što je donekle i očekivano kada je uporedi sa brojem elemenata koji je zabeležen u dominantnoj opštoj kategoriji forme teksta (*Odlomak iz književnog dela*). U finalnim kategorijama, odlomci iz raznih književnih dela koje su deo rumunske književne istorije (romana, pripovetki, novela, kratkih priča različitog karaktera, putopisa, dnevnika, memoara, biografija i sl.) čine deo najvećeg broja tekstualnih formi izraženih kao *Kraći tekst* i *Duži tekst*, naročito među knjigama gde je broj književnih elemenata i najveći (ruski jezik, francuski jezik, pojedini naslovi na portugalskom, rumunskom i mađarskom jeziku). Naredna kategorija odnosno književni rod koji po zastupljenosti čini značajan deo preostalog uzorka (18%) jeste lirika, koja se među knjigama pronalazi u vidu različitih vrsta pesama rumunskih autora (rodoljubivih, ljubavnih, socijalnih, opisnih). Najčešće su među knjigama beleže cele pesme, dok su nešto ređe beleženi delovi pesama, naročito u okviru odgovarajućih kraćih formi teksta (*Objašnjenje u zadatku*, *Informativni tekst*, *Biografija*). Poslednji književni rod po zastupljenosti je u ovom slučaju drama (3%), koja je pre svega zbog svoje forme mogla isključivo biti zabeležena u vidu odlomka, kratkog citata ili referenci. Ovde su uzeti u obzir odlomci, kako bi ovaj rod mogao biti

istovetno tretiran kao i prethodna dva, nešto češća i više zastupljena. Iako je reč o manjem broju elemenata, najčešće je bilo reči o segmentima predstava i pozorišnih komada (komedije, drame u užem smislu, aforizama), izolovanih dijaloga iz pomenutih situacija s akcentom na određenu situaciju koja bi odgovarala gradivu bar po temi, ili je data zasebno u okviru dela knjige koji je nalik na lektiru, što je čest slučaj kod knjiga na stranim jezicima i nešto starijih izdanja, te su književni elementi dobrim delom pronađeni baš na tim mestima, ukoliko nisu činili deo lekcije, najčešće u formi nekog dijaloga ili ako je reč o lirici, pesme koja odgovara datoј temi koja se obrađuje u okviru lekcije jezika.

Grafikon 24. Izdvojene književne forme na uzorku zabeleženih književnih elemenata

Na *Grafikonu 24.* prikazana je još jedna podela koja se u neku ruku tiče književnih elemenata, u koju su uključene forme koje pripadaju usmenoj, odnosno narodnoj književnosti i jednom posebnom formatu koji je zabeležen u značajnoj meri – *Književna kritika*. Sve što se odnosi na narodnu književnost u finalnoj podeli pripalo je kategoriji *Tradicija i običaji*, kao deo tradicije koje se međugeneracijski prenosi i koja je deo kulturne zaostavštine bez autora i koja pripada narodu. U ovom preseku se nastavlja na priču o književnim formama, utoliko jer je reč o pričama i pripovetkama, nešto drugačijeg formata i namene, koje zajedno imaju

značajan doprinos pri kategoriji *Tradicija i običaji* (35%), čineći nešto više od trećine ukupnog broja elemenata na tom uzorku. Što se forme *Književna kritika* tiče, ona čini deo uzorka kategorije sadržine *Književnost*, u jedinstvenoj formi kratkog teksta (uz nekolicinu dužih) koje za svrhu imaju stručan komentar na stvaralaštvo datog autora, često počevši od jednog dela ka celokupnom književnom performansu i otisku koji to stvaralaštvo ostavlja. Kritike su pisali savremenici jedni o drugima, iz istih ili srodnih branši, ali i oni koji su stvarali mnogo nakon velikih imena u rumunskoj književnosti, kao što su Eminescu, Karađale, Blaga, Kalinescu, Sadoveanu⁵ i sl., česti akteri kritika ali ujedno i oni koji su ih pisali. Ova forma unosi svojevrsnu svežinu, nudeći čitaocu/učeniku nove informacije koje se tiču najpre vremena i običaja u kojima su kritike nastale, počevši od same prepiske kao forme i njihove krajnje poruke – komunikacije među umetnicima. Daje se uvid u stvaralaštvo jednog ili više autora, uz reference, podstičući onoga koji je sa druge strane i koji neretko razmišlja da li da se upusti u taj naizgled nedokučivi književni svet.

⁵ Rum. Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Lucian Blaga, George Călinescu, Mihai Sadoveanu.

KATEGORIJA SADRŽINE TEKSTA MEĐU RAZLIČITIM JEZICIMA

Prikaz kategorija sadržina će u narednom segmentu biti izdvojen po jezicima, samo za elemente zabeležene u formi teksta, što se odnosi se na sve jezičke kombinacije u kojoj je drugi jezik uvek rumunski. Takođe, u ovom prikazu su dati elementi raspoređeni po finalnim kategorijama sadržine, koje su proizašle iz inicijalnog spiska opštih kategorija sadržine o kojima je bilo reči u prethodnom delu analize. Među tabelama koje slede, izdvojeni su svi jezici na kojima su pisani udžbenici za učenje rumunskog jezika, od kojih je imenom naveden samo drugi strani jezik jer se rumunski podrazumeva. U tabeli pod imenom *Rumunski jezik*, kao i u ranijem sličnom pregledu koji se ticao kategorija forme, navedeni su rezultati iz knjiga koje su pisane samo na rumunskom jeziku. Redosled kojim su izdvojene tabele je od najvećeg broja elemenata ka najmanjem, uz različite distribucije po kategorijama, za koje će naknadno biti utvrđene (ne)pravilnosti (*v. Tabela 52, Tabela 53. i Tabela 54*)

<i>Ruski jezik</i>		<i>Rumunski jezik</i>		<i>Francuski jezik</i>		<i>Engleski jezik</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	3	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	26	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	7	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	17
<i>Geografski podaci</i>	7	<i>Geografski podaci</i>	34	<i>Geografski podaci</i>	8	<i>Geografski podaci</i>	13
<i>Istorijski podaci</i>	23	<i>Istorijski podaci</i>	16	<i>Istorijski podaci</i>	34	<i>Istorijski podaci</i>	15
<i>Civilizacija i društvo</i>	0	<i>Civilizacija i društvo</i>	24	<i>Civilizacija i društvo</i>	2	<i>Civilizacija i društvo</i>	4
<i>Književnost</i>	200	<i>Književnost</i>	32	<i>Književnost</i>	71	<i>Književnost</i>	6
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	6	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	15	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	5	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	1
<i>Mediji</i>	3	<i>Mediji</i>	5	<i>Mediji</i>	5	<i>Mediji</i>	1
<i>Tradicija i običaji</i>	14	<i>Tradicija i običaji</i>	63	<i>Tradicija i običaji</i>	27	<i>Tradicija i običaji</i>	2
<i>Način života</i>	3	<i>Način života</i>	21	<i>Način života</i>	3	<i>Način života</i>	3
<i>Sport i rekreatacija</i>	0	<i>Sport i rekreatacija</i>	8	<i>Sport i rekreatacija</i>	2	<i>Sport i rekreatacija</i>	0

Tabela 52. Broj elemenata u kategoriji sadržine teksta, među različitim jezicima – Prvi blok

Kako je među opštim kategorijama sadržine teksta primećeno, najveći broj elemenata u okviru kategorije forme teksta među različitim jezicima zabeležen je u knjigama na ruskom jeziku (ukupno 259 elemenata, uz doprinos od 28% na ukupnom i 22% na generalnom uzorku), što je posledica velikog broja elemenata pri kategoriji *Književnost*, dok je među ostalim kategorijama distribucij elemenata srednja ka niskoj. Ujednačen raspored elemenata među kategorijama primetan je među knjigama na rumunskom jeziku, koje uglavnom beleže srednje vrednosti, ali na generalnom uzorku doprinos ovih knjiga samo u vidu elemenata izraženih u formi teksta u raznim sadržajima je neznatno niži od dominantnog uzorka knjiga na ruskom jeziku (21%), što pokazuje

realniju sliku varijabilnosti kulturnog sadržaja među udžbenicima nastalim u približno slično vreme 2000-tih godina (izuzev par naslova), iako je konkretno u primeru knjiga na ruskom reč o prilično ograničenom uzroku od svega tri knjige, koje su izdate mnogo ranije. Dominantna kategorija na ovom uzorku je *Tradicija i običaji*, koja ni u jednom drugom uzorku knjiga ne beleži tako visoke vrednosti, što govori u prilog tome da su rumunski autori naročito posvećeni ovom delu kulturnog nasleđa u odnosu na ostale aspekte kulture (nacionalna jela i pića, narodna nošnja, običaji za Božić i Uskrs, praznici uoči proleća, krštenje i tradicija odlaska u crkvu, narodne izreke i sl.). Slična distribucija elemenata tekstualne forme po kategorijama sadržine primetna je i među knjigama na francuskom i engleskom jeziku, dok razlika postoji najviše u broju zabeleženih elemenata koja je gotovo trostruko manja u odnosu na prethodna dva bloka knjiga. Dominantna kategorija pri uzorku knjiga na francuskom jeziku je *Književnost*, sa prilično visokim vrednostima, dok su preostale kategorije srednje do niskozastupljene. Među nižom distribucijom elemenata po kategorijama sadržaja pri uzorku knjiga na engleskom jeziku, izdvajaju se prve tri kategorije - *Znamenitosti i lokaliteti*, *Geografski podaci i Istoriski podaci*, među kojima je u prvoj zabeležen najveći broj elemenata na datom uzorku. Jedina kategorija koja izostaje među knjigama na ruskom i engleskom jeziku je *Sport i rekreatacija*, a dosledno najviše vrednosti među svim knjigama u ovom preseku, kao svojevrsnom segmentu najviših vrednosti, zabeležene su pri kategorijama *Književnost i Tradicija i običaji*.

<i>Mađarski jezik</i>		<i>Portugalski jezik</i>		<i>Italijanski jezik</i>		<i>Bugarski jezik</i>	
Znamenitosti i lokaliteti	7	Znamenitosti i lokaliteti	0	Znamenitosti i lokaliteti	2	Znamenitosti i lokaliteti	5
Geografski podaci	0	Geografski podaci	1	Geografski podaci	2	Geografski podaci	1
Istorijski podaci	1	Istorijski podaci	1	Istorijski podaci	9	Istorijski podaci	5
Civilizacija i društvo	0	Civilizacija i društvo	0	Civilizacija i društvo	3	Civilizacija i društvo	0
Književnost	26	Književnost	29	Književnost	0	Književnost	12
Umetnost (sve kategorije)	2	Umetnost (sve kategorije)	0	Umetnost (sve kategorije)	1	Umetnost (sve kategorije)	0
Mediji	6	Mediji	0	Mediji	0	Mediji	2
Tradicija i običaji	2	Tradicija i običaji	0	Tradicija i običaji	11	Tradicija i običaji	2
Način života	17	Način života	0	Način života	2	Način života	0
Sport i rekreacija	0	Sport i rekreacija	0	Sport i rekreacija	1	Sport i rekreacija	0

Tabela 53. Broj elemenata u kategoriji sadržine teksta, među različitim jezicima – Drugi blok

Sledeći opadajući trend vrednosti, na redu su kategorije u kojima su zabeležene srednje vrednosti, odnosno broj elemenata u formi teksta koji je manji od najvećeg broja elemenata u prethodnom segmentu, ali značajno viših vrednosti nego što je to među knjigama u kojima su zabeleženi pojedinačni elementi u određenim kategorijama ili je većina kategorija upražnjena (v. *Tabela 53*). Najveći broj elemenata primetan je među knjigama na mađarskom jeziku (ukupno 61 element, uz doprinos od 6,7% na ukupnom i 5,3% na generalnom uzorku), u vidu jedne dominantne kategorije kao što će biti slučaj i u narednim knjigama ovog segmenta – *Književnost*. Ove vrednosti su značajno niže, ali isto tako značajno prave razliku oko ukupnog broja elemenata na pojedinačnom uzorku knjiga, kako se kotiraju među segmentima ali i na generalnom

uzorku, utičući na kompletan utisak brojnosti i rasprostranjenosti elemenata. U ovom slučaju, brojnost se ne može osporiti nego samo registrovati ali se rasprostranjenost najbolje vidi u tabelarnim prikazima. Slična situacija je i među preostalim knjigama, gde postoji ista dominantno visoka kategorija (*Književnost*), konkretno u knjigama na portugalskom i bugarskom jeziku, dok se u većini kategorija sadržine prepoznaće po jedan element ili više njih, što je i dalje nizak doprinos na svim uzorcima. U knjizi na italijanskom jeziku, dominantna kategorija sadržine je *Tradicia i običaji*, kroz forme kratkog teksta u kojima se teme kreću između nacionalnih kuhinje i pića (primer: kačamak, sarma, rakija), preko običaja i praznika (primer: praznici uoči proleća – Mărțișor), do informacija koje se tiču vrednosti koje se neguju (primer: gostoprimstvo Rumuna) i pojmove tipičnih za rumunski narod (primer: mit o postanku Ovčica-Mioriță), što je blisko kategoriji *Način života* u kojoj su zabeleženi tekstovi koji govore o mentalitetu naroda, iako je u okviru te kategorije zabeležen mali broj elemenata. Među knjigama se nalaze podaci o poreklu i razvoju rumunskog jezika i o poreklu rumunskih prezimena (*Istorijski podaci*, italijanski jezik) kao i podaci u formi kratkog teksta pri kategoriji *Znamenitosti i lokaliteti* o destinacijama u Rumuniji, mestima od značaja (Teatrul Național⁶, Biblioteca Academiei Române⁷) i o regijama Rumunije (Oltenija, Muntenija).

⁶ Nacionalno pozorište u Bukureštu.

⁷ Biblioteka Rumunske akademije u Bukureštu.

Češki jezik		Španjski jezik		Nemački jezik	
Znamenitosti i lokaliteti	9	Znamenitosti i lokaliteti	0	Znamenitosti i lokaliteti	0
Geografski podaci	1	Geografski podaci	0	Geografski podaci	0
Istorijski podaci	0	Istorijski podaci	2	Istorijski podaci	0
Civilizacija i društvo	3	Civilizacija i društvo	2	Civilizacija i društvo	0
Književnost	2	Književnost	0	Književnost	0
Umetnost (sve kategorije)	1	Umetnost (sve kategorije)	0	Umetnost (sve kategorije)	0
Mediji	2	Mediji	0	Mediji	0
Tradicija i običaji	0	Tradicija i običaji	1	Tradicija i običaji	0
Način života	1	Način života	0	Način života	4
Sport i rekreacija	1	Sport i rekreacija	0	Sport i rekreacija	0

Tabela 54. Broj elemenata u kategoriji sadržine teksta, među različitim jezicima
– Treći blok

U okviru poslednjeg segmenta knjiga, zabeležene su najniže vrednosti oličene u najvećem broju upražnjenih kategorija među knjigama na stranim jezicima (v. *Tabela 57*). Nešto više vrednosti, u poređenju sa brojem elemenata i distribucijom elemenata po njima, primetne su knjizi na češkom jeziku, u kojoj je dominantna kategorija *Znamenitosti i lokaliteti* (poznate destinacije i znamenitosti prestonice kao hotelul

International⁸, Teatrul Național, Piața Kogălniceanu⁹ i sl.). Što se knjiga na španskom jeziku tiče, zabeležene su identične, niske vrednosti pri dvema kategorijama (*Istorijski podaci, Civilizacija i društvo*) u vidu kraćih tekstova na temu porekla i razvoja rumunskog jezika, rumunskih brendova (Dacia¹⁰) i podataka o obrazovnom sistemu u Rumuniji. U knjizi na nemačkom jeziku pristuna je samo jedna kategorija sadržine među registrovanim tekstualnim formama, a reč je o kategoriji *Način života* (o mentalitetu naroda i načinu života, kratak osvrt na kuhinju, nacionalna jela i pića, o gostoprimstvu rumuna ,o kulturi vožnje i putovanja). S obzirom na to da je reč o vrlo niskim procentualnim doprinosima, isti neće biti istaknuti u nastavku teksta.

Ovim uporednim pregledom svakako je potvrđena dominantna zastupljenost elemenata u formi teksta, u vidu kategorije sadržine *Književnost*, koja je upražnjena samo u tri knjige na španskom, nemačkom i italijanskom jeziku. Ovakav rezultat dobijen je na osnovu visokih vrednosti koje su zabeležene među elementima koji su deo bloka knjiga na ruskom jeziku, mada je neosporno reč o visoko zastupljenoj kategoriji. Naredne kategorije po broju elemenata na ovom uzorku knjiga, od najviših ka najmanjim vrednosima, su: *Tradicija i običaji, Istorijski podaci, Znamenitosti i lokaliteti* i *Način života*. Dosledno najslabije zastupljena kategorija, kako na generalnom tako i na pojedinačnim uzorcima, jeste *Sport i rekreacija*. Što se tiče knjiga na rumunskom jeziku, među izdvojenim elementima tekstualne forme primetna je prilično ujednačena distribucija elemenata kroz sve kategorije sadržine, što ovaj komplet knjiga izdvaja i po vrednosti postavlja ispred dominantnih vrednosti pri uzorku knjiga na ruskom jeziku. Pored knjiga na rumunskom jeziku, po istim kriterijumima bi se moglo posmatrati knjige na francuskom jeziku, iako sa nešto nižim ukupnim brojem elemenata u dатoj kategoriji forme,

⁸ Hotel International u Bukureštu.

⁹ Trg Kogalničeanu u Bukureštu, u čijem se središtu nalazi spomenik u bronzi istoimenom političaru, Mihaju Kogalničeanuu (rum. Mihai Kogălniceanu).

¹⁰ Brend rumunskog vozila.

njihova distribucija i odsustvo upražnjenih kategorija je najsličnije stanju kakvo je zabeleženo među knjigama na rumunskom jeziku. Forma u kojoj se nalaze elementi kulture u ovom delu analize specifična je utoliko što je čine različiti formati odnosno kraće i duže forme u kojima su locirani elementi kulture, potom izolovani zarad kategorizacije i upoređivani sa kulturnim kontekstom kako bi se njihova adekvatnost utvrdila i uvrstila u analizu. Nakon iščitavanja i smeštanja formi u dati kontekst, tekstovi su po pripadnosti i pomenutom kontekstu prvo činili deo opštih, a zatim finalnih kategorija sadržine. Među njima su distribucije samo tih elemenata specifične, jer je na generalnom uzorku bilo reči u ukupnim doprinosima obe forme elemenata kulture i njihovim zajedničkim pripadnostima datim kategorijama. Kako je među kategorijama forme izvršena podela, kako bi se najjasnije prepoznali pojedinačni udeli i procentualni doprinosi na više uzoraka, ni među kategorijama sadržine princip nije promenjen. U tabelama (v. *Tabela 52*, *Tabela 53.* i *Tabela 54*) izdvojene su knjige na svim jezicima na ukupnom uzorku knjiga, kompleti knjiga i pojedinačni naslovi na datom jeziku ukoliko postoji samo jedan primerak, i ukupan broj elemenata kulture izražen u formama teksta koji je dodeljen, po svom sadržaju, adekvatnoj kategoriji drugog karaktera. Na ovaj način, pregledom između knjiga na drugim stranim jezicima izolovanjem jedne kategorije forme dajući joj tim putem smisao i kontekst, dat je jasniji uvid u distribuciju elemenata kulture u formi teksta među knjigama, jasniji je značaj sadržine elemenata odnosno kulturno relevantnih tema i podataka o jednoj zemlji i jednom narodu, odnosno kulturnom identitetu Rumunije i rumunskog naroda iz ugla filološke nauke koja, u korak s vremenom, pokušava da održi dobro poznate relacije sa književnošću i književnim elementima (što se vidi po dominantnim vrednostima pri toj kategoriji) i da se nužno ne odriče veza sa tradicijom i običajima koji se prenose s kolena na koleno, ali biva pred izazovima savremenog doba, modernijeg metodološkog pristupa, značajnih društvenih promena i aspiracija koje idu u smeru napretka tehnološkog pristupa, neizostavnog uključivanja tehnologije (u širem smislu) u nastavu jezika ali i u proces izrade

udžbenika, što u ovom trenutku ne deluje kao nešto što traje već kao nešto što tek treba da počne.

OPŠTE KATEGORIJE SADRŽINE – SLIKOVNI MATERIJAL

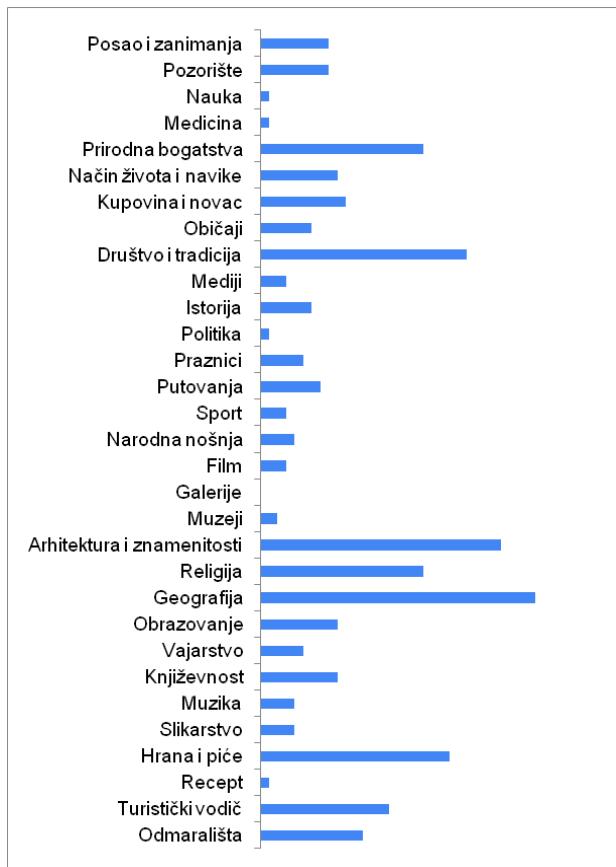
Finalna kategorizacija sadržaja odnosi se na sve izdvojene forme, kako je ranije napomenuto, dok će u ovom segmentu biti reči o finalnim kategorijama sadržine koje čine suštinu elemenata kulture predstavljenih u formi slike odnsono različitih slikovnih formi (*Slika, Ilustracija, Slika i tekst*). Početne etape sastavljanja spiska opisa situacija koje se nalaze na slikovnom materijalu, kroz beleženje, ponavljanje i konkretizovanje datih opisa u vidu kategorija, dale su inicijalni spisak relevantnih opštih kategorija sadržine koje su po sastavu gotovo identične spisku opštih kategorija sadržine za elemente u tekstualnoj formi, uz nešto manje kategorija na spisku, što je u skladu sa manjim brojem elemenata u slikovnoj formi. Navedene opšte kategorije koje su istovetno uticale na konkretizovanje i formiranje finalnih kategorija sadržine, kao i opštim kategorije na uzorku tekstualnog materijala, čine spisak:

1. *Odmarališta*
2. *Turistički vodič*
3. *Recept*
4. *Hrana i piće*
5. *Slikarstvo*
6. *Muzika*
7. *Književnost*
8. *Vajarstvo*
9. *Obrazovanje*
10. *Geografija*
11. *Religija*
12. *Arhitektura i znamenitosti*
13. *Muzeji*
14. *Galerije*
15. *Film*
16. *Narodna nošnja*

17. *Sport*
18. *Putovanja*
19. *Praznici*
20. *Politika*
21. *Istorija*
22. *Mediji*
23. *Društvo i tradicija*
24. *Običaji*
25. *Kupovina i novac*
26. *Način života i navike*
27. *Prirodna bogatstva*
28. *Medicina*
29. *Nauka*
30. *Pozorište*
31. *Posao i zanimanja*

Opisivanjem sadržine pojedinačnog elementa kulture, koji je zabeležen u formi slike, po istom principu odnosno sledeći iste korake kao kod kod beleženja i tumačenja elemenata kulture u formi teksta, oformljen je spisak opštih kategorija sadržine koji ima gotovo identične kategorije kao i kod prethodne forme pre svega jer je u pitanju isti cilj na istom ukupnom uzorku elemenata što je nezavisno od forme. Taj spisak je dat u celosti, kako bi bile evidentne nijanse razlika koje postoje uz opšte kategorije forme slike, koje se ne ponavljaju u odnosu na prethodni uzorak forme teksta (*Medicina*, *Nauka*), ali i da bi bilo jasno koje kategorije izostaju u odnosu na prethodni opšti spisak u formi teksta (*Jezik*, *Porodične vrednosti*, *Zdravstvo*, *Društvene mreže i internet*, *Ples*, *Humor i zabava*). Elementi u navedenim kategorijama među formama izostaju, nisu zabeleženi stoga ne čine spisak jer bi u suprotnom to bile upražnjene kategorije bez doprinosa. Spiskovi su utoliko prilagođeni da sadrže i takve kategorije, u ovom slučaju konkretno jednu (*Galerije*), ukoliko je to bilo smisleno naročito kao deo očekivanja autorki naročito na osnovu prethodnog uzorka elemenata u formi teksta. Proces tumačenja daje

mogućnost vraćanja unazad, te je u neku ruku zahvalno imati okvirni spisak jedne forme kada je reč o formiranju istog ili sličnog spiska na drugoj, jer se neki koraci prilagođavaju i bivaju više prilagođeni uzorku, što je u ovom slučaju rezulturalo nešto manjem, kompaktnijem spisku, uz izostavljanje kategorija u kojima nisu mogle biti prepoznate neke od kategorija teksta. Manji broj opštih kategorija može biti očekivan jer je uzorak elemenata u formi slike manji, ali to ne mora biti uslovljeno jer je slikovni materijal mogao ponuditi raznovrsniji ili nešto drugačiji spisak tema odnosno sadržine, dok u ovom slučaju to nije tako. Inicijalni spisak opštih kategorija sadržine o kojem je reč, izolovan prilikom pregledanja kategorija formi slikovnog materijala, predstavljen je i grafički (v. *Grafikon 25*), kako bi svi parcijalni doprinosi bili prikazani i kako bi sličnosti i razlike između opštih kategorija, koje su dovele do finalnih kategorija sadržine, bile još jedanput istaknute.

Grafikon 25. Opšte kategorije sadržine slike – pojedinačni doprinosi generalnom uzorku

Najzastupljenije kategorije sadržine elemenata u slikovnoj formi su najjasnije se vide na grafičkom prikazu (v. *Grafikon 25*), a reč je o nekoliko kategorija sa sličnim pojedinačnim doprinosima ukupnom uzorku slikovnog materijala: *Geografija* (11%), *Arhitektura i znamenitosti* (10%), *Društvo i tradicija* (8,5%) i *Hrana i piće* (7,8%). Što se dominantne kategorije tiče (*Geografija*) najveći broj elemenata koji pripada ovoj kategoriji izražen je u formi ilustracije, najčešće u boji (opšta forma slike *Mapa*). Ostale visoko zastupljene kategorije na ovom uzorku sadrže različite forme slikovnog materijala, najčešće fotografije (crno-bele i u boji). Kako bi ove forme slike bile razumljive u kontekstu sadržine o

kojoj je reč, kao i u konceptu doprinosa jezičkom materijalu pri učenju rumunskog jezika kao stranog do B1 nivoa u vidu kulturno-relevantih podataka, potrebno je date teme prepoznati, razumeti i doživeti što je naizgled prilično subjektivan proces. Svim podelama prisutnim unazad kroz analizu, međusobnim podređenjima, spiskovima i različitim uzorcima uz različite doprinose i kasnija raščlanjivanja i grupisanja, teži se upravo ka racionalizaciji sujektivnog metoda procene koji je presudan na kraju svih navedenih procedura. Slikovni materijal zabeležen kao pripadajući element kategorijama s najvišim vrednostima u ovom preseku, pored opisa dominantne kategorije (mape, predeli, reljef), kod preostalih kategorija najčešće u formi fotografije (*Slika, Slika i tekst*) pokazuje znamenitosti, spomenike kulture i zdanja u prestonici i većim gradovima (zamkovi i tvrđave, ostaci starih gradova, pozorišta, muzeji, tržni centri, aerodromi i sl.), tradicionalna jela i piće (sarma, kačamak, božićni kolač, praznična trpeza, rumunsko vino, rakija i sl.), kao i fotografije sa slavlja, obeležavanja običaja ili fotografija narodne nošnje, tradicionalne etno šare i sl. (običaji uoči Božića kao što su kićenje jelke i korindanje, ručno pravljene keramičke posude na tradicionalan način, obeležje za praznik uoči proleća Mărțisor, farbanje jaja i ostali običaji za Uskrs i sl.). Naredne forme slike, srednje do nisko zastupljene, čine nešto širi spisak: *Religija* (6,8%), *Prirodna bogatstva* (6,8%), *Turistički vodič* (5,4%), *Odmarašta* (4,3%), *Kupovina i novac* (3,6%), *Književnost* (3,2%), *Način života i navike* (3,2%) i *Obrazovanje* (3,2%). Što se ovih kategorija tiče, zabeležene su pri formi slike i prepoznate kao fotografije religijskih objekata (*Religija*: crkve, manastiri, njihov eksterijer i enterijer), prirodnih bogatstava i izolovanih lokaliteta u tom domenu (*Prirodna bogatstva*: planine – Karpati; reke – Dunav, Delta Dunava¹¹; ravnice i različiti reljefi – Banat, Garana¹²; more – plaža i obala Mamaja¹³; rezervati i botaničke baštne i sl.), poznate i popularne destinacije i odmarališta (*Turistički vodič*,

¹¹ Delta Dunava se velikim delom nalazi na teritoriji Rumunije (Dobrudža, Konstanca).

¹² Garana (rum. *Gărâna*) je naselje u Rumuniji.

¹³ Plaža i odmaralište Mamaja (rum. *Mamaia*).

Odmarališta: plaža u Konstanci, skijalište Pojana Brašov¹⁴, odmarališta i hoteli na teritoriji Rumunije i sl.), fotografije novca i odlaska u kupovinu kao deo svakodnevice uz još neke segmente života i navika Rumuna (*Kupovina i novac, Način života i navike*: fotografije ljudi na selu, u polju, u gradu, na poslu, fotografije sa slavlja, fotografije novca, odlaska u kupovinu, spiskova za kupovinu i sl.), fotografije pisaca, knjiga u originalnom povezu i plakata koji se odnose na izložbe ili adaptacij (*Književnost*: plakati za adaptacije i književni konkurs, poznati autori kao Eminescu, Blaga, Argezi¹⁵ i sl.) i fotografije studenata i fakulteta u Rumuniji (*Obrazovanje*: kampusi, rumunski rečnici i knjige, slike indeksa, studenata na razmeni i sl.). Kategorija u kojoj nije zabeležen nijedan element kulture zavedena je pod imenom *Galerije*, a podrazumevala bi širok spektar mogućnosti izložbi unentičkih dela, fotografija galerija i sličnih intitucija spolja ili iznutra, izložena umetnička dela iz rumunske kulture u Evropi ili svetu i sl. Kako je pristuna slaba zastupljenost elemenata kulture u široko formulisanoj kategoriji *Umetnost (sve kategorije)* na generalnom utorku, ovakav izostanak nije veliko iznenadenje. Elementi kulture koji su pojedinačno zastupljeni po opštim kategorijama sadržine na ovom uzorku, čineći jedinog predstavnika u tom slučaju, zabeleženi su pri kategorijama *Recept, Politika, Medicina i Nauka*. Sve što bi se ticalo društvenih mreža i revolucije interneta, nije zabeleženo u formi slike, stoga ne čini deo spiska opših kategorija sadržine.

Među različitim jezicima će biti više reči o inicijalnom spisku kategorija, o distribuciji elemenata među tim kategorijama i pojedinačnim doprinosima na uzorku knjiga o kojima je reč, na nekom od stranih jezika zabeleženih na generalnom uzorku. Ovakav pregled, uz finalna razmatranja analize forme slike pri opštim kategorijama sadržine, stvara uslove za uporednu analizu i značajne doprinose više knjiga na istom

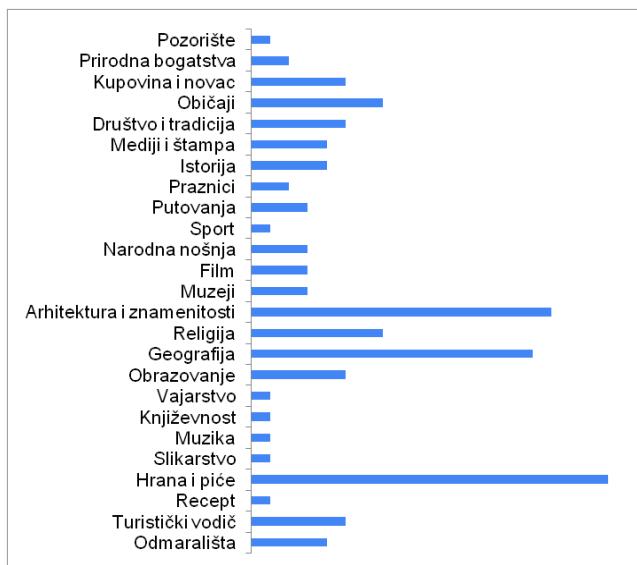
¹⁴ Pojana Brašov (rum. *Poiana Brașov*) je najpoznatiji zimski centar Rumunije.

¹⁵ Rum. Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Tudor Arhezi.

jeziku različitim uzorcima, a naposletku se analiza izmešta na pregled izolovanih kategorija sadržine koje čine osnovni spisak, nastao na osnovu inicijalnih, i koji je pregledan na uzorku svih knjiga na svim jezicima koje su deo korpusa, čak i kada je u pitanju jedan naslov na datom jeziku.

OPŠTE KATEGORIJE SADRŽINE SLIKE MEĐU RAZLIČITIM JEZICIMA

U poslednjem segmentu analize ovog tipa, koji se tiče uporednog pregleda opštih kategorija među jezičkim grupama, prvi blok knjiga o kojem će biti reči i u ovom slučaju jeste na rumunskom jeziku, zbog toga što je reč o ciljnog jeziku celokupne analize i zbog brojnosti pojedinačnog uzorka knjiga na tom jeziku, koji je najobimniji. Iz ovog pregleda isključena je knjiga u kojoj nema zabeleženih elemenata kulture, a sve ostale knjige na rumunskom jeziku (*RLS A1+*, *RLS A1–A2*, *Puls A1–A2*, *LR străini*, *LR Manual*, *Bun venit*, *Manual Încep.*, *Manual A1–B1*, *ABC*, *Vitamina*, *L.R. de bază*, *Cu sau fără*) uzete su obzir prilikom pregledanja, izolovanja elemenata u formi slike kao i njihovoj daljoj kategorizaciji i raspoređivanju po opštim kategorijama sadržine koje odgovaraju tom uzorku, što je grafički prikazano u nastavku (v. *Grafikon 26*).

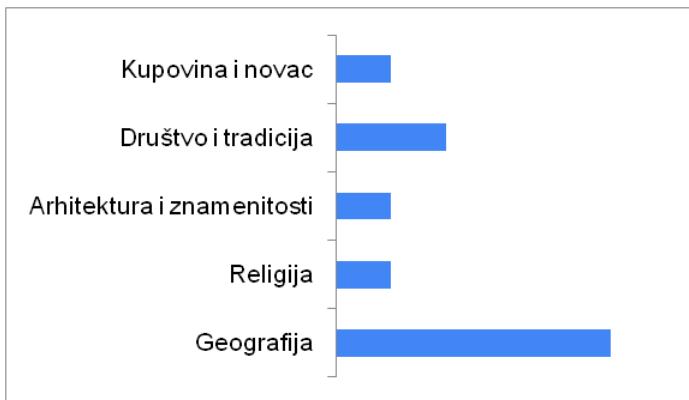
Grafikon 26. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na rumunskom jeziku

U odnosu na inicijalni spisak opštih kategorija za forme slike, pri uzorku knjiga na rumunskom jeziku zabeležen je najveći broj kategorija u odnosu na ostale jezičke grupe, tačnije 25 opštih kategorija od ukupno 31. Ukupan doprinos opštih kategorija formi slike knjiga na rumunskom jeziku na ukupnom uzorku slikovnog materijala iznosi 52% odnosno nešto više od polovine ukupnog uzorka elemenata izraženih u dатој formi. Na generalnom utorku svih zabeleženih elemenata taj doprinos je nešto manji, tačnije 11,4%. Najzastupljenija opšta kategorija sadržine je *Hrana i piće*, a neznatno niže vrednsoti zabeležene su pri kategorijama *Arhitektura i znamenitosti* i *Geografija*. Pri ovim kategorijama zabeleženi su formati slike, najčešće kao ilustracija (*Mapa, Plakat*) i fotografija u boji ili crno-bela (*Fotografija ljudi, znamenitosti, prirode*), koji prikazuju znamenitosti prestonice (centar grada, kulturni centar Ateneul Român¹⁶, park Cișmigiu, muzej, trg itd.), lokalitete i destinacije od značaja (Brašov, Konstanca, Temišvar), hranu i piće tipične za rumunsku trpezu (sarma, ćufte, čorbe, božićni kolač, rakija, vino itd.), geografski položaj zemlje i njenih regija i sl. (mape Rumunije ili delova zemlje, putokazi ka različitim destinacijama, mape grada i trase javnog prevoza itd.). Preostali doprinosi su srednji ka niskim na pojedinačnom uzorku, pri kategorijama *Turistički vodič* (6,8%), *Religija* (6,8%), *Društvo i tradicija* (5,3%), *Običaji* (5,3%), *Kupovina i novac* (4,5%), *Odmarašta* (4,5%), *Istorija* (3,8%), i *Prirodna bogatstva* (3,8%). Sve druge zabeležene kategorije predstavljaju niske ili pojedinačne vrednosti pri datim kategorijama, kao što su: *Recept, Slikarstvo, Muzika, Književnost, Vajarstvo, Sport i Pozorište*. Neke od ovih kategorija su dosta prisutnije u drugoj formi, odnosno u vidu teksta, dok je situacija drugačija u formi slike, naročito za kategorije *Književnost, Istorija, Turistički vodič* i *Običaji*. Svakako, i dalje je reč o opštим kategorijama sadržine, uz prisutna preklapanja između kategorija, kao što je na primer između kategorija *Arhitektura i znamenitosti, Odmarašta* i *Geografija* ili *Običaji* i *Društvo i tradicija*, što je u finalnoj kategorizaciji

¹⁶ Koncertna hala u Bukureštu.

svedeno u zajedničke, šire kategorije pa je konačan raspored zabeleženih elemenata, ne samo među knjigama na rumunskom nego i na ostalim jezicima, nešto drugačiji od ovog, ali ovaj put svakako navodi i bolje objašnjava sve etape u procesu.

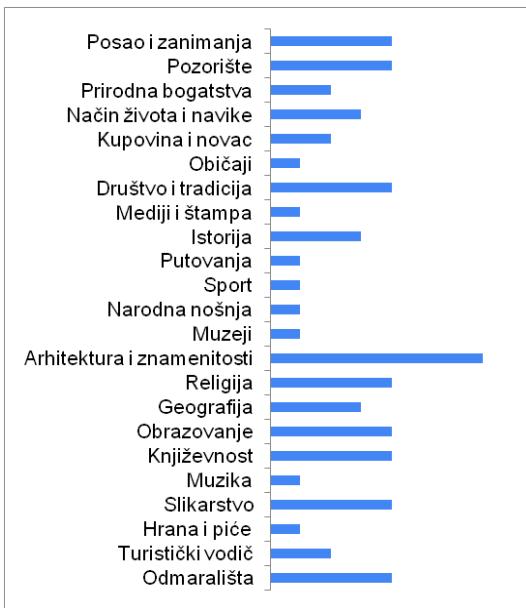
Među knjigama na engleskom, gde je zabeleženo znatno manje elemenata u formi slike, nalazi se nekoliko zastupljenih opštih kategorija sadržine (*Kupovina i novac*, *Društvo i tradicija*, *Arhitektura i znamenitosti*, *Religija*, *Geografija*), a dominantna kategorija na ovom uzorku je *Geografija* – 50% na pojedinačnom uzorku knjiga na engleskom jeziku, uz minimalni procentualni doprinos na generalnom i ukupnom uzorku slikovnog materijala (v. *Grafikon 27*). Kako što je bio slučaj sa kategorijama teksta, forme i sadržine, uzorak knjiga na engleskom jeziku je dosta manji i sa manjim brojem relevantnih kategorija, pa su procenti na tom uzroku uvek značajno veći, dok se u poređenju sa preostalim materijalom i doprinosima stvara realnija slika tog udela. Na generalnom uzorku doprinos zabeleženih kategorija slike među knjigama na engleskom jeziku je ispod 1%, što je izuzetno nisko. Ukupan broj elemenata izraženih u formi slike, koji su raspoređeni po opštim kategorijama sadržine, na uzorku knjiga na engleskom jeziku je 10. Pored dominantne opšte kategorije sadržine, visoke zastupljenosti na ovom malom uzorku elemenata pripada kategoriji *Društvo i tradicija* (20%), dok su preostale kategorije pojedinačno zastupljene, odnosno sadrže po jedan element (*Religija*, *Arhitektura i znamenitosti*, *Kupovina i novac*). Dominantno je reč o slikovnoj formi *Ilustracija* (odnosno *Mapa*) pri opštoj kategoriji sadržine *Geografija* (mapa Rumunije, zemlje u regionu i sl.), zatim crno-bela fotografija i crno-bela ilustracija, na kojima su poštanske markice, ilustrovano porodično stablo, oglasi iz novina, prikaz plana metro trase i stanica u Bukureštu, ilustrovan prikaz rumunske crkve i slika novca.

Grafikon 27. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na engleskom jeziku

Među knjigama na francuskom jeziku, zabeleženo je nešto manje opštih kategorija sadržine u odnosu na uzorak knjiga na rumunskom jeziku, ondosno 23 kategorije od ukupno 31. Distribucija elemenata po kategorijama sadržine je prilično ujednačena, što se vidi na grafičkom prikazu (v. *Grafikon 28*). Ukupni doprinos knjiga na francuskom jeziku iznosi 25% na ukupnom uzorku slikovnog materijala što čini jednu četvrtinu ukupnog broja elemenata u dатој formi slike, a na generalnom uzorku to je doprinos od 5,4%. Dominantna vrednost zabeležena je pri kategoriji *Arhitektura i znamenitosti*, uz 11,3% na pojedinačnom uzorku knjiga. Preostale procentualne vrednosti među opštim kategorijama sadržine su srednje ka niskim: *Odmarašta* (6,3%), *Slikarstvo* (6,3%), *Književnost* (6,3%), *Obrazovanje* (6,3%), *Religija* (6,3%), *Društvo i tradicija* (6,3%), *Pozorište* (6,3%), *Posao i zanimanja* (6,3%), *Geografija* (4,8%), *Istorija* (4,8%), *Način života i navike* (4,8%), *Turistički vodič* (3,2%), *Kupovina i novac* (3,2%) i *Prirodna bogatstva* (3,2%). Kako je ranije napomenuto, među ovim knjigama primetna je veća zastupljenost različitih tipova fotografija u lekcijama (*Autoportret*, *Portret*, *Umetničko delo*, *Fotografija u boji*, *Crno-bela fotografija*, *Fotografije ljudi*, *Fotografije znamenitosti*, *Fotografije predmeta*, *Mapa*) u kojima je prepoznat širok spektar optih kategorija sadržine, iako je reč o nevelikom

uzorku odnosno ukupnom broju elemenata među knjigama na francuskom jeziku. Ilustrativne mape i u ovom slučaju čine deo kategorije *Geografija*, zatim dominantno crno-bele fotografije koje prikazuju hotele, univerzitet, fabrike i najčešće fotografije prestonice (trg, park, kulturni centar Ateneul Român, šetališta i sl.), restorani i odmarališta, biblioteke, muzeji, crkve, zamkove i utvrđenja starih zdanja (*Odmaralište, Arhitektura i lokaliteti, Turistički vodič*), fotografije starih spisa, portreti i autoportreti umetnika (*Književnost, Umetnost*), fotografija dnevne sobe jednog rumunskog doma tipičnog za rani prošli vek (*Način života*), zatim ženska narodna nošnja, meštani jednog okruga (Sibiu), narodni instrumenti (rog, lauta), fotografije crkve i manastira (Voronec, Densuš) (*Religija*), tradicionalni čupovi i oslikavanje keramike, izrada tapiserije i sl. (*Tradicija i običaji, Način života*). U ovom uzorku, najveći broj elemenata pronađen je u jednoj knjizi, kada je reč o obe forme. Među preostalim knjigama na francuskom jeziku, zabeleženo je značajno manje elemenata čiji se pojedinačni doprinosi pridodaju dominantnom, čineći neravnomernu raspodelu među knjigama i na pojedinačnom pregledu, dok je širina kategorija ostvarena najviše zbog jednog naslova i razine elemenata koji su odatle izvučeni (*Cours de LR*).

Grafikon 28. Distribucija opštih kategorija forme slike među knjigama na francuskom jeziku

U ovom delu analize izostalo je nekoliko kompleta knjiga, koji su činili deo prethodnih pregleda sličnog karaktera. Naime, među knjigama na mađarskom jeziku zabeleženo je svega 7 elemenata u formi slike, te su procentualni doprinosi na pojedinačnom uzorku izuzetno veliki i ne nagoveštavaju mnogo, naročito jer je dominantno zastupljena jedna opšta kategorija sadržine (*Arhitektura i znamenitosti*) dok se u preostalim kategorijama nalazi po jedan element. Ovi elementi su pronađeni samo u jednom naslovu od tri, što distribuciju čini dodatno nepodobnom za dublju analizu. Među elementima nalaze se fotografije prestonice, zamak Pele¹⁷, kulturni centar i opera (Ateneul Român, Opera Română¹⁸), Delta Dunava, manastir Njamc (Neamț¹⁹), grad Konstanca i poznati lokalitet (Constanța Casino), dok knjige na ruskom jeziku nemaju zabeleženih elemenata u formi slike, stoga ne čine deo ovog pregleda. Među drugim knjigama koje

¹⁷ Dvorac Peleš (rum. *Castelul Peleș*) je neorenesansni dvorac.

¹⁸ Nacionalna opera (rum. *Opera națională București*).

¹⁹ Manastir Njamc (rum. *Mănăstirea Neamț*) je muški manastir Rumunske pravoslavne crkve.

su ušle u pojedinačnu analizu, najveći broj opštih kategorija sadržine slike koje su pronađene i zabeležene među različitim jezičkim grupama, nalaze se u knjigama za učenje rumunskog jezika na rumunskom jeziku (25 kategorija od 31). Knjige sa najmanjim brojem opštih kategorija sadržine među prisutnim elementima su na engleskom jeziku. Elementi izraženi u vidu slike čine nešto više od 20% ukupnog broja elemenata na generalnom uzorku, a najveći doprinos tom ukupnom uzorku slikovnog materijala potiče iz bloku knjiga na rumunskom jeziku (52%) čineći više od polovine tih elemenata. Nešto niže vrednosti, odnosno četvrtinu ukupnog broja elemenata izraženih u formi slike, zabeležene su među knjigama na francuskom jeziku, iako je veoma bitno napomenuti da gotovo svi elemenata u tom uzorku dolazi iz jedne knjige. Dosledno najviše vrednosti među knjigama zabeležene su pri kategoriji *Arhitektura i znamenitosti*, koja odgovara, uz neke pridodate kategorije u daljem procesu, finalnoj formi kategorije sadržine *Znamenitosti i lokaliteti*. Prilično visokozastupljene kategorije su takođe: *Hrana i piće*, *Geografija*, *Turistički vodič*, *Odmarašta* i *Društvo i tradicija*, što je u finalnoj formi odabir kategorija, pored kategorije *Znamenitosti i lokaliteti*, još *Geografski podaci i Tradicija i običaji*. Preostale vrednosti opštih kategorija koje nisu iznova pomenute su nešto niže, do neznatno niskih ili pojedinačnih vrednosti, kakve su zabeležene među knjigama na engleskom i mađarskom jeziku, ali u određenom broju slučajeva i među ostalim jezičkim grupama. Favorizovana je forma fotografije, nešto više crnobelih u odnosu na fotografije u boji, naročito kod svih kategorija koje nisu podrazumevale mape kao osnovni vid ilustrativnog prikaza (*Geografija*), a ilustrativni materijal je ovom uzorku knjiga slabije zastavljen, u formi koju je mogao zauzeti naročito među modernijim izdanjima, ali je to slojevit problem koji je isprva posmatran iz ugla kategorije forme a sa ovim biva dodatno proširen, pridodajući problematiku šta je i kako je moglo biti prikazano ili reprodukovano (umetnička dela, spomenici kulture, nacionalni simboli i sl.). U ovom trenutku nije toliko važna forma koliko je sama sadržina, koja najčešće prikazuje objekte (znamenitosti,

lokalitete, izgrađene objekte, spomenike i sl.), u nešto manjem broju slučajeva ljudi (gradsku i seosku populaciju, umetnike, istorijske ličnosti i sl.) i u najmanjem broju slučajeva interakciju između dve pozicije, odnosno interakciju ljudi i objekata u kulturno-relevantnom kontekstu (izolovane situacije kao spremanje hrane, ukrašavanje predmeta za praznike, sviranje instrumenata i sl.).

KATEGORIJE SADRŽINE SLIKE MEĐU JEZICIMA

U narednom prikazu fokus se izmešta na produkt inicijalnog spiska opštih kategorija sadržine, odnosno na finalne kategorije sadržine koje se nalaze među elementima u formi slike, u svim knjigama koje su pisane na različitim svetskim jezicima. Razlika je u ovom preseku, pored tipa kategorija, i u broju jezika jer se ovde nalaze svi jezici, oni sa pojedinačnim predstavnicima kao i knjige u kojima nisu zabeleženi elementi u datoj formi, što u ovom slučaju beleži rekordne vrednosti - čak 6 naslova u kojima nije registrovan nijedan element kulture (ruski, italijanski, portugalski i bugarski jezik). Pored kombinacije jezika o kojoj je reč u naslovu (rumunski jezik se podrazumeva), u tabelama su navedene sve kategorije i broj elemenata po datoj kategoriji, koji se izведен na onovu spiska opštih kategorija sadržine, pridruživanjem i redukovanjem tih opštih kategorija kako bi se postigla zadovoljavajuća kategorizacija, sa što manjim brojem ponavljanja kroz kategorije naročito jer je reč o sličnim kategorijama i mogućnostima promene pozicija određenih elemenata po kategorijama, bez narušavanja smisla. Jedna od težih odluka je upravo kategorizacija, izbor po parametrima i dosledan princip koji će se odnositi na sve elemente koji su potekli iz različitih izvora – različite zemlje u kojima je knjiga objavljena, internacionalno stručno osoblje odnosno autori i matične filologije, kao i predstavljanje jezika i sadržine kulturnih elemenata sa maternjeg na ciljni, strani jezik (rumunski). Raspored tabela po jezicima prati opadajući trend broja elemenata po kategorijama, što takođe utiče na njihovu distribuciju, raznovrsnost elemenata koja je do poslednjeg segmenta sve oskudnija, dok potpuno ne izostane, među knjigama bez elemenata kulture u formi slike (v. *Tabela 55, Tabela 56. i Tabela 57*).

<i>Rumunski jezik</i>		<i>Francuski jezik</i>		<i>Nemački jezik</i>		<i>Češki jezik</i>	
<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	45	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	35	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	3	<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>	8
<i>Geografski podaci</i>	14	<i>Geografski podaci</i>	3	<i>Geografski podaci</i>	1	<i>Geografski podaci</i>	3
<i>Istorijski podaci</i>	5	<i>Istorijski podaci</i>	0	<i>Istorijski podaci</i>	0	<i>Istorijski podaci</i>	1
<i>Civilizacija i društvo</i>	15	<i>Civilizacija i društvo</i>	0	<i>Civilizacija i društvo</i>	0	<i>Civilizacija i društvo</i>	1
<i>Književnost</i>	2	<i>Književnost</i>	7	<i>Književnost</i>	0	<i>Književnost</i>	0
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	7	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	9	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	2	<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	3
<i>Mediji</i>	4	<i>Mediji</i>	0	<i>Mediji</i>	0	<i>Mediji</i>	1
<i>Tradicija i običaji</i>	35	<i>Tradicija i običaji</i>	5	<i>Tradicija i običaji</i>	8	<i>Tradicija i običaji</i>	2
<i>Način života</i>	3	<i>Način života</i>	3	<i>Način života</i>	6	<i>Način života</i>	0
<i>Sport i rekreacija</i>	2	<i>Sport i rekreacija</i>	1	<i>Sport i rekreacija</i>	0	<i>Sport i rekreacija</i>	0

Tabela 55. Broj elemenata pri kategoriji sadržine slike, među različitim jezicima
– Prvi blok

Što se tiče kategorija sadržine, najveći broj elemenata u okviru kategorije forme slike među različitim jezicima zabeležen je u knjigama na rumunskom jeziku (ukupno 132 elementa, uz doprinos od 52% na ukupnom i 11,4% na generalnom uzorku), uz najravnopravniju distribuciju elemenata po kategorijama sadržine u odnosu na ostale uzorke knjiga, iako su visoke vrednosti primetne među dvema kategorijama, a u preostalim srednje ka niskim vrednostima, mada upražnjenih kategorija nema među knjigama na rumunskom jeziku. Dominantna kategorija jeste *Znamenitosti i lokaliteti* (18% na ukupnom, 4% na generalnom uzorku), a sledeća po

broju elemenata je *Tradicija i običaji* (14% na ukupnom, 3% na generalnom uzorku). Donekle ujednačen raspored elemenata među kategorijama primetan je među knjigama na francuskom jeziku, koje uglavnom beleže srednje vrednosti uz prisustvo nekoliko upražnjenih kategorija sadržine (*Istorijski podaci, Civilizacija i društvo, Mediji*), uz dominantnu kategoriju *Znamenitosti i lokaliteti* (18% na ukupnom, 4% na generalnom uzorku). Preostale kategorije na oba uzorka beleže niske vrednosti, ispod 1% na generalnom uzorku i uz doprinos od 7.5% (nemački jezik) i 8% (češki jezik) na ukupnom uzorku. Progresivno se povećava broj upražnjenih kategorija među knjigama na različitim jezicima, a uzorak je prilično mešovit kada je reč o vremenu kada su knjige izdate. Među knjigama na rumunskom jeziku gotovo ceo uzorak knjiga izdat je u vremenu od 2000. godine do danas (najmlađe izdanje je iz 2020. godine), uz dva naslova koja su nešto starija, tačnije jedna knjiga izdata je na samoj granici odabranoj za dati period, odnosno 1999. godine (*L.R. de bază*), čineći je starijim izdanjem iako je to prilično daleko od realnog stanja kada se u obzir uzme minimalna distanca između “najstarijeg” mlađeg izdanja (2003. godina) i ovog pred kojim se granica i postavlja. Druga knjiga izdata je početkom poslednje decenije 20. veka, te je u nešto drugačijoj, realnijoj poziciji u odnosu na vremensku perspektivu a pritom je pisana na tri jezika (*Cu sau fără*), što je jedinstven slučaj na celokupnom uzorku knjiga. No, u svakom slučaju, što se ovih knjiga na rumunskom jeziku tiče, evidentna je raznovrsnija distribucija elemenata po kategorijama, uz srednje visok broj elemenata kada se uzme u obzir broj knjiga iz kojih su izolovani (12 naslova), odsustvo upražnjenih kategorija bez obzira na to što su dve kategorije dominantne u odnosu na ostale po broju elemenata. To već nije slučaj u drugim blokovima knjiga, već je u knjigama na francuskom jeziku koje su nešto starijeg izdanja (od 1978. do 1992. godine) prisutan manji broj elemenata, doduše na manjem uzorku knjiga, uz tri upražnjene kategorije i jednom dominantnom, kada je reč o elementima u slikovnoj formi i njihovom dominantnom sadržaju. Za preostale jezike u ovom segmentu, reč je o dvema knjigama odnosno

pojedinačnim naslovima koji su predstavnici dатih jezičkih grupa (nemački, češki) koje su izdate u različito vreme (*Samouky* – 1965; *Rumäniisch* – 2012), uz dosta manje elemenata u slikovnoj formi u oba slučaja, iako je reč o pojedinačno visokim vrednostima zabeleženih u samo jednom naslovu kod oba jezika, naročito jer se kroz jezičke grupe sa većim brojem knjiga pojedinačno često nalazi mnogo manje elemenata u formi slike koji kumulativno daju nešto više ili srednje vrednosti za taj uzorak, što utiče i na pojedinačni doprinos. Među ovim knjigama, uz sada već nešto više upražnjenih kategorija (*Istorijski podaci, Civilizacija i društvo, Književnost, Mediji, Sport i rekreacija*) pojedinačni doprinosi su srednje visoki, kako je ranije i navedeno, uz dosledno upražnjene kategorije *Književnost* i *Sport i rekreacija* između ova dva prilično različita izdanja (godina izdanja, jezik). Nizak broj elemenata među svim knjigama u ovom segmentu visokih vrednosti nalazi se među kategorijama *Istorijski podaci, Mediji* i *Sport i rekreacija*. Kategorija *Istorijski podaci* je slabo izražena odnosno prepoznata u formi slike, što je evidentno već na ovom uzorku knjiga, iako to nije slučaj sa formom teksta gde je zabeležen značajno veći broj elemenata koji odgovara ovoj kategoriji sadrzine, čineći je visoko zastupljenom na generalnom uzorku. Što se forme slike tiče, ovakav sadržaj sveo se najviše na fotografije istorijskih ličnosti uz pokoji artefakat iz rumunske istorije u različitim periodima. Kategorija mediji izražena je najčešće kao slika oglasa iz novina, reklame i isečak iz rumunskog časopisa u toj formi. Sport i rekreacija dosledno biva zapostavljena kategorija, a što se forme slike tiče prikazuje fotografije poznatih sportista (Nađa Komaneči, Gabriela Sabo), sportskih terena i medalja osvojenih na svetskim takmičenjima (atletika). Na generalnom uzorku, doprinos ovog segmenta je 20%, odnosno 92% na ukupnom uzorku elemenata izraženih u formi slike, što znači da se među ovim knjigama nalaze gotovo svi elementi u datoј formi, koji dominantno bivaju deo kategorija *Znamenitosti i lokaliteti, Tradicija i običaji* i *Geografski podaci*.

<i>Engleski jezik</i>		<i>Mađarski jezik</i>		<i>Španski jezik</i>		<i>Bugarski jezik</i>	
Znamenitosti i lokaliteti	0	Znamenitosti i lokaliteti	6	Znamenitosti i lokaliteti	0	Znamenitosti i lokaliteti	0
<i>Geografski podaci</i>	5	<i>Geografski podaci</i>	0	<i>Geografski podaci</i>	1	<i>Geografski podaci</i>	0
<i>Istorijski podaci</i>	0						
<i>Civilizacija i društvo</i>	3	<i>Civilizacija i društvo</i>	0	<i>Civilizacija i društvo</i>	0	<i>Civilizacija i društvo</i>	0
<i>Književnost</i>	0	<i>Književnost</i>	0	<i>Književnost</i>	0	<i>Književnost</i>	0
<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	0						
<i>Mediji</i>	1	<i>Mediji</i>	0	<i>Mediji</i>	0	<i>Mediji</i>	0
<i>Tradicija i običaji</i>	1	<i>Tradicija i običaji</i>	1	<i>Tradicija i običaji</i>	0	<i>Tradicija i običaji</i>	0
<i>Način života</i>	0						
<i>Sport i rekreacija</i>	0						

Tabela 56. Broj elemenata pri kategoriji sadrzine slike, među različitim jezicima
– Drugi blok

Značajno manji broj elemenata kulture u formi slike zabeležen je u narednim jezičkim grupama, koje u odnosu na poslednji segment u kojem elementi izostaju, čini segment srednjih vrednosti (v. *Tabela 56*). Ukupni doprinos ovih knjiga na generalnom uzroku je 1.5%, što na ukupnom uzorku predstavlja 7% ukupnog broja elemenata. Što se tiče knjige na engleskom jeziku, koja u ovom segmentu sadrži najveći broj elemenata, dominantna kategorija je *Geografski podaci*, koju čine isključivo mape Rumunije u ilustrativnom formatu. Većina kategorija je upražnjena ili

sadrži pojedinačne vrednosti, izuzev nekolicine elemenata zabeleženih pri kategoriji *Civilizacija i društvo*, izražene kao fotografije poštanskih markica, prikaza plana metro trase i stanica u Bukureštu i sl. Na pojedinačnom uzorku knjiga na engleskom jeziku, elementi su izolovani samo iz dve knjige (*Colloquial, TYR*) izdate početkom 2000. godine, dok među preostalim izdanjima, mešovitih izdanja, nema elemenata u formi slike, niti dalje analize koja bi se ticala sadržine elemenata. Što se tiče elemenata u formi slike na uzorku knjiga na mađarskom jeziku, zabeleženo je ukupno 7 elemenata u sve tri forme slike, samo u okviru jednog naslova (*R. nyelvkönyv*). Dominantna kategorija je *Znamenitosti i lokaliteti*, izražena u formi slike kao crno-bele fotografije lokaliteta (Zamak Peleš, centar prestonice, Delta Dunava, grad Konstanca i Kazino Konstanca, manastir Njamc). Zabeležena je i jedna crno-bela ilustracija tradicionalnog jela u Rumuniji, božićnog kolača Kozonaj (rum. Cozonac) pri kategoriji *Tradicija i običaji*. Posljednji blok knjiga u kojem je zabeležen element kulture u slikovnoj formi je na španskom jeziku, pri kategoriji *Geografski podaci* (prikaz mape Rumunije) u formi ilustracije u boji. Preostale kategorije su upražnjenje, što analizu dalje odvodi među knjige u kojima nema elemenata forme slike, iako je reč o naslovima u kojima je prisutan srednji do visok broj zabeleženih elemenata kulture u drugoj formi. Dosledno upražnjene kategorije sadržine elemenata u slikovnoj formi, među knjigama u segmentu srednjih vrednosti su: *Istorijski podaci, Književnost, Umetnost (sve kategorije), Način života i Sport i rekreacija*. Na ukupnom uzorku ovih knjiga, iako je reč o značajno manjem broju elemenata i neupražnjenih kategorija, kategorije sa dosledno najvišim vrednostima su *Znamenitost i lokaliteti* i *Geografski podaci*. Dodatni komentar koji bi se ticao godina izdanja, naročito među knjigama na španskom jeziku gde je zabeležen samo jedan element u odgovarajućoj formi, u ovom trenutku izostaje. Među modernijim izdanjima je zabeleženo više elemenata u formi slike, kada je reč o knjigama na engleskom jeziku kao dominantnom predstavniku ovog segmenta, mada je generalno reč o bloku knjiga sa prilično malim brojem

elemenata u dатој форми, што је zajедничко овим књигама са свим преосталим у овом делу анализе, које су елементе културе најрадије садржали у форми текста разлиčитог типа и карактера, што је раније и поменуто. Изостанак сликовног материјала је значајан у односу на елементе у другој форми, што је evidentно на свим узорцима.

<i>Portugalski jezik</i>	
Znamenitosti i lokaliteti	0
Geografski podaci	0
Istorijski podaci	0
Civilizacija i društvo	0
Književnost	0
Umetnost (sve kategorije)	0
Mediji	0
Tradicija i običaji	0
Način života	0
Sport i rekreacija	0

<i>Italijanski jezik</i>	
Znamenitosti i lokaliteti	0
Geografski podaci	0
Istorijski podaci	0
Civilizacija i društvo	0
Književnost	0
Umetnost (sve kategorije)	0
Mediji	0
Tradicija i običaji	0
Način života	0
Sport i rekreacija	0

<i>Ruski jezik</i>	
Znamenitosti i lokaliteti	0
Geografski podaci	0
Istorijski podaci	0
Civilizacija i društvo	0
Književnost	0
Umetnost (sve kategorije)	0
Mediji	0
Tradicija i običaji	0
Način života	0
Sport i rekreacija	0

Tabela 57. Broj елемената при категорији садрžине слике, међу различитим језицима – Трећи блок

U poslednjem segmentu, kako je i nagovešteno, potpuno izostaju elementi kulture izraženi u formi slike (v. *Tabela 57*). U pitanju su knjige ruskom jeziku, knjiga na italijanskom, portugalskom i bugarskom jeziku, koja iako se nalazi u segmentu srednjih vrednosti pripada upravo ovom segmentu. Među ovim knjigama zabeleženi su elementi u formi teksta u srednjim ili visokim vrednostima, naročito ako govorimo o knjigama na ruskom jeziku koje imaju značajan doprinos na oba uzorka. Jedino modernije izdanje knjige je na italijanskom jeziku (2002. godina), što govori u prilog ranijim pregledima koji su pokazali značajno manje slikovnog materijala među starijim izdanjima, odnosno više tekstualnih formi u dominantnim kategorijama kao što su *Književnost, Istoriski podaci* ili *Tradicija i običaji*, uz najveći doprinos elemenata u formi teksta.

Na kraju ovog pregleda, još jednom se ističe razlika u doprinosima između dve forme u kojima se nalaze elementu kulture među knjigama. Elemenata u slikovnoj formi na generalnom uzorku je znatno manje, tako da je raspodela elemenata po kategorijama na ovom uzorku znatno oskudnija kada je reč o samom broju elemenata, ali i kada je reč o distribuciji elemenata po kategorijama sadržine i broju upražnjenih kategorija. U skladu sa brojem elemenata, broj upražnjenih kategorija je veći na uzorku elemenata u formi slike, dok sadržinu nije bilo moguće prepostaviti do sastavljanja i pregledanja inicijalnih kategorija koje su dovele do finalnih, analiziranih i na ovom pojedinačnom uzorku. Među knjigama na različitim jezicima primetna je sličnost u vidu broja elemenata kojima se raspolaže, u rasponu od srednjih ka niskim vrednostima. U segmentu najviših vrednosti, kog čine četiri jezičke grupe (rumunski, francuski, nemački i češki jezik), dominantne vrednosti zabeležene su pri kategoriji *Znamenitosti i lokaliteti*, a najveći doprinos ovom rezultatu daju dve grupe jezika, na rumunskom i francuskom jeziku (ukupno 16 knjiga). Među njima je zabeležen najveći broj elemenata u formi slike, sa znatnim procentima na oba uzorka – 77% na ukupnom

uzorku slikovnog materijala, 17% na generalnom uzorku. Broj elemenata se značajno smanjuje već kod naredne grupe jezika, u okviru istog segmenta najviših vrednosti. Pojedinačni naslovi, predstavnici jezičkih grupa koje su navedene u tabelama, su knjige na nemačkom, češkom, bugarskom, italijanskom i portugalskom jeziku. Preostale jezičke grupe čine komplenti više knjiga, koje su pojedinačnim doprinosima uticale na finalni broj elemenata koji se nalazi u formi slike. Što se tiče knjiga na engleskom i mađarskom jeziku, elementi nisu pronađeni u svakoj knjizi koja čini taj pojedinačni uzorak, nego samo u nekim knjigama (engleski jezik – *Colloquial, TYR*; mađarski jezik – *R. nyelvkönyv*). Segment srednjih vrednosti, kog čine tri jezičke grupe (engleski, mađarski i španski jezik), ima neznatan doprinos na generalnom uzorku, a na ukupnom uzorku elemenata u slikovnoj formi taj doprinos iznosi 7%. Dominantne kategorije sadržine među ovim knjigama su *Znamenitosti i lokaliteti* i *Geografski podaci*, sa identičnim brojem elemenata. Najveći pojedinačni doprinos u ovom segmentu izražen je kroz knjige sa najviše elemenata, odnosno knjige na engleskom jeziku, iako je reč samo o dve knjige u kojima su zabeleženi ti elementi. Knjiga na bugarskom jeziku pripada segmentu najnižih vrednosti odnosno jezičkih grupa među kojima nisu zabeleženi elementi kulture u formi slike, stoga ne čine značajan deo ovog komentara, sem kada je reč o odsustvu elemenata i prepostavki zbog čega je to tako (godine izdanja knjiga, metodološka namena knjige, lični izbor autora, ograničavajući faktori kao što su financije, autorska prava, vreme izrade, stručno osoblje koje je angažovano na projektu izrade i sl.). Knjige sa najvećim pojedinačnim doprinosima na ukupnom uzorku tekstualnog materijala i na generalnom uzorku u ovom segmentu ne sadrže nijedan element (ruski jezik). Takođe, dominantne kategorije među elementima u formi teksta (*Književnost, Tradicija i običaji, Istoriski podaci*) nisu iste u formi slike, uz izvesna očekivanja koja su ograničena na samu formu i objašnjavaju ovakav tok, naročito kada je u pitanju dominantna kategorija sadržine kod elemenata u tekstualnoj formi (*Književnost*) koja u formi slike ne bi mogla biti istovetno izražena, uvek bi bile dominantne tekstualne

forme u tom slučaju. Svaka kategorija sadržine bi se na svoj način mogla prepoznati u obe kategorije forme, što i jeste krajnji cilj njihovih podela kroz ovu analizu, da bi se uporednim prikazom upravo to razjasnilo i kako bi pojedinačni doprinosi po kategorijama posmatrali kao jednako važni na generalnom uzorku. Dominantne kategorije sadržine na uzorku elemenata u slikovnoj formi su *Znamenitosti i lokaliteti*, *Geografski podaci* i *Tradicija i običaji*, što čini jednu zajedničku kategoriju sadržine kada se gleda zastupljenost, među elementima različite forme. Upravo je ta kategorija, sudeći po dobijenim rezultatima na oba uzorka, najskladnije predstavljena u formama teksta (narodne izreke, poslovice, zagonetke, opisivanje običaja i načina obeležavanje praznika i sl.) i u formama slike (fotografije slavske trpeze, nacionalnih jela, ukrašavanja doma i predmeta za praznike kao što su Uskrs i Božić, običaja kao što su krštenje, venčanje i sl.). Na osnovu preliminarnih rezultata, među knjigama koje su nešto savremenije odnosno koje su izdate nakon 2000-te godine, zabeleženo je više slikovnih formi u odnosu na sve druge knjige starijih izdanja, naročito među knjigama na rumunskom jeziku. Već je uzorak knjiga na francuskom jeziku nešto starijih izdanja, koji svakako nije zanemarljiv kako na pojedinačnom (25%), tako i na generalnom uzorku (5.4%), što inicijalnu pretpostavku o trendu zastupljenosti slikovne forme među novijim izdanjima ne može potvrditi, niti postaviti pravilo čak ni na osnovu polovine ukupnog broja elemenata u formi slike koji čine uzorak knjiga na rumunskom jeziku, iako čine značajnu razliku. Modernizacija procesa izrade udžbenika, knjiga ili priručnika za učenje rumunskog jezika kao stranog ne bi trebala niti bi mogla neke kategorije podrazumevati u odnosu na druge, bilo da je reč o formi ili sadržaju kategorija, nego bi trebala biti senzitivna na potrebe učenika, odnosno ciljne grupe kojoj se obraća, nikako nauštrb metodoloških odluka, didaktičkih sredstava i inkluzije savremenih tehnologija na adekvatan način, koje bi omogućavale širi uvid u gradivo koje se na datom nivou usvaja, uspešno usvajanje jezičkih kompetencija i upoznavanje sa svim dimenzijama stranog jezika, uz osećanje pripadnosti koje neminovno dolazi integrisanim vrednosti,

kulturoloških obrazaca i razumevanjem kulturnog identiteta rumunskog naroda, uz jedini cilj da se govori o jednom procesu – učenju jezika i kulture Rumunije.

SVE KATEGORIJE – ZASTUPLJENOST MEĐU SVIM JEZICIMA

Poslednji osvrt na sve kategorije služi kako bi se još jedanput istakle sve zabeležene vrednosti na celokupnom korpusu knjiga, podeljene po jezicima na kojima su knjige pisane kako bi pregled bio jasniji, čemu se težilo tokom svih grafičkih i tabelarnih prikaza u celoj analizi. Kategorije su odvojene u ovom delu, tačnije prikaz zabeleženih elemenata u datim knjigama je prikazan prvo u kategorijama forme (*Kraći tekst, Duži tekst, Citat, Slika, Ilustracija, Slika i tekst*), a zatim u kategorijama sadržine (*Znamenitosti i lokaliteti, Geografski podaci, Istorijski podaci, Civilizacija i društvo, Književnost, Umetnost (sve kategorije), Mediji, Tradicija i običaji, Način života, Sport i rekreacija*). Nadalje, biće izdvojene procentualne vrednosti u vidu doprinosa (na pojedinačnom uzorku date kategorije forme ili sadržine, na ukupnom uzorku forme teksta ili slike i na generalnom uzorku ukupnog materijala odnosno elemenata kulture prikupljenih u analizi, nezavisno od forme) uz kratak osvrt na potencijalni značaj po uzorcima, ili među jezicima, bez detaljnijeg uvida u forme ili sadržaj jer je o tome bilo reči u delovima analize posvećenim obema kategorijama.

<i>Kraći tekst</i>		<i>Duži tekst</i>		<i>Citat</i>	
<i>Mađarski jezik</i>	60	<i>Mađarski jezik</i>	1	<i>Mađarski jezik</i>	0
<i>Ruski jezik</i>	124	<i>Ruski jezik</i>	91	<i>Ruski jezik</i>	44
<i>Španski jezik</i>	5	<i>Španski jezik</i>	0	<i>Španski jezik</i>	0
<i>Francuski jezik</i>	102	<i>Francuski jezik</i>	52	<i>Francuski jezik</i>	10
<i>Engleski jezik</i>	43	<i>Engleski jezik</i>	19	<i>Engleski jezik</i>	0
<i>Rumunski jezik</i>	156	<i>Rumunski jezik</i>	44	<i>Rumunski jezik</i>	44
<i>Bugarski jezik</i>	13	<i>Bugarski jezik</i>	14	<i>Bugarski jezik</i>	0
<i>Nemački jezik</i>	1	<i>Nemački jezik</i>	3	<i>Nemački jezik</i>	0
<i>Portugalski jezik</i>	24	<i>Portugalski jezik</i>	7	<i>Portugalski jezik</i>	0
<i>Italijanski jezik</i>	30	<i>Italijanski jezik</i>	0	<i>Italijanski jezik</i>	1
<i>Češki jezik</i>	8	<i>Češki jezik</i>	12	<i>Češki jezik</i>	0

Tabela 58. Distribucija elemenata kulture pri kategoriji forme teksta među svim jezicima

Što se forme teksta tiče, elementi su dominantno zastupljeni u vidu kategorije *Kraći tekst* (566), uz najviše vrednosti među knjigama na rumunskom (156 – 27% na pojedinačnom, 11% na ukupnom i 13% na generalnom uzorku), ruskom (124 – 22% na pojedinačnom, 13,6% na ukupnom, 11% na generalnom uzorku) i francuskom jeziku (102 – 18% na pojedinačnom, 11% na ukupnom, 8,8% na generalnom uzorku). Kategorija forme *Kraći tekst* je jedina u kojoj je zastupljenost potpuna, odnosno nema knjiga u kojima ne postoji element kulture zabeležen u ovoj formi. Druga po brojnosti elemenata je forma *Duži tekst* (243), s najvećim brojem elemenata u datoj formi među identičnim jezičkim grupama kao kod najbrojnije kategorije forme samo u nešto drugačijem odnosu, u knjigama na ruskom (91 – 37% na pojedinačnom, 10% na ukupnom i 7,8% na generalnom uzorku), francuskom (52 – 21% na pojedinačnom,

5,7% na ukupnom, 4,5% na generalnom uzorku) i rumunskom jeziku (44 – 18% na pojedinačnom, 4,8% na ukupnom, 3,8% na generalnom uzorku). Upravnjene kategorije forme *Duži tekst* su među knjigama na španskom jeziku i knjizi na italijanskom jeziku. Samo jedan element u datoj formi zabeležen je među knjigama na mađarskom jeziku, tačnije samo u jednom naslovu (*Román*). U poslednjoj i najkraćoj formi teksta, u kojoj su prepoznati elementi kulture, nalaze se identične grupe jezika kao u prethodne dve forme teksta, ovaj put u odnosu: ruski jezik (44 – 44% na pojedinačnom, 4,8% na ukupnom i 3,8% na generalnom uzorku), rumunski jezik (44 – 44% na pojedinačnom, 4,8% na ukupnom, 3,8% na generalnom uzorku), francuski jezik (10 – 10% na pojedinačnom, 1,1% na ukupnom, 0,9% na generalnom uzorku). Najmanji broj elemenata zabeležen je pri kategoriji *Citat* (99), koja sadrži i najveći broj upravnjenih mesta pod datom kategorijom među knjigama na generalnom uzorku, kada se posmatraju forme teksta zasebno. Samo jedan element pri datoj kategoriji *Citat* zabeležen je u knjizi na italijanskom jeziku. Najviše vrednosti i najveći pojedinačni doprinosi generalnom uzorku kada je reč o elementima u formi teksta nalaze se u knjigama na ruskom, rumunskom i francuskom jeziku, a reč je o doprinosu od 73% koje pomenute knjige imaju na ukupnom uzorku, kao i 57% na generalnom, što čini gotovo većinu elemenata izraženih u formi teksta među knjigama koje pripadaju trima jezičkim grupama (ukupno 19 naslova u kojima su elementi, uz varijabilnu distribuciju) i nešto više od polovine ukupnog broja elemenata, nezavisno od forme, na generalnom uzorku.

<i>Slika</i>		<i>Ilustracija</i>		<i>Slika i tekst</i>	
<i>Mađarski jezik</i>	2	<i>Mađarski jezik</i>	1	<i>Mađarski jezik</i>	4
<i>Ruski jezik</i>	0	<i>Ruski jezik</i>	0	<i>Ruski jezik</i>	0
<i>Španski jezik</i>	0	<i>Španski jezik</i>	1	<i>Španski jezik</i>	0
<i>Francuski jezik</i>	59	<i>Francuski jezik</i>	4	<i>Francuski jezik</i>	0
<i>Engleski jezik</i>	2	<i>Engleski jezik</i>	5	<i>Engleski jezik</i>	3
<i>Rumunski jezik</i>	83	<i>Rumunski jezik</i>	23	<i>Rumunski jezik</i>	26
<i>Bugarski jezik</i>	0	<i>Bugarski jezik</i>	0	<i>Bugarski jezik</i>	0
<i>Nemački jezik</i>	19	<i>Nemački jezik</i>	0	<i>Nemački jezik</i>	1
<i>Portugalski jezik</i>	0	<i>Portugalski jezik</i>	0	<i>Portugalski jezik</i>	0
<i>Italijanski jezik</i>	0	<i>Italijanski jezik</i>	0	<i>Italijanski jezik</i>	0
<i>Češki jezik</i>	16	<i>Češki jezik</i>	2	<i>Češki jezik</i>	1

Tabela 59. Distribucija elemenata kulture pri kategoriji forme slike među svim jezicima

Kada je reč o formi slike, odnosno načinu na koje je moguće prepoznati i zabeležiti elemente kulture koji nisu izraženi u dominantnoj formi teksta, najveći broj elemenata odgovara finalnoj kategoriji forme *Slika*, s najvišim vrednostima među knjigama na rumunskom (83 – 46% na pojedinačnom, 33% na ukupnom i 7% na generalnom uzorku), francuskom (59 – 32% na pojedinačnom, 23% na ukupnom, 5% na generalnom uzorku) i nemačkom jeziku (19 – 10% na pojedinačnom, 7,5% na ukupnom, 1,6% na generalnom uzorku). Već je pri dominantnoj kategoriji forme slike primetan veći broj upražnjenih mesta među različitim jezicima (ruski, španski, bugarski, portugalski, italijanski jezik). Ukupan doprinos izdvojenog uzorka knjiga sa najvišim vrednostima odnosno brojem elemenata pri dominantnoj kategoriji je 89% elemenata u

datoj formi na pojedinačnom uzorku svih elemenata zabeleženih u formi *Slika*, 64% na ukupnom uzorku elemenata u slikovnoj formi i 14% na generalnom uzorku. Gotovo sav uzorak elemenata izraženih u kategoriji forme *Slika* nalazi se među knjigama na rumunskom, francuskom i nemačkom jeziku (ukupno 17 naslova). Identičan broj upražnjenih mesta nalazi se kod kategorije forme *Ilustracija*, kao što je kod dominantne kategorije, koja beleži znatno manji broj elemenata (36) raspoređenih po knjigama, uz najviše vrednosti među knjigama na rumunskom jeziku (23 - 64% na pojedinačnom, 9% na ukupnom i 2% na generalnom uzorku) dok je među preostalim knjigama zabeležen neznatan broj elemenata u datoј formi. Samo po jedan element u datoј formi zabeležen je među knjigama na mađarskom, tačnije u jednom naslovu (*R. nyelvkönyv*), kao i u jednoj knjizi na španskom jeziku (*QAR*). U poslednjoj i najsloženijoj formi slike, koja predstavlja hibridnu kategoriju dve forme, zabeležen je gotovo identičan broj elemenata kao u kategoriji srednje zastupljenosti među slikovnim formama, s najvišim vrednostima odnosno brojem elemenata kulture, takođe, među knjigama na rumunskom jeziku (26 – 74% na pojedinačnom, 10% na ukupnom i 2,2% na generalnom uzorku). Nešto više upražnjenih kategorija *Slika i tekst* primetno je među knjigama na ruskom, španskom, francuskom, bugarskom, italijanskom i portugalskom jeziku (ukupno 12 naslova). Dosledno najviše vrednosti, kada je reč o kategorijama forme slike, zabeležene su među knjigama na rumunskom jeziku (132 – 52% na ukupnom i 11% na generalnom uzorku) čineći više od polovine ukupnog broja elemenata zabeleženih u datim kategorijama forme. U ovom slučaju, među 12 naslova pronađeno je, zabeleženo i analizirano više elemenata u formi slike nego što je to na preostalom uzorku knjiga, kog čini 38 naslova. Iako je u pitanju jedna dominantna kategorija forme (*Slika*), naredna jezička grupa u kojoj je registrovan visok broj elemenata jeste francusko-rumunski, a svi elementi pronađeni su samo u jednom naslovu od ukupno 4 koja čine blok knjiga na datom jeziku (*Cours de LR*).

<i>Književnost</i>		<i>Znamenitosti i lokaliteti</i>		<i>Tradicija i običaji</i>	
<i>Mađarski jezik</i>	40	<i>Mađarski jezik</i>	7	<i>Mađarski jezik</i>	3
<i>Ruski jezik</i>	200	<i>Ruski jezik</i>	8	<i>Ruski jezik</i>	17
<i>Španski jezik</i>	0	<i>Španski jezik</i>	0	<i>Španski jezik</i>	1
<i>Francuski jezik</i>	91	<i>Francuski jezik</i>	43	<i>Francuski jezik</i>	22
<i>Engleski jezik</i>	6	<i>Engleski jezik</i>	24	<i>Engleski jezik</i>	2
<i>Rumunski jezik</i>	46	<i>Rumunski jezik</i>	102	<i>Rumunski jezik</i>	103
<i>Bugarski jezik</i>	12	<i>Bugarski jezik</i>	5	<i>Bugarski jezik</i>	2
<i>Nemački jezik</i>	0	<i>Nemački jezik</i>	5	<i>Nemački jezik</i>	10
<i>Portugalski jezik</i>	29	<i>Portugalski jezik</i>	0	<i>Portugalski jezik</i>	0
<i>Italijanski jezik</i>	0	<i>Italijanski jezik</i>	2	<i>Italijanski jezik</i>	11
<i>Češki jezik</i>	2	<i>Češki jezik</i>	22	<i>Češki jezik</i>	2

Tabela 60. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine među svim jezicima

Nakon kategorija forme u kojima je bilo moguće prepoznati elemente, na redu su kategorije sadržine koje bolje objašnjavaju to što dati elementi predstavljaju, koju poruku šalju i koje vrednosti prenose u nastavnom procesu učenja rumunskog jezika kao stranog. I ovih 10 kategorija sadržine poređano je po ukupnim vrednostima kao što je bio slučaj sa kategorijama forme, od najzastupljenijih do onih najmanje zastupljenih. Kada se svi elementi uzmu u obzir, dominanta kategorija je *Književnost*, s najvećim brojem elemenata u različitim formama slike i teksta, kako je prikazano ranije u analizi. Dominantne vrednosti zabeležene su među knjigama na ruskom jeziku, sa ukupnim doprinosom od 17% na generalnom uzorku svih elemenata kulture dok elementi koji pripadaju dominantnoj kategoriji čine 77% pojedinačnog uzorka knjiga na ruskom jeziku, što dalje implicira da je znatno manji preostali broj elemenata u formi teksta među ovim knjigama raspoređen u neke druge

kategorije, a najviše vrednosti u okviru jedne kategorije značajno menjaju distribuciju elemenata na generalnom uzroku, dvostruko povećavajući vrednosti kategorije *Književnost* koje bi bile visoke u svakom slučaju, ali bi distribucija izgledala dosta drugačije i ujednačenje zanemarivanjem ovog pojedinačnog uzorka knjiga. U sve tri knjige na ruskom jeziku, koje čine taj pojedinačni uzorak, zabeležen je značajno visok broj elemenata u formi teksta koji odgovaraju različitim književnim vrstama i rodovima. Visoke vrednosti zabeležene su i među knjigama na francuskom (91 – 40% na pojedinačnom, 7,8% na generalnom uzorku) i rumunskom jeziku (46 – 11% na pojedinačnom, 3,8% na generalnom uzorku), iako je reč o znatno manjem broju elemenata, mada se u knjigama na rumunskom jeziku susreću i slikovne forme koje odgovaraju kategoriji sadržine *Književnost*. Pojedinačan uzorak se i u ovom slučaju odnosi na datu jezičku grupu i knjige koje čine taj blok, samo što se među kategorijama sadržine nalaze svi elementi nezavisno od forme pa izostaju procenti na ukupnim uzorcima forme. Elementi koji pripadaju kategoriji *Književnost* izostaju u knjigama na španskom, italijanskom i nemačkom jeziku (ukupno 4 naslova). Naredna kategorija sadržine po broju elemenata, iako značajno manjeg broja u odnosu na dominantnu kategoriju, jeste *Znamenitost i lokaliteti*. Najviše vrednosti zabeležene su među knjigama na rumunskom jeziku (102 – 27% na pojedinačnom, 8,8% na generalnom uzorku), uz dosta niže vrednosti, iako i dalje visoke među knjigama na francuskom jeziku (43 – 19% na pojedinačnom, 3,7% na generalnom uzorku). Data kategorija izostaje među elementima u knjigama na španskom i portugalskom jeziku (ukupno 3 naslova). U poslednjoj kategoriji sadržine u ovom segmentu, elementi izostaju samo u jednom naslovu na portugalskom jeziku, čineći kategoriju *Tradicija i običaji* jednu od najzastupljenijih na generalnom uzorku. Najviše vrednosti, doduše, i u ovom slučaju bivaju zabeležene među knjigama na rumunskom jeziku (103 – 27% na pojedinačnom, 8,8% na generalnom uzorku). Distribucija elemenata u ovoj kategoriji među preostalim knjigama je prilično niska.

<i>Istorijski podaci</i>		<i>Civilizacija i društvo</i>		<i>Geografski podaci</i>	
Mađarski jezik	1	Mađarski jezik	0	Mađarski jezik	0
Ruski jezik	30	Ruski jezik	1	Ruski jezik	1
Španski jezik	2	Španski jezik	2	Španski jezik	1
Francuski jezik	44	Francuski jezik	3	Francuski jezik	7
Engleski jezik	15	Engleski jezik	6	Engleski jezik	12
Rumunski jezik	11	Rumunski jezik	44	Rumunski jezik	26
Bugarski jezik	5	Bugarski jezik	0	Bugarski jezik	1
Nemački jezik	1	Nemački jezik	0	Nemački jezik	1
Portugalski jezik	1	Portugalski jezik	0	Portugalski jezik	1
Italijanski jezik	9	Italijanski jezik	3	Italijanski jezik	2
Češki jezik	2	Češki jezik	2	Češki jezik	1

Tabela 61. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine među svim jezicima

Prva kategorija sadržine koje je opšte prisutna na celokupnom uzorku knjiga jeste prva u nizu narednog segmenta, imenovana kao *Istorijski podaci*. Iako zabeležene vrednosti nisu naročito visoke, dosledno i prilično ujednačeno su raspoređene među knjigama izdatim na različitim jezicima i u različito vreme, što govori u prilog doslednosti i široke primene podataka ove kategorije, čak i u ovom kulturološkom i jezičkom kontekstu. Tip informacija, teme i forme (dominantno tekst) dosledno se primenjuju kroz ceo korpus knjiga, čineći prvu kategoriju jednu od najlakše registrovanih, što daje mogućnost da se ista okarakteriše kao permanentna, sigurna i očekivana. Najviše vrednosti u okviru kategorije

zabeležene su među knjigama na francuskom (44 – 19% na pojedinačnom, 3,8% na generalnom uzorku) i ruskom jeziku (30 – 11% na pojedinačnom, 2,6% na generalnom uzorku). Po prvi put je među knjigama zabeleženo nešto više pojedinačnih vrednosti, koje čine deo kategorije sadržine *Istorijski podaci* među knjigama na mađarskom, nemačkom i portugalskom jeziku (ukupno 5 naslova). Što se kategorije *Civilizacija i društvo* tiče, registrovano je nekoliko upražnjenih mesta pod datom kategorijom među knjigama na mađarskom, bugarskom, nemačkom i portugalskom jeziku (ukupno 6 naslova). Visoke vrednosti, u obe kategorije forme, zabeležene su samo među knjigama na rumunskom jeziku (44 – 11% na pojedinačnom, 3,8% na generalnom uzorku) dok su među preostalim naslovima neznatno niske vrednostina generalnom uzorku pri dатoj kategoriji. Najveći broj pojedinačnih vrednosti u okviru neke kategorije sadržine nalazi se pri kategoriji *Geografski podaci* (ruski, španski, bugarskom, nemački, italijanski i portugalski jezik) među 9 naslova. Forma za datu kategoriju je svakako mešovita, dok značajan deo korpusa čine slikovne forme (*Ilustracija – Mapa*), s najvišim vrednostima među knjigama na rumunskom jeziku (26 – 7% na pojedinačnom, 2,2% na generalnom uzorku) uz niske i pojedinačne doprinose među ostalim jezicima. Sve ove kategorije sadrže značajno manji broj elemenata kulture u odnosu na prve 4 kategorije sadržine, čineći ih srednjim vrednostima sve do kategorije *Umetnost (sve kategorije)*, kada je reč o najmanjim doprinosima generalnom uzorku.

<i>Način života</i>	
<i>Mađarski jezik</i>	17
<i>Ruski jezik</i>	0
<i>Španski jezik</i>	0
<i>Francuski jezik</i>	6
<i>Engleski jezik</i>	4
<i>Rumunski jezik</i>	7
<i>Bugarski jezik</i>	0
<i>Nemački jezik</i>	5
<i>Portugalski jezik</i>	0
<i>Italijanski jezik</i>	2
<i>Češki jezik</i>	0

<i>Umetnost (sve kategorije)</i>	
<i>Mađarski jezik</i>	0
<i>Ruski jezik</i>	0
<i>Španski jezik</i>	0
<i>Francuski jezik</i>	6
<i>Engleski jezik</i>	1
<i>Rumunski jezik</i>	15
<i>Bugarski jezik</i>	0
<i>Nemački jezik</i>	2
<i>Portugalski jezik</i>	0
<i>Italijanski jezik</i>	1
<i>Češki jezik</i>	5

Tabela 62. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine među svim jezicima

Negde na granici srednjih i niskih doprinosa nalazi se kategorija sadržine *Način života*, s najvećim brojem elemenata kulture zabeleženim među knjigama na mađarskom jeziku (17 – 25% na pojedinačnom, 1,5% na generalnom uzorku), dominantno u formi kraćeg teksta izolovane samo iz jednog naslova od tri (*R. nyelvkönyv*). Što se upražnjenih mesta pri dатој kategoriji tiče, reč je o knjigama na ruskom, španskom, bugarskom, portugalskom i češkom jeziku. Sve druge vrednosti odnosno broj elemenata među preostalim knjigama je prilično nizak, tako da je i u ovom

slučaju jedan naslov onaj koji utiče na sam broj elemenata na ukupno uzorku koji se tiče kategorije *Način života* (40% ukupnog broja elemenata nalazi se u naslovu *R. nyelvkönyv*). Identičan broj upražnjenih mesta registrovan je i pri narednoj kategoriji, koja sadrži još manje elemenata kulture kroz celokupan uzorak knjiga, koja čini prvu u nizu nisko zastupljenih vrednosti. Reč je o kategoriji sadržine *Umetnost (sve kategorije)*, s najvišim vrednostima među knjigama na rumunskom jeziku (15 – 4% na pojedinačnom, 1,3% na generalnom uzorku). Što se knjiga na drugim jezicima tiče, elementi pri kategoriji *Umetnost* ili izostaju ili beleže znatno niske vrednosti. Poslednji blok, koji pripada najnižim doprinosima generalnom uzorku, čine još dve kategorije sličnih vrednosti kao što je zabeleženo pri kategoriji *Umetnost*. Naime, u poslednje dve kategorije sadržine primetno je dosta upražnjenih kategorija među knjigama na stranim jezicima, za obe kategorije – *Mediji* i *Sport i rekreacija*. Najviše vrednosti, iako prilično niske, iznova su zabeležene među knjigama na rumunskom jeziku, za obe kategorije, koje neće biti dalje isticane zbog znatno manjeg doprinosu na pojedinačnom uzorku, kao i zbog doprinosu na generalnom uzorku koji je ispod 1%. U sve tri kategorije niskih vrednosti, prisutne su obe kategorije forme u različitom odnosu, iako je njihova zastupljenost prilično neravnomerna i neujednačena, a kategorije bivaju relevantne najviše zbog pojedinačnih doprinosu u okviru posebnog uzorka knjiga na rumunskom jeziku.

<i>Mediji</i>	
<i>Mađarski jezik</i>	0
<i>Ruski jezik</i>	2
<i>Španski jezik</i>	0
<i>Francuski jezik</i>	4
<i>Engleski jezik</i>	5
<i>Rumunski jezik</i>	9
<i>Bugarski jezik</i>	2
<i>Nemački jezik</i>	0
<i>Portugalski jezik</i>	0
<i>Italijanski jezik</i>	0
<i>Češki jezik</i>	2

<i>Sport i rekreacija</i>	
<i>Mađarski jezik</i>	0
<i>Ruski jezik</i>	0
<i>Španski jezik</i>	0
<i>Francuski jezik</i>	3
<i>Engleski jezik</i>	0
<i>Rumunski jezik</i>	8
<i>Bugarski jezik</i>	0
<i>Nemački jezik</i>	0
<i>Portugalski jezik</i>	0
<i>Italijanski jezik</i>	1
<i>Češki jezik</i>	1

Tabela 63. Distribucija elemenata kulture po kategorijama sadržine
među svim jezicima

Na samom kraju ovog pregleda, koji se oslanja na podatke koji su prikazani parcijalno kroz analizu i kroz uporedne prikaze među jezicima, knjigama i kategorijama, evidentno je da je distribucija elemenata uopšteno promatraljući, prilično neujednačena. Česte su situacije kada elementi kulture po sadržaju odgovaraju više jednom tipu kategorija nego drugima, kao što je slučaj sa kategorijama koje imaju najveći broj elemenata – *Književnost, Znamenitosti i lokaliteti, Tradicija i običaji*, donekle i kategorija *Istorijski podaci*. Odsustvo ravnomerne distribucije je naročito očigledno prilikom kategorizacije književnih elemenata, uz

dominante vrednosti samo na jednom uzorku knjiga koje kompletno menjaju vrednost pojedinačnog doprinosa generalnom uzirku, ali i same vrednosti date kategorije na generalnom uzorku pri poređenju sa drugim kategorijama sadržine, koje se u tom odnosu čine zapostavljene ili u krajnjoj liniji, neprimetne. Registrovan je velik broj upražnjenih mesta među kategorijama, kao i određeni broj naslova u kojima nije zabeležen nijedan element kulture. Najravnomernija raspodela elemenata kulture, što se tiče ravnomerne zastupljenosti bez odsustva elemenata niti u jednoj kategoriji sadržine ili samih vrednosti koje su ujednačene koliko je to moguće, primetna je među knjigama na rumunskom jeziku, koje od ukupno 10 kategorija sadržine čine reprezentativan uzorak na čak 8 kategorija sadržine, a ovaj odnos je itekako sličan među kategorijama forme gde su knjige na rumunskom jeziku s dominantnim vrednostima u okviru 4 kategorije (*Kraći tekst, Slika, Ilustracija, Slika i tekst*) od ukupno 6. Dominacija samo jednog bloka knjiga, iako je reč o 12 naslova među kojima se nalaze elementi kulture po svim navedenim kategorijama što čini trećinu fundamentalnog uzorka knjiga upotrebljenih u analizi, značajno utiče na finalne rezultate i sliku koja se stiče o generalnoj zastupljenosti elemenata kulture među udžbenicima za učenje rumunskog jezika, samo što ta slika ne govori u prilog održivosti, napretka ili svestranoj kulturnoj reprezentaciji u knjigama nego radije govori o potrebama novog metodološkog pristupa, novih ideja koje se mogu služiti i "starim" korpusom informacija, nešto drugačijeg formata i pristupačnosti samih informacija što svakako utiče na njihovu percepciju i dalju obradu i o istraživačkom polju negde između kulture i jezika koje funkcioniše na obostranu korist i zajednički rezultat.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Međuodnos kulture i jezika predstavlja višeslojan fenomen koji zadire u različite sfere ljudskog iskustva. Čovek se ne rađa s jezikom, nego se rađa sa predispozicijom za jezik, koja se uz slične opšte uslove, deljeno i lično iskustvo, formira u svest o jeziku, što obuhvata više faktora od samog jezika. Svakako, posmatrajući samo jezik dolazi se do ne tako jednostavnih pojava, naročito kada se uđe u polemiku šta je u jeziku "urođeno", a šta je "naučeno", kako se obrađuju, klasifikuju i razumeju jezičke informacije u različitoj životnoj dobi, koliko je jezik fleksibilan, a koliko rigidan i sl. Lista pitanja, potencijalnih i potvrđenih odgovora je svakako isuviše dugačka da pokrije osnovne poteškoće u koncipiranju jezika, a kamoli kada se jeziku pridodaju njemu prirodne komponente poput kultura. Ako bi se kultura posmatrala van jezika, ne bi se razumela u celosti, niti bi imala jednaku vrednost van konteksta koji joj jezik pruža. Ako bi se kultura posmatrala neodvojivo od jezika, postavlja se pitanje šta je "starije" ili "važnije", što obeshrabruje svaku potencijalnu argumentaciju u kojem god pravcu ona išla. Ako bi se kultura posmatrala u simbiozi sa jezikom, u jednom skladnom partnerskom odnosu koji se gradi, neguje ali koji se može i narušiti, u krajnjem slučaju i prekinuti – dolazi se do nekih drugih rezolucija i nešto drugačije postavke u kojoj su članovi, odnosno partneri, jednaki. Upravo je iz ove inicijalne pozicije

proistekla želja za ovakvim tipom monografije, u kojoj bi se preispitala postojeća uverenja o parcijalnim udelima kulture u jeziku i jezika u kulturi, šta je u datom odnosu zajedničko, šta je posebno samo za jezik ili samo za kulturu i šta je očekivano ili neočekivano u tom duetu dva fenomena? Pitanja bi se mogla nizati i dalje, jer su se postavljala tokom čitavog procesa ekstrakcije elemenata kulture iz udžbenika za učenje rumunskog jezika kao stranog, menjajući sam tok i metod rada višestruko do konačnog opisivanja metoda i komentarisanja dobijenih rezultata. Uzet je vrlo specifičan par, sada se može i tako nazvati u skladu sa ranije pomenutom paraleлом о partnerskom odnosu, između rumunskog jezika i rumunske kulture u jednom još specifičnijem okruženju, odnosno u gradivu za učenje rumunskog jezika kao stranog. Svaki strani jezik i kultura su onome koji nije maternji govornik, niti živi ili ima bilo kakvih relacija sa matičnom zemljom čiji je dati jezik, strani. Ako je nešto percipirano kao strano, najčešće se doživljava kao udaljeno, nepoznato i nešto što je van zone komfora. Kada se tako posmatra učenje stranog jezika, kao nešto strano, jasna je svaka frustracija onog koji uzaludno pokušava da razume jezik bez shvatanja njegove suštine. Neretko se do suštine ili bar njenog polemisanja ni ne dođe, naročito ne na stranom jeziku koji se ciljano uči ili koji se učio, baš zbog očekivanja od jezika koja se ne tiču samo jezika. Pojam "strano" je upravo fenomen koji može obeshrabriti učenika stranog jezika da pokuša, da razume da i kada deluje nejasno to ima smisla, samo je smisao na jednom drugom jeziku i u jednoj drugoj kulturi, onoj "stranoj", koja treba da se upozna, razume i sa kojom se učenik u određenoj meri može poistovetiti, što mu omogućavaju kulturni obrasci koje nosi iz svoje kulture i lučnog isksutva, i koja može odgovoriti na neodgovorena pitanja o jeziku, o "smislju" i samim tim produbiti znanja koja se neretko vrlo površno shvataju, u izlišnom pokušaju izolacije od konteksta odnosno od kulture iz koje je jezik potekao i potiče - zato što kultura ne predstavlja postignut stadijum nego proces koji do tog stadijuma kontinuirano stiže, ali uvek fali jedan korak koji predstavlja distancu u odnosu na društvene promene, što stvara

prostor za sustizanje odnosno adaptaciju. Zadatak učenja stranog jezika je u samo nekoliko jednostavnih refleksija postao znatno teži. Kada o jeziku i kulturi jednog naroda postoje određene predrasude, predubeđenja koja u najgorem slučaju onemogućavaju započinjanje procesa učenja jezika i upoznavanje jedne kulture – zadatak još više dobija na težini. Kada se pridodaju svakodnevne poteškoće sa kojima se susreću nastavnici jezika i učenici kao deo obrazovnog sistema koji na svom optimumu funkcioniše tako da ne zadovoljava potrebe ni polovine onih koji su iza katedri, ali ni onih koji popunjavaju redove ispred istih – ima li svrhe upuštati se makar u jedan segment “problema”, kada ih je toliko mnogo? Ova analiza je pokušala sve od navedenog, odnosno da ispita status, rasprostranjenost i zastupljenost elemenata kulture jednog ugroženog jezika, koji predstavlja kulturno oruđe jednog važnog naroda sa prostora Balkanskog poluostrva, jezik Evrope i jezik nacionalne manjine u Vojvodini – rumunskog jezika. Metod kojim će se navedeno ispitati podrazumevao je nešto širi uzorak odnosno spisak knjiga (udžbenika, priručnika) kojima je cilj podučavanje rumunskog jezika kao stranog, što daje ciljano selektovan jezički i kulurološki materijal kojim se jedna zemlja predstavlja svetu. Ukupni korpus udžbenika činio je 38 udžbenika na 11 različitih svetskih jezika (mađarski, ruski, španski, francuski, engleski, rumunski, bugarski, nemački, portugalski, italijanski, češki) u kojima je rumunski jezik uvek drugi, ciljni jezik. Uvršteno je i 13 knjiga za učenje rumunskog jezika kao stranog koje su pisane na rumunском, raznih namena (za strane studente, za rumune u rasejanju, za strance koji dolaze da žive i rade u Rumuniji i sl.). Elementi kulture su traženi u svim knjigama, praćenjem procedura koje su pažljivo izvedene putem pokušaja i pogrešaka. Inicijalna ideja gradila se na tome da se pomenuti udžbenici pregledaju, iščitaju i obeleže na univerzalan način kako bi se znalo koliko elemenata kulture postoji u knjigama, na koji način su oni prikazani i šta je to što prikazuju odnosno koju kulurološki relevantnu poruku oni šalju. Kako je ranije kroz metodološki pristup i opisano, koraci koji su odabrani kao najpodesniji primenjivali su se na sve udžbenike koji čine osnovni uzorak za

sprovođenje analize, u vidu inicijalnog pregleda, parcijalne analize lekcija od kojih se udžbenici sastoje, beleženja primećenih elemenata kulture (po tome u kojoj formi su prikazani, u kom zadatku, na koji način su prikazani odnosno opis njihove sadržine i na kojoj su stranici u svakoj knjizi) i konkretizovanja spiska elemenata za dve odabrane kategorije - kategorije forme (kako je element prikazan) i kategorije sadržine (šta element prikazuje). Tokom daljeg toka analize, bilo je izazovno odabrat finalne forme kod oba tipa kategorija, naročito što su se na ovakovm uzorku, gde je materijal prilično sličan a ukupan broj zabeleženih elemenata nije mali (1160), dešavala ponavljanja kategorija, višestruko zabeleženi elementi i neretko promašeni elementi u nekim udžbenicima što se rešavalo ponavljanjem inicijalnih koraka nekoliko puta. Ponavljanja su bila osnovno sredstvo i u radu sa kategorijama, pa su se u sličnom maniru izlovale finalne kategorije forme i sadržine kako bi analiza bila preglednija. Čak je i ovoj veštačkoj podeli forme i suštine sve imalo smisla kada su one bile posmatrane zajedno, kroz knjige i uporedno po jezicima, govoreći u prilog tome da je svaka ekstrakcija sličnog tipa prilično uzaludna za donošenje bilo kakvih zaključaka o generalnom procesu u kojem je uvek uključeno više faktora, kao što je to slučaj sa jezikom i kulturom generalno. U svim etapama je vodilja bio, naravno, rumunski jezik naročito jer je u fokusu međudnos rumunskog jezika i kulture u posebnom uzorku udžbenika koji su u određenom broju slučajeva pisani na jezicima koji nisu poznati autorkama, pa je jedini izvor informacija i sredstvo za tumačenje konteksta isključivo rumunski jezik. Ono što se nadalje kroz parcijalne analize pokazalo jeste to da su elementi dominantno izraženi u formi teksta, što su parametri na generalnom uzorku svih knjiga. Više elemenata u formi teksta, u sve tri kategorije (*Kraći tekst*, *Duži tekst*, *Citat*) zabeleženo je među nešto starijim izdanjima, koja čine 44% ukupnog uzorka knjiga. Sva starija izdanja izdata su od najstarijeg (1944) do najmlađeg (1999), granica je postavljena na početak novog veka. Kroz analizu forme pokazalo se da su slikovne forme prisutne u nešto većoj meri među modernijim udžbenicima (56% od

ukupnog broja elemenata izraženih u formi slike), izdatim od 2000. godine do danas, naročito među knjigama na rumunskom jeziku koje su se pokazale kao reprezentativne distribucijom elemenata po obe kategorije, kao i za kategorije sadržine samih elemenata. Primetan je izuzetak modernog, odnosno savremenog sadržaja koji bi pratio promene u društvenim trendovima, tržištu i multimedijalnom napretku, revoluciji interneta i dostupnosti informacija i sl. koje dominantno oblikuju svest, mogućnosti, motivaciju kao i proces učenja kod čoveka, o kom god uzrastu govorili. Sve navedene promene uticale su, pre svega, na percepciju stranog jezika kao atributa, neizostavne "alatke" i nezamenjivog iskustva počevši od promene životne sredine zarad poslovnih, obrayovil ili porodičnih prilika. Sposobnosti koje čovek nije otkrio preko noći su se ne tako davno "kompresovale", omogućavajući znatno manje vremena za usavršavanje određenih veština, što sa sobom nosi određene prednosti, ali i mane.

Često se kroz analizu dešavalo da među knjigama na istom jeziku samo u jednog ili nekolicini bude elemenata kulture, što naponosletku na pojedinačnom uzorku tih knjiga narušava očekivanja o distribuciji i jednakoj zastupljenosti, naročito kada je reč o jednom naslovu i jednoj dominantnoj kategoriji, bilo da je reč o formi ili sadržini, što je prvenstveno uticalo na kategoriju sadržine *Književnost*, a samim tim i na brojnost tekstualnih formi jer su među svima bili zabeleženi književni elementi u nekoj meri. Što se ostalih kulturno-relevantnih kategorija sadržine među knjigama za učenje rumunskog jezika kao stranog tiče, kao najzastupljenije pored kategorije *Književnost* su se pokazale *Znamenitosti i lokaliteti, Tradicija i običaji i Istorijski podaci*. Preostale kategorije u manjoj meri utiču na generalnu distribuciju elemenata kulture po datim sadržajima, kao teme koje su zastupljene i relevantne među udžbenicima uz preuslov da čine skladan deo lekcija odnosno gradiva prilagođenom najviše do nivoa B1 rumunskog jezika kao stranog (*Geografski podaci, Način života, Umetnost, Mediji, Sport i rekreacija*). Kada je o sadržaju

kulturnih elemenata reč, ponovno se izdvajaju knjige na rumunskom jeziku za učenje rumunskog jezika, kao one koje sadrže sve kategorije u različitoj meri po određenoj knjizi (od ukupno 13, samo u jednom naslovu nema zabeleženih elemenata kulture). Ovakav podatak je na kraju iscrpne analize krajnje obeshrabrujuć. Čak ni dominantne vrednosti u okviru pojedinih kategorija, koje su zabeležene među knjigama na drugim jezicima (ruski jezik – *Književnost*, mađarski jezik – *Način života*, francuski jezik – *Istorijski podaci*), ne utiču mnogo na trend zastupljenosti elemenata i na doslednost, kroz sve tipove kategorija, kao što je to slučaj među knjigama na rumunskom jeziku. Situacija nije idealna ni među, u ovom trenutku, favoritu među pojedinačnim uzorcima knjiga tj. među knjigama na rumunskom jeziku – zabeležene su dominantne vrednosti u formi sadržine *Tradicija i običaji* što je u skladu sa očekivanjima koja polaze od toga da će se upravo na te element obratiti pažnja ako govorimo o reprezentaciji kulture Rumunije svetu od strane njenih državljana i maternjih govornika. Međutim, postavlja se pitanje zašto u ovom bloku knjiga, kao i u ostalim blokovima na svetskim jezicima, dosledno izostaje kategorija forme *Slika i tekst*, koja je okarakterisana kao najpoželjnija, najinformativnija i zapravo dovoljna kategorija, u kojoj je potencijalno sadržano sve što jedna kulturološka tema može ponuditi po lekciji? Prepostavke idu u pravcu lakoće izvedbe, nedostatka sredstava ili nedostatka informacija koje autori imaju kod sebe, bilo usled ličnog opredeljenja, faktora vremena koje je potrebno za izradu knjige ali i vremena u kojem je knjiga izdata što značajno utiče na većinu faktora, od sredstava do metodološke usmerenosti i pravca po kojem se knjiga piše. Mnoge slikovne forme koje su registrovane ne nude dodatno objašnjenje što biva kranje beskorisno bez supervizije nastavnika, učitelja ili mentora, u idealnom slučaju kada učenik nije prepušten sam sebi. Ovde je svakako reč o odraslim učenicima, te poslednji tip učenja odnosno učenika više predstavlja pravilo nego izuzetak, što napomenute nedostatke dodatno stavlja u prvi plan. Slična situacija je i sa kraćim tekstualnim formama, naročito kada su deo objašnjenja u zadatku, primera ili opisa, u vidu

informacije koja treba biti dodatno objašnjenja kako bi se razumela u datom kontekstu. Zaseban problem predstavljaju brojne situacije koje nisu ušle u analizu a čine nasumično pominjanje imena ili stvari kako bi se govorilo o Rumuniji ili rumunskom narodu što posledično ne ostavlja željeni odnosno značajan utisak. Analiza bi se sama po sebi dalje mogla proširiti ili uže specifikovati, obuhvatiti još neke knjige ili se usmeriti na određene aspekte već postojećih knjiga (književne elemente, analize teksta i sl.). Metodološki pristup i analiza ponuđeni u ovom radu predstavljaju generalni pristup prilično apstraktnom konceptu, pokušaj metodološkog pristupa zarad izrade jednog procesa koji je primenljiv na različite kategorije odnosno sfere kako kulturološkog i jezičkog pojma, tako i bilo kog pojma u biti. Krajnja svrha je kvantitativna analiza u vidu procentualnih doprinosa generalnom uzorku prikupljenih elemenata uz mogućnost njihovog tumačenja, smeštanja u kontekst i razumevanja, što predstavlja najveći izazov kako ove tako i svake slične analize. Među udžbenicima na svetskim jezicima, primetno je da nema udžbenika za učenje rumunskog jezika kao stranog na jezicima zemlje iz regiona, izuzev mađarskog i bugarskog jezika, ponajviše izostaju materijali na srpskom jeziku, što je premostiv nedostatak i zadatak za istraživače i filologe u budućnosti. Jedan od osnovnih ciljeva ovakve metodološke ideje jeste, kako je u samom radu napomenuto, generalni pristup i mogućnost istovetne primene u radu i sa drugim kombinacijama jezika, uz potrebne adaptacije i modifikacije pojedinih segmenata metodološkog rešenja o kome je reč, za šta zasigurno postoje efikasnija i brža rešenja, kao i proširivanje tema koje bi se analizirale a samim tim i dodavanje novih poredbenih tačaka, zajedničkih polja delovanja dvaju i više sfera ali i terenskog rada, kako bi se jedan vid ovog metoda materializovao i primenjivao direktno u radu sa učenicima, kako onima koji uče rumunski jezik kao strani tako i sa učenicima drugih stranih jezika oslanjajući se na evolutivni potencijal ovakvog teorijskog i praktičnog modela koji za cilj ima ispitivanje međuodnosa, zastupljenosti i manifestacija kulturoloških obrazaca u jeziku. Nakon ispitivanja stanja u praksi i dobijenih

parametara, stvara se osnov za korak dalje, odnosno za praktična rešenja koja bi potpomogla integraciju kulturnih obrazaca u gradivo (knjige, udžbenike, priručnike, radionice, kurseve i sl.) i koja bi razvijala adekvatne načine da se kultura uči, predaje, doživljava i razume u kontekstu nastave estranog jezika ali sa jednom novom svrhom – osećajem uključenosti u datu kulturu i olakšano, smisleno usvajanje jezičkih kompetencija koje se nalaze u specifičnom kontekstu, koji nudi mnogo više od memorisanja gramatičkih pravila i tradicionalnog pristupa učenju estranog jezika. Očekuju se i nove ideje, specifični ciljevi pri radu sa rumunskim jezikom i kulturom, uz potencijalno povezivanje ideja u okviru projekata koji bi iznadrili platforme za obogaćivanje kulturnog “vokabulara” - što bi bila namerna sintagma koja povezuje dve sfere po svojoj suštini i unakrsnom uticaju koji jezik vrši na kulturu i obratno. Iz te perspektive moguće je zamisliti jedinstven princip koji nadalje biva primenljiv na sve druge jezike, ali naravno, ova alatka bi bila plodonosna u rukama filologa koji poznaju bar ciljni jezik koji istražuju ali gde postoji mogućnost za saradnju sa drugim filozozima koji upravo vladaju drugim stranim jezikom a čiji uvid može biti značajan kod tumačenja literature i upoznavanja kulturno-jezičkih pojedinosti tog drugog jezika kada je u pitanju zajednički, ciljni jezik, što bi u ovom slučaju bio rumunski jezik uz strane filologije. Ovaj rad je pionir u višedecenijskom sporu između “partnera”, odnosno kulture i jezika, kako ne bi više bilo reči o sporovima i o prvenstvu jednog naspram drugog ili nauštrb drugog, već o jednoj smislenoj, skladnoj metodologiji koja će uključivati adekvatne forme jezika za nivo koji se piše, uz objašnjenja i primere adekvatne za estranog učenika koji omogućavaju poistovećivanje i podstiču motivaciju i kreativnost, uz mogućnost neposrednog uvida u kulturne obrazce rumunskog naroda, njihovu tradiciju i običaje kako bi se utoliko stvorio neutralan prostor u kome se informacije o novoj, “estranoj” kulturi postepeno i ciljano obrađuju uz adekvatne jezičke forme, fraze i vokabular koji je moguće prepoznati u realnom kontekstu, smisliti inovativne načine upotrebe koji odgovaraju potrebama učenika i koje poštuju pravila i logiku

rumunskog jezika i kulture, promovišući je i omogućavajući svetu da je autentično upozna.

<i>Spisak udžbenika, uz broj stranica i formu elemenata upotrebljenih u analizi</i>	
<i>RLS A1+</i>	12 (Slika); 15 (Tekst); 15 (Slika); 30 (Tekst); 35 (Tekst); 37 (Tekst); 43 (Tekst); 49 (Slika i tekst); 63 (Slika i tekst); 65 (Tekst); 72 (Tekst); 75 (Tekst); 84 (Tekst); 96 (Tekst); 106 (Tekst); 107 (Slika i tekst); 111 (Tekst); 112 (Tekst); 123 (Tekst); 123 (Tekst); 128 (Tekst); 128 (Slika i tekst); 130 (Slika); 130 (Tekst); 131 (Slika); 133 (Slika i tekst); 134 (Tekst); 143 (Slika i tekst); 143 (Tekst); 145 (Tekst); 146 (Slika); 148 (Slika); 149 (Tekst); 149 (Slika); 149 (Tekst); 153 (Slika i tekst)
<i>RLS A1-A2</i>	11 (Ilustracija); 30 (Ilustracija); 38 (Slika); 40 (Slika); 43 (Slika); 45 (Tekst); 45 (Slika); 45 (Slika); 68 (Tekst); 72 (Tekst); 75 (Tekst); 85 (Tekst); 85 (Slika); 98 (Tekst); 102 (Tekst); 104 (Slika); 105 (Tekst); 105 (Slika); 111 (Ilustracija); 123 (Tekst); 128 (Tekst); 131 (Slika); 132 (Tekst); 132 (Slika); 137 (Tekst); 143 (Slika); 143 (Slika); 145 (Tekst); 145 (Tekst); 145 (Tekst); 151 (Tekst); 154 (Tekst); 154 (Slika); 155 (Slika); 155 (Slika); 155 (Slika); 155 (Slika); 155 (Slika); 162 (Tekst); 164 (Tekst); 177 (Tekst); 182 (Ilustracija); 182 (Tekst); 183 (Slika); 204 (Slika); 206 (Slika); 206 (Slika); 206 (Slika); 215 (Tekst); 215 (Slika); 233 (Slika); 234 (Slika); 235 (Ilustracija); 239 (Tekst); 239 (Slika); 245 (Tekst); 245 (Slika)
<i>Puls A1-A2</i>	25 (Ilustracija); 26 (Slika); 27 (Slika); 49 (Citat); 58 (Citat); 58 (Citat); 60-61 (Slika); 63 (Slika); 63 (Slika); 63 (Slika); 64 (Tekst); 64 (Slika); 64 (Tekst); 64 (Slika); 65 (Slika); 67 (Tekst); 67 (Slika); 83 (Tekst); 84 (Tekst); 86 (Tekst); 94 (Tekst); 98 (Citat); 98 (Citat); 100-101 (Tekst); 103 (Slika); 104 (Tekst); 104 (Slika); 116-117 (Tekst)

<i>Cours de LR</i>	0 (Slika); 55 (Slika); 71 (Slika); 72 (Slika); 86 (Tekst); 87 (Tekst); 117 (Tekst); 127 (Citat); 127 (Tekst); 129 (Tekst); 130 (Slika); 144 (Tekst); 145 (Tekst); 146 (Slika); 163 (Tekst); 166 (Slika); 178 (Tekst); 180 (Tekst); 181 (Slika); 182 (Slika); 198 (Tekst); 198 (Tekst); 199 (Tekst); 202 (Ilustracija); 203 (Slika); 204 (Slika); 205 (Slika); 206 (Slika); 207 (Slika); 208 (Slika); 209 (Slika); 209 (Slika); 210 (Slika); 211 (Slika); 212 (Slika); 213 (Slika); 214 (Slika); 226 (Tekst); 235 (Tekst); 239 (Tekst); 240 (Slika); 241 (Slika); 252 (Tekst); 253 (Tekst); 254 (Tekst); 257 (Slika); 258 (Slika); 259 (Slika); 260 (Slika); 261 (Ilustracija); 269 (Tekst); 271 (Tekst); 273 (Tekst); 274 (Slika); 275 (Slika); 276 (Slika); 285 (Tekst); 286 (Tekst); 288 (Tekst); 289 (Slika); 300 (Tekst); 302 (Tekst); 303 (Tekst); 313 (Tekst); 313 (Tekst); 315 (Tekst); 316 (Slika); 328 (Tekst); 329 (Tekst); 330 (Tekst); 332 (Slika); 337 (Tekst); 338 (Slika); 339 (Slika); 340 (Slika); 349 (Tekst); 351 (Tekst); 352 (Tekst); 364 (Tekst); 364 (Tekst); 366 (Tekst); 368 (Slika); 369 (Slika); 370 (Slika); 371 (Slika); 378 (Tekst); 379 (Tekst); 381 (Tekst); 383 (Slika); 384 (Slika); 392 (Tekst); 392 (Tekst); 394 (Tekst); 397 (Slika); 401 (Tekst); 402 (Slika); 403 (Slika); 404 (Slika); 414 (Tekst); 414 (Tekst); 416 (Tekst); 418 (Slika); 426 (Tekst); 426 (Tekst); 428 (Tekst); 437 (Tekst); 437 (Tekst); 439 (Tekst); 441 (Slika); 451 (Tekst); 452 (Slika); 453 (Slika); 454 (Slika); 455 (Slika); 456 (Slika); 457 (Slika); 458 (Slika); 459 (Slika); 460 (Tekst); 469 (Tekst); 476 (Tekst); 477 (Tekst); 478 (Tekst); 482 (Tekst); 484 (Tekst); 486 (Tekst); 490 (Tekst); 492 (Tekst); 493 (Tekst); 495 (Slika); 496 (Slika); 497 (Tekst); 498 (Tekst); 500 (Tekst); 503 (Tekst); 504 (Tekst); 505 (Tekst); 508 (Tekst); 510 (Tekst); 512 (Tekst); 513 (Tekst); 515 (Tekst); 516 (Tekst); 518 (Tekst); 520 (Tekst)
<i>LR străini</i>	8 (Ilustracija); 39 (Slika); 39 (Slika); 39 (Slika); 39 (Slika); 61 (Tekst); 63 (Tekst); 65 (Tekst); 65 (Slika); 65 (Slika); 69 (Tekst); 69 (Slika); 70 (Slika); 70 (Tekst); 71 (Slika); 74 (Slika); 76 (Tekst); 76 (Slika); 77 (Slika); 77 (Tekst); 84 (Tekst); 97 (Tekst); 118 (Slika); 119 (Tekst); 121 (Tekst); 121 (Slika); 126 (Tekst); 126 (Slika); 126 (Tekst); 126 (Slika); 127 (Tekst); 127 (Slika); 127 (Tekst); 127 (Slika); 127 (Tekst); 128 (Slika); 142 (Tekst); 158 (Tekst); 160 (Tekst)

<i>LR Manual</i>	40 (Tekst); 61 (Tekst); 74 (Tekst); 83 (Tekst); 84 (Tekst); 122 (Tekst)
<i>Colloquial</i>	9 (Preface) (Tekst); 11 (Preface) (Tekst); 1 (Tekst); 14 (Tekst); 20 (Tekst); 26 (Tekst); 28 (Tekst); 31 (Tekst); 39 (Tekst); 42 (Tekst); 45 (Tekst); 46 (Ilustracija); 52 (Tekst); 60 (Tekst); 68 (Tekst); 79 (Slika); 101 (Tekst); 104 (Tekst); 111 (Ilustracija); 116 (Tekst); 120 (Tekst); 151 (Tekst); 154 (Tekst); 160 (Tekst); 165 (Tekst); 175 (Tekst); 219 (Tekst); 222 (Tekst); 237 (Tekst); 248 (Slika)
<i>Cu sau fără</i>	18 (Tekst); 20 (Ilustracija); 21 (Tekst); 24 (Ilustracija); 30 (Tekst); 47 (Citat); 67 (Slika); 71 (Citat); 96 (Tekst); 97 (Tekst); 102 (Citat); 106 (Citat); 124 (Citat); 130 (Citat); 134 (Citat); 136 (Citat); 136 (Citat); 148 (Tekst); 150 (Citat); 150 (Citat); 155 (Tekst); 158 (Tekst); 160 (Slika); 160 (Slika); 164 (Citat); 164 (Tekst); 166 (Tekst); 168 (Tekst); 172 (Citat); 176 (Citat); 178 (Slika i tekst); 180 (Tekst); 182 (Tekst); 184 (Tekst); 188 (Tekst); 188 (Slika i tekst); 190 (Slika i tekst); 190 (Slika); 192 (Tekst); 192 (Slika i tekst); 194 (Citat); 196 (Tekst); 200 (Slika i tekst); 202 (Slika i tekst); 208 (Tekst); 210 (Tekst); 213 (Tekst); 215 (Tekst); 217 (Tekst); 220 (Tekst); 222 (Tekst); 223 (Tekst); 224 (Tekst); 225 (Tekst); 227 (Tekst); 229 (Tekst); 230 (Tekst); 232 (Tekst); 233 (Tekst); 234 (Tekst); 235 (Tekst); 236 (Tekst); 237 (Tekst); 238 (Tekst)
<i>TYR</i>	8 (Tekst); 18 (Tekst); 26 (Tekst); 27 (Ilustracija); 38 (Tekst); 48 (Tekst); 63 (Tekst); 76 (Tekst); 90 (Tekst); 95 (Tekst); 104 (Tekst); 117-118 (Slika i tekst); 129 (Tekst); 145 (Slika); 146 (Tekst); 157 (Tekst); 158 (Tekst); 170 (Tekst); 183 (Slika i tekst); 194 (Slika i tekst); 206 (Tekst); 212 (Slika); 217 (Tekst)
<i>Samouky</i>	25 (Tekst); 34 (Tekst); 43 (Tekst); 54 (Tekst); 64 (Tekst); 74 (Tekst); 84 (Tekst); 96 (Tekst); 99 (Slika); 137 (Tekst); 145 (Tekst); 163 (Slika); 174 (Tekst); 194 (Tekst); 202 (Tekst); 211 (Tekst); 230 (Tekst); 239 (Tekst); 251 (Tekst); 255 (Tekst); 274 (Tekst); 283-285 (Slika i tekst); 295 (Tekst); 305 (Slika); 305 (Slika); 306 (Slika); 306 (Slika); 307 (Slika); 307 (Slika); 308 (Slika); 308 (Slika); 309 (Slika); 309 (Slika); 310 (Slika); 310 (Slika); 311 (Slika); 312 (Slika); 312 (Slika); 312 (Slika)

<i>Учебник</i>	13 (Tekst); 26 (Tekst); 83 (Tekst); 85 (Tekst); 98 (Tekst); 128 (Tekst); 131 (Tekst); 142 (Tekst); 158 (Tekst); 161 (Tekst); 174 (Tekst); 189 (Tekst); 203 (Tekst); 206 (Tekst); 206 (Tekst); 219 (Tekst); 222 (Tekst); 231 (Tekst); 233 (Tekst); 235 (Tekst); 237 (Tekst); 244 (Tekst); 247 (Tekst); 254 (Tekst); 259 (Tekst); 265 (Tekst)
<i>Bun venit</i>	8 (Ilustracija); 24 (Slika); 43 (Tekst); 58 (Slika); 87 (Tekst); 108 (Tekst); 115 (Tekst); 140 (Tekst); 169 (Tekst); 177 (Tekst); 195 (Tekst); 196 (Tekst); 200 (Tekst); 202 (Tekst); 203 (Citat); 204-207 (Tekst); 209 (Tekst); 211 (Tekst); 213 (Tekst); 214 (Tekst); 217 (Tekst); 218 (Tekst); 220 (Slika); 223 (Citat); 223 (Tekst); 227 (Tekst); 230 (Citat); 230 (Tekst); 235 (Tekst); 238 (Tekst); 242 (Citat); 242 (Tekst); 246 (Tekst); 250 (Tekst); 252 (Tekst); 255 (Citat); 255 (Tekst); 259 (Tekst); 264 (Tekst); 268 (Citat); 268 (Tekst); 271 (Tekst); 272 (Citat); 273 (Tekst); 279 (Tekst); 283 (Citat); 283 (Tekst); 287 (Tekst); 288 (Tekst); 291 (Citat); 291 (Tekst); 296 (Tekst); 300 (Citat); 301 (Tekst)

	14 (Citat); 18 (Citat); 18-19 (Citat); 22 (Tekst); 23 (Tekst); 24 (Citat); 24 (Citat); 27 (Citat); 28 (Tekst); 28 (Citat); 29 (Citat); 30 (Tekst); 30 (Tekst); 33 (Tekst); 34 (Citat); 35 (Citat); 39 (Citat); 40 (Citat); 41 (Citat); 41 (Tekst); 41 (Tekst); 44 (Tekst); 48 (Citat); 50 (Tekst); 51 (Citat); 52 (Tekst); 53 (Tekst); 54 (Tekst); 57 (Tekst); 60 (Citat); 64 (Citat); 65 (Tekst); 66 (Tekst); 68 (Tekst); 72 (Citat); 75 (Citat); 79 (Tekst); 82 (Citat); 83 (Citat); 86 (Citat); 87 (Citat); 88 (Citat); 89 (Tekst); 90 (Tekst); 93 (Tekst); 96 (Citat); 98-99 (Citat); 99 (Tekst); 100 (Tekst); 101 (Tekst); 103 (Tekst); 106 (Tekst); 112 (Citat); 113 (Citat); 114 (Tekst); 115 (Tekst); 117 (Tekst); 120-121 (Citat); 122 (Citat); 124 (Tekst); 127 (Tekst); 130 (Citat); 132 (Citat); 133-134 (Citat); 135 (Tekst); 137 (Tekst); 139-140 (Citat); 143-144 (Citat); 144 (Tekst); 145 (Tekst); 146-147 (Citat); 148 (Tekst); 150 (Tekst); 151 (Tekst); 153 (Tekst); 154 (Tekst); 155 (Tekst); 158 (Tekst); 159 (Tekst); 160 (Tekst); 161 (Tekst); 162 (Tekst); 163 (Tekst); 164 (Tekst); 165 (Tekst); 166 (Tekst); 168 (Tekst); 170 (Tekst); 171 (Tekst); 172 (Tekst); 173 (Tekst); 174 (Tekst); 176 (Tekst); 177 (Tekst); 179 (Tekst); 181 (Tekst); 182 (Tekst); 184 (Tekst); 185 (Tekst); 186 (Tekst); 187 (Tekst); 189 (Tekst); 190 (Tekst); 191 (Tekst); 193 (Tekst); 194 (Tekst); 195 (Tekst); 196 (Tekst); 198 (Tekst); 199 (Tekst); 200 (Tekst); 201 (Tekst); 202 (Tekst); 203 (Tekst); 204 (Tekst); 205 (Tekst); 206 (Tekst); 207 (Tekst); 208 (Tekst); 209 (Tekst); 212 (Tekst); 213 (Tekst); 214 (Tekst); 215 (Tekst); 216 (Tekst); 217 (Tekst); 218 (Tekst); 220 (Tekst); 224 (Tekst); 225 (Tekst); 226 (Tekst); 230 (Tekst); 232 (Tekst); 233 (Tekst)
<i>Curs superior</i>	Predgovor (Ilustracija); 5-19 (Tekst); 19 (Tekst); 22-39 (Tekst); 25 (Tekst); 26 (Tekst); 30-31 (Tekst); 41-61 (Tekst); 137 (Citat); 171 (Citat); 175 (Citat); 176 (Citat); 176 (Citat); 176 (Citat); 177 (Citat); 186 (Citat); 191 (Tekst)
<i>Parlons</i>	7 (Tekst); 9 (Tekst); 10 (Ilustracija); 11 (Tekst); 19 (Tekst); 21 (Tekst); 23 (Tekst); 25 (Tekst); 26 (Tekst); 28 (Tekst); 33 (Tekst); 35 (Tekst); 38 (Tekst); 38 (Tekst); 39 (Tekst); 40 (Tekst); 43 (Tekst); 45 (Tekst); 92 (Tekst); 93 (Tekst); 93 (Tekst); 95 (Tekst); 96 (Tekst); 98 (Tekst); 98 (Tekst); 100 (Tekst); 124 (Tekst); 128 (Tekst); 135 (Tekst); 136 (Tekst); 138 (Tekst); 143 (Tekst); 148 (Tekst); 149 (Tekst)

<i>Rumänisch</i>	Predgovor (Slika); 8 (Slika); 13-15 (Slika i tekst); 18 (Slika); 23 (Slika); 27 (Slika); 31 (Slika); 32 (Slika); 41 (Slika); 48 (Slika); 56 (Slika); 59 (Slika); 62 (Slika); 76 (Slika); 77 (Tekst); 95 (Tekst); 98 (Slika); 100 (Tekst); 107 (Tekst); 123 (Slika); 127 (Slika); 134 (Slika); 141 (Slika); 144 (Slika)
<i>Il romeno</i>	43 (Tekst); 53 (Citat); 57 (Tekst); 63 (Tekst); 82 (Tekst); 98 (Tekst); 137 (Tekst); 153 (Tekst); 164 (Tekst); 183 (Tekst); 209 (Tekst); 210 (Tekst); 221 (Tekst); 224 (Tekst); 239 (Tekst); 247 (Tekst); 263 (Tekst); 266 (Tekst); 275 (Tekst); 276 (Tekst); 289 (Tekst); 295 (Tekst); 301 (Tekst); 317 (Tekst); 318 (Tekst); 361 (Tekst); 371 (Tekst); 391 (Tekst); 395 (Tekst); 405 (Tekst); 411 (Tekst)
<i>Le rou. sans</i>	43 (Tekst); 53 (Citat); 57 (Tekst); 63 (Tekst); 82 (Tekst); 98 (Tekst); 137 (Tekst); 153 (Tekst); 164 (Tekst); 183 (Tekst); 209 (Tekst); 210 (Tekst); 221 (Tekst); 224 (Tekst); 239 (Tekst); 247 (Tekst); 263 (Tekst); 266 (Tekst); 275 (Tekst); 276 (Tekst); 289 (Tekst); 295 (Tekst); 301 (Tekst); 317 (Tekst); 318 (Tekst); 361 (Tekst); 371 (Tekst); 391 (Tekst); 395 (Tekst); 405 (Tekst); 411 (Tekst)
<i>Rom. gr.</i>	9 (Tekst); 10 (Tekst)
<i>RRG</i>	29 (Tekst)
<i>Manual Încep.</i>	14 (Ilustracija); 31 (Slika); 68 (Slika); 97 (Tekst)
<i>Manual A1-B1</i>	28 (Slika); 33 (Slika i tekst); 46 (Slika); 51 (Slika i tekst); 64 (Slika); 66 (Slika); 92 (Slika); 101 (Slika); 102 (Slika i tekst); 103 (Slika i tekst); 105 (Tekst); 108 (Slika); 149 (Tekst); 162 (Slika i tekst); 163 (Slika); 170 (Tekst); 172 (Tekst); 177 (Slika); 178 (Slika); 180 (Slika); 181 (Slika i tekst); 181 (Slika); 191 (Slika i tekst); 199 (Slika i tekst); 214 (Tekst)
<i>MPLR</i>	13-16 (Tekst); 27 (Tekst); 54 (Tekst); 55 (Tekst); 58 (Tekst); 59 (Tekst); 70 (Tekst); 124 (Tekst); 129 (Tekst); 130 (Tekst); 130 (Tekst); 132 (Tekst); 132 (Tekst); 133 (Tekst); 134 (Tekst); 135 (Tekst); 135 (Tekst); 136 (Tekst); 137 (Tekst); 138 (Tekst); 139 (Tekst); 140 (Tekst); 141 (Tekst); 142 (Tekst); 143 (Tekst); 144 (Tekst); 145 (Tekst); 147 (Tekst); 149 (Tekst); 150 (Tekst); 151 (Tekst)

<i>QAR</i>	3 (Ilustracija); 32 (Tekst); 147 (Tekst); 166 (Tekst); 286 (Tekst)
<i>RVH</i>	/
<i>REG</i>	16 (Tekst); 19 (Tekst); 35 (Tekst); 126 (Tekst); 159 (Tekst); 175 (Tekst); 189 (Tekst)
<i>ПКРЯ</i>	39 (Tekst); 71 (Tekst); 81 (Tekst); 99 (Tekst); 109 (Tekst); 113 (Tekst); 119 (Citat); 164 (Tekst); 171 (Tekst); 188 (Tekst); 199 (Tekst); 210 (Tekst); 210 (Tekst); 215 (Tekst); 219 (Tekst); 225 (Tekst); 229 (Tekst); 235 (Tekst); 239 (Tekst); 242 (Tekst); 248 (Tekst); 252 (Tekst); 256 (Tekst); 261 (Tekst); 265 (Tekst); 265 (Tekst); 270 (Tekst); 270 (Tekst); 271 (Tekst); 285 (Tekst); 285 (Tekst); 286 (Tekst); 287 (Tekst); 287 (Tekst); 287 (Tekst); 289 (Tekst); 290 (Tekst); 290 (Tekst); 291 (Tekst); 292 (Tekst); 293 (Tekst); 294 (Tekst); 295 (Tekst); 295 (Tekst); 296 (Tekst); 297 (Tekst); 297 (Tekst); 299 (Tekst); 300 (Tekst); 305 (Tekst); 305 (Tekst); 307 (Tekst); 309 (Tekst); 310 (Tekst); 310 (Tekst); 311 (Tekst); 312 (Tekst); 313 (Tekst); 314 (Tekst); 314 (Tekst); 315 (Tekst); 316 (Tekst); 317 (Tekst); 317 (Tekst); 317 (Tekst); 318 (Tekst)
<i>TYR 2</i>	196 (Tekst); 255 (Tekst); 268 (Tekst); 275 (Tekst); 305 (Tekst)
<i>LR=LS</i>	/
<i>ABC</i>	18 (Tekst); 26 (Tekst); 60 (Ilustracija); 61 (Tekst); 88 (Tekst); 100 (Tekst); 111 (Tekst)
<i>Vitamina</i>	7 (Tekst); 11 (Tekst); 15 (Slika i tekst); 16 (Tekst); 17 (Tekst); 20 (Tekst); 81 (Tekst); 102 (Slika); 129 (Slika); 134 (Ilustracija)

<i>Учебник РЯ</i>	18 (Tekst); 43 (Tekst); 67 (Tekst); 77 (Tekst); 89 (Tekst); 93 (Tekst); 106 (Tekst); 107 (Tekst); 120 (Citat); 132 (Tekst); 133 (Citat); 147 (Tekst); 163 (Tekst); 181 (Tekst); 181 (Tekst); 183 (Citat); 189 (Tekst); 189 (Tekst); 202 (Tekst); 202 (Tekst); 215 (Tekst); 215 (Tekst); 216 (Tekst); 230 (Tekst); 230 (Tekst); 232 (Citat); 244 (Tekst); 255 (Tekst); 255 (Tekst); 265 (Tekst); 265 (Tekst); 265 (Tekst); 266 (Tekst); 267 (Tekst); 274 (Tekst); 275 (Tekst); 276 (Tekst); 277 (Tekst); 277 (Tekst); 280 (Tekst); 281 (Tekst)
<i>Introduction</i>	9 (Tekst); 13 (Tekst); 143 (Tekst); 165 (Tekst)
<i>Kezdők</i>	/
<i>R. nyelvkönyv</i>	52 (Ilustracija); 80 (Tekst); 158 (Tekst); 174 (Tekst); 189 (Tekst); 202 (Tekst); 214 (Tekst); 240 (Tekst); 253 (Tekst); 262 (Tekst); 274 (Tekst); 284 (Slika); 285 (Tekst); 285 (Tekst); 295 (Slika); 296 (Tekst); 304 (Tekst); 306 (Tekst); 314-315 (Slika i tekst); 316 (Tekst); 326 (Tekst); 334 (Tekst); 344-345 (Slika i tekst); 352-353 (Slika i tekst); 354 (Tekst); 360-361 (Slika i tekst); 362 (Tekst)
<i>Román</i>	15 (Tekst); 37 (Tekst); 40 (Tekst); 42 (Tekst); 44 (Tekst); 47 (Tekst); 47 (Tekst); 48 (Tekst); 57 (Tekst); 60 (Tekst); 66 (Tekst); 70 (Tekst); 71 (Tekst); 78 (Tekst); 82 (Tekst); 87 (Tekst); 92 (Tekst); 95 (Tekst); 101 (Tekst); 106 (Tekst); 108 (Tekst); 119 (Tekst); 121 (Tekst); 132 (Tekst); 143 (Tekst); 147 (Tekst); 149 (Tekst); 153 (Tekst); 157 (Tekst); 160 (Tekst); 164 (Tekst); 172 (Tekst); 175 (Tekst); 180 (Tekst); 185 (Tekst); 191 (Tekst); 202 (Tekst); 207 (Tekst); 210 (Tekst); 212 (Tekst)
<i>Rumano de c.d.</i>	9 (Tekst)

<i>L.R. de bază</i>	21 (Slika i tekst); 23 (Tekst); 43 (Citat); 60 (Tekst); 60 (Citat); 74 (Tekst); 74 (Citat); 86 (Tekst); 86 (Citat); 89 (Slika); 99 (Tekst); 100 (Citat); 103 (Slika); 113 (Slika i tekst); 113 (Tekst); 113 (Slika); 133 (Slika); 135 (Slika i tekst); 136 (Tekst); 136 (Citat); 138 (Tekst); 145 (Slika i tekst); 146 (Tekst); 146 (Citat); 149 (Tekst); 149 (Slika); 160 (Tekst); 161 (Tekst); 161 (Citat); 164 (Tekst); 178 (Tekst); 178 (Citat); 184 (Tekst); 192 (Citat); 195 (Tekst); 203 (Tekst); 203 (Citat); 207 (Tekst); 215 (Tekst); 215 (Citat); 219 (Tekst); 219 (Tekst); 228 (Citat); 231 (Tekst); 231 (Tekst)
---------------------	--

Tabela 64. Spisak udžbenika uz izdvojene brojeve stranica među kojima su pronađeni elementi, kao i forma datog elementa

Ukupan spisak elemenata, po kategorijama sadržine, iz svih analiziranih udžbenika

Znamenitosti i lokaliteti:

(RLS A1+:12), (RLS A1+:130), (RLS A1+:131), (RLS A1-A2:40), (RLS A1-A2:104), (RLS A1-A2:105), (RLS A1-A2:105), (RLS A1-A2:132), (RLS A1-A2:132), (RLS A1-A2:183), (RLS A1-A2:233), (RLS A1-A2:234), (RLS A1-A2:239), (RLS A1-A2:239), (RLS A1-A2:245), (RLS A1-A2:245), (Puls A1-A2:63), (Puls A1-A2:63), (Puls A1-A2:63), (Puls A1-A2:64), (Puls A1-A2:64), (Puls A1-A2:67), (Puls A1-A2:67), (LR străini:39), (LR străini:39), (LR străini:39), (LR străini:39), (LR străini:65), (LR străini:65), (LR străini:65), (Cours de LR:55), (Cours de LR:71), (Cours de LR:72), (Cours de LR:146), (Cours de LR:166), (Cours de LR:181), (Cours de LR:182), (Cours de LR:203), (Cours de LR:206), (Cours de LR:207), (Cours de LR:208), (Cours de LR:209), (Cours de LR:209), (Cours de LR:210), (Cours de LR:211), (Cours de LR:213), (Cours de LR:214), (Cours de LR:240), (Cours de LR:241), (Cours de LR:257), (Cours de LR:259), (Cours de LR:260), (Cours de LR:276), (Cours de LR:338), (Cours de LR:339), (Cours de LR:340), (Cours de LR:455), (Cours de LR:458), (Cours de LR:459), (Puls A1-A2:27), (Samouky:305), (Samouky:305), (Samouky:306), (Samouky:306), (Samouky:307), (Samouky:307), (Samouky:308), (Samouky:309), (Samouky:309), (Samouky:310), (Samouky:310), (Samouky:311), (Rumänisch:8), (Rumänisch:23), (Rumänisch:32), (Rumänisch:62), (Rumänisch:144), (Vitamina:102), (L.R. de bază:89), (L.R. de bază:149), (Samouky:163), (RLS A1+:107), (RLS A1+:128), (RLS A1+:133), (Cu sau fără:188), (Cu sau fără:190), (Cu sau fără:192), (Manual A1-B1:162), (L.R. de bază:113), (L.R. de bază:135), (L.R. de bază:145), (Cours de LR:0), (Cours de LR:204), (Cours de LR:205), (Cours de LR:258), (L.R. de bază:133), (LR Manual:40), (LR Manual:61), (LR Manual:84), (LR Manual:122), (RLS A1+:37), (RLS A1+:72), (RLS A1+:75), (RLS A1+:84), (RLS A1+:112), (RLS A1+:123), (RLS A1+:123), (RLS A1+:128), (RLS A1+:130), (RLS A1+:134), (RLS A1-A2:68), (RLS A1-A2:75), (RLS A1-A2:102), (RLS A1-A2:145), (RLS A1-A2:168), (Puls A1-A2:94), (LR străini:69), (LR străini:70), (LR străini:77), (LR străini:84), (LR străini:97), (Cours de LR:180), (Colloquial:1), (Colloquial:14), (Colloquial:20), (Colloquial:26), (Colloquial:28), (Colloquial:31), (Colloquial:39), (Colloquial:42), (Colloquial:116), (Colloquial:120), (Colloquial:154), (Colloquial:160), (Colloquial:237), (Cu sau fără:18), (Cu sau fără:21), (Cu sau fără:30), (Samouky:137), (Samouky:145), (Samouky:202), (Samouky:255), (Bun venit:43), (Curs superior:28), (Il romeno:43), (Il romeno:164), (Le rou. sans:43), (Le rou. sans:164), (REG:16), (REG:19), (REG:175), (REG:189), (ПКРЯ:39), (TYR 2:196), (Vitamina:7), (Vitamina:17), (Vitamina:20), (Учебник РЯ:132), (Учебник РЯ:266), (L.R. de bază:146), (L.R. de bază:203), (L.R. de bază:215), (LR străini:74), (Cours de LR:87), (Cours de LR:199), (Cours de LR:239), (Cours de LR:254), (Colloquial:52), (Colloquial:60), (Colloquial:175), (Samouky:43), (Samouky:54), (Samouky:64), (Samouky:96), (Samouky:194), (Samouky:211), (Samouky:239), (Учебник:98), (Учебник:128), (Учебник:142), (Учебник:158), (Учебник:189), (Bun venit:87), (Bun venit:115), (Bun venit:140), (Bun venit:169), (Manual Încep.:97), (ПКРЯ:109), (ПКРЯ:199), (TYR 2:255), (TYR 2:305), (ABC:26), (ABC:61), (ABC:100), (Учебник РЯ:181), (R. nyelvkönyv:284), (R. nyelvkönyv:295), (R. nyelvkönyv:344-345), (R. nyelvkönyv:352-353), (R. nyelvkönyv:360-361), (R. nyelvkönyv:285), (Vitamina:81)

<i>Geografski podaci:</i>	(Puls A1-A2:63), (Puls A1-A2:25), (Puls A1-A2:60-61), (RLS A1-A2:11), (RLS A1-A2:182), (RLS A1-A2:182), (RLS A1-A2:235), (LR străini:8), (LR străini:69), (LR străini:70), (LR străini:71), (Cours de LR:202), (Cours de LR:261), (Cours de LR:202), (Colloquial:46), (Cu sau fără:20), (Cu sau fără:160), (Cu sau fără:160), (Cu sau fără:190), (Cu sau fără:24), (Cu sau fără:188), (TYR:27), (TYR:145), (TYR:212), (Samouky:99), (Bun venit:8), (Le roumain:Predgovor), (Manual Încep.:14), (Manual A1-B1:163), (Manual A1-B1:181), (Vitamina:134), (ABC:60), (TYR:117-118), (TYR:183), (Colloquial:45), (Colloquial:68), (Colloquial:101), (Cu sau fără:192), (TYR:146), (Il romeno:209), (Le rou. sans:209), (Il romeno:210), (Le rou. sans:210), (MPLR:54), (ABC:88), (Introduction:9), Учебник РЯ:13), (Bun venit:177), (Bun venit:195), (Parlons:9), (Rumänisch:107), (Rom. gr.:9), (ABC:111)
<i>Istorijski podaci:</i>	(RLS A1-A2:155), (Samouky:283-285), (Samouky:312), (Cu sau fără:196), (Cu sau fără:200), (Cu sau fără:202), (TYR:194), (Rumänisch:13-15), (RLS A1+:43), (Cours de LR:508), (Colloquial:11_predgovor), (TYR:90), (TYR:170), (Учебник:206), (Учебник:222), (Учебник:247), (Учебник:259), (Bun venit:200), (Bun venit:209), (Bun venit:211), (Bun venit:213), (Curs superior:164), (Curs superior:171), (Curs superior:179), (Curs superior:204), (Curs superior:212), (Parlons:19), (Parlons:25), (Parlons:38), (Parlons:38), (Parlons:39), (Parlons:45), (Parlons:92), (Parlons:93), (Parlons:93), (Parlons:95), (Parlons:96), (Parlons:98), (Parlons:98), (Parlons:148), (Il romeno:239), (Il romeno:247), (Il romeno:263), (Il romeno:266), (Il romeno:275), (Il romeno:289), (Il romeno:295), (Il romeno:361), (Il romeno:395), (Le rou. sans:239), (Le rou. sans:247), (Le rou. sans:263), (Le rou. sans:266), (Le rou. sans:275), (Le rou. sans:289), (Le rou. sans:295), (Le rou. sans:361), (Le rou. sans:395), (Le rou. sans:276), (Manual A1-B1:149), (QAR:166), (REG:126), (ПКРЯ:242), (ПКРЯ:290), (ПКРЯ:295), (ПКРЯ:295), (ПКРЯ:297), (TYR:275), (Учебник РЯ:18), (Учебник РЯ:89), (Учебник РЯ:93), (Manual A1-B1:51), (L.R. de bază:21), (Bun venit:202), (Introduction:165), (Román:47), (Rumano de c.d.:9), (L.R. de bază:23), (Cours de LR:381), (Colloquial:9_predgovor), (TYR:26), (TYR:38), (TYR:48), (TYR:63), (TYR:76), (TYR:104), (Le roumain:5-19), (Le roumain:19), (Le roumain:41-61), (Le roumain:191), (Parlons:7), (Parlons:11), (Parlons:21), (Parlons:23), (Parlons:26), (Parlons:28), (Parlons:33), (Parlons:35), (Parlons:40), (Parlons:43), (Parlons:98), (Parlons:100), (Parlons:124), (Parlons:128), (Parlons:136), (Parlons:138), (Parlons:149), (Rom. gr.:10), (MPLR:13-16), (ПКРЯ:287), (ПКРЯ:289), (ПКРЯ:292), (ПКРЯ:293), (ПКРЯ:294), (ПКРЯ:295), (ПКРЯ:296), (ПКРЯ:312), (ПКРЯ:313), (ПКРЯ:314), (ПКРЯ:314), (ПКРЯ:316), (ПКРЯ:317), (ПКРЯ:309), (ПКРЯ:310), (ПКРЯ:311), (ПКРЯ:315), (Bun venit:204-207), (Учебник:131)

*Civilizacija i
društvo:*

(RLS A1-A2:30), (RLS A1-A2:131), (RLS A1-A2:155), (Colloquial:79), (Bun venit:24), (Bun venit:58), (Manual Încep.:31), (Manual Încep.:68), (Manual A1-B1:28), (Manual A1-B1:92), (Manual A1-B1:105), (Manual A1-B1:180), (Manual A1-B1:178), (L.R. de bază:103), (RLS A1+:153), (Cu sau fără:178), (RLS A1-A2:38), (RLS A1-A2:43), (RLS A1-A2:155), (Vitamina:129), (RLS A1+:30), (Puls A1-A2:116-117), (TYR:157), (TYR:206), (Bun venit:223), (Bun venit:227), (Bun venit:230), (Bun venit:235), (Bun venit:238), (Bun venit:242), (Bun venit:246), (Bun venit:250), (Bun venit:252), (Bun venit:259), (Bun venit:268), (Manual A1-B1:172), (Manual A1-B1:214), (QAR:286), (Vitamina:11), (Учебник РЯ:67), (L.R. de bază:60), (L.R. de bază:86), (L.R. de bază:99), (L.R. de bază:136), (L.R. de bază:178), (TYR:158), (TYR:206), (Samouky:74), (Colloquial:104), (Il romeno:371), (Le rou. sans:371), (QAR:32), (Bun venit:255), (Bun venit:273), (Bun venit:279), (Il romeno:153), (Le rou. sans:153), (Il romeno:411), (Le rou. sans:411), (Introduction:13), (Учебник РЯ:189)

(RLS A1-A2:155), (Cours de LR:130), (Cours de LR:316), (Cours de LR:332), (Cours de LR:368), (Cours de LR:369), (Cours de LR:370), (Cours de LR:371), (Cours de LR:383), (Cours de LR:441), (RLS A1-A2:111), (Bun venit:203), (Bun venit:230), (Bun venit:242), (Bun venit:268), (Bun venit:272), (Bun venit:283), (Bun venit:291), (Bun venit:300), (Curs superior:14), (Curs superior:18), (Curs superior:18-19), (Curs superior:24), (Curs superior:24), (Curs superior:27), (Curs superior:28), (Curs superior:29), (Curs superior:34), (Curs superior:35), (Curs superior:39), (Curs superior:40), (Curs superior:41), (Curs superior:48), (Curs superior:51), (Curs superior:60), (Curs superior:64), (Curs superior:72), (Curs superior:75), (Curs superior:82), (Curs superior:83), (Curs superior:86), (Curs superior:87), (Curs superior:88), (Curs superior:96), (Curs superior:98-99), (Curs superior:112), (Curs superior:113), (Curs superior:120-121), (Curs superior:122), (Curs superior:130), (Curs superior:132), (Curs superior:133-134), (Curs superior:139-140), (Curs superior:143-144), (Curs superior:148), (Curs superior:150), (Curs superior:155), (Curs superior:162), (Curs superior:163), (Le roumain:171), (Le roumain:186), (Puls A1-A2:83), (Cours de LR:86), (Cours de LR:117), (Cours de LR:127), (Cours de LR:129), (Cours de LR:144), (Cours de LR:145), (Cours de LR:163), (Cours de LR:178), (Cours de LR:198), (Cours de LR:226), (Cours de LR:252), (Cours de LR:253), (Cours de LR:269), (Cours de LR:271), (Cours de LR:286), (Cours de LR:313), (Cours de LR:328), (Cours de LR:329), (Cours de LR:349), (Cours de LR:351), (Cours de LR:364), (Cours de LR:368), (Cours de LR:379), (Cours de LR:392), (Cours de LR:392), (Cours de LR:401), (Cours de LR:414), (Cours de LR:414), (Cours de LR:426), (Cours de LR:426), (Cours de LR:428), (Cours de LR:437), (Cours de LR:437), (Cours de LR:460), (Cours de LR:469), (Cours de LR:476), (Cours de LR:477), (Cours de LR:484), (Cours de LR:490), (Cours de LR:492), (Cours de LR:498), (Cours de LR:500), (Cours de LR:503), (Cours de LR:504), (Cours de LR:510), (Cours de LR:515), (Cours de LR:516), (Cours de LR:518), (Cours de LR:520), (Colloquial:151), (Colloquial:165), (Colloquial:219), (Cu sau fără:148), (Cu sau fără:155), (Cu sau fără:158), (Cu sau fără:164), (Cu sau fără:166), (Cu sau fără:168), (Cu sau fără:184), (Cu sau fără:208), (Cu sau fără:210), (Cu sau fără:222), (Cu sau fără:224), (Cu sau fără:227), (Cu sau fără:232), (Cu sau fără:234), (Cu sau fără:233), (Cu sau fără:235), (Cu sau fără:236), (Cu sau fără:237), (Samouky:274), (Samouky:295), (Учебник:26), (Учебник:203), (Учебник:206), (Учебник:237), (Учебник:237), (Bun venit:271), (Curs superior:23), (Curs superior:30), (Curs superior:30), (Curs superior:41), (Curs superior:50), (Curs superior:52), (Curs superior:53), (Curs superior:65), (Curs superior:88), (Curs superior:90), (Curs superior:103), (Curs superior:114), (Curs superior:115), (Curs superior:144), (Curs superior:145), (Curs superior:148), (Curs superior:158), (Curs superior:158), (Curs superior:159), (Curs superior:160), (Curs superior:160), (Curs superior:161), (Curs superior:162), (Curs superior:162), (Curs superior:163), (Curs superior:164), (Curs superior:164), (Curs superior:165), (Curs superior:166), (Curs superior:167), (Curs superior:168), (Curs superior:177), (Curs superior:208), (Curs superior:217), (Curs superior:189), (Curs superior:189), (Curs superior:190), (Curs superior:191), (Curs superior:191), (Curs superior:196), (Curs superior:198), (Curs superior:201), (Curs superior:201), (Curs superior:202), (Curs superior:202), (Curs superior:203), (Curs superior:204), (Curs superior:206), (Curs superior:207), (Curs superior:208), (Curs superior:209), (Curs superior:212), (Curs superior:213), (Curs superior:213), (Curs superior:214), (Curs superior:170), (Curs superior:176), (Curs superior:218), (Curs superior:232), (Curs superior:233), (Le roumain:25), (Le roumain:26), (Le roumain:30-31), (RRG:29), (MPLR:27), (MPLR:55), (MPLR:58), (MPLR:59), (MPLR:124), (MPLR:70), (MPLR:129), (MPLR:130), (MPLR:132), (MPLR:132), (MPLR:133), (MPLR:134), (MPLR:135), (MPLR:135), (MPLR:136), (MPLR:137), (MPLR:138), (MPLR:139), (MPLR:140), (MPLR:141), (MPLR:142), (MPLR:144)

<i>Umetnost (sve kategorije):</i>	(RLS A1-A2:45), (RLS A1-A2:45), (RLS A1-A2:45), (RLS A1-A2:155), (RLS A1-A2:162), (Puls A1-A2:26), (Puls A1-A2:65), (Puls A1-A2:103), (Puls A1-A2:104), (Cours de LR:212), (Cours de LR:274), (Cours de LR:275), (Cours de LR:384), (Cours de LR:397), (Cours de LR:402), (Cours de LR:403), (Cours de LR:404), (Cours de LR:495), (Cours de LR:496), (RLS A1+:15), (Samouky:34), (Samouky:308), (Samouky:312), (Rumänisch:31), (Rumänisch:134), (RLS A1+:15), (RLS A1+:106), (RLS A1+:72), (RLS A1+:132), (RLS A1+:137), (Il rumeno:137), (Le rou. sans:137), (REG:35), (Vitamina:15), (Vitamina:16), (Cours de LR:273), (Curs superior:230)
<i>Mediji:</i>	(RLS A1-A2:143), (RLS A1-A2:143), (Puls A1-A2:100-101), (Puls A1-A2:104), (Colloquial:248), (Bun venit:220), (LR străini:142), (Cours de LR:285), (Cours de LR:300), (Cours de LR:302), (Cours de LR:303), (Cours de LR:313), (Cours de LR:337), (Cu sau fără:180), (Cu sau fără:215), (Cu sau fără:217), (Samouky:25), (Учебник:231), (Учебник:233), (Curs superior:135), (ПКРЯ:270), (ПКРЯ:270), (L.R. de bază:195), (L.R. de bază:207), (L.R. de bază:231), (TYR:217), (Samouky:84)

<p><i>Tradicija i običaji:</i></p>	<p>(RLS A1+:146), (RLS A1+:148), (RLS A1+:149), (RLS A1-A2:85), (RLS A1-A2:204), (RLS A1-A2:206), (RLS A1-A2:206), (RLS A1-A2:206), (RLS A1-A2:215), (RLS A1-A2:215), (LR străini:76), (LR străini:76), (LR străini:118), (LR străini:121), (LR străini:121), (LR străini:126), (LR străini:126), (LR străini:126), (LR străini:126), (LR străini:127), (LR străini:127), (LR străini:127), (LR străini:127), (LR străini:127), (LR străini:127), (LR străini:128), (Cours de LR:452), (Cours de LR:453), (Cours de LR:454), (Cours de LR:456), (Cours de LR:457), (Samouky:312), (Rumänisch:Predgovor), (Rumänisch:59), (Manual A1-B1:64), (Manual A1-B1:66), (Manual A1-B1:101), (Manual A1-B1:108), (Manual A1-B1:177), (LR străini:77), (Colloquial:111), (Cu sau fără:67), (RLS A1+:49), (RLS A1+:63), (RLS A1+:143), (Manual A1-B1:33), (Manual A1-B1:102), (Manual A1-B1:103), (Manual A1-B1:181), (Manual A1-B1:191), (Manual A1-B1:199), (Puls A1-A2:49), (Puls A1-A2:58), (Puls A1-A2:58), (Puls A1-A2:98), (Puls A1-A2:98), (Cours de LR:127), (Cu sau fără:47), (Cu sau fără:71), (Cu sau fără:106), (Cu sau fără:124), (Cu sau fără:130), (Cu sau fără:134), (Cu sau fără:136), (Cu sau fără:136), (Cu sau fără:96), (Cu sau fără:97), (Cu sau fără:150), (Cu sau fără:150), (Cu sau fără:164), (Cu sau fără:172), (Cu sau fără:176), (Cu sau fără:194), (Bun venit:223), (Bun venit:255), (Le roumain:176), (Le roumain:176), (Il romeno:53), (Le rou. sans:53), (ПКРЯ:119), (ПКРЯ:317), (ПКРЯ:317), (ПКРЯ:318), (Учебник РЯ:120), (Учебник РЯ:133), (Учебник РЯ:183), (Учебник РЯ:232), (L.R. de bază:43), (L.R. de bază:60), (L.R. de bază:74), (L.R. de bază:86), (L.R. de bază:100), (L.R. de bază:113), (L.R. de bază:136), (L.R. de bază:146), (L.R. de bază:161), (L.R. de bază:178), (L.R. de bază:192), (L.R. de bază:203), (L.R. de bază:215), (L.R. de bază:228), (Curs superior:146-147), (LR Manual:74), (LR Manual:83), (RLS A1+:65), (RLS A1+:96), (RLS A1+:143), (RLS A1+:145), (RLS A1+:149), (RLS A1+:149), (RLS A1-A2:85), (RLS A1-A2:98), (Puls A1-A2:84), (Puls A1-A2:86), (LR străini:158), (LR străini:160), (Cours de LR:364), (Cu sau fără:213), (Учебник:85), (Curs superior:224), (Curs superior:225), (Il romeno:57), (Il romeno:63), (Il romeno:82), (Il romeno:183), (Il romeno:224), (Il romeno:301), (Il romeno:317), (Il romeno:318), (Il romeno:391), (Il romeno:405), (Manual A1-B1:170), (QAR:147), (R. nyelvkönyv:262), (REG:159), (Учебник РЯ:107), (Учебник РЯ:267), (Учебник РЯ:280), (Учебник РЯ:281), (L.R. de bază:74), (L.R. de bază:113), (L.R. de bază:161), (LR străini:119), (Samouky:174), (Учебник:83), (Bun venit:108), (Bun venit:283), (Bun venit:288), (Bun venit:291), (Bun venit:296), (Bun venit:301), (Curs superior:220), (Curs superior:226), (Parlons:143), (Rumänisch:95), (ABC:18), (R. nyelvkönyv:52), (R. nyelvkönyv:304), (Bun venit:264)</p>
------------------------------------	---

<i>Način života:</i>	(RLS A1-A2:206), (Cours de LR:418), (Rumänisch:18), (Rumänisch:27), (Rumänisch:76), (Rumänisch:77), (Rumänisch:100), (Rumänisch:48), (Rumänisch:41), (Rumänisch:56), (Rumänisch:98), (Rumänisch:123), (Rumänisch:127), (Rumänisch:141), (Cu sau fără:182), (Cu sau fără:102), (RLS A1+:35), (RLS A1-A2:128), (TYR:8), (TYR:18), (TYR:95), (TYR:129), (Bun venit:196), (Bun venit:214), (Bun venit:217), (Bun venit:218), (Il romeno:221), (Le rou. sans:221), (Il romeno:266), (Le rou. sans:266), (R. nyelvkönyv:158), (R. nyelvkönyv:174), (R. nyelvkönyv:189), (R. nyelvkönyv:202), (R. nyelvkönyv:214), (R. nyelvkönyv:240), (R. nyelvkönyv:253), (R. nyelvkönyv:262), (R. nyelvkönyv:274), (R. nyelvkönyv:285), (R. nyelvkönyv:296), (R. nyelvkönyv:306), (R. nyelvkönyv:316), (R. nyelvkönyv:326), (R. nyelvkönyv:334), (R. nyelvkönyv:354), (R. nyelvkönyv:362), (Parlons:135)
<i>Sport i rekreacija:</i>	(RLS A1-A2:123), (RLS A1-A2:154), (RLS A1-A2:145), (RLS A1-A2:145), (RLS A1-A2:151), (RLS A1-A2:154), (RLS A1-A2:177), (Cours de LR:288), (Cours de LR:289), (RLS A1+:111), (Il romeno:98), (Le rou. sans:98), (Samouky:230), (Учебник РЯ:244)

Tabela 65. Ukupan spisak elemenata raspoređenih po kategorijama sadržine, prikazani po naslovu kom se nalazi i na kojoj stranici u datom naslovu

UDŽBENICI KORIŠĆENI U ANALIZI

1. Brâncuș, G., Ionescu, A., Saramandu, M. (2003). *Limba română – Manual pentru studenți străini, anul pregătitor -semestrul I.* București: Editura Universității din București.
2. Platon, E. (2012). *RLS Româna ca limbă străină – Caiete didactice A1+.* Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
3. Platon, E., Sonea, I., Vîlcu, D. (2012). *Manual de limba română ca limbă străină (RLS) A1–A2.* Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
4. Kohn, D. (2009). *Puls – Manual de limba română pentru străini, curs A1–A2.* București: POLIROM.
5. Cazacu, B., Chiosa, C., Guțu Romalo, V., Caragiu Marioțeanu, M., Bercescu, S. (1978). *Cours de langue roumaine.* București: Didactică și pedagogică.
6. Dafinoiu, C., Nedelcu, V., Pascale, L., Opreanu, L. (2020). *Limba română pentru străini nivel A1–A2.* Otopeni: Eurodidactica.
7. Gonczol-Davies, R., Deletant, D. (2002). *Colloquial Romanian - The Complete Course for Beginners. Third Edition.* Oxfordshire: Routledge.
8. Liana Pop. (1991). *Română cu sau fără profesor.* Cluj-Napoca: Echinox.
9. Deletant, D., Alexandrescu, Y. (2003). *Teach Yourself Romanian.* London: Hodder Headline.
10. Felix, J. (1965). *Rumunština pro samouky.* Prag: SPN.
11. Испас, Б. (1984). Учебник по румынски език. София: Наука и изкуство.

12. Hedeşan, O., Jebelean, E., Leucuția, F., Mușat, N., Percec, D., Popa, C. (2008). *Bun venit în România! Manual de limbă română și de orientare culturală pentru străini*. Timișoara: MIRTON.
13. Заюнчковский, Ю. П., Репина, Т. А. (1989). *Limba română - Curs superior*. Москва: Высшая школа.
14. Rusu, V. (1992). *Le roumain - Langue, Littérature, Civilisation*. Paris: OPHRYS.
15. Fabre, G. (1991). *Parlons roumain - Langue et culture*. Paris: L'Harmattan.
16. Salzer, J. (2012). *Rumänisch - Wort für Wort*. Bielefeld: Reise Know-How.
17. Iluțiu, V. (2002). *Il romeno senza sforzo*. Torino: Assimil Italia.
18. Iluțiu, V. (1989). *Le roumain sans peine*. Paris: Assimil France.
19. Cojocaru, D. (2003). *Romanian grammar*. Durham: SEELRC.
20. Hoffman, C. (1989). *Romanian Reference Grammar*. Washington: U.S. Department of State Foreign Service Institute.
21. Hedeşan, O., Jebelean, E., Leucuția, F. (2012). *Bun venit în România! Manual de limbă română pentru străini - Începători*. Timișoara: Tipografia Partoș.
22. Floari, A., Muntean, D., Stoicescu, D., Barbu, I. (2019). *MANUAL DE LIMBA ROMÂNĂ pentru adulții Beneficiari de Protecție Internațională în România și Străini din afara Uniunii Europene - Nivel A1, A2, B1*. București: Fundația Schottener Servicii Sociale.
23. Peixoto da Fonseca, F. (1944). *Metodo Pratico da Lingua Romena*. Lisabon: Editorial Gleba.
24. Martínez Montero, D. (2016). *Quiero Aprender Rumano - Vreau să Învăț Română - La Guía de Rumano en español*. DMM 2007-

2016 Vreau să învăț româna.

www.quieroaprenderrumano.blogspot.com

25. Feldstein, R. (2004). *Romanian Verb Handbook*. Bloomington: Indiana University Press.
26. Gönczöl-Davies, R. (2008). *Romanian: An Essential Grammar*. London: Routledge.
27. А. С. САДЕЦКАЯ. (1962). *ПРАКТИЧЕСКИЙ КУРС РУМЫНСКОГО ЯЗЫКА*. Москва: ИЗДАТЕЛЬСТВО ИНСТИТУТА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ.
28. Murell, M., Ștefănescu-Drăgănești, V. (1970). *Teach Yourself Romanian*. London: Hodder & Stoughton.
29. Ștefan, N.M. (2013). *Limba română=Limbă străină; Curs intensiv pentru studenții străini din anul pregătitor*. Craiova: Editura Universitaria.
30. Hedeșan, O., Jebelean, E., Leucuția, F. (2012). *ABC pentru România; Manual de limba română pentru străini Avansați*. Timișoara: Tipografia Partoș.
31. Kohn, D., Boc-Sînmărghițan, D., Șilindean, D. (2018). *VITAMINA Română ca limbă străină - limbaj general și medical culegere de exerciții pentru nivelurile A1, A2, B1*. Timișoara: Editura Victor Babeș.
32. Заюнчковский, Ю. П., Николеску, Т., Репина, Т. А. (1982). Учебник Румынского языка. Москва: Высшая школа.
33. Seiver, G. (1953). *Introduction to Romanian*. New York: Hafner Publishing Company.
34. Davies, H. (2021). *Kezdők román nyelvkönyve*. Budapest: Holnap Kiadó.

35. Borza, L. (1997). *Román nyelvkönyv - nemzeti tankönyvkiadó*. Budapest: Regiszter Kiadó és Nyomda Kft
36. Farkas, J. (2019). *Román nyelvtan alaktan*. Budapest: Palamart Könyvkiadó.
37. Stan, N., Lorente, J. (2007). *Rumano de cada día - Româna de fiecare zi*. Barcelona: Difusión, Centro de Investigación y Publicaciones de Idiomas.
38. Dorobăt, A., Fotea, M. (1999). Limba română de bază. Manual pentru studenții străini. Iași: Institutul European.

LITERATURA

- Badovinac, J. & Vlaškalić, N. (2021). Elementi kulture i civilizacije u udžbeniku italijanskog jezika *Nuovo espresso 1 – Video corso i Cafee culturale. Metodički vidici* 12, 289–304.
- Barbu, O. L. (2017). Internationalization of higher education in Romania: Stages and cultural implication. In C. S. Iulian Boldea, *Debating Globalization, Identity, Nation and Dialogue* (pp. 423–433). Tîrgu-Mureş: Arhipelag XXI Press.
- Barbu, O.-L. (2019). Aspecte culturale în predarea limbii române. *Buletinul științific al Universității tehnice de construcții București. Seria: Limbi străine și comunicare. Număr tematic: Predarea limbii române pentru străini: abordări și provocări*. Vol. 12, 11–24.
- Belma, P. (2016). Elementi kulture i civilizacije u udžbeniku za njemački jezik *MENSCHEN A2. Metodički vidici* 7, 169–188.

- Danesi, M. (1995). Learning and teaching languages: the role of “conceptual fluency”. *International journal od applied linguistics* 5 (1), 3–20.
- Genc, B. & Matrix, E. (2005). Culture in language Learning and teaching. *The Reading Matrix* 5 (1), 73–84.
- Gutierrez, M. (2014). Limbă, cultură și civilizație românească în spațiul iberic. *Philologica Jassyensis* 10, 2 (20), 217–221.
- Grujić, T., Janjić, I. i Krneta, L. (2016). Textbooks and literature from computer science as educational barriers in the teaching communication. In *eLearning Vision 2020, The 12th International Scientific Conference „eLearning and Software for Education”*, Volume 2 (81–87). Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.
- Halupka-Rešetar, S., Knežević, Lj. & Topalov, J. (2018) Revisiting willingness to communicate in English as a foreign language: the Serbian perspective. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 39:10, 912-924.
- Ilić, B. M. (2004). Language and culture studies – wonderland through the linguistic looking glass. *Facta Universitatis (Series: Linguistics and Literature)* 3 (1), 1–15.
- Inosavljević Vučetić, M., & Krstić, K. (2017). Analiza kulturnih sadržaja u udžbeniku katalonskog jezika *BÀSIC 1. Metodički vidici* 7, 481–497.
- Ivanić, I. (2022). Enseignement des langues modernes. Utilisation de la technologie multimédia dans le processus d’enseignement : enseignement et apprentissage des langues étrangères (Modern language teaching. The use of multimedia technologies in foreign

- language teaching and learning). In *Studii de Știință și Cultură* 11 (2), 209–215.
- Ivanić, I. (2020). *Savremene tehnologije u učenju rumunskog jezika kao stranog*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Ivana, I., & Durić, E. (2022). Elementi rumunske kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao stranog jezika. *Годишињак Филозофског факултета у Новом Саду* 47/2, 113–135.
- Ivanić, I. & Popović, V. (2021). Prednosti i nedostaci primene savremenih tehnologija u nastavi na rumunskom jeziku u Vojvodini. În I. Ivanić (coord.), *FiloRom 2021. Studii de filologie românească* (pp. 179–196). Novi Sad: Facultatea de Filozofie, Universitatea din Novi Sad.
- Ivanić, I. and L. Spariosu (2020). Picture of Romania on Social Network: Case Study. U *Digitalne medije tehnologije i društveno-obrazovne promene* 9, uredili Dejan Pralica i Stefan Janjić, 343–360. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Ivanić, I., L. Spariosu and D. Sorin Vintila (2018). E-learning technologies and techniques in teaching the Romanian language as a foreign language: attitudes and assessment. In *InterKult 2017, Selected Papers from the Third International Conference Interculturalism in Education*, Vol. 1, edited by Laura Spariosu, Ivana Ivanić and Violeta Petković, 167–188. Novi Sad: Pedagogical Institute of Vojvodina, University of Novi Sad, Faculty of Philosophy.
- Ivanić, I., L. Spariosu and D. Sorin Vintila (2019). Primena novih tehnologija u nastavi rumunskog jezika u Vojvodini. În *FiloRom 2019. Studii de filologie românească. 65 de ani de la înființarea Facultății de Filozofie a Universității din Novi Sad*, coordonatori

- Ivana Ivanić, Daniel Sorin Vintilă și Laura Spăriosu, 43–64. Novi Sad: Facultatea de Filozofie, Universitatea din Novi Sad.
- Ivanić, I. & Tomin, S. (2022). Hieromonk Makarije, typographer from Cetinje and Wallachia – The question of identity (Јеромонах Макарије, цетињски и влашки штампар – питање идентитета). *Зборник Матице српске за књижевност и језик* 70/2, 371-397.
- Janjić, I. (2017). *Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika* Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Janjić, I. (2015). Learn anytime Romanian as a Foreign Language using Online, Mobile and Interactive Android Apps. In *Proceedings of the International Conference Communication, Culture, Creation: New Scientific Paradigms*, Vol. 1, edited by Virginia Popović, Ivana Janjić, Speranța Milancovici, Eugen Gagea, 426–435. Ara& Novi Sad: „Vasile Goldiș” Western University of Arad & Faculty of Philosophy, University of Novi Sad.
- Janjić, I. (2015). Technology in the Classroom: Teaching Romanian Language, Literature and Culture. In *Studii de Știință și Cultură* 11 (2): 209–215.
- Janjić, I., V. Petković and T. Grujić (2015). Key aspects of the use of information and communication technologies for students – future preschool teachers. In *Rethinking education by leveraging the eLearning pillar of the Digital Agenda for Europe, The 11th International Scientific Conference „eLearning and Software for Education“*, Volume 2 (173–180). Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.
- Janjić, I., V. Petković and V. Popović, (2016). The influence of early use

of technological innovation in the learning and development of independence/dependence in children. In *eLearning Vision 2020, The 12th International Scientific Conference,,eLearning and Software for Education“*, Volume 2 (120–125). Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.

Janjić, I. and V. Popović (2015). Effective implementation of eLearnin Romanian Language and Literature Classes for University Students in Serbia. In *VirtualLearning – Virtual Reality, The 10th International Conference on Virtual Learning ICVL 2015*, 447–452. Bucharest: Bucharest University Publishing House.

Janjić, I. and V. Popović (2015). Internet Public Library of Romanian language and literature – New world for students. In *Rethinking education by leveranging theeLearning pillar of the Digital Agenda for Europe, The 11th International Scientific Conference „eLearning and Software for Education”*, Volume 2, 467–473. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.

Janjić, I. and M. Puja Badesku (2012). Online Romanian Communism PhotoCollection. U *Međunarodna naučna konferencija: Digitalizacija kulturne i naučne baštine, univerzitetski repozitorijumi i učenje na daljinu*. Zbornik radova, 313–323. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet.

Janjić, I. and H. Maria Sabo (2012). Some modern teaching methods used in teaching (Romanian) geography. *U Digitalizacija kulturne i naučne baštine, univerzitetski repozitorijumi i učenje na daljinu*. Zbornik radova, 359–367. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet.

- Janjić, I. and L. Spariosu (2015). Free Online Education: Online Games for Learning Romanian language. In *eLearning and Software for Education*, Vol. 2, edited by Ion Roceanu, 180–186. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.
- Janjić, I. and L. Spariosu (2016). Moodle platform – assistant resource in learning Romanian as a foreign language in Serbia. In *eLearning and Software for Education*, Vol. 3, edited by Ion Roceanu, 97–101. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.
- Janjić, I., R. Ursulesku-Miličić and L. Spariosu (2014). Issues of Learning the Romanian Language as a Foreign Language among Serbian Students. In *Studii de Știință și Cultură* 10 (4): 11–16.
- Janjić, I., R. Ursulesku-Miličić and L. Spariosu (2013). Elearning Romanian language in Serbia: website example. In *eLearning and Software for Education*, Vol. 2, edited by Ion Roceanu, 645–650. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.
- Janjić, I., R. Ursulesku-Miličić and L. Spariosu (2012). “Facebook as a Medium for Exchanging Information among Students.” In *Leveraging Technology for Learning, The 8th International Scientific Conference „eLearning and Software for Education”*, Volume 2, 196–202. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.
- Janjić, I. and R. Ursulesku-Miličić (2014). Cultural dimensions in learning Romanian as a foreign language: technology in the classroom. In *Let's build the future through learning innovation!*, The 10th International Scientific Conference „eLearning and

- Software for Education*”, Volume 2, 271–276. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.
- Kövecses, Z. (2010). Culture and Language. *Studia Slavica Hung* 55/2, 1–7.
- Krstić, K. (2013). Kultura u nastavi španskog jezika. *Zbornik radova sa Treće međunarodne konferencije Instituta za strane jezike (ICIFL3) i Treće međunarodne konferencije o interkulturnoj komunikaciji* (pp. 563–571). Podgorica: Institut za strane jezike.
- Kuo, M.-M., & Lai, C.-C. (2006). Linguistics across Cultures: The Impact of Culture on Second Language Learning. *Journal of Foreign Language Instruction*, 1–10.
- Maričić-Mesarović, S. & Fernandez, M. M. (2015). Elementi španske kulture u udžbenicima španskog kao stranog jezika. In B. Radić Bojanić (ur.), *Strani jezici na Filozofskom fakultetu: primenjenolinguistička istraživanja* (pp. 151–167). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Markoš, M. (2012). Kultura i učenje stranih jezika. *Philologia* 10, 101–109.
- Mikolič, V. (2011). Interkulturno učenje jezika kao stranoga/drugoga. *Kroatologija* 2, 121–134.
- Momčilović, N. (2013). Interkulturalnost i nastava stranih jezika. *Od nauke do nastave* 2 (pp. 524–536). Niš: Filozofski fakultet.
- Nechifor, A. & Borca, A. (2016). The Importance of the Cultural Element in Teaching a Foreign Language. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Special Issue, Series VII: Social Sciences* 9 (58), 2, 99–108.
- Nikolić, S. & Cvijanović, G. (2017). Interkulturalno obrazovanje kao

- nova dimenzija školskog kurikuluma kroz implementaciju migranata u redovan školski sistem. *Pedagoška stvarnost* 63/2, 93–106.
- Obilișteanu, G. & Niculescu, B.-O. (2015). Teacher control in the second language classes. *International Conference Knowledge – based organization* 21/2 (pp. 618–623). De Gruyter Open.
- Occhi, D. (2007). Using cultural linguistics to teach English language inferential schemas used in archaeology to Japanese university students. In F. Sharifian, & G. Palmer, *Applied Cultural Linguistics – Implications for second language learning and intercultural communication* (pp. 15–33). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Palmer, G. & Sharifian, F. (2003). Applied cultural linguistics. In F. Sharifian, & G. Palmer, *Applied Cultural Linguistics – Implications for second language learning and intercultural communication* (pp. 1–15). Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Peterson, E. & Bronwyn, C. (2003). Culture in Second Language Teaching. *Eric Clearinghouse on languages and linguistic*.
- Plavša, M. B. & Bojčić, I. (2018). Kultura u nastavi stranoga jezika. *Zbornik radova Međumurskog veleučilišta u Čakovcu* (pp. 7–11). Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/202069>.
- Popescu, D. (2010). Predarea limbii engleze – între tradiție și inovație. *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale* 1, 161–170.
- Popov, S. & Marina, K. (2012). Cultura/Civilizația și rolul acestora în predarea-învățarea limbii străine. *Annals of the University of Alba*

Iulia - Series Philology, 505–510.

- Popović, V. & Ivanić, I. (2022). Cărți vechi apărute la tipografiile chirilice din Viena și Buda. În I. Ivanić (coord.), *FiloRom 2022. Studii de filologie românească* (p. 91–114). Novi Sad: Facultatea de Filozofie, Universitatea din Novi Sad.
- Popović, V. & Janjić, I. (2012). Features of E-Learning at Universities in Serbia.” In *Leveraging Technology for Learning, The 8th International Scientific Conference,,eLearning and Software for Education,* Volume 2, 511–517. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.
- Radić Bojanić, B. (2019). Etnocentrizam i studije stranih jezika u Srbiji. *Nasleđe* 44, 139–152.
- Radić Bojanić, B. (2011). Virtuelna kolaboracija među studentima. U: D. Valić Nedeljković (ur.), *Digitalne medijske tehnologije i društveno-obrazovne promene: medijska istraživanja*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 143–157.
- Radić Bojanić, B. (2012). Virtual communities on Facebook: collaboration and communication. U: B. Mišić Ilić i V. Lopičić (ur.), *Jezik, književnost, komunikacija: jezička istraživanja*. Niš: Filozofski fakultet, 225.
- Rajović, R., V. Petković and I. Ivanić (2018). Comparative Analysis of the Use of New Technologies and NTC Learning Method: A Case Study. In *eLearning challenges and new horizons Proceedings of the 14th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education"*, Vol. 1, edited by Ion Roceanu, 203–211. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.

- Sabo, H. Maria and Janjić I. (2012). Learning (Romanian) geography in the classroom or to distance? In *Present Environment and Sustainable Development*, Volume 6, 75–79. Iasi: Alexandru Ioan Cuza University of Iasi.
- Stanić, T. & Blatešić, A. (2019). Književni i civilizacijski elementi u udžbenicima italijanskog jezika *Nuovo Espresso*. U *Susret kultura*, ur. Ž. Milanović. Novi Sad: Filozofski fakultet, 325–338.
- Suzić, R. (2021). Analiza sadržaja i elemenata kulture u udžbeniku za engleski jezik *Pioneer. Metodički vidici* 12, 121–132.
- Spariosu, L., R. Ursulescu-Miličić and I. Janjić (2013). Online translation dictionaries: example of the Romanian-Serbian and Serbain-Romanian online translation dictionary. In *eLearning and Software for Education*, Vol. 1, edited by Ion Roceanu, 214–219. Bucharest: „Carol I” National Defence University Publishing House.

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET NOVI SAD
21000 Novi Sad
Dr Zorana Đindjića 2
www.ff.uns.ac.rs

Elektronsko izdanje

<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-749-9>

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

811.135.1'243:37.026

ИВАНИЋ, Ивана, 1987-

Didaktizacija elemenata kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao stranog jezika [Elektronski izvor] / Ivana Ivanić, Ema Durić. - Novi Sad : Filozofski fakultet, 2023

Način pristupa (URL): <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-749-9>. - Opis zasnovan na stanju na dan 20.3.2023. - Nasl. sa naslovnog ekrana. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija.

ISBN 978-86-6065-749-9

1. Дурић, Ема
а) Румунски језик - Дидактика

COBISS.SR-ID 111534601